

Miljö- och jordbruksutskottets betänkande 2024/25: MJU18

Cirkulär och giftfri ekonomi

Sammanfattning

Utskottet föreslår att riksdagen avslår samtliga motionsyrkanden, främst med hänvisning till pågående arbete. Motionsyrkandena handlar bl.a. om återanvändning och återvinning, avfall, cirkulära livsmedelsfrågor, plastfrågor, marint skräp och kemikaliefrågor.

I betänkandet finns 56 reservationer (S, SD, V, C, MP).

Behandlade förslag

Cirka 170 yrkanden i motioner från allmänna motionstiden 2024/25.

Innehållsförteckning

Utskottets förslag till riksdagsbeslut4

Redogörelse för ärendet11

 Ärendet och dess beredning.....11

Utskottets överväganden.....12

 Allmänt om den cirkulära omställningen12

 Återanvändning och återvinning27

 Avfall.....48

 Cirkulära livsmedelsfrågor69

 Plastfrågor86

 Marint skräp95

 Kemikaliefrågor.....100

Reservationer131

 1. Övergripande åtgärder för en cirkulär ekonomi, punkt 1 (C)131

 2. Övergripande åtgärder för en cirkulär ekonomi, punkt 1 (MP)132

 3. Hållbar design, konsumtion och teknik, punkt 2 (S)133

 4. Hållbar design, konsumtion och teknik, punkt 2 (C)134

 5. Hållbar design, konsumtion och teknik, punkt 2 (MP)135

 6. Krav på produktdesign och livslängd, punkt 3 (V, MP)135

 7. Företagens förutsättningar för att bidra till en cirkulär ekonomi,
 punkt 4 (S).....136

 8. Företagens förutsättningar för att bidra till en cirkulär ekonomi,
 punkt 4 (MP)137

 9. Cirkulär hantering av förpackningar, punkt 5 (S)138

 10. Cirkulär hantering av förpackningar, punkt 5 (SD)139

 11. Cirkularitet inom byggsektorn, punkt 6 (MP).....140

 12. Cirkulär hantering av textilier, punkt 7 (S, C)140

 13. Cirkulär hantering av metaller och mineral, punkt 8 (S)141

 14. Cirkulär hantering av metaller och mineral, punkt 8 (MP)142

 15. Övriga frågor om återanvändning och återvinning, punkt 9 (SD)143

 16. Övriga frågor om återanvändning och återvinning, punkt 9 (C).....144

 17. Övergripande frågor om avfall, punkt 10 (C)145

 18. Övergripande frågor om avfall, punkt 10 (MP)145

 19. Kommunalt avfall och verksamhetsavfall, punkt 11 (S).....146

 20. Kommunalt avfall och verksamhetsavfall, punkt 11 (C)147

 21. Deponier och avfallsverksamhet, punkt 12 (SD).....147

 22. Brottslighet inom avfallsområdet, punkt 13 (S).....148

 23. Brottslighet inom avfallsområdet, punkt 13 (SD).....149

 24. Cirkulär livsmedelsproduktion och åtgärder mot matsvinn, punkt
 15 (S)149

 25. Cirkulär livsmedelsproduktion och åtgärder mot matsvinn, punkt
 15 (C).....150

 26. Cirkulär livsmedelsproduktion och åtgärder mot matsvinn, punkt
 15 (MP)151

 27. Mätning av matsvinn, punkt 16 (SD)152

 28. Biogasproduktion och hantering av slaktavfall, punkt 17 (SD).....152

 29. Etappmål om ökad återföring av fosfor och kväve, punkt 18 (V,
 MP).....153

 30. Övriga frågor om fosfor och kväve, punkt 19 (S).....153

31. Övriga frågor om fosfor och kväve, punkt 19 (SD)	154
32. Övriga frågor om fosfor och kväve, punkt 19 (MP)	155
33. Slamanvändning m.m., punkt 20 (SD)	156
34. Slamanvändning m.m., punkt 20 (MP)	156
35. Ett globalt avtal mot plastföreningar, punkt 22 (V, MP)	157
36. Minskad användning av fossil plast, punkt 23 (S)	158
37. Minskad användning av fossil plast, punkt 23 (C)	158
38. Övriga plastfrågor, punkt 24 (SD)	159
39. Övriga plastfrågor, punkt 24 (C)	160
40. Övriga plastfrågor, punkt 24 (MP)	160
41. Övergivna och uttjänta båtar, punkt 25 (MP)	161
42. Strandstädning, punkt 26 (SD)	162
43. Kemikaliearbetets mål och metodik, punkt 27 (SD)	162
44. Kemikaliearbetets mål och metodik, punkt 27 (C)	163
45. Kemikaliearbetets mål och metodik, punkt 27 (MP)	163
46. Översyn av EU:s kemikalielagstiftning, punkt 28 (S, V, MP)	164
47. Övriga frågor om kemikaliearbetet på EU-nivå, punkt 29 (SD)	165
48. Övriga frågor om kemikaliearbetet på EU-nivå, punkt 29 (MP)	165
49. E-handel, punkt 30 (SD)	166
50. E-handel, punkt 30 (C)	167
51. Åtgärder för att minska förekomsten av farliga ämnen, punkt 31 (SD)	167
52. Åtgärder för att minska förekomsten av farliga ämnen, punkt 31 (V, C)	168
53. Åtgärder för att minska förekomsten av farliga ämnen, punkt 31 (MP)	169
54. Vissa frågor om konsumentprodukter, punkt 32 (V, MP)	171
55. Inrättande av ett europeiskt substitutionscentrum, punkt 33 (MP)	171
56. Övriga kemikaliefrågor, punkt 34 (SD)	172
<i>Bilaga</i>	
Förteckning över behandlade förslag	174
Motioner från allmänna motionstiden 2024/25	174

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

Allmänt om den cirkulära omställningen

1. Övergripande åtgärder för en cirkulär ekonomi

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:429 av Serkan Köse (S),

2024/25:2519 av Stina Larsson m.fl. (C) yrkandena 1 och 3 samt

2024/25:2613 av Elin Söderberg m.fl. (MP) yrkandena 24 och 25.

Reservation 1 (C)

Reservation 2 (MP)

2. Hållbar design, konsumtion och teknik

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:1318 av Katarina Luhr m.fl. (MP) yrkande 16,

2024/25:2486 av Stina Larsson m.fl. (C) yrkande 3,

2024/25:2502 av Mattias Vepsä m.fl. (S) yrkandena 4 och 5,

2024/25:3047 av Linus Lakso m.fl. (MP) yrkande 27,

2024/25:3109 av Anna-Caren Säterberg m.fl. (S) yrkandena 10 och 34
samt

2024/25:3169 av Rickard Nordin m.fl. (C) yrkande 42.

Reservation 3 (S)

Reservation 4 (C)

Reservation 5 (MP)

3. Krav på produktdesign och livslängd

Riksdagen avslår motion

2024/25:2613 av Elin Söderberg m.fl. (MP) yrkande 190.

Reservation 6 (V, MP)

4. Företagens förutsättningar för att bidra till en cirkulär ekonomi

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:2502 av Mattias Vepsä m.fl. (S) yrkandena 1 och 3,

2024/25:2613 av Elin Söderberg m.fl. (MP) yrkande 26,

2024/25:2934 av Sten Bergheden (M) och

2024/25:3109 av Anna-Caren Säterberg m.fl. (S) yrkandena 42, 45 och
48.

Reservation 7 (S)

Reservation 8 (MP)

Återanvändning och återvinning

5. Cirkulär hantering av förpackningar

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:113 av Björn Tidland (SD),
2024/25:1085 av Lars Püss (M) yrkandena 1 och 2,
2024/25:1398 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkande 1,
2024/25:2984 av Markus Wiechel och Victoria Tiblom (båda SD)
yrkande 5 och
2024/25:3109 av Anna-Caren Säterberg m.fl. (S) yrkandena 38 och 39.

Reservation 9 (S)

Reservation 10 (SD)

6. Cirkularitet inom byggsektorn

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:1753 av Katarina Luhr m.fl. (MP) yrkandena 32, 35 och 36 samt
2024/25:2648 av Aron Emilsson (SD) yrkande 2.

Reservation 11 (MP)

7. Cirkulär hantering av textilier

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:774 av Johan Büser och Gunilla Carlsson (båda S),
2024/25:2519 av Stina Larsson m.fl. (C) yrkande 5 och
2024/25:3109 av Anna-Caren Säterberg m.fl. (S) yrkande 36.

Reservation 12 (S, C)

8. Cirkulär hantering av metaller och mineral

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:1329 av Elin Söderberg m.fl. (MP) yrkande 2,
2024/25:1457 av Tobias Andersson m.fl. (SD) yrkande 17,
2024/25:2613 av Elin Söderberg m.fl. (MP) yrkande 27,
2024/25:3109 av Anna-Caren Säterberg m.fl. (S) yrkande 35 och
2024/25:3136 av Fredrik Olovsson m.fl. (S) yrkande 21.

Reservation 13 (S)

Reservation 14 (MP)

9. Övriga frågor om återanvändning och återvinning

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:115 av Rashid Farivar (SD) yrkande 2,
2024/25:1398 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkandena 15 och 16,
2024/25:2026 av Mats Green (M),
2024/25:2404 av Magnus Resare (M) och
2024/25:3169 av Rickard Nordin m.fl. (C) yrkandena 44 och 57.

Reservation 15 (SD)

Reservation 16 (C)

Avfall

10. Övergripande frågor om avfall

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:1753 av Katarina Luhr m.fl. (MP) yrkande 33,
2024/25:2519 av Stina Larsson m.fl. (C) yrkande 9,
2024/25:2613 av Elin Söderberg m.fl. (MP) yrkande 88 och
2024/25:2822 av Sten Bergheden (M).

Reservation 17 (C)

Reservation 18 (MP)

11. Kommunalt avfall och verksamhetsavfall

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:2519 av Stina Larsson m.fl. (C) yrkande 4 och

2024/25:3109 av Anna-Caren Säterberg m.fl. (S) yrkande 37.

Reservation 19 (S)

Reservation 20 (C)

12. Deponier och avfallsverksamhet

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:4 av Robert Stenkvis (SD) yrkandena 1–6,

2024/25:797 av Martina Johansson och Malin Björk (båda C) yrkandena
1 och 2,

2024/25:1398 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkande 14 och

2024/25:2756 av Ann-Sofie Lifvenhage (M).

Reservation 21 (SD)

13. Brottslighet inom avfallsområdet

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:1398 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkande 13,

2024/25:2665 av Ann-Sofie Lifvenhage (M),

2024/25:3109 av Anna-Caren Säterberg m.fl. (S) yrkandena 49–51 och

2024/25:3170 av Helena Vilhelmsson (C) yrkandena 1 och 2.

Reservation 22 (S)

Reservation 23 (SD)

14. Övriga frågor om avfall

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:484 av Mikael Larsson (C),

2024/25:2671 av Ann-Sofie Lifvenhage (M) och

2024/25:2762 av Sten Bergheden (M).

Cirkulära livsmedelsfrågor

15. Cirkulär livsmedelsproduktion och åtgärder mot matsvinn

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:452 av Serkan Köse (S),

2024/25:1849 av Marianne Fundahn (S),

2024/25:2067 av Niels Paarup-Petersen m.fl. (C) yrkandena 1 och 2,

2024/25:2519 av Stina Larsson m.fl. (C) yrkande 7,

2024/25:2613 av Elin Söderberg m.fl. (MP) yrkande 143,
2024/25:3038 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 31.1 och
2024/25:3108 av Anna-Caren Säterberg m.fl. (S) yrkande 31.

Reservation 24 (S)

Reservation 25 (C)

Reservation 26 (MP)

16. Mätning av matsvinn

Riksdagen avslår motion

2024/25:1398 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkandena 5 och 6.

Reservation 27 (SD)

17. Biogasproduktion och hantering av slaktavfall

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:1395 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkande 61 och

2024/25:2984 av Markus Wiechel och Victoria Tiblom (båda SD)
yrkande 2.

Reservation 28 (SD)

18. Etappmål om ökad återföring av fosfor och kväve

Riksdagen avslår motion

2024/25:3037 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 37.

Reservation 29 (V, MP)

19. Övriga frågor om fosfor och kväve

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:1372 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkandena 3 och 7,

2024/25:3037 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkandena 38, 39 och 45
samt

2024/25:3109 av Anna-Caren Säterberg m.fl. (S) yrkandena 57 och 58.

Reservation 30 (S)

Reservation 31 (SD)

Reservation 32 (MP)

20. Slamanvändning m.m.

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:1395 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkandena 12 och 13 samt

2024/25:3037 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkandena 36, 61 och 63.

Reservation 33 (SD)

Reservation 34 (MP)

21. Kompostering och insamling av matavfall

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:1006 av Rickard Nordin (C),

2024/25:1191 av Rickard Nordin och Niels Paarup-Petersen (båda C)
yrkande 4,
2024/25:2938 av Sten Bergheden (M) och
2024/25:2984 av Markus Wiechel och Victoria Tiblom (båda SD)
yrkande 1.

Plastfrågor

22. Ett globalt avtal mot plastföroreningar

Riksdagen avslår motion

2024/25:3037 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 155.

Reservation 35 (V, MP)

23. Minskad användning av fossil plast

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:2519 av Stina Larsson m.fl. (C) yrkande 6 och

2024/25:3109 av Anna-Caren Säterberg m.fl. (S) yrkande 60.

Reservation 36 (S)

Reservation 37 (C)

24. Övriga plastfrågor

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:1372 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkandena 19 och 22–25,

2024/25:1398 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkande 4,

2024/25:2519 av Stina Larsson m.fl. (C) yrkande 8,

2024/25:2613 av Elin Söderberg m.fl. (MP) yrkande 149,

2024/25:2984 av Markus Wiechel och Victoria Tiblom (båda SD)
yrkande 4 och

2024/25:3037 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 156.

Reservation 38 (SD)

Reservation 39 (C)

Reservation 40 (MP)

Marint skräp

25. Övergivna och uttjänta båtar

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:581 av Rickard Nordin (C) yrkande 2,

2024/25:1016 av Kerstin Lundgren (C) yrkandena 1 och 2,

2024/25:1030 av Roland Utbult (KD),

2024/25:2236 av Johanna Rantsi (M) och

2024/25:3037 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 169.

Reservation 41 (MP)

26. Strandstädning

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:1005 av Rickard Nordin (C),

2024/25:1372 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkande 21,
2024/25:1975 av Ann-Sofie Alm (M) yrkandena 1 och 2 samt
2024/25:2978 av Markus Wiechel m.fl. (SD) yrkande 4.

Reservation 42 (SD)

Kemikaliefrågor

27. Kemikaliearbetets mål och metodik

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:1394 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkande 1,
2024/25:1766 av Kenneth G Forslund och Paula Örn (båda S),
2024/25:2519 av Stina Larsson m.fl. (C) yrkande 14 och
2024/25:3037 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkandena 125 och 140.

Reservation 43 (SD)

Reservation 44 (C)

Reservation 45 (MP)

28. Översyn av EU:s kemikalielagstiftning

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:3037 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 137 i denna del och
2024/25:3109 av Anna-Caren Säterberg m.fl. (S) yrkandena 32 och 33.

Reservation 46 (S, V, MP)

29. Övriga frågor om kemikaliearbetet på EU-nivå

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:1372 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkande 28,
2024/25:1394 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkande 2 och
2024/25:3055 av Ulrika Westerlund m.fl. (MP) yrkande 20.

Reservation 47 (SD)

Reservation 48 (MP)

30. E-handel

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:1384 av Mikael Eskilander m.fl. (SD) yrkande 25,
2024/25:1394 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkande 4 och
2024/25:2519 av Stina Larsson m.fl. (C) yrkandena 15 och 17.

Reservation 49 (SD)

Reservation 50 (C)

31. Åtgärder för att minska förekomsten av farliga ämnen

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:876 av Magnus Manhammar (S) yrkandena 1 och 2,
2024/25:877 av Magnus Manhammar (S),
2024/25:1312 av Katarina Luhr m.fl. (MP) yrkandena 3–5,
2024/25:1313 av Katarina Luhr m.fl. (MP) yrkandena 12–16,
2024/25:1314 av Katarina Luhr m.fl. (MP) yrkandena 1 och 2,

2024/25:1384 av Mikael EskilanderSSon m.fl. (SD) yrkande 24,
2024/25:1394 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkande 6,
2024/25:2486 av Stina Larsson m.fl. (C) yrkande 7 och
2024/25:3037 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkandena 133 och 137 i denna del.

Reservation 51 (SD)

Reservation 52 (V, C)

Reservation 53 (MP)

32. Vissa frågor om konsumentprodukter

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:773 av Ida Ekeröth Clausson (S) och

2024/25:1313 av Katarina Luhr m.fl. (MP) yrkande 17.

Reservation 54 (V, MP)

33. Inrättande av ett europeiskt substitutionscentrum

Riksdagen avslår motion

2024/25:3037 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 138.

Reservation 55 (MP)

34. Övriga kemikaliefrågor

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:1394 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkandena 3 och 8,

2024/25:2657 av Sten Bergheden (M) och

2024/25:2738 av Sten Bergheden (M).

Reservation 56 (SD)

Stockholm den 22 maj 2025

På miljö- och jordbruksutskottets vägnar

Emma Nohrén

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Emma Nohrén (MP), Kjell-Arne Ottosson (KD), Martin Kinnunen (SD), John Widegren (M), Joakim Järrebring (S), Staffan Eklöf (SD), Malin Larsson (S), Mattias Eriksson Falk (SD), Jytte Guteland (S), Marlène Lund Kopparklint (M), Victoria Tiblom (SD), Elin Nilsson (L), Joanna Lewerentz (M), Markus Selin (S), Andrea Andersson Tay (V), Helena Lindahl (C) och Björn Petersson (S).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

I betänkandet behandlar utskottet ca 170 yrkanden i motioner från allmänna motionstiden. Motionsyrkandena handlar bl.a. om den cirkulära omställningen, återanvändning och återvinning, avfall, cirkulära livsmedelsfrågor, plastfrågor, marint skräp och kemikaliefrågor.

Vid utskottets sammanträde den 20 mars 2025 informerade klimat- och miljöminister Romina Pourmokhtari om regeringens arbete med frågan om hanteringen av textilavfall enligt gällande svenskt regelverk och förhandlingsarbetet inom EU i frågan om regleringen av producentansvar för textil.

Förslagen i motionerna finns i bilagan.

Utskottets överväganden

Allmänt om den cirkulära omställningen

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om övergripande åtgärder för en cirkulär ekonomi, hållbar design, konsumtion och teknik, krav på produktdesign och livslängd samt företagens förutsättningar för att bidra till en hållbar cirkulär ekonomi.

Jämför reservation 1 (C), 2 (MP), 3 (S), 4 (C), 5 (MP), 6 (V, MP), 7 (S) och 8 (MP).

Motionerna

Övergripande åtgärder för en cirkulär ekonomi

I kommittémotion 2024/25:2519 av Stina Larsson m.fl. (C) yrkande 1 lämnar motionärerna förslag om att införa ett nationellt mål om att Sverige ska ha en cirkulär ekonomi på plats till 2040.

I yrkande 3 i samma motion föreslås en utredning av möjligheterna att införa en lag om offentlig avyttring. Motionärerna framhåller att myndigheter bl.a. har mycket möbler och elektronik som i högre grad borde gå till återanvändning och återvinning.

Enligt kommittémotion 2024/25:2613 av Elin Söderberg m.fl. (MP) yrkande 24 bör regeringen utveckla ett nationellt mål, lagkrav och andra styrmedel i syfte att verka för att minska resursförbrukningen så att den håller sig inom planetens gränser. I yrkande 25 i samma motion framhåller motionärerna att det är centralt att arbetet utifrån Sveriges strategi och handlingsplan för cirkulär ekonomi tas vidare och växlas upp.

I motion 2024/25:429 av Serkan Köse (S) föreslås ett tillkännagivande till regeringen om att anta strategier för cirkulär ekonomi, med fokus på ökad återanvändning och återvinning genom förbättrad avfallshantering.

Hållbar design, konsumtion och teknik

I kommittémotion 2024/25:3109 av Anna-Caren Säterberg m.fl. (S) yrkande 34 anför att alla företag i förlängningen ska ta fram resurssnåla produkter som är lätta att återanvända och återvinna. Enligt yrkande 10 i samma motion bör ekodesign av vattenprodukter prioriteras inom ramen för EU:s gröna omställning. Motionärerna framhåller att man genom att fokusera på ekodesign kan minska vattenförbrukningen och energianvändningen.

I kommittémotion 2024/25:2486 av Stina Larsson m.fl. (C) yrkande 3 lämnas förslag om att främja vattensparande åtgärder. Motionärerna anför bl.a.

att de genom nationella riktlinjer och ekodesigndirektivet vill se krav på att t.ex. toaletter, duschar och blandare ska vara vattensnåla.

I kommittémotion 2024/25:1318 av Katarina Luhr m.fl. (MP) yrkande 16 föreslås att vattenförbrukning under produkters livscykel ska inkluderas i ekodesigndirektivet.

Enligt kommittémotion 2024/25:3169 av Rickard Nordin m.fl. (C) yrkande 42 bör regeringen verka för en översyn av kraven i ekodesigndirektivet och för att lagstiftningen breddas till att omfatta fler sektorer i syfte att snabbare fasa ut smutsiga energibovrar, som tvåtaktsmotorer och trädgårdsredskap som inte är eldrivna, samt främja mer energieffektiv och klimatsmart teknik.

Linus Lakso m.fl. (MP) föreslår i kommittémotion 2024/25:3047 yrkande 27 ett bonus malus-system för produkter för att gynna de mest energisnåla produkterna.

I motion 2024/25:2502 av Mattias Vepsä m.fl. (S) yrkande 4 lämnas förslag om att införa en obligatorisk märkning med förväntad livslängd och livslängdsgaranti inom sällanköpshandeln. Vidare föreslår motionärerna i yrkande 5 ett förbud för företag att förstöra osålda och funktionsdugliga varor.

Krav på produktdesign och livslängd

Motionärerna i kommittémotion 2024/25:2613 av Elin Söderberg m.fl. (MP) yrkande 190 anför att regeringen genom att införa krav på produktdesign och produkters livslängd ska verka för att produkter ska hålla längre och gå att reparera.

Företagens förutsättningar för att bidra till en cirkulär ekonomi

Kommittémotion 2024/25:3109 av Anna-Caren Sätherberg m.fl. (S) yrkande 42 handlar om att utveckla ekonomiska styrmedel för att främja omställningen till en cirkulär ekonomi. Enligt motionärerna behövs fler styrmedel för att stärka företagens drivkrafter att återvinna sitt avfall och sedan återbruka materialet. Enligt yrkande 45 i samma motion bör man utreda hur regelverk kan utformas som främjar innovation, nya affärsmodeller och teknikutveckling hos företagen inom cirkulär ekonomi. I yrkande 48 i samma motion anför att samverkan mellan akademi, industri och offentlig sektor bör öka för att utveckla nya cirkulära lösningar. Enligt motionärerna kan man utveckla nytänkande åtgärder genom samarbetsprogram där akademi, industri och offentlig sektor får dela kunskap och idéer. Dessa samarbeten behövs för att påskynda nya cirkulära lösningar som bidrar till ett hållbart samhälle.

Kommittémotion 2024/25:2613 av Elin Söderberg m.fl. (MP) yrkande 26 innehåller förslag om att stödja företag som vill utveckla cirkulära affärsmodeller.

I motion 2024/25:2502 av Mattias Vepsä m.fl. (S) lämnas förslag om att stötta cirkulär konsumtion (yrkande 1) och om att underlätta för kommersiell secondhandförsäljning, reparationsverksamhet och uthyrningsverksamhet (yrkande 3).

I motion 2024/25:2934 av Sten Bergheden (M) lämnas förslag om att göra det möjligt för företag att laga och sälja vidare trasiga produkter från privatpersoner för att öka graden av cirkulär ekonomi och därmed kunna återvinna fler produkter.

Kompletterande information och tidigare behandling

Övergripande åtgärder för en cirkulär ekonomi

Den 10 mars 2020 lade kommissionen fram meddelandet En ny handlingsplan för den cirkulära ekonomin – För ett renare och mer konkurrenskraftigt Europa (COM(2020) 98), fortsättningsvis kallat EU:s handlingsplan för cirkulär ekonomi. Planen bygger på den första handlingsplanen för cirkulär ekonomi från 2015 men har större fokus på livscykelperspektiv, produktpolicy, samarbete mellan aktörer och att EU ska vara drivande i internationella processer. I den uppdaterade handlingsplanen presenterar kommissionen en rad initiativ som syftar till att skapa en samstämmig ram för produktpolitiken där hållbara produkter, tjänster och affärsmodeller är normen och konsumtionsmönstren omvandlas så att det inte genereras något avfall.

Den 9 juni 2020 beslutade regeringen om en nationell strategi för cirkulär ekonomi som pekar ut riktningen och ambitionen för omställningen. Strategins vision är ett samhälle där resurser används effektivt i giftfria cirkulära flöden och ersätter jungfruliga material. Till strategin kommer det att fattas beslut om handlingsplaner med konkreta åtgärder. För att bidra till detta har fyra fokusområden som bedöms vara av särskild vikt för att nå visionen valts ut:

1. Cirkulär ekonomi genom hållbar produktion och produktdesign.
2. Cirkulär ekonomi genom hållbara sätt att konsumera och använda material, produkter och tjänster.
3. Cirkulär ekonomi genom giftfria och cirkulära kretslopp.
4. Cirkulär ekonomi som drivkraft för näringsliv och andra aktörer genom åtgärder som främjar innovation och cirkulära affärsmodeller.

Av strategin framgår vidare att den offentliga sektor, bestående av staten, regionerna, länsstyrelserna och kommunerna, har en viktig roll i omställningen till en cirkulär ekonomi. De offentliga aktörerna kan bl.a. bidra genom den offentliga upphandlingen och genom att vara aktiva parter och behovsägare i innovationsprojekt och i samarbeten där nya lösningar utvecklas. Därtill har flera statliga myndigheter ansvar för och driver insatser inom specifika områden som bidrar till omställningen till en cirkulär ekonomi.

Den 22 januari 2021 beslutade regeringen om en handlingsplan för cirkulär ekonomi. Handlingsplanen tar ett helhetsgrepp om alla fokusområden, och för varje fokusområde utvecklas vad regeringen avser med inriktningen för arbetet. I handlingsplanen presenteras aktuella styrmedel och de åtgärder som regeringen har beslutat om eller har för avsikt att besluta om. Vidare beskrivs att arbete med handel och cirkulär ekonomi pågår och får större utrymme i internationella organisationer som Världshandelsorganisationen (WTO) och

Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling (OECD) samt i EU:s frihandelsavtal. Enligt handlingsplanen kommer Sverige därför att fortsätta att arbeta för att handelsregler inom EU och globalt stöttar cirkulär ekonomi. Ett av de fyra fokusområden som pekas ut i strategin för cirkulär ekonomi är cirkulär ekonomi genom hållbara sätt att konsumera och använda material, produkter och tjänster.

Av handlingsplanen för cirkulär ekonomi framgår att mycket av den cirkulära ekonomin handlar om att bättre ta vara på olika resurser genom exempelvis återanvändning, reparation och delningstjänster. För att dessa tjänster ska kunna bidra till att ytterligare stärka omställningen till en cirkulär ekonomi behöver både utbudet och efterfrågan på marknaden öka. Det handlar enligt regeringen om att införa styrmedel för att främja cirkulära affärsmodeller ur ett företagsperspektiv och om att skapa incitament för en användning av dessa tjänster som leder till miljönytta. I handlingsplanen anför regeringen vidare att den där det bedöms lämpligt på sikt kommer att komplettera miljömålssystemet så att det finns etappmål eller andra mål för de materialströmmar som prioriteras i strategin, dvs. textilier, plast, förnybara och biobaserade råvaror, livsmedel, bygg- och fastighetssektorn inklusive bygg- och rivningsavfall samt innovationskritiska metaller och mineral.

Av handlingsplanen för cirkulär ekonomi framgår vidare att offentlig upphandling är ett viktigt verktyg i omställningen till cirkulär ekonomi eftersom den bl.a. kan bidra till en stor efterfrågan på återanvända produkter och återvunna material. Att inte köpa en vara kan oftast vara det mest cirkulära, vilket lyfter vikten av att förlänga livslängden på upphandlade produkter.

Regeringen beslutade den 16 juni 2022 att tillsätta en kommitté i syfte att utreda inom vilka områden och på vilka sätt ekonomiska styrmedel kan användas för att främja omställningen till en cirkulär ekonomi (dir. 2022:67). Kommittén överlämnade i september 2024 betänkandet Om ekonomiska styrmedel för en mer cirkulär ekonomi (SOU 2024:67) till regeringen. Kommittén har kartlagt och analyserat inom vilka områden ekonomiska styrmedel skulle kunna spela en viktig roll för att främja omställningen till en cirkulär ekonomi. Utifrån de områden och styrmedel som redovisas i betänkandet kan sedan framtida utredningar tillsättas för att fördjupa analysen på respektive område och lämna författningsförslag. I betänkandet presenteras ett enkelt analytiskt ramverk för en sådan fördjupad analys av styrmedelsförslag. Betänkandet har remissbehandlats och bereds vidare inom Regeringskansliet.

Den 13 juni 2024 antog Europaparlamentet och rådet den nya ekodesignförordningen.¹ I artikel 65 i den nya ekodesignförordningen ges kommissionen befogenhet att fastställa krav på grön upphandling i en produktspecifik akt. I förordningen nämns ett antal prioriterade produktgrupper, bl.a. möbler,

¹ Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2024/1781 av den 13 juni 2024 om upprättande av en ram för att fastställa ekodesignkrav för hållbara produkter, om ändring av direktiv (EU) 2020/1828 och förordning (EU) 2023/1542 och om upphävande av direktiv 2009/125/EG.

textilier och energirelaterade produkter. Kommissionen ska ta fram en arbetsplan för arbetet med delegerade akter senast i april 2025.

Den 26 februari 2025 lade kommissionen fram meddelandet *Given för en ren industri*: en gemensam färdplan för konkurrenskraft och fossilfrihet (COM(2025) 85). I meddelandet kombineras klimatåtgärder och konkurrenskraft i en samlad, övergripande tillväxtstrategi. Cirkularitet är en av prioriteringarna i meddelandet. Kommissionen framhåller att detta är avgörande för att minska beroendena och öka resiliensen. Målet för *Given för en ren industri* är att EU 2030 ska ha blivit världsledande inom cirkulär ekonomi. Av meddelandet framgår att kommissionen 2026 kommer att anta en rättsakt om den cirkulära ekonomin för att snabba på den cirkulära omställningen med hjälp av den inre marknaden. Rättsakten ska möjliggöra fri rörlighet för cirkulära produkter, returråvaror och avfall, främja bättre tillgång till återvunnet material av hög kvalitet, stimulera efterfrågan på returråvaror och cirkulära produkter samt pressa ned kostnaderna för insatsvaror.

Vid miljörådets möte den 27 mars 2025 diskuterades miljödimensionen av *Given för en ren industri*. I den kommenterade dagordningen inför mötet angavs i förslaget till svensk ståndpunkt bl.a. att regeringen stöder den övergripande ambitionen bakom den kommande rättsakten om cirkulär ekonomi.

Upphandlingsmyndigheten har tagit fram hållbarhetskriterier som främjar en cirkulär ekonomi och erbjuder upphandlingsstöd, bl.a. för produktgrupperna möbler och it-utrustning. Hållbarhetskriterierna för dessa produkter fokuserar på att premiera produkter med hög kvalitet och lång livslängd. För it-utrustning finns även hållbarhetskriterier för återbrukad utrustning. Även för textilier finns hållbarhetskriterier för återanvändning och återvinning.

Under perioden 2022–2024 genomförde Upphandlingsmyndigheten ett regeringsuppdrag om att stärka och utveckla den offentliga upphandlingen så att den i ökad utsträckning bidrar till omställningen till en cirkulär ekonomi och ett fossilfritt samhälle. Av Upphandlingsmyndighetens årsredovisning för 2023 framgår att uppdraget genomfördes i form av en handlingsplan med 20 åtgärder inom fem fokusområden. Det övergripande målet med handlingsplanen var att öka kunskapen om och användningen av upphandling som ett strategiskt verktyg för att främja omställningen till en cirkulär ekonomi. Enligt myndigheten genomfördes huvuddelen av aktiviteterna och leveranserna i handlingsplanen innan uppdraget avslutades i förtid i enlighet med förslag i budgetpropositionen för 2024 (prop. 2023/24:1 utg.omr. 2, bet. 2023/24:FiU2, rskr. 2023/24:111).

I budgetpropositionen för 2025 (prop. 2024/25:1 utg.omr. 20) redovisar regeringen att flera åtgärder har vidtagits för att främja en resurseffektiv och hållbar konsumtion och produktion nationellt, inom EU och globalt. På nationell nivå har regeringen beslutat om nya bestämmelser om fastighetsnära insamling och materialåtervinning av livsmedels- och köksavfall. Arbetet går i snabb takt framåt på EU-nivå med utgångspunkt i förslag inom ramen för kommissionens handlingsplan för cirkulär ekonomi, vilket innebär att Sverige

varit aktiv i många förhandlingar t.ex. om förpackningar, kritiska råmaterial och ekodesign för hållbara produkter.

I budgetpropositionen framhåller regeringen vidare att Naturvårdsverket enligt regleringsbrevet för 2023 skulle redovisa hur myndigheten bidragit till att andra myndigheter och aktörer ökar takten i samhällets omställning till en cirkulär ekonomi. Inom ramen för detta har Naturvårdsverket enligt regeringen haft en betydande roll och lämnat betydande bidrag i förhandlingsarbetet om flera EU-rättsakter, både under och efter det svenska ordförandeskapet. Myndigheten har vidare samverkat med Kemikalieinspektionen om farliga ämnen i plast och hållbara textilvärdekedjor med fokus på miljö och kemikalier och med Livsmedelsverket och Statens jordbruksverk (Jordbruksverket) om minskat matsvinn, gett stöd till Statens energimyndighet (Energimyndigheten) om koldioxidavtryck för solcellspaneler samt fört dialog med Svenskt Näringsliv om ny produktlagstiftning från EU. Naturvårdsverket arbetade under 2023 även med att ta fram en vägledning för stärkt information till hushåll och kommuner om avfallsförebyggande åtgärder, resurshushållning och cirkulär ekonomi.

Regeringen redogör vidare för att utvecklingen är negativ inom områden som klimat- och miljöpåverkan av material och produkter samt ekosystemens återhämtning och bevarande av biologisk mångfald. Den svenska ekonomin är fortfarande i stor utsträckning uppbyggd kring snabb förbrukning av råvaror, ofta fossilbaserade. Detta innebär svårigheter att nå Generationsmålet² och andra miljökvalitetsmål. En cirkulär och biobaserad ekonomi är inte ett mål i sig, men en möjliggörare för att lyckas med en hållbar tillväxt. Flera nya EU-rättsakter inom området cirkulär ekonomi, som förpackningsförordningen³ och ekodesignförordningen, ger möjlighet att bidra till omställningen, men mycket kvarstår i arbetet med följdlagstiftning och nationella effektiva genomföranden. För att målet ska nås bedömer regeringen att trenden av ökande avfallsmängder behöver vända och materialåtervinningen öka ytterligare.

Tidigare behandling

Utskottet behandlade under riksmötet 2022/23 motionsyrkanden om nationella mål om cirkulär ekonomi (bet. 2022/23: MJU10). I sitt ställningstagande anförde utskottet bl.a. följande:

Utskottet konstaterar att det pågår och planeras en mängd insatser – globalt, inom EU och i Sverige – för att stärka omställningen till en cirkulär ekonomi och för att skapa en hållbar resursanvändning och en ökad resurseffektivitet. Detta visar enligt utskottet på en tydlig ambition i frågan, något som utskottet varmt välkomnar. Utskottet vill här särskilt framhålla Naturvårdsverkets pågående uppdrag att, i samverkan med ett antal andra myndigheter, analysera styrmedel och lagstiftning på finansmarknadsområdet som syftar till att öka förutsättningarna för att nå

² Att till nästa generation lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta, utan att orsaka ökade miljö- och hälsoproblem utanför Sveriges gränser.

³ Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2025/40 av den 19 december 2024 om förpackningar och förpackningsavfall, om ändring av förordning (EU) 2019/1020 och direktiv (EU) 2019/904 och om upphävande av direktiv 94/62/EG.

klimat- och miljömålen samt arbetet i den kommitté som tillsatts för att utreda hur ekonomiska styrmedel kan användas för att främja den cirkulära omställningen. Utskottet välkomnar också att den gröna omställningen är en av prioriteringarna under det pågående svenska ordförandeskapet i EU:s ministerråd.

Utskottet föreslog att motionerna skulle lämnas utan åtgärd med hänvisning till det breda arbete som pågick. Riksdagen följde utskottets förslag och avslog motionerna (prot. 2022/23:80).

Utskottet behandlade under riksmötet 2023/24 ett yrkande om att arbetet utifrån Sveriges strategi och handlingsplan för cirkulär ekonomi måste växlas upp (2023/24: MJU17). I sitt ställningstagande anförde utskottet följande:

Utskottet delar regeringens bedömning i budgetpropositionen för 2024 att omställningen till en giftfri cirkulär ekonomi kommer att ge ett stort antal positiva effekter för bl.a. klimatet, den biologiska mångfalden och industrins konkurrenskraft. Utskottet välkomnar därför att det pågår och planeras en mängd insatser – globalt, inom EU och i Sverige – för att stärka omställningen till en cirkulär och giftfri ekonomi och för att skapa en hållbar resursanvändning och en ökad resurseffektivitet. I detta sammanhang vill utskottet särskilt peka på arbetet i den kommitté som tillsatts för att utreda hur ekonomiska styrmedel kan användas för att främja den cirkulära omställningen och den inriktning och de förslag i fråga om utvecklingen av en delningsekonomi som beskrivs ovan. Allt detta sammantaget visar enligt utskottet på en tydlig ambition i frågan, något som utskottet varmt välkomnar. Utskottet vill dock understryka betydelsen av att arbetet med omställningen från en linjär till en cirkulär och giftfri ekonomi på nationell nivå, inom EU och på ett internationellt plan fortsätter och i förekommande fall intensifieras.

Utskottet föreslog med hänvisning till det anförda att yrkandet skulle lämnas utan åtgärd. Riksdagen följde utskottets förslag och avslog motionen (prot. 2023/24:130).

Under samma riksmöte behandlade utskottet även ett yrkande om att införa en lag om offentlig avyttring (bet. 2023/24: MJU17). I sitt ställningstagande anförde utskottet följande:

Inledningsvis vill utskottet framhålla att den offentliga sektorn har en viktig roll i omställningen till en cirkulär ekonomi och att det är av stor betydelse att offentlig verksamhet är ett föredöme i detta avseende. Utskottet delar uppfattningen i handlingsplanen för cirkulär ekonomi att offentlig upphandling är ett viktigt verktyg i detta sammanhang eftersom den kan bidra till stor efterfrågan på återanvända produkter och återvunna material. Som framgår av redovisningen ovan hade Upphandlingsmyndigheten under 2020 i uppdrag att se över hur strategisk upphandling kan främja en cirkulär ekonomi. Upphandlingsmyndigheten har även tagit fram hållbarhetskriterier, bl.a. för produktgrupperna möbler och it-utrustning, som ska bidra till att främja en cirkulär ekonomi, och myndigheten har även genomfört ytterligare aktiviteter för att offentlig upphandling ska kunna bidra till den cirkulära omställningen. Utskottet vill därutöver framhålla att den preliminära slutliga överenskommelsen om EU:s ekodesignförordning innehåller bestämmelser som ger kommissionen möjlighet att anta obligatoriska krav för offentliga upphandlingskontrakt för att stimulera tillgång och efterfrågan på miljömässigt hållbara produkter.

Utskottet bedömde att motionen kunde lämnas utan åtgärd. Riksdagen följde utskottets förslag och avsåg motionen (prot. 2023/24:130).

Hållbar design, konsumtion och teknik samt krav på produktdesign och livslängd

I EU:s handlingsplan för cirkulär ekonomi anför kommissionen att den som en del av lagstiftningsinitiativet om en politik för hållbara produkter, och vid behov genom kompletterande lagstiftningsförslag, kommer att överväga att fastställa hållbarhetsprinciper och andra lämpliga sätt att reglera bl.a. frågor om att motverka planerat åldrande och att införa ett förbud mot destruktion av osålda hållbara produkter.

Som aviserats i handlingsplanen antog kommissionen den 30 mars 2022 ett paket med åtgärder för hållbara produkter. Åtgärderna ska enligt kommissionen bidra till att nå EU:s miljö-, klimat- och energimål och fördubbla användningen av cirkulära material till 2030. Kommissionens initiativ om hållbara produkter har följande mål för 2030:

- En betydande del av produkterna på EU-marknaden ska utformas för att hålla längre, vara mer energi- och resurseffektiva och gå lättare att laga och återvinna, och ska främst tillverkas av återvunna material.
- Företag från hela världen ska kunna konkurrera på lika villkor utan att drabbas av andra som låter samhället hantera deras miljöskador.
- Konsumenterna ska ha tillgång till den information de behöver för att göra mer hållbara val; de ska vara bättre skyddade mot metoder som hindrar den gröna omställningen och använda produkter med längre livslängd.
- Företagen ska kunna få tillgång till de uppgifter de behöver för att se till att deras produkter och affärsmodeller är cirkulära och miljömässigt hållbara.

Åtgärderna för cirkulära och hållbara produkter handlar enligt kommissionen om att minska produkternas miljöpåverkan genom bättre utformning, förbättra informationen om produkternas hållbarhet för konsumenter och aktörer i leveranskedjan, förhindra att osålda konsumentprodukter förstörs, främja mer hållbara affärsmodeller och öka andelen grön offentlig upphandling.

EU:s regelverk för ekodesign ställer sedan 2021 krav på resurseffektivitet för ett antal produktkategorier, bl.a. kylskåp, frysar, diskmaskiner och tvättmaskiner. Detta innebär att produkterna ska vara reparerbara och regelverket innehåller därför krav på tillgänglighet av specifika reservdelar och på design som förenklar reparation. Det ska även finnas reparations- och underhållsinformation tillgänglig för professionella reparatörer. De resurseffektivitetskrav som införts är ett första steg för att främja en mer cirkulär ekonomi genom ekodesignkrav, men med stöd av ekodesignförordningen kan kommissionen i framtiden införa krav på reparerbarhet för nya produkter.

Den nya ekodesignförordningen, som antogs i juni 2024, bygger på det tidigare ekodesigndirektivet men omfattar i jämförelse med direktivet både

fler produkter och fler hållbarhetsaspekter. Förordningen utgör en ram för att fastställa ekodesignkrav som produkter måste uppfylla för att få släppas ut på marknaden eller tas i bruk (artikel 1). Syftet är att förbättra produkternas miljömässiga hållbarhet för att göra hållbara produkter till norm och minska produkters totala koldioxid- och miljöavtryck under deras livscykel. Genom förordningen inrättas även ett digitalt produktpass. Vidare skapas en ram för att förhindra att osålda konsumentprodukter förstörs. Förordningen tillämpas på alla fysiska varor som släpps ut på den inre marknaden, med vissa undantag (t.ex. livsmedel och foder).

I förordningen ges kommissionen befogenhet att genom delegerade akter fastställa ekodesignkrav (artikel 4). Dessa krav ska gälla bl.a. följande aspekter (artikel 5):

- beständighet
- tillförlighet
- återanvändbarhet
- reparerbarhet
- energianvändning och energieffektivitet
- vattenanvändning och vatteneffektivitet
- materialåtervinningsbarhet
- möjlighet till återvinning av material
- miljöpåverkan, inklusive koldioxid- och miljöavtryck
- förväntad avfallsgenerering.

När det gäller frågan om osålda produkter anges i artikel 23 att ekonomiska aktörer ska vidta nödvändiga åtgärder som rimligen kan förväntas förhindra behovet av att förstöra osålda konsumentprodukter. Vidare fastställs vissa skyldigheter för ekonomiska aktörer som kasserar osålda konsumentprodukter att lämna ut information om detta (artikel 24). Vidare ska det fr.o.m. den 19 juli 2026 vara förbjudet att förstöra vissa osålda kläder och skor (artikel 25).

I förordningen finns även krav på digitala produktpass som ska innehålla information om ekodesignkraven och följa med produkten längs hela dess livscykel (artiklarna 9–12). Syftet är att öka spårbarheten och underlätta för en cirkulär ekonomi. Kommissionen ska även inrätta ett ekodesignforum som ska vara en expertgrupp som bl.a. ska bidra till att utarbeta ekodesignkrav och arbetsplaner (artikel 19) och en expertgrupp för medlemsstaterna som en undergrupp till ekodesignforumet (artikel 20). Kommissionen ska ta fram en arbetsplan för arbetet med delegerade akter senast i april 2025.

Inom Regeringskansliet pågår enligt uppgift för närvarande arbete med att ta fram ett förslag till nationellt genomförande av direktivet, som framför allt behandlar frågan om utpekande av marknadskontrollmyndigheter och sanktioner för överträdelser.

Den 13 juni 2024 antog Europaparlamentet och rådet ett direktiv om gemensamma regler för att främja reparation av varor.⁴ Det nya direktivet innehåller ändringar i bl.a. direktiv (EU) 2019/771 om vissa aspekter på avtal om försäljning av varor (varudirektivet), som reglerar säljarens ansvar att reparera varor som säljs till konsumenterna. Det nya direktivet innehåller också regler som saknar motsvarighet i tidigare direktiv, bl.a. en skyldighet för tillverkare att reparera vissa varor som säljs till konsumenterna. För att uppmuntra till reparationer ska kommissionen enligt direktivet upprätta en europeisk onlineplattform för reparationer. Syftet är att konsumenterna ska paras ihop med reparatörer samt, i tillämpliga fall, även med säljare av rekonditionerade varor. Regeringen gav den 20 februari 2025 en särskild utredare i uppdrag att ta ställning till hur det nya direktivet ska genomföras i Sverige. Uppdraget ska redovisas senast den 15 december 2025 (dir. 2025:13).

Tidigare behandling

Utskottet behandlade under riksmötet 2022/23 ett motionsyrkande om att införa krav på produktdesign och produkters livslängd (bet. 2022/23:MJU10). I sitt ställningstagande anförde utskottet följande:

Varor och tjänster påverkar miljön och klimatet under hela livscykeln: vid tillverkning, användning, återbruk, materialåtervinning, omhändertagande av avfall och transporter. Det är därför viktigt att konsumenterna kan göra informerade och medvetna val baserade på vilka miljö- och klimatomständigheter olika varor och tjänster ger upphov till. Vidare måste det finnas drivkrafter för förändrade och mer hållbara produktions- och konsumtionsmönster. Det är mot den bakgrunden glädjande att kommissionen har antagit ett paket med åtgärder för hållbara produkter samt föreslagit en ekodesignförfordning som inkluderar en bredd av designkrav. Enligt förslaget ska förordningen göra det möjligt att ställa krav när det gäller bl.a. återvunnet material, koldioxid- och miljöavtryck samt information och digitala produktpass. Utskottet välkomnar också de initiativ som tagits på området på nationell nivå.

Utskottet föreslog att motionen skulle avslås. Riksdagen följde utskottets förslag och avtog motionen (prot. 2022/23:80).

Utskottet behandlade under riksmötet 2023/24 motionsyrkanden om ekodesign, vattenförbrukning och vattensparande åtgärder (bet. 2023/24:MJU17). I sitt ställningstagande anförde utskottet följande:

Varor och tjänster påverkar miljön och klimatet under hela livscykeln: vid tillverkning, användning, återbruk, materialåtervinning, omhändertagande av avfall och transporter. Det måste därför finnas såväl regelverk som drivkrafter för förändrade och mer hållbara produktions- och konsumtionsmönster. Det är därför glädjande att kommissionen har antagit ett paket med åtgärder för hållbara produkter och att Europaparlamentet och rådet har nått en preliminär överenskommelse om en ekodesignförfordning som inkluderar en bredd av designkrav. Ekodesignförfordningen kommer att göra det möjligt att ställa krav när det gäller bl.a.

⁴ Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2024/1799 av den 13 juni 2024 om gemensamma regler för att främja reparation av varor och om ändring av förordning (EU) 2017/2394 och direktiven (EU) 2019/771 och (EU) 2020/1828.

återvunnet material, koldioxid- och miljöavtryck samt information och digitala produktpass. [...] Vidare vill utskottet framhålla att EU:s regelverk för ekodesign sedan 2021 ställer krav på resurseffektivitet för ett antal produktkategorier, bl.a. disk- och tvättmaskiner, och att kommissionen med stöd av den nya ekodesignförordningen kan komma att införa ytterligare krav.

Utskottet föreslog att motionerna skulle avslås. Riksdagen följde utskottets förslag och avslag motionerna (prot. 2023/24:130).

Företagens förutsättningar för att bidra till en cirkulär ekonomi

Ett av fokusområdena i såväl strategin som handlingsplanen för cirkulär ekonomi är cirkulär ekonomi som drivkraft för näringslivet och andra aktörer genom åtgärder som främjar innovation och cirkulära affärsmodeller. För att ställa om till en cirkulär ekonomi behöver det enligt handlingsplanen sättas fokus på att vidta åtgärder som ökar företagets incitament och förmåga att ställa om till affärsmodeller som är cirkulära. Det kan också handla om att genom innovation skapa helt nya affärsmodeller som bl.a. innebär att sälja funktioner och tjänster. Vidare anges att det i kommande handlingsplaner kommer att presenteras konkreta styrmedel och åtgärder som ökar företagets incitament att ställa om sina affärsmodeller och gör att nya företag med cirkulära affärsmodeller och industriell symbios kan etableras. Inriktningen för dessa förslag är bl.a. att utforma styrmedel som bidrar till lönsamma cirkulära affärsmodeller samt styrmedel som bidrar till ökat utbud och efterfrågan på cirkulära produkter, tjänster, återbruk och återvunna material.

Av handlingsplanen för cirkulär ekonomi framgår att mycket av den cirkulära ekonomin handlar om att bättre ta vara på olika resurser genom exempelvis återanvändning, reparation och delningstjänster. För att dessa tjänster ska kunna bidra till att ytterligare stärka omställningen till en cirkulär ekonomi behöver både utbudet och efterfrågan på marknaden öka. Det handlar enligt regeringen om att införa styrmedel för att främja cirkulära affärsmodeller ur ett företagsperspektiv och om att skapa incitament för en användning av dessa tjänster som leder till miljönytta. I handlingsplanen anför regeringen vidare att den där det bedöms lämpligt på sikt kommer att komplettera miljömålssystemet så att det finns etappmål eller andra mål för de materialströmmar som prioriteras i strategin, dvs. textilier, plast, förnybara och biobaserade råvaror, livsmedel, bygg- och fastighetssektorn inklusive bygg- och rivningsavfall samt innovationskritiska metaller och mineral.

Den 16 juni 2022 tillsattes en kommitté i syfte att utreda inom vilka områden och på vilka sätt ekonomiska styrmedel kan användas för att främja omställningen till en cirkulär ekonomi. (dir. 2022:67). Kommittén redovisade i september 2024 betänkandet Om ekonomiska styrmedel för en mer cirkulär ekonomi (SOU 2024:67). Kommittén har kartlagt och analyserat inom vilka områden ekonomiska styrmedel skulle kunna spela en viktig roll för att främja omställningen till en cirkulär ekonomi. Utifrån de områden och styrmedel som redovisas i betänkandet kan sedan framtida utredningar tillsättas för att

fördjupa analysen på respektive område och lämna författningsförslag. I betänkandet presenteras ett enkelt analytiskt ramverk för en sådan fördjupad analys av styrmedelsförslag. När det gäller ekonomiska incitament för reparationer och uppgraderingar bedömer kommittén att styrmedel i form av en bonus inriktad på åtgärder som bidrar till förlängd livslängd och är avfallsförebyggande, t.ex. reparation, återtillverkning och uthyrning, bör analyseras närmare. Betänkandet har remissbehandlats och bereds vidare inom Regeringskansliet.

Den 19 februari 2024 beslutade regeringen att utse en särskild utredare för att se över de mervärdesskatteregler som gäller vid försäljning av begagnade varor och beskattningsbara personers gåva av varor. Utredningen redovisade sitt uppdrag i mars 2025 i betänkandet Enklare mervärdesskatteregler vid försäljning av begagnade varor och donation av livsmedel (SOU 2025:30). I betänkandet gör utredningen bedömningen att ett förenklat förfarande för vinstmarginalbeskattning för varor med ett lägre värde skulle förenkla för beskattningsbara återförsäljare och på så vis underlätta försäljningen av begagnade varor. Detta skulle innebära att fler varor med lägre värde återanvänds. Utredningen föreslår därför att

- det förenklade förfarandet utvidgas till att även gälla för varor vars inköpspris inte överstiger 10 000 kronor
- en beskattningsbar återförsäljare, som så gott som uteslutande säljer varor för vilka inköps- eller försäljningspriset är okänt eller varor med ett lågt inköpspris, ska få tillämpa förenklad vinstmarginalbeskattning även på försäljning av andra begagnade varor, konstverk, samlarföremål och antikviteter
- det förtydligas att en negativ vinstmarginal som uppkommer under en redovisningsperiod ska föras vidare till efterföljande redovisningsperiod.

Utredningen föreslår vidare att överlåtelse av livsmedel som görs utan ersättning till hjälporganisationer och liknande ska undantas från skatteplikt. Avdragsrätt ska gälla.

Inom området cirkulär ekonomi bedriver Research Institutes of Sweden (Rise) forskning som kan bidra såväl till innovation kring affärsmodeller som till effektiv och klimatsmart användning av sekundära resurser. Rise erbjuder fördjupad kunskap om hinder och möjligheter för en övergång till tjänstebaserade och cirkulära affärsmodeller inom områden som intäktskalkyler, finansiering, framtidsadaptiv design och ledningssystem. Vid Rise finns även Circular Business Lab som är en medlemsbaserad samarbetsverkstad för företag och organisationer som vill ställa om och utveckla cirkulära affärer. I samarbetsverkstaden får medlemmarna möjlighet att, tillsammans med andra medlemmar och med nära tillgång till Rises hela expertis inom cirkulära affärsmodeller, digitalisering och cirkulära resursflöden, utveckla cirkulära affärsmöjligheter och framtidssäkra verksamheten inför omställningen till en mer cirkulär ekonomi.

I budgetpropositionen för 2025 (prop. 2024/25:1 utg.omr. 20) anför regeringen att den ser omställningen till en giftfri cirkulär ekonomi som en möjliggörare för industrin och vägen mot nettonoll. Regeringen framhåller vidare att nya cirkulära affärsmodeller som tar hänsyn till hela värdekedjan framgångsrikt behöver kunna skalas upp och introduceras på både den svenska och internationella marknaden för att förstärka de cirkulära materialflödena. Politiken ska även stimulera och skapa rätt förutsättningar för omställningen genom åtgärder som främjar rena avfallsströmmar samt marknaden för återvunnet material och ersättningsmaterial.

Kommissionen har i Given för en ren industri aviserat en ny rättsakt om den cirkulära ekonomin för att snabba på den cirkulära omställningen med hjälp av den inre marknaden. Rättsakten ska bl.a. möjliggöra fri rörlighet för cirkulära produkter, returråvaror och avfall, främja bättre tillgång till återvunnet material av hög kvalitet samt stimulera efterfrågan på returråvaror och cirkulära produkter. Detta omfattar bl.a. frågan om en harmonisering av kriterierna för när något slutar att vara avfall för att underlätta övergången från avfall till värdefulla returråvaror.

Med återanvändning avses enligt 15 kap. 2 § miljöbalken att en produkt eller en komponent som inte är avfall används igen för att fylla samma funktion som den ursprungligen var avsedd för. Definitionen förtydligar att det är produkter och komponenter, inte naturliga material, som kan återanvändas (prop. 2019/20:156 s. 90). Uttrycket återanvändning används som en del av begreppet förberedelse för återanvändning, och anses vara av central betydelse för att förstå det uttrycket. Om en innehavare har gjort sig av med något som därför blivit avfall kan detta avfall förberedas för återanvändning. Genom förberedelse för återanvändning kan avfallet upphöra att vara avfall och produkten eller komponenten kan därefter återanvändas (prop. 2019/20:156 s. 31). Återanvändning kan innefatta att något används igen och är då en avfallsförebyggande åtgärd enligt 15 kap. 2 § miljöbalken. Att förbereda avfall för återanvändning innebär enligt 15 kap. 6 § miljöbalken att kontrollera, rengöra eller reparera något som är avfall så att det kan återanvändas utan ytterligare behandling.

Tidigare behandling

Utskottet behandlade under riksmötet 2023/24 motionsyrkanden om att stödja företag som vill utveckla cirkulära affärsmodeller och om att göra det möjligt för företag att ta hand om privatpersoners trasiga produkter (bet. 2023/24:MJU17). I sitt ställningstagande anförde utskottet följande:

Det är av stor vikt att de produkter som tillverkas får så lång livslängd som möjligt så att konsumtionen av nytillverkade produkter kan minska. Utskottet ser positivt på åtgärder som kan öka incitamenten att reparera varor eftersom detta kan gynna såväl miljön och klimatet som konsumenter och de företag som har reparation och återbruk som affärsidé. Utskottet välkomnar därför att regeringen på olika sätt arbetar för att stärka förutsättningarna för återbruk. Utskottet vill här särskilt peka på dels den kommitté som för närvarande har i uppdrag att utreda inom vilka områden

och på vilka sätt ekonomiska styrmedel kan användas för att främja omställningen till en cirkulär ekonomi, dels den pågående utredningen om en översyn av de mervärdesskatteregler som gäller vid försäljning av begagnade varor och beskattningsbara personers gåva av varor.

Utskottet föreslog att motionerna skulle lämnas utan åtgärd. Riksdagen följde utskottets förslag och avslog motionerna (prot. 2023/24:130).

Utskottets ställningstagande

Övergripande åtgärder för en cirkulär ekonomi

Utskottet konstaterar att det pågår ett omfattande arbete – både nationellt och inom EU – för att stärka omställningen till en cirkulär ekonomi och för att skapa en hållbar resursanvändning och en ökad resurseffektivitet. Utskottet ser mycket positivt på att både regeringen och aktuella myndigheter deltar aktivt i de förhandlingsarbeten som pågått och fortfarande pågår på EU-nivå. Detta visar enligt utskottet på en tydlig ambition i frågan. Utskottet noterar vidare att Kommittén om ekonomiska styrmedel för att främja omställningen till en cirkulär ekonomi nu har lämnat sitt betänkande till regeringen. Betänkandet har remissbehandlats och utskottet ser fram emot att ta del av resultatet av den fortsatta beredningen. Därutöver noterar utskottet att målet med meddelandet Given för en ren industri, som kommissionen nyligen presenterade, är att EU 2030 ska bli världsledande inom cirkulär ekonomi. Kommissionen aviserar i meddelandet bl.a. att den ska ta fram en rättsakt om den cirkulära ekonomin, för att snabba på den cirkulära omställningen. Utskottet stöder liksom regeringen kommissionens övergripande ambition i denna fråga och ser fram emot att ta del av kommissionens förslag, som har goda förutsättningar att bidra till ett effektivt arbete för en cirkulär ekonomi.

Mot bakgrund av det arbete som pågår på området anser utskottet att motionerna 2024/25:429 (S), 2024/25:2519 (C) yrkande 1 samt 2024/25:2613 (MP) yrkandena 24 och 25 kan lämnas utan åtgärd.

Som utskottet har framhållit tidigare har den offentliga sektorn en viktig roll i omställningen till en cirkulär ekonomi. Det är av stor betydelse att offentlig verksamhet är ett föredöme i detta avseende. Som framgår av redovisningen ovan har Upphandlingsmyndigheten tagit fram hållbarhetskriterier som främjar en cirkulär ekonomi. Myndigheten har även i samband med ett tidigare regeringsuppdrag vidtagit ett antal åtgärder för att stärka den offentliga upphandlingen så att den i ökad utsträckning bidrar till omställningen till en cirkulär ekonomi. Utskottet ser även positivt på att den nya ekodesignförordningen ger kommissionen befogenhet att fastställa krav på grön upphandling. Med hänvisning till det som anförts finner utskottet inte skäl för riksdagen att vidta någon åtgärd med anledning av motion 2024/25:2519 (C) yrkande 3.

Hållbar design, konsumtion och teknik

Som utskottet har framhållit tidigare påverkar varor och tjänster miljön och klimatet under hela livscykeln: vid tillverkning, användning, återbruk, materialåtervinning, omhändertagande av avfall och transporter. För att komma till rätta med detta krävs såväl regelverk som drivkrafter för förändrade och mer hållbara produktions- och konsumtionsmönster. Utskottet välkomnar därför den nya ekodesignförordningen som möjliggör krav när det gäller bl.a. återanvändbarhet, reparerbarhet, energianvändning, energi-effektivitet, vattenanvändning, vatteneffektivitet, möjligheten till återvinning av material och miljöpåverkan. Förordningen omfattar även frågan om förstörelse av osålda konsumentprodukter och innehåller ett förbud mot att förstöra vissa osålda kläder och skor. Utskottet kommer noga att följa kommissionens fortsatta arbete i enlighet med den nya förordningens reglering. Mot denna bakgrund anser utskottet att motionerna 2024/25:1318 (MP) yrkande 16, 2024/25:2486 (C) yrkande 3, 2024/25:2502 (S) yrkandena 4 och 5, 2024/25:3047 (MP) yrkande 27, 2024/25:3109 (S) yrkandena 10 och 34 samt 2024/25:3169 (C) yrkande 42 kan lämnas utan åtgärd.

Krav på produktdesign och livslängd

Utskottet vill återigen framhålla vikten av att konsumenter kan göra informerade och medvetna val baserade på vilka miljö- och klimatmässiga avtryck olika varor och tjänster ger upphov till. Det är därför positivt att den nya ekodesignförordningen bl.a. omfattar aspekter som beständighet, återanvändbarhet och reparerbarhet. Utskottet ser vidare positivt på det nya direktivet om gemensamma regler för att främja reparation av varor och konstaterar att regeringen har gett en särskild utredare i uppdrag att ta ställning till hur direktivet ska genomföras i Sverige. Mot denna bakgrund, och för att inte föregripa det arbete som pågår, avstyrker utskottet motion 2024/25:2613 (MP) yrkande 190.

Företagens förutsättningar för att bidra till en cirkulär ekonomi

Det är viktigt att de produkter som tillverkas får så lång livslängd som möjligt så att konsumtionen av nyttillverkade produkter kan minska. En viktig del i detta arbete är att möjliggöra nya cirkulära affärsmodeller som tar hänsyn till hela värdekedjan och att skapa förutsättningar för en ökad marknad för bl.a. återvunnet material samt reparerade och återbrukade varor. Sådana åtgärder gynnar såväl miljön och klimatet som konsumenterna samt de företag som har reparation och återbruk som affärsidé. Utskottet välkomnar därför regeringens arbete för att stärka cirkulära affärsmodeller. Utskottet vill särskilt peka på att Kommittén om ekonomiska styrmedel för att främja omställningen till en cirkulär ekonomi har lämnat sitt betänkande till regeringen. Betänkandet har remissbehandlats och bereds nu inom Regeringskansliet. Vidare har en särskild utredare nyligen lämnat förslag om att förenkla mervärdesskatte-reglerna för företag som säljer begagnade varor. Utskottet vill även framhålla

den forskning som bedrivs inom Rise när det gäller cirkulär ekonomi och det arbete som pågår inom Circular Business Lab om bl.a. cirkulära affärsmodeller. Slutligen ser utskottet fram emot den rättsakt om den cirkulära ekonomin som kommissionen aviserat, som bl.a. ska underlätta övergången från avfall till värdefulla returråvaror.

Mot bakgrund av det arbete som pågår anser utskottet att motionerna 2024/25:2502 (S) yrkandena 1 och 3, 2024/25:2613 (MP) yrkande 26, 2024/25:2934 (M) samt 2024/25:3109 (S) yrkandena 42, 45 och 48 kan lämnas utan åtgärd.

Återanvändning och återvinning

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om förpackningar, byggsektorn, textilier, metaller och mineral samt övriga frågor om återanvändning och återvinning.

Jämför reservation 9 (S), 10 (SD), 11 (MP), 12 (S, C), 13 (S), 14 (MP), 15 (SD) och 16 (C).

Motionerna

Cirkulär hantering av förpackningar

I kommittémotion 2024/25:1398 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkande 1 anför att regeringen inom ramen för EU-samarbetet bör verka för regelverk om förpackningar som skapar en ökad flexibilitet mellan återanvändning och återvinning.

I kommittémotion 2024/25:3109 av Anna-Caren Säterberg m.fl. (S) yrkande 38 framhålls att alla förpackningar, även om de har slängts, ska ingå i producentansvaret. Enligt yrkande 39 måste det säkerställas att alla som sätter ut en förpackning på marknaden också betalar en förpackningsavgift. Enligt motionärerna finns det i dag problem med att ett antal producenter inte betalar förpackningsavgift, trots att de har producentansvar.

I motion 2024/25:1085 av Lars Püss (M) anför att regeringen måste säkerställa att Naturvårdsverket får de resurser och verktyg samt den kompetens som krävs för att effektivt kunna utföra sitt tillsynsansvar över producentansvaret. Regeringen bör därför se över möjligheten till stärkt tillsyn av producentansvar för förpackningar (yrkande 1) och möjligheten att ge Naturvårdsverket uppdraget att öka tillsynen av producentansvar (yrkande 2).

I motion 2024/25:113 av Björn Tidland (SD) anför att regelverket för matförpackningar bör skärpas. Det behövs nya regler för hur stor andel luft en engångsförpackning får innehålla.

Enligt motion 2024/25:2984 av Markus Wiechel och Victoria Tiblom (båda SD) yrkande 5 bör regeringen snarast arbeta för att införa ett gemensamt pantsystem i hela Norden för aluminiumburkar och petflaskor.

Cirkularitet inom byggsektorn

Kommittémotion 2024/25:1753 av Katarina Luhr m.fl. (MP) handlar om rivning och återbruk inom byggsektorn. I yrkande 32 föreslås att Naturvårdsverket ska få i uppdrag att, i samarbete med industrin, ta fram kriterier för relevanta material och materialströmmar som definierar när avfallet åter kan bli en produkt. Enligt yrkande 35 bör det ställas hårdare krav på sortering av material vid renovering, ombyggnad och rivning. I yrkande 36 föreslås att effekterna av en styrande avfallstaxa för byggavfall från nybyggnation bör utredas.

I motion 2034/25:2648 av Aron Emilsson (SD) yrkande 2 anføres att man för att stärka byggnadsvårdens ställning bör se över tillämpningen av avfallshierarkin och konsekvenserna av att inte tillämpa den.

Cirkulär hantering av textilier

Motionärerna i kommittémotion 2024/25:3109 av Anna-Caren Säterberg m.fl. (S) yrkande 36 välkomnar kommissionens förslag om producentansvar för textilier men anför samtidigt att det är viktigt att regelverket utformas för att främja innovation, hållbara affärsmodeller och teknikutveckling.

I kommittémotion 2024/25:2519 av Stina Larsson m.fl. (C) yrkande 5 föreslås att det ses över hur en infrastruktur och innovation för en bred industriell textilåtervinning i Sverige kan främjas.

Enligt motion 2024/25:774 av Johan Büser och Gunilla Carlsson (båda S) bör en utredning göras av förutsättningarna för ett system för incitament för och krav på försäljare och konsumenter av textilier för återlämning och återanvändning.

Cirkulär hantering av metaller och mineral

Enligt kommittémotion 2024/25:3136 av Fredrik Olovsson m.fl. (S) yrkande 21 bör de regelverk som reglerar återvinning och återanvändning av metaller och mineral ses över. Regeringen bör enligt motionärerna utarbeta och genomföra tydliga regelverk och insamlingssystem för att öka återvinningen av basmetaller, vilket kan inkludera krav på producentansvar och etablering av effektiva återvinningsstationer.

I kommittémotion 2024/25:1457 av Tobias Andersson m.fl. (SD) yrkande 17 anføres att regelverket som reglerar återvinning och återanvändning av metaller och mineral behöver ses över. Motionärerna framhåller att de regelverk som reglerar möjligheten till en effektiv återvinning och tillståndsgivningar för utvinning ur exempelvis slagghögar och deponier måste genomlysas i syfte att förbättra möjligheterna att ta till vara de metaller och mineral som redan brutits.

I kommittémotion 2024/25:3109 av Anna-Caren Säterberg m.fl. (S) yrkande 35 framhålls vikten av ett utökat producentansvar för oanvända mobiltelefoner och småelektronik.

Kommittémotion 2024/25:1329 av Elin Söderberg m.fl. (MP) yrkande 2 handlar om att arbeta för en cirkulär ekonomi för mineral och metaller. De resurser som redan brutits behöver användas så effektivt som möjligt, elektronik behöver återanvändas och metallerna återvinnas. Produktdesign behöver möjliggöra återvinning och en cirkulär ekonomi, och metaller och mineral som kan utvinnas från deponier och slagghögar behöver tillvaratas.

I kommittémotion 2024/25:2613 av Elin Söderberg m.fl. (MP) yrkande 27 lämnas förslag om att införa ett pantsystem på fler slag av förpackningar och produkter, särskilt produkter som innehåller sällsynta metaller, som exempelvis maskiner och elektronik, för att dessa metaller i hög grad ska kunna återvinnas.

Övriga frågor om återanvändning och återvinning

I kommittémotion 2024/25:3169 av Rickard Nordin m.fl. (C) yrkande 44 anförs att en skrotningspremie bör övervägas för kvarvarande oljepannor i syfte att minska de fossila utsläppen. I yrkande 57 i samma motion lämnar motionärerna förslag om att revidera den nyligen införda skrotningspremien för uttjänta fordon som också möjliggör köp av begagnade miljöbilar, kollektivtrafikkort eller cykel.

I motion 2024/25:115 av Rashid Farivar (SD) yrkande 2 anförs att kraven på återvinning av fordon bör skärpas.

Magnus Resare (M) föreslår i motion 2024/25:2404 en utredning för att skapa ett nytt system för producentansvar för husbilar.

Enligt kommittémotion 2024/25:1398 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkande 15 krävs informationsinsatser när det gäller hantering av material med freon. Vidare föreslås i yrkande 16 en utredning om hur omhändertagande av material med freon kan förbättras.

Enligt motion 2024/25:2026 av Mats Green (M) bör möjligheten att införa krav på återvinning av glykol ses över.

Kompletterande information och tidigare behandling

Cirkulär hantering av förpackningar

Den 19 december 2024 antogs en ny EU-förordning om förpackningar och förpackningsavfall (EU:s förpackningsförordning).⁵ Förordningen är en del av den gröna given⁶, dvs. EU:s nya tillväxtstrategi tillika åtgärdsplan för att hantera klimat- och miljörelaterade utmaningar, och bygger på kommissionens

⁵ Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2025/40 av den 19 december 2024 om förpackningar och förpackningsavfall, om ändring av förordning (EU) 2019/1020 och direktiv (EU) 2019/904 och om upphävande av direktiv 94/62/EG.

⁶ Den europeiska gröna given (COM(2019) 640).

handlingsplan för en cirkulär ekonomi. Syftet med den nya förordningen är att förebygga och minska förpackningsavfall, öka återanvändning och högkvalitativ materialåtervinning samt skapa en marknad för återvunnet material. Det ska också bli lättare för konsumenter att återvinna och återanvända förpackningar som alternativ till engångsförpackningar. Förordningen innehåller även regler för att förebygga onödigt avfall, som att minimera förpackningars vikt och volym för att undvika onödiga förpackningar.

I förordningen ställs krav på att alla förpackningar ska vara materialåtervinningsbara (artikel 6) och designas så att deras vikt och volym minskas till vad som är absolut nödvändigt för att säkerställa deras funktionalitet (artikel 10).

Regeringen beslutade den 27 februari 2025 att ge Naturvårdsverket i uppdrag att föreslå hur det svenska regelverket ska kompletteras avseende, och i övrigt anpassas till, EU:s förpackningsförordning (KN2024/02627, KN2025/00532). Naturvårdsverket ska särskilt

- analysera och lämna förslag på hur svenska bestämmelser bör anpassas med anledning av EU:s förpackningsförordning, med avseende på både kompletterande bestämmelser som behöver införas och bestämmelser som behöver ändras eller tas bort
- analysera behovet av och, där det finns behov, lämna förslag på svenska bestämmelser i de fall förordningen gör det möjligt för medlemsstater att införa nationella undantag
- inkludera förslag till sanktioner samt föreslå om avgifterna för prövning och tillsyn behöver ändras
- utarbeta de författningsförslag som behövs för att genomföra förslagen.

Naturvårdsverket ska i arbetet med att ta fram förslagen beakta förordningens syfte och möjligheter att nå EU-rättsligt bindande mål. Myndigheten ska även beakta hur genomförande över miniminivån kan undvikas, hur omotiverade regelbördor kan motverkas samt att administrativa kostnader och andra kostnader för företag och myndigheter inte ökar mer än nödvändigt. Där EU:s förpackningsförordning medger för en medlemsstat att välja om krav eller nationella undantag ska införas bör Naturvårdsverket utnyttja den möjligheten endast om det bedöms vara lämpligt av konkurrensskäl, administrativa eller kostnadsmässiga skäl eller för att uppnå bindande mål i EU-rätten, t.ex. i EU:s förpackningsförordning, Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/98/EG om avfall och om upphävande av vissa direktiv (avfallsdirektivet) eller Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2019/904 om minskning av vissa plastprodukters inverkan på miljö (engångsplastdirektivet). Det gäller särskilt när bestämmelser bedöms få oproportionerliga konsekvenser för svenska företag, myndigheter eller i övrigt svenska förhållanden.

Vissa delar av uppdraget ska redovisas den 15 augusti 2025, den 1 december 2025 och den 1 december 2026. Övriga delar ska redovisas senast den 1 juni 2027.

Förordningen (2022:1274) om producentansvar för förpackningar (förpackningsförordningen) trädde i kraft den 1 januari 2023. I enlighet med förordningens övergångsbestämmelser ska inte alla bestämmelser tillämpas direkt från det datumet. Reglerna syftar till att underlätta för hushåll och verksamheter att sortera sitt förpackningsavfall. En enklare insamling och sortering ska bidra till att producenter kan återvinna mer avfall, att hanteringen av avfall blir mer resurseffektiv och att behoven av nya råvaror minskar. Insamlingen sköttes tidigare av producenterna, men sedan den 1 januari 2024 är det kommunerna som har det operationella ansvaret för insamlingen av hushållens förpackningsavfall och för information till hushållen om förebyggande och sortering av förpackningsavfall. Senast den 1 januari 2027 ska fastighetsnära insamling vara införd för hushållen. De vanligast förekommande förpackningsslagen (papper, plast, metall och glas) ska alltid samlas in fastighetsnära. Skrymmande förpackningar av papper och plast ska samlas in på lättillgängliga samlingsplatser och övriga förpackningsmaterial (trä, keramik, textilier och dylikt) på kommunens återvinningscentral. Insamlingen är gratis för hushållen, och producenterna ska ersätta kommunerna för deras kostnader för insamlingen. Ersättningen till kommunerna beslutas av Naturvårdsverket med tillämpning av myndighetens föreskrifter (NFS 2023:14) om ersättning till kommuner för insamling av förpackningsavfall som omfattas av producentansvar.

Samtidigt trädde även förordningen (2021:1002) om nedskräpningsavgifter i kraft. Förordningen innehåller bestämmelser om ett system för utökat producentansvar för avfallshantering av engångsprodukter. Syftet med förordningen är att minska den negativa påverkan på miljön från nedskräpning av engångsprodukter i utomhusmiljöer. Enligt förordningen är producenter av förpackningar skyldig att betala nedskräpningsavgifter till Naturvårdsverket. Dessa ska täcka kommunernas kostnader för bl.a. att städa upp engångsprodukter som skräpar ned.

I förpackningsförordningen finns krav på att företag som har producentansvar för förpackningar ska anmäla detta till Naturvårdsverket (4 kap. 5 §). Syftet med registreringen är att skapa möjligheter för Naturvårdsverket att utöva tillsyn över att förpackningsproducenterna uppfyller sitt producentansvar. Om ett företag med producentansvar inte anmäler sig kan Naturvårdsverket rikta förelägganden vid vite mot företaget. Naturvårdsverket kan vidare sedan den 1 januari 2024 även besluta om en miljö sanktionsavgift för försenad anmälan (11 kap. 20 b § förordningen [2012:259] om miljö sanktionsavgifter).

I den nationella avfallsplanen för 2024–2030⁷ framhåller Naturvårdsverket att användningen av förpackningar har ökat kraftigt över åren och ser ut att fortsätta öka om inte åtgärder vidtas. Myndigheten framhåller vidare att det

⁷ Avfall i ett cirkulärt samhälle, Nationell Avfallsplan 2024–2030 (rapport 7171, november 2024).

krävs åtgärder för att minska mängden förpackningar, och även att förpackningars utformning är centralt både ur resursförbrukningssynpunkt och för att möjliggöra materialåtervinning och återanvändning.

I det nationella avfallsförebyggande programmet för en cirkulär ekonomi 2024–2030⁸, som tagits fram i enlighet med avfallsdirektivet, framhåller Naturvårdsverket att även om materialåtervinningen blir bättre och effektivare så kommer materialförluster alltid uppstå vid insamling, sortering och återvinning. Därför behöver ansvariga tillverkare och producenter även arbeta med att minska mängden material som används i förpackningar, t.ex. genom att sluta använda onödiga förpackningar, använda en mer anpassad mängd material eller öka användningen av återanvändbara förpackningar. I programmet anges vidare att fokus i styrningen av hanteringen av förpackningsavfall tidigare har varit mot en ökad materialåtervinning med flera siffrsatta materialåtervinningsmål. För att flytta fokus till avfallsminskning och en ökad återanvändning antogs 2020 ett nationellt etappmål för återanvändningsbara förpackningar. Målet innebär att av de förpackningar som släpps ut på marknaden i Sverige för första gången ska andelen som är återanvändbara öka med minst 20 procent från 2022 till 2026 och med minst 30 procent från 2022 till 2030.

I både avfallsplanen och programmet finns även en sammanställning över vad olika aktörer kan göra för att bidra till det avfallsförebyggande arbetet samt arbetet med att minimera avfallsmängderna och hantera avfallet högre upp i avfallshierarkin, bl.a. när det gäller förpackningar och förpackningsavfall.

I budgetpropositionen för 2025 (prop. 2024/25:1 utg.omr. 20) anför regeringen att insatser för att främja omställningen till en resurseffektiv och hållbar konsumtion och produktion har bidragit positivt till att nå flertalet etappmål om materialåtervinning och återanvändning. Regeringen framhåller vidare att stora steg har tagits i EU där en rad rättsakter förhandlats fram och där Sverige bedrivit ett aktivt påverkansarbete som, bl.a. när det gäller förpackningar, har bidragit till en positiv utveckling mot en marknad för återvunnet material och avfallsminskning samt att svenska intressen tillgodosetts. Regeringen bedömer att effektiva genomföranden av EU:s rättsakter och ett fortsatt arbete med detaljerna i sekundärlagstiftningen bidrar till att uppnå etappmålen om en ökad andel kommunalt avfall som materialåtervinns och förbereds för återanvändning samt ökad återanvändning av förpackningar.

Naturvårdsverket är operativ tillsynsmyndighet för producentansvaret (2 kap. 24 § miljötillsynsförordningen [2011:13]). Myndigheten ansvarar därmed för att se till att producenterna tar sitt producentansvar och följer kraven i förordningen om producentansvar. Om en producent inte fullgör sina

⁸ Ett cirkulärt Sverige tänker efter – före! Nationellt avfallsförebyggande program för en cirkulär ekonomi 2024–2030 (rapport 7170, november 2024).

skyldigheter enligt producentansvaret kan Naturvårdsverket besluta om förelägganden med stöd av 26 kap. miljöbalken.

Av Naturvårdsverkets årsredovisning för 2024 framgår att tillsynen över att godkända producentansvarsorganisationer för förpackningsavfall följer Naturvårdsverkets beslut om godkännande i första hand har utövats genom granskning av inrapporterade uppgifter från och dialog med producentansvarsorganisationerna. Av årsredovisningen framgår vidare att myndigheten avser att under de kommande åren utöka insatserna genom systematiserad tillsyn inom de utökade producentansvaren.

Naturvårdsverket hemställde i mars 2024 om nya nivåer på tillsynsavgifter för producentansvaret eftersom nuvarande nivå inte är tillräckliga för att täcka myndighetens tillsynsverksamhet (NV-01467-24). Hemställan bereds inom Regeringskansliet.

Nordiska rådet har sedan 2010 uppmanat sina respektive länders regeringar att verka för ett gemensamt pantsystem för burkar och petflaskor. I en rapport från Nordiska ministerrådet från 2013 (Cost-benefit analys av ett gemensamt nordiskt pant-system, Temanord 2013:532) konstateras dock att det inte är samhällsekonomiskt lönsamt med en nordisk harmonisering av pantordningen, och Nordiska ministerrådet har hittills avslagit samtliga rekommendationer från Nordiska rådet. Rapporten lyfter dock fram att det skulle vara samhällsekonomiskt lönsamt att införa en harmonisering om Tyskland och Estland inkluderades i ett sådant system. Flödena av aluminiumburkar från gränshandeln (här delstaten Schleswig-Holstein i Tyskland och Estland) till Norden är ungefär tio gånger större än flödena av aluminiumburkar inom Norden.

Tidigare behandling

Utskottet behandlade ett likalydande yrkande om ett gemensamt pantsystem i hela Norden under riksmötet 2022/23 (bet. 2022/23:MJU10). I sitt ställningstagande konstaterade utskottet att frågan har behandlats vid ett flertal tillfällen under de senaste dryga 20 åren i såväl Nordiska rådet som Nordiska ministerrådet och avstyrkte motionen. Riksdagen följde utskottets förslag och avlog motionen (prot. 2022/23:80).

Cirkularitet inom byggsektorn

Bygg- och fastighetssektorn utpekas som prioriterad i såväl EU:s handlingsplan för cirkulär ekonomi som den svenska strategin för cirkulär ekonomi. I strategin anförts att miljöpåverkan från sektorn kan minskas genom ett mer effektivt användande av fastighetsbeståndet. I byggnads- och rivningssektorn uppstår stora mängder blandat avfall som enligt strategin i högre grad skulle kunna återanvändas och materialåtervinnas. Enligt strategin kommer det att tas fram handlingsplaner där det presenteras styrmedel och åtgärder för respektive fokusområde i strategin. Vidare framgår det av strategin att det även kan komma att beslutas om handlingsplaner för prioriterade områden eller strömmar som är särskilt relevanta för omställningen till en cirkulär ekonomi.

I februari 2017 tillsattes Kommittén för modernare byggregler, som enligt direktiven skulle lämna tre betänkanden (dir. 2017:22). Kommitténs uppdrag för delbetänkandet Resurseffektiv användning av byggmaterial (SOU 2018:51), som överlämnades i juni 2018, var att utreda behovet av styrmedel för att minska miljöpåverkan inklusive minskad spridning av särskilt farliga ämnen under byggprocessen. I delbetänkandet konstaterade kommittén bl.a. att ett av de främsta hindren mot återanvändning och återvinning av byggprodukter är bristen på ekonomiska incitament.

Enligt 3 kap. 10 och 11 §§ avfallsförordningen (2020:614) ska den som producerar bygg- och rivningsavfall sortera ut vissa avfallsslag och förvara dem skilda från varandra och från annat avfall. Kraven motsvarar bestämmelser i avfallsdirektivet. Den som samlar in bygg- och rivningsavfall som har sorterats ut ska samla in de avfallsslagen separat. Syftet med utsorteringskraven är att komma högre upp i avfallshierarkin så att både förberedelse för återanvändning och materialåtervinning kan öka.

Den 22 februari 2022 beslutade regeringen att ge Boverket i uppdrag att utveckla arbetet med omställningen till en cirkulär ekonomi i bygg- och fastighetssektorn för att bidra till att nå Sveriges miljö- och klimatmål (Fi2019/01146 och Fi2022/00506). Boverket redovisade uppdraget i december 2024 (rapport 2024:26). I rapporten lämnas förslag för en mer cirkulär bygg- och fastighetssektor. Bl.a. föreslås att Boverket ska få i uppdrag att

- i samverkan med berörda myndigheter ta fram mer information och vägledning för omställningen i sektorn
- samordna arbetet med att ta fram mål och nationell strategi för omställningen i sektorn
- ta fram nya verktyg och metoder för att belysa nyttor och mervärden med åtgärder för cirkularitet.

Vidare lämnas förslag om utveckling av klimatdeklarationer, digitalisering och en resurshushållningsplan. Boverket lämnar även förslag på hur ett cirkulärt byggande kan främjas genom en fyrstegsprincip för byggande och planering och på metoder som kan användas för att underlätta återbruk av byggprodukter i framtiden. Vidare anser Boverket att förutsättningarna för och konsekvenserna av ett producentansvar behöver utredas närmare. Rapporten har remissbehandlats och bereds vidare inom Regeringskansliet.

Tidigare behandling

Utskottet behandlade under riksmötet 2023/24 ett motionsyrkande om en styrande avfallstaxa för byggavfall från nybyggnation (bet. 2023/24: MJU17). I sitt ställningstagande anförde utskottet följande:

När det gäller frågan om insatser för att minimera mängden byggmaterial som blir avfall kan utskottet konstatera dels att behovet av styrmedel för att skapa en bättre resursanvändning av byggmaterial har utretts, dels att det har införts utsorteringskrav för bygg- och rivningsavfall för att åstadkomma fler cirkulära flöden av byggmaterial. Vidare har Boverket ett

pågående regeringsuppdrag om att utveckla arbetet med omställningen till en cirkulär ekonomi i bygg- och fastighetssektorn.

Utskottet föreslog att motionen skulle lämnas utan åtgärd. Riksdagen följde utskottets förslag och avslag motionen (prot. 2023/24:130).

Cirkulär hantering av textilier

Textilier är en av de produktvärdekedjor som pekas ut som särskilt viktiga såväl i EU:s handlingsplan för cirkulär ekonomi som i den svenska strategin för cirkulär ekonomi. I enlighet med handlingsplanen presenterade kommissionen den 30 mars 2022 meddelandet om EU:s strategi för hållbara och cirkulära textilier (COM(2022) 141), kallat textilstrategin. Strategins syfte är att skapa en sammanhållen ram och vision för textilsektorns omställning. Strategin innehåller förslag på ett antal åtgärder som kan skapa hållbara och cirkulära textila värdekedjor, nya tekniska lösningar och innovativa affärsmodeller för textilindustrin.

Under hösten 2022 behandlade miljö- och jordbruksutskottet denna strategi i ett granskningsutlåtande (utl. 2022/23: MJU4). Utskottet välkomnade kommissionens textilstrategi och bedömde att den kommer att ingå som en viktig del i genomförandet av den gröna given och anförde att den delar kommissionens uppfattning att EU ska gå i bräschen globalt när det gäller att skapa hållbara och cirkulära textila värdekedjor, nya tekniska lösningar och innovativa cirkulära affärsmodeller för textilindustrin.

Enligt avfallsdirektivet ska medlemsstaterna införa separat insamling av textilier senast den 1 januari 2025 (artikel 11). I avfallsdirektivet finns även krav på att medlemsstaterna ska vidta åtgärder för att förebygga avfallsgenerering genom att uppmuntra återanvändning av produkter och inrättandet av system som främjar reparation och återanvändning, särskilt av vissa produkter, bl.a. textilier (artikel 9.1 d).

I december 2019 tillsatte regeringen en särskild utredare som skulle lämna förslag på ett producentansvar för textilier (dir. 2019:96). Den 9 december 2020 överlämnades betänkandet Producentansvar för textil – en del av den cirkulära ekonomin (SOU 2020:72) till regeringen. Utredningens förslag syftar till att minska avfallet från textilier och främja en cirkulär ekonomi genom att material används under längre tid. Ett av förslagen var att kläder av textil, hemtextilier, inredningstextilier samt väskor och accessoarer av textil ska samlas in separat. Vidare föreslogs att den som sätter ut textilier på den svenska marknaden för första gången ska ansluta sig till ett tillståndspliktigt insamlingssystem för yrkesmässig insamling av textilavfall. Utredningen föreslog också att ideella secondhandverksamheter tillåts samla in och hantera textilavfall. Även andra aktörer som t.ex. kommuner, butiker och s.k. remake-aktörer föreslogs få rätt att samla in textilavfall. Utredningen föreslog också att det sätts mål för textilavfallet, nämligen att mängden insamlat textilavfall ska minska med 90 procent till 2036 och att minst 90 viktprocent ska återanvändas eller återvinnas fr.o.m. 2028. Vidare föreslogs att det ska bli enklare för konsumenter, producenter och andra att få information om hur man

kan bidra till att minska textiliernas miljöpåverkan. Utredningen lämnade även förslag om ett producentansvar för textil som skulle regleras i en särskild förordning.

Inom Regeringskansliet utarbetades mot bakgrund av utredningens förslag promemorian Cirkulär hantering av textil och textilavfall (KN2023/03051). När det gäller frågan om producentansvar anfördes i huvudsak följande i promemorian:

Eftersom arbetet med att ta fram harmoniserade EU-regler för producentansvar för textil pågår och kravet på separat insamling av textilier ska vara genomfört den 1 januari 2025 behöver ett förslag till nationella regler för separat insamling tas fram och remitteras innan eventuella nya förslag om reglering av textilavfall inom EU presenteras av kommissionen.

Införandet av ett producentansvar innebär en omfattande reglering. Ett sådant system behöver uppfylla de allmänna minimikraven för system för utökat producentansvar (artikel 8 a i avfallsdirektivet).

Om kommissionen föreslår att medlemsstaterna ska införa ett utökat producentansvar för textilavfall kommer det att behöva utredas på nytt hur ett sådant system ska vara utformat i Sverige. Även om det blir krav på producentansvar så finns det olika lösningar för hur ansvaret för insamlingen av avfallet ska utformas. När det gäller producentansvaret för elutrustning så är det kommunerna, producentansvarsorganisationerna och vissa butiker som ansvarar för insamlingen av uttjänt elutrustning. När det gäller producentansvaret för förpackningar har regeringen beslutat att det från den 1 januari 2024 ska vara kommunerna som ansvarar för insamlingen av förpackningsavfallet, men att det är producenterna via en producentansvarsorganisation som betalar för kommunernas insamlingskostnader. Producentansvarsorganisationerna ska sedan omhänderta förpackningsavfallet. Det kan även finnas andra lösningar för att reglera producenternas ekonomiska ansvar. Vilken lösning som är lämpligast om det på EU-nivå krävs att medlemsstaterna inför ett producentansvar för textilavfall behöver utredas vidare. Bedömningen är att det är olämpligt att införa ett producentansvar i detta skede innan förslaget från Europeiska kommissionen har presenterats och förhandlats färdigt inom EU. Kravet på separat insamling av textilavfall bör därför genomföras enligt avfallsdirektivet utan förändring av ansvaret, vilket innebär att kommunerna bör ha ansvar för insamling av textilavfall som är kommunalt avfall även i fortsättningen.

I promemorian föreslogs nya regler i avfallsförordningen som genomför utredningens förslag om krav på utsortering och separat insamling av textilavfall från hushåll och verksamheter. De nya reglerna trädde i kraft den 1 januari 2025 (1 kap. 4 § och 3 kap. 3 a–c §§). Av de nya bestämmelserna följer även att kommunerna ska ansvara för att samla in textilavfall som är kommunalt avfall och för informationsinsatser kopplat till de nya kraven.

Kommissionen presenterade i juli 2023 en översyn av avfallsdirektivet som bl.a. fokuserar på textilavfall (Förslag till Europaparlamentets och rådets direktiv med ändring av avfallsdirektivet 2008/98/EG, COM(2023) 420). Förslaget omfattar ett utökat producentansvar för textil för att minska miljö-, hälso- och klimatpåverkan från textilsektorn. Europaparlamentet och rådet

nådde i februari 2025 en preliminär överenskommelse om revideringen. Nästa steg är att parlamentet och rådet formellt antar förslaget.

I en interpellationsdebatt i april 2025 (ip. 2024/25:541) framförde klimat- och miljöminister Romina Pourmokhtari att det på EU-nivå tagits stora steg i rätt riktning mot ett producentansvar för textilier. Enligt ministern har alla länder i ministerrådet och Europaparlamentet preliminärt ställt sig bakom det kompromissförslag som förhandlats fram med Europaparlamentet. Ministerrådet väntas ge sitt formella godkännande under sommaren. Ministern framhöll vidare att det är ytterst viktigt att vi får ett system som fungerar i praktiken och som säkerställer att den textil som samlas in kan användas på bästa sätt. Den 15 maj 2025 gav regeringen Naturvårdsverket i uppdrag att kartlägga de delar av kompromissförslaget som är särskilt utmanande att genomföra i nationell rätt eller som kräver större policyavvägningar. Kartläggningen ska omfatta möjliga avvägningar som behöver göras bl.a. vad gäller rådighet över avfallsströmmen, inklusive insamling och återbruk, det historiska avfallet och omfattningen av de åtgärder som producenterna ska finansiera. Uppdraget ska redovisas den 15 oktober 2025.

I den senaste klimathandlingsplanen (skr. 2023/24:59) anför regeringen att det bör vara enkelt för hushåll att återanvända textil och lämna textilavfallet för materialåtervinning. Avfall från textilier bör förebyggas. Den svenska textilsektorns omställning mot cirkulära affärsmodeller är enligt regeringen viktig inte bara ur klimat- och miljösynpunkt, utan även för svensk näringslivsutveckling. Regeringen anför att den därför har beslutat om separat insamling samt krav på att kommunen ska lämna information som främjar en ökad återanvändning av textilier. Regeringen framhåller vidare att det finns en stor potential att minska klimat- och miljöbelastningen från textilier genom att öka den cirkulära hanteringen. Regeringen hänvisar till att textilier identifieras som en viktig produktvärdekedja där det finns ett brådskande behov av, och en stark potential, att ställa om till hållbara och cirkulära affärsmodeller i både kommissionens handlingsplan för den cirkulära ekonomin och 2021 års uppdatering av EU:s industristrategi. Företag, konsumenter och myndigheter i EU fokuserar redan på att öka hållbarheten och cirkulariteten i denna sektor, men omställningen går långsamt och sektorns miljö- och klimatavtryck är fortfarande stort. Regeringen framhåller vidare att kommissionen nyligen lagt fram ett förslag till ändring av avfallsdirektivet som bl.a. fokuserar på textilavfall. I förslaget ingår EU-krav på ett producentansvar för textilier, vilket sannolikt kommer att införas i Sverige på sikt. Regeringen välkomnar förslaget eftersom de områden som omfattas har stor påverkan på miljö och klimat. Regeringen hänvisar vidare till att utredningen om producentansvar för textil konstaterar att producentansvar för textilier är en del i omställningen till en cirkulär ekonomi, men ytterligare styrmedel och politiska, branschgemensamma och branschöverskridande samt konsumentdrivna initiativ behövs för en mer effektiv resursanvändning av textilt fibrer genom ökad återanvändning och återvinning i de textila värdekedjorna.

Vid utskottets behandling av klimathandlingsplanen uttalade utskottet följande när det gäller frågan om ökad cirkulär hantering av textilier och textilavfall (bet. 2023/24: MJU15):

Utskottet ser i likhet med regeringen att det finns en stor potential att minska klimat- och miljöbelastningen från textilier genom att öka den cirkulära hanteringen. Produktion av textilier med primära råvaror utgör en mycket stor belastning på miljön och klimatet. Miljö- och jordbruksutskottet välkomnar därför att såväl EU:s handlingsplan för cirkulär ekonomi som den svenska strategin för cirkulär ekonomi pekar ut textilier som en av de produktvärdekedjor som särskilt bör prioriteras, eftersom en förändrad hantering genom textiliers hela livscykel är nödvändig för att minska materialströmmens negativa påverkan. Utskottet konstaterar att ett antal åtgärder som syftar till att förändra utformningen och hanteringen av textilier redan har genomförts eller pågår. Utskottet vill dock understryka att det är viktigt med fortsatta insatser på området och vill särskilt framhålla det pågående arbetet inom ramen för EU:s textilst strategi om att införa ett producentansvar för textilier m.m. och kommissionens förslag till revidering av avfallsdirektivet. Utskottet välkomnar vidare regeringens beslut om en separat insamling av textilier samt krav på att kommunerna ska lämna information som främjar en ökad återanvändning av textilier.

Tidigare behandling

Utskottet behandlade under riksmötet 2023/24 ett yrkande om infrastruktur och innovation för en bred industriell textilåtervinning (bet. 2023/24: MJU17). I sitt ställningstagande uttalade utskottet följande:

Utskottet har under flera år framhållit att produktion av textilier med primära råvaror utgör en mycket stor belastning på miljön och klimatet. Utskottet har också välkomnat att såväl EU:s handlingsplan för cirkulär ekonomi som den svenska strategin för cirkulär ekonomi pekar ut textilier som en av de produktvärdekedjor som särskilt bör prioriteras eftersom en förändrad hantering genom textiliers hela livscykel är nödvändig för att minska materialströmmens negativa påverkan. Utskottet har också konstaterat att ett antal åtgärder som syftar till att förändra utformningen och hanteringen av textilier redan har genomförts eller pågår. Dessa uttalanden är alltså lika aktuella. I likhet med tidigare år vill utskottet dels understryka att det är viktigt med fortsatta insatser på området, dels framhålla det pågående arbetet inom ramen för EU:s textilst strategi och det utredningsförslag om att införa ett producentansvar för textilier m.m. som är under beredning i Regeringskansliet.

Utskottet föreslog att motionen skulle avslås. Riksdagen följde utskottets förslag och avtog motionen (prot. 2023/24:130).

Cirkulär hantering av metaller och mineral

I strategin för cirkulär ekonomi beskriver regeringen att innovationskritiska metaller och mineral är ett urval av metaller och mineral som bedöms som kritiska för miljö- och teknikinnovationer. Det handlar bl.a. om sällsynta jordartsmetaller och andra material som visserligen oftast används i små mängder men inte desto mindre är nödvändiga för t.ex. vindkraftverk, elbilsbatterier och andra produkter som kommer att öka när världen ställer om till fossilfrihet. Regeringen anför att utvinningen av dessa metaller och mineral

inte bara är energikrävande utan också ofta förknippad med problem för miljö och mänskliga rättigheter vid brytningen. Genom sin koncentration till ett fåtal länder skapar brytningen dessutom sårbarheter i leverantörskedjorna. Cirkulära lösningar för dessa metaller och mineral är enligt regeringen därför angelägna av flera skäl. Återvinning av innovationskritiska metaller och mineral från bl.a. gruvavfall och uttjänta konsumentprodukter är ett växande alternativ till primär brytning. Även om den ökade globala efterfrågan på sådana metaller innebär att också återvinningen ökar kommer den globala efterfrågan enligt regeringen att överskrida tillgången på återvunnet material under lång tid. I handlingsplanen för cirkulär ekonomi pekas innovationskritiska metaller och mineral ut som en av de prioriterade materialströmmarna i omställningen till en cirkulär ekonomi.

I mars 2021 utsågs en särskild utredare som skulle se över provningsprocesser och regelverk för att säkerställa en hållbar försörjning av innovationskritiska metaller och mineral från primära och sekundära källor (dir. 2021:16). Utredningen överlämnade den 31 oktober 2022 betänkandet En tryggad försörjning av metaller och mineral (SOU 2022:56) till regeringen. För att uppnå en hållbar försörjning av innovationskritiska metaller och mineral menar utredningen att det behövs en kombination av åtgärder som syftar till att stärka attraktiviteten för investeringar, åtgärder som stärker förmågan att hantera hållbarhetsrisker i leverantörskedjor i näringslivet och åtgärder som leder till ett fossilfritt samhälle utan ökad användning av innovationskritiska metaller och mineral. En övergripande slutsats är att en hållbar försörjning inte kan åstadkommas enbart genom regelförändringar och förändrade provningsprocesser; det behövs insatser även inom andra områden. Det handlar bl.a. om organisation, strategisk styrning och kunskapsförsörjning. I betänkandet tar utredningen upp de huvudutmaningar för prospektering och utvinning i Sverige som den har identifierat som särskilt viktiga för innovationskritiska metaller och mineral. Utredningsuppdraget har inte omfattat en fullständig översyn av minerallagen (1991:45) eller miljöbalken ur ett generellt gruvfrämjande perspektiv.

I utredningen konstateras att det i dag i stort sett bara är lönsamt att återvinna s.k. bulkmetaller (stål, aluminium och koppar) och ädelmetaller såsom guld och platina. För att åstadkomma cirkulära metallflöden för kritiska metaller krävs enligt utredningen, åtminstone temporärt, statliga åtgärder som skapar lönsamhet. Det saknas dock underlag som möjliggör en bedömning av hur lönsamheten skulle påverkas av förändringar av styrmedel i fråga om primära och sekundära metaller och mineral. Utredningen föreslår därför ett uppdrag om att analysera hur nya och befintliga styrmedel påverkar lönsamheten för metallåtervinning. Utredningen föreslår även tre mer avgränsade uppdrag som syftar till att stärka metallåtervinningens lönsamhet. Uppdragen rör lämpligheten av att tillåta lagring av avfallsströmmar med betydande koncentrationer av innovationskritiska metaller längre än tre år, hur man kan underlätta utvinning ur avfall från gruv- och metallförädlingsverksamhet vid

sanering av förorenad mark samt hur efterfrågan på återvunna sällsynta jordartsmetaller från komponenter kan skapas genom styrmedel.

Regeringskansliet (Klimat- och näringslivsdepartementet) har uppgett att regeringen enbart har valt att gå vidare med två av utredningens förslag, nämligen vissa ändringar i terrängkörningsförordningen (1978:594) och miljöprövningsförordningen (2013:251). Ändringarna, som trädde i kraft den 1 januari 2024, syftar till att förenkla för prospektörer och är ett led i regeringens arbete med att förenkla och korta tillståndprocesserna. När det gäller övriga delar av betänkandet avslutade regeringen ärendet genom beslut den 14 mars 2024.

År 2020 tillsattes en utredning om pantsystem för småelektronik (dir. 2020:6). Syftet med utredningen var att undersöka och utforma förslag på ett pantsystem som kan öka insamlingen och återvinningen av elavfall och stärka utvecklingen mot en mer cirkulär ekonomi. Utredningen gjorde bedömningen att det inte bör införas ett pantsystem, men lämnade ett stort antal förslag för att öka insamlingen och återvinningen av elavfall (SOU 2021:26 Använd det som fungerar).

Sedan den 1 januari 2023 gäller förordningen (2022:1276) om producentansvar för elutrustning, som innehåller bestämmelser om ett system för utökat producentansvar för hantering av avfall från elutrustning. Det övergripande syftet med förordningen är att sådant avfall ska förebyggas, men när det gäller det avfall som ändå uppkommer syftar förordningen till att bl.a. främja resurseffektivitet och att återvinningsmålen i förordningen ska nås.

I den senaste klimathandlingsplanen gör regeringen bedömningen att en trygg och hållbar råvaruförsörjning för svenska företag bör säkras, framför allt när det gäller sådana metaller och mineral som är kritiska och strategiska enligt EU:s förordning om kritiska råmaterial⁹ och som är nödvändiga i produktionen av t.ex. vindkraftverk, batterier, livsmedel och transportinfrastruktur. Regeringen bedömer vidare att den cirkulära användningen av innovationskritiska metaller och mineral bör stärkas.

Regeringen framhåller att efterfrågan på kritiska och strategiska råmaterial aldrig har varit högre och att den dessutom förväntas öka med anledning av investeringarna i den gröna omställningen och försvarsindustrin. Regeringen anför att den välkomnar ambitionen i den nya EU-förordningen om kritiska råmaterial, som syftar till att säkerställa EU:s tillgång till en säker och hållbar försörjning av kritiska råmaterial och till att stärka de olika stegen längs med hela värdekedjan. Regeringen framhåller vidare att en säker tillgång till hållbart producerade råmaterial är en förutsättning för att lyckas med klimatomställningen. Regeringen anser vidare att det kommer att behövas såväl en ökad produktion inom EU från både primära och sekundära källor som en bibehållen och utvecklad tillgång till globala marknader för att säkra EU:s

⁹ Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2024/1252 av den 11 april 2024 om inrättande av en ram för säkerställande av trygg och hållbar försörjning av kritiska råmaterial och om ändring av förordningarna (EU) nr 168/2013, (EU) 2018/858, (EU) 2018/1724 och (EU) 2019/1020.

försörjning av råmaterial. Enligt regeringen har förordningen och det svenska genomförandet förutsättningar att bli ett viktigt verktyg i det avseendet.

Den nya EU-förordningen om kritiska råmaterial trädde i den kraft 23 maj 2024. Lagstiftningen syftar till att öka utvinningen, återvinningen och förädlingen av strategiska metaller och mineral inom EU. I förordningen finns bl.a. riktmärken för EU:s inhemska kapacitet i råvarukedjan som innebär att EU 2030 ska kunna producera 10 procent av sitt årsbehov genom utvinning, 40 procent genom bearbetning och 25 procent genom återvinning.

Vidare ska medlemsstaterna anta och genomföra nationella program som innehåller åtgärder för cirkularitet av kritiska råmaterial (artikel 26). De nationella programmen ska bl.a. innehålla åtgärder för att stimulera tekniska framsteg och resurseffektivitet samt åtgärder för att öka insamlingen, sorteringen och bearbetningen av avfall med relevant potential för återvinning av kritiska råmaterial. Programmen ska även säkerställa att åtgärder införts för att utrusta arbetskraft med kompetens som behövs för att stödja cirkulariteten i värdekedjan för kritiska råmaterial. De nationella programmen ska vara beslutade senast i maj 2027.

Regeringen beslutade den 20 mars 2025 att ge Naturvårdsverket i uppdrag att utarbeta ett förslag till ett nationellt program för cirkularitet av kritiska råmaterial i enlighet med artikel 26 i EU-förordningen om kritiska råmaterial (KN2025/00716). Målsättningen är enligt regeringen att åtgärderna i det nationella programmet ska bidra till att öka cirkulariteten av kritiska råmaterial i samhället i stort, i syfte att dämpa den förväntade ökningen av förbrukningen av kritiska råmaterial inom EU. Naturvårdsverket ska slutredovisa uppdraget senast den 16 januari 2026.

I propositionen Forskning och innovation för framtid, nyfikenhet och nytta (prop. 2024/25:60), som regeringen överlämnade till riksdagen i december 2024, föreslås en särskild förstärkning under perioden 2025–2028 på sammanlagt 328 miljoner kronor på forskning och innovation inom gruvområdet. Satsningen inkluderar utökade resurser och permanent finansiering av Centrum för avancerad gruvteknik och metallurgi (Center for Advanced Mining and Metallurgy, CAMM) vid Luleå tekniska universitet. CAMM förstärks också när det gäller forskning på kritiska och strategiska metaller och mineral med fokus på utvinningstekniker för både primär och sekundär utvinning samt anrikning. Vidare omfattar satsningen ett nytt program för grundforskning om hållbar utvinning av metaller och mineral. Detta ska inkludera hela värdekedjan från prospektering, gruvbrytning, gruvavfallshantering, gruvutrustning och mineralprocesser till metallframställning och återvinning samt social hållbarhet. Riksdagen ska fatta beslut om propositionen i maj 2025.

Tidigare behandling

Utskottet behandlade i samband med den klimatpolitiska handlingsplanen ett motionsyrkande om ett utökat producentansvar för oanvända mobiltelefoner och smärtelektronik (bet. 2023/24:MJU15). Utskottet pekade bl.a. på att

förordningen (2022:1276) om producentansvar för elutrustning som trädde i kraft 2023 innehåller bestämmelser om utökat producentansvar för bl.a. liten elutrustning och liten it- och telekommunikationsutrustning. Utskottet ansåg att motionen kunde lämnas utan vidare åtgärd. Riksdagen följde utskottets förslag och avlog motionen (prot. 2023/24:119).

Utskottet behandlade under riksmötet 2023/24 liknande yrkanden om att arbeta för en cirkulär ekonomi för metaller och om att införa ett pantsystem på produkter som innehåller sällsynta metaller (bet. 2023/24: MJU17). I sitt ställningstagande uttalade utskottet bl.a. följande:

När det gäller pant på produkter som innehåller sällsynta metaller och mineral kan utskottet konstatera att frågan om ett pantsystem för småelektronik har utretts. Utredningen om pantsystem för småelektronik gjorde dock bedömningen att ett sådant system inte bör införas, och mot denna bakgrund avser utskottet inte att vidta några åtgärder i frågan. [...]

När det i övrigt gäller åtgärder för att öka återvinningen av metaller och mineral för att minska behovet av jungfruliga råvaror noterar utskottet att dessa frågor nyligen har berörts i de utredningar och uppdrag som redovisas ovan. De förslag som har lämnats har, åtminstone i viss utsträckning, lett till förordningsreglering som enligt utskottets mening kommer att förbättra de cirkulära flödena av metaller och mineral. Beredningsarbete pågår fortfarande i Regeringskansliet.

Utskottet avstyrkte motionerna. Riksdagen beslutade i enlighet med utskottets förslag och avlog motionen (prot. 2023/24:130).

Utskottet behandlade under riksmötet 2022/23 ett yrkande om att se över regelverket som reglerar återvinning och återanvändning av metaller. Utskottet hänvisade till att utredningsbetänkandet En tryggad försörjning av metaller och mineral lämnats till regeringen under hösten 2022 och att utskottet inte ville föregripa det pågående beredningsarbetet. Utskottet föreslog därför att motionen skulle lämnas utan åtgärd. Riksdagen följde utskottets förslag och avlog motionen (prot. 2022/23: MJU80).

Övriga frågor om återanvändning och återvinning

När det gäller oljepannor finns det möjlighet att ansöka om investeringsstöd från Klimatklivet för att fasa ut användningen av oljepannor. Klimatklivet är ett investeringsstöd till lokala och regionala åtgärder som minskar de klimatpåverkande utsläppen. Stödet kan sökas av företag, kommuner, regioner, bostadsrättsföreningar och andra organisationer och kan ges för konkreta klimatsatsningar inom bl.a. energiområdet, t.ex. för att övergå från uppvärmning med olja. Stödet får dock inte ges till privatpersoner eller för åtgärder i byggnader som i huvudsak används för privat bruk. Ansökningar kan lämnas in till länsstyrelsen, och Naturvårdsverket prövar ansökningarna efter yttrande från länsstyrelsen.

I budgetpropositionen för 2025 (prop. 2024/25:1 utg.omr. 20) föreslog regeringen en förstärkning av anslaget 1:16 Klimatinvesteringar (Klimatklivet) med 500 miljoner kronor 2025 för insatser som bidrar till att nå Sveriges klimatmål och ESR-åtaganden inom EU. Regeringen föreslog vidare

att anslaget skulle förlängas till 2030. Utskottet tillstyrkte regeringens förslag till anslagsfördelning och riksdagen anvisade anslagen i enlighet med regeringens förslag (bet. 2024/25:MJU1, prot. 2024/25:53).

Enligt förordningen (2024:627) om skrotningspremie till privatpersoner vid köp eller leasing av elbil kan den som skrotar en äldre bil med förbränningsmotor och byter till elbil ansöka om en skrotningspremie. Skrotningspremien innebär att en privatperson som skrotar en äldre bil med förbränningsmotor får en subvention på 25 000 kronor om denne i samband med skrotningen köper eller leasar en ny eller begagnad elbil. Skrotningspremien är tillfällig och gäller för bilar som skrotas och elbilar som införskaffas under perioden den 20 augusti 2024 till den 31 oktober 2025.

När det gäller utfasning av andra fordon kan noteras att regeringen inom anslaget 1:17 Klimatpremier har infört ett nytt tillfälligt stöd för att stimulera marknadsintroduktion av eldrivna lätta lastbilar.

I Europaparlamentets och rådets direktiv 2000/53/EG av den 18 september 2000 om uttjänta fordon (ELV-direktivet) finns regler om hanteringen av uttjänta bilar. Syftet med direktivet är att fastställa åtgärder som syftar till att förebygga uppkomsten av avfall från fordon.

Den 16 mars 2023 beslutade regeringen om förordningen (2023:132) om producentansvar för bilar. Den nya förordningen ersätter en tidigare förordning. Förordningen syftar till att bilar ska utformas och framställas på ett sådant sätt att uppkomsten av avfall förebyggs. När det gäller det avfall som ändå uppkommer syftar förordningen till att det ska finnas lättillgängliga mottagningssystem för uttjänta bilar, att avfall ska samlas in och hanteras på det sätt som ger bäst resultat för människors hälsa och miljön och att de återvinningsmål som anges i förordningen ska nås. Enligt återvinningsmålet ska en producent som tar emot en uttjänt bil se till att minst 95 procent av bilens vikt återanvänds eller återvinns (9 §).

De huvudsakliga förändringarna i förhållande till den tidigare förordningen är att bilproducenter ska anmäla sitt producentansvar till Naturvårdsverket, att även verksamheter som från ett annat land yrkesmässigt säljer bilar till användare i Sverige omfattas och får utse ett producentombud som är etablerat i Sverige och att producenterna varje år ska rapportera till Naturvårdsverket om hur de uppfyllt sina skyldigheter samt om återvinning och återanvändning av uttjänta bilar och bildelar.

Samtidigt som nämnda förordning beslutade regeringen om ändringar i avfallsförordningen (2020:614) som innebär att innehavaren av en uttjänt bil fr.o.m. den 1 maj 2023 inte får lämna den till någon annan än en producent, producenternas mottagningssystem eller en auktoriserad bilskrotare.

I bilskrotningsförordningen (2007:186) finns regler om bilskrotningsverksamhet och om hur en uttjänt bil ska tas om hand och demonteras. En bil som lämnas för omhändertagande klassas som farligt avfall. På bilskroten demonteras farligt avfall samt delar som kan materialåtervinnas eller energiåtervinnas.

Regleringen ovan gäller en personbil, buss eller lastbil vars totalvikt inte överstiger 3,5 ton och som inte är försedd med medar eller band. Regleringen omfattar således även husbilar med en totalvikt under 3,5 ton.

Glykol ska sorteras som farligt avfall och lämnas på en återvinningscentral för att därmed omhändertas på ett säkert sätt för att förhindra spridningen av gifter till miljön. Viss glykol kan regenereras och materialåtervinnas, och övrigt går till energiutvinning. I bl.a. 26 § bilskrotningsförordningen finns bestämmelser om hur ämnen, vätskor och komponenter ska samlas in, hanteras och lagras.

Även freon ska sorteras som farligt avfall och lämnas på en återvinningscentral för ett säkert omhändertagande. Av Naturvårdsverkets webbplats framgår följande om freon. Klorfluorkolföreningar (CFC) är en samling halogenkolväten med kort kolkedja. CFC är även känt under handelsnamnet freon. Användning av CFC har varit förbjudet sedan mitten av 1990-talet. Tidigare användes CFC i sprayförpackningar och som köldmedium i bl.a. kylskåp. Under 1960–1990 användes CFC som blåsmedel vid tillverkning av isolermaterial till bl.a. väggar. Enligt Naturvårdsverket uppstår freoner (CFC:er) i dag i Sverige främst från gammalt isoleringsmaterial när byggnader rivs. Tidigare fanns det i gamla kylskåp.

Naturvårdsverket har publicerat en vägledning om CFC-haltigt byggisolermaterial på sin webbplats. I vägledningen finns stöd vid identifiering, rivning, transport och destruktion samt information om ansvar för hantering av CFC-haltigt material i samband med rivning.

Tidigare behandling

Utskottet behandlade under riksmötet 2022/23 ett yrkande om en skrotningspremie för oljepannor (bet. 2022/23: MJU10). I sitt ställningstagande anförde utskottet följande:

När det gäller oljepannor konstaterar utskottet att Klimatklivet kan användas för att fasa ut användningen av oljeuppvärmning till förmån för mer klimatvänliga uppvärmningsmetoder. Utskottet vill vidare framhålla att privatpersoner kan få skattereduktion i samband med installation av grön teknik, vilket kan vara ett incitament att fasa ut oljeuppvärmning mot ett klimatvänligt alternativ.

Utskottet anförde vidare att det för närvarande inte såg något behov av att vidta några ytterligare åtgärder och avstyrkte motionen. Riksdagen följde utskottets förslag och avlog motionen (prot. 2022/23:80).

I samma betänkande behandlade och avstyrkte utskottet även ett yrkande om att införa krav på återvinning av glykol. Utskottet anförde att det inte var berett att ta initiativ till att införa krav på återvinning av glykol utan påminde om att glykol ska sorteras som farligt avfall och därmed omhändertas på ett säkert sätt för att förhindra spridningen av gifter till miljön. Riksdagen följde utskottets förslag och avlog motionen (prot. 2022/23: MJU80).

Utskottets ställningstagande

Cirkulär hantering av förpackningar

Den nya förpackningsförordningen utgör en viktig del av arbetet med att nå ett mer resurseffektivt samhälle där mängden förpackningar och förpackningsmaterial minimeras. Utskottet noterar att förordningen syftar till att göra det lättare för konsumenter att både återvinna och återanvända förpackningar och vill särskilt lyfta att förordningen även ställer krav när det gäller förpackningars vikt och volym, för att undvika onödiga förpackningar. I sammanhanget ska framhållas att regeringen har gett Naturvårdsverket i uppdrag att föreslå nödvändiga kompletteringar och anpassningar av svensk rätt till förpackningsförordningen. Utskottet noterar att myndigheten i detta arbete bl.a. ska beakta hur genomförande över miniminivån kan undvikas, hur omotiverade regelbördor kan motverkas och att kostnaderna för företag och myndigheter inte ökar mer än nödvändigt. För att inte föregripa det arbete som pågår, anser utskottet att motionerna 2024/25:113 (SD) och 2024/25:1398 (SD) yrkande 1 kan lämnas utan åtgärd.

Den 1 januari 2023 trädde nya regler om nedskräpningsavgifter i kraft. Avgifterna omfattar bl.a. förpackningar och innebär att förpackningsproducenter ska stå kostnaden för att städa upp förpackningar som skräpar ned. Utskottet anser att motion 2024/25:3109 (S) yrkande 38 därmed i huvudsak kan anses tillgodosedd. Motionsyrkandet avstyrks.

Utskottet konstaterar vidare att företag som har producentansvar för förpackningar enligt förpackningsförordningen är skyldiga att anmäla detta till Naturvårdsverket, som är ansvarig tillsynsmyndighet. Om ett företag underlåter att anmäla sig kan Naturvårdsverket både meddela förelägganden vid vite och besluta om en miljösanktionsavgift. Utskottet noterar att Naturvårdsverket avser att öka tillsynen över producentansvaret och att myndighetens hemställan om nya nivåer på tillsynsavgifter för producentansvaret bereds inom Regeringskansliet. Utskottet anser därmed att motionerna 2024/25:1085 (M) yrkandena 1 och 2 och 2024/25:3109 (S) yrkande 39 kan lämnas utan åtgärd.

Utskottet har tidigare avstyrkt ett motionsyrkande om ett gemensamt pantsystem i hela Norden. Utskottet vidhåller sin tidigare bedömning och avstyrker därmed motion 2024/25:2984 (SD) yrkande 5.

Cirkularitet inom byggsektorn

Bygg- och fastighetssektorn har en stor klimatpåverkan och det finns behov av ytterligare insatser inom denna sektor för att ställa om den till en cirkulär ekonomi. Utskottet välkomnar därför att såväl EU:s handlingsplan för cirkulär ekonomi som den svenska strategin för cirkulär ekonomi pekar ut denna sektor som prioriterad. Utskottet konstaterar vidare att det i avfallsförordningen ställs krav på utsortering av bygg- och rivningsavfall, vilket är grundläggande för att möjliggöra återanvändning och återvinning av sådant material. Boverket har även nyligen redovisat ett regeringsuppdrag med förslag för en mer

cirkulär bygg- och fastighetssektor. Förslagen bereds nu inom Regeringskansliet. Utskottet vill inte föregripa det arbete som pågår och avstyrker därmed motionerna 2024/25:1753 (MP) yrkandena 32, 35 och 36 samt 2024/25:2648 (SD) yrkande 2.

Cirkulär hantering av textilier

Som utskottet tidigare framhållit utgör produktionen av textilier med primära råvaror en mycket stor belastning på miljön och klimatet. I likhet med regeringen anser utskottet att det finns en stor potential att minska klimat- och miljöbelastningen från textilier genom att öka den cirkulära hanteringen. Utskottet välkomnar därför de åtgärder som redan har vidtagits i detta syfte, bl.a. kravet på separat insamling av textilier, som är ett viktigt steg på vägen mot en mer cirkulär hantering av textilier. Det är vidare mycket positivt att en överenskommelse nu synes ha nåtts inom EU när det gäller ett producentansvar för textilier. Som klimat- och miljöministern har framfört är det av yttersta vikt att vi får ett system som fungerar i praktiken och som säkerställer att den textil som samlas in kan användas på bästa sätt. I avvaktan på att den nya regleringen om ett producentansvar på EU-nivå antas anser utskottet att motionerna 2024/25:774 (S), 2024/25:2519 (C) yrkande 5 och 2024/25:3109 (S) yrkande 36 bör lämnas utan åtgärd.

Cirkulär hantering av metaller och mineral

Utskottet har tidigare behandlat ett likalydande yrkande om ett utökat producentansvar för oanvända mobiltelefoner och småelektronik. Utskottet pekade då på att förordningen om producentansvar som trädde i kraft 2023 innehåller bestämmelser om ett utökat producentansvar för bl.a. liten elutrustning och liten it- och telekommunikationsutrustning. Utskottet ansåg att motionen kunde lämnas utan vidare åtgärd. Utskottet vidhåller denna bedömning och avstyrker motion 2024/25:3109 (S) yrkande 35.

När det i övrigt gäller åtgärder för att öka återvinningen av metaller och mineral ser utskottet positivt på att regeringen lyfter denna fråga i sin klimat-handlingsplan. Liksom regeringen anser utskottet att en trygg och hållbar råvaruförsörjning för svenska företag bör säkras och den cirkulära användningen av innovationskritiska metaller och mineral stärkas. Utskottet välkomnar därför den satsning på forskning och innovation inom gruvområdet som regeringen presenterar i forskningspropositionen och noterar att satsningen omfattar frågor om sekundär utvinning och återvinning. Därutöver vill utskottet framhålla att den nya EU-förordningen om kritiska råmaterial innehåller både riktmärken för återvinning och ett krav på att medlemsstaterna ska anta och genomföra nationella program som innehåller åtgärder för cirkularitet av kritiska råmaterial. Regeringen gav nyligen Naturvårdsverket i uppdrag att utarbeta ett förslag på ett sådant nationellt program. Utskottet ser fram emot att ta del av myndighetens förslag. Med hänvisning till det arbete som pågår anser utskottet att motionerna 2024/25:1329 (MP) yrkande 2,

2024/25:1457 (SD) yrkande 17, 2024/25:2613 (MP) yrkande 27 och 2024/25:3136 (S) yrkande 21 kan lämnas utan åtgärd.

Övriga frågor om återanvändning och återvinning

Utskottet konstaterar att regeringen har vidtagit flera åtgärder när det gäller cirkulär hantering av fordon. Regeringen har infört en tillfällig skrotningspremie, beslutat om en ny förordning om producentansvar för bilar och infört ändringar i avfallsförordningen när det gäller var en uttjänt bil får lämnas. Utskottet välkomnar dessa åtgärder och finner varken skäl för riksdagen att föreslå några förändringar i skrotningspremien eller att vidta några andra åtgärder med anledning av motionerna 2024/25:115 (SD) yrkande 2, 2024/25:2404 (M) och 2024/25:3169 (C) yrkande 57. Motionsyrkandena avstyrks.

Av redovisningen ovan framgår att det största problemet när det gäller freon i dag uppstår vid rivning av gammalt isoleringsmaterial. Utskottet ser därför positivt på att Naturvårdsverket har publicerat en vägledning om CFC-haltigt byggisolermaterial. I vägledningen finns stöd vid identifiering, rivning, transport och destruktion samt information om ansvar i samband med rivning. Därmed anser utskottet att motion 2024/25:1398 (SD) yrkandena 15 och 16 kan lämnas utan åtgärd.

Utskottet har tidigare behandlat ett motionsyrkande om en skrotningspremie för oljepannor. Utskottet konstaterade bl.a. att Klimatklivet kan användas för att fasa ut användningen av oljeuppvärmning till förmån för mer klimatvänliga uppvärmningsmetoder och avstyrkte motionsyrkandet. Utskottet vidhåller sin bedömning och avstyrker motion 2024/25:3169 (C) yrkande 44.

Utskottet har även tidigare behandlat och avstyrkt ett yrkande om att införa krav på återvinning av glykol. Utskottet ser inte skäl att nu göra någon annan bedömning och avstyrker motion 2024/25:2026 (M).

Avfall

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om övergripande frågor om avfall, kommunalt avfall och verksamhetsavfall, deponier och avfallsverksamhet, brottslighet inom avfallsområdet samt övriga frågor om avfall.

Jämför reservation 17 (C), 18 (MP), 19 (S), 20 (C), 21 (SD), 22 (S) och 23 (SD).

Motionerna

Övergripande frågor om avfall

Kommittémotion 2024/25:2519 av Stina Larsson m.fl. (C) yrkande 9 handlar om att se förbrukade varor som resurser. Motionärerna anför bl.a. att det bör införas en nollvision för avfall som en metod att uppnå hållbar konsumtion och produktion och att EU bör ta fram en resurslagstiftning som komplement till dess avfallslagstiftning.

Enligt kommittémotion 2024/25:1753 av Katarina Luhr m.fl. (MP) yrkande 33 behövs en översyn av avfallslagstiftningen med målet att öka det cirkulära kretsloppet av produkter och material. Motionärerna anför att lämpligt material som kan komma till nyanvändning i dag blir klassat som avfall.

I kommittémotion 2024/25:2613 av Elin Söderberg m.fl. (MP) yrkande 88 anföras att tillsynen inom avfallsområdet bör öka och att regeringen bör verka för att EU ska ta fram nya kriterier för när avfall upphör att vara avfall (end of waste) och lagstifta om en skyldighet för företag att förebygga avfall.

I motion 2024/25:2822 av Sten Bergheden (M) finns ett förslag om att överväga att se över miljölagstiftningen så att sprängmassor och schaktmassor vid vägbyggen och andra infrastrukturbyggen ska kunna användas om igen på byggsplatsen och inte behöva köras till deponi.

Kommunalt avfall och verksamhetsavfall

I kommittémotion 2024/25:2519 av Stina Larsson m.fl. (C) yrkande 4 anföras att producentansvaret bör utvidgas och att kommunerna med insamlingsansvar för förpackningar från hushåll i samverkan med producenterna bör finna effektiva lösningar som gynnar en cirkulär ekonomi.

I kommittémotion 2024/25:3109 av Anna-Caren Säterberg m.fl. (S) yrkande 37 anföras att producentansvaret för verksamhetsavfall måste förtydligas, utvecklas och styras mer mot återvinning och återanvändning.

Deponier och avfallsverksamhet

I kommittémotion 2024/25:1398 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkande 14 framhåller motionärerna att flera händelser har ägt rum de senaste åren där

avfall flyttats mellan olika platser av oseriösa och ibland kriminella företagare för att undvika att behöva stå för saneringskostnaderna. Det bör utredas närmare hur lagstiftningen kan anpassas för att komma till rätta med brottslighet vid hantering av avfall.

Ett liknande förslag lämnas i motion 2024/25:4 av Robert Stenkvist (SD) yrkande 6. Enligt motionären bör alla avfallsupplag som ligger på samma plats längre än tre år räknas som deponi. I yrkande 1 föreslås att tillståndsplikten för verksamhet med yrkesmässig deponering av avfall ska skärpas. I yrkande 2 efterfrågas en skärpning när det gäller villkorsbrott vid avfallshantering. Enligt motionären måste möjligheterna för myndigheter att ingripa mot verksamheter som misstänks bryta mot regler eller avtalsvillkor öka. I yrkande 3 anför motionären att kraven på markägare som upplåter sin mark för avfallshantering måste skärpas, dvs. markägarens ansvar för återställande av mark samt åtgärder vid miljöincidenter måste tydliggöras. I yrkande 4 föreslås att näringsförbud i fråga om deponi och avfallsförvaring ska kunna ges till markägare som missköter sig. Motionären föreslår i yrkande 5 att näringsmässig avfallsdeponi inte ska få anläggas inom vattenskyddsområden.

I motion 2024/25:2756 av Ann-Sofie Lifvenhage (M) lämnas förslag om att överväga att införa ett regelverk som innebär att nystart av soptipp ska vara förenat med en deponering av återställningskostnaderna till länsstyrelsen i syfte att säkerställa återställande av marken den dag tippen läggs ned.

Enligt motion 2024/25:797 av Martina Johansson och Malin Björk (båda C) yrkande 1 bör det utredas hur ekonomiska garantier kan ställas ut för dem som bedriver deponiverksamhet. I yrkande 2 föreslås att aktuella kommuner ska få ta del av tilldömda skadestånd från företag som brutit mot avfallsreglerna. Kommunen kan då använda dessa medel för att sanera avfallsplatsen.

Brottslighet inom avfallsområdet

I kommittémotion 2024/25:3109 av Anna-Caren Säterberg m.fl. (S) framhåller motionärerna vikten av kraftfulla åtgärder för att bekämpa avfallsbrottsligheten (yrkande 49). Vidare anför motionärerna att den uppsökande tillsynen behöver prioriteras för att upptäcka och stoppa oseriösa aktörer som bedriver illegal avfallshantering (yrkande 50) och att det finns möjligheter att stärka tillsynen (yrkande 51).

I kommittémotion 2024/25:1398 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkande 13 framhålls att kommunerna i dag har stora problem med att hantera ansvaret för tillsynen av avfalls- och återvinningsanläggningar och att den ökade kriminaliteten i sektorn gör arbetet mer utmanande. Det bör därför genomföras en översyn av hur den kommunala tillsynen på avfalls- och återvinningsområdet kan förbättras. En lösning skulle kunna vara att flytta tillsynsansvaret till länsstyrelserna.

Även i motion 2024/25:3170 av Helena Vilhelmsson (C) framhålls att tillsynen på avfallsområdet måste stärkas. Motionären menar därför att avfallsförordningen bör reformeras för att stärka det kommunala självbestämmandet

(yrkande 1) och att kommunernas tillsynsmyndigheter bör garanteras tillräckliga resurser (yrkande 2).

Enligt motion 2024/25:2665 av Ann-Sofi Lifvenhage (M) bör Sverige överväga att skärpa straffskalan för nedskräpning.

Övriga frågor om avfall

Motion 2024/25:484 av Mikael Larsson (C) handlar om klassning av miljöfarligt avfall. Enligt motionären bör samma förutsättningar eller klassning gälla för privatpersoner och företagare om det är samma typ av miljöfarligt avfall, vilket skulle göra det enklare för mindre företag och lantbruk att göra sig av med avfall.

I motion 2024/25:2762 av Sten Bergheden (M) föreslås en översyn av regelverket för företag, verksamheter och föreningar för återvinning av grovavfall. Motionären anför att kostnaden, t.ex. för ett företag som har utfört arbete hos en privatperson, för att lämna avfall på återvinningsstationen är betydande. Detta innebär att många avstår från att anlita ett företag eller liknande för bortforsling av avfall till återvinning och att det finns en risk för att avfallet i stället hamnar på andra platser.

I motion 2024/25:2671 av Ann-Sofi Lifvenhage (M) föreslås en översyn av möjligheten att underlätta för båtklubbar att ansvara för omhändertagande av miljöfarligt avfall genom en gemensam miljöstation i anslutning till båtklubben.

Kompletterande information och tidigare behandling

Övergripande frågor om avfall

Avfallsbegreppet har en vid tillämpning. Med avfall menas alla föremål eller ämnen som innehavaren vill göra sig av med eller är skyldig att göra sig av med (15 kap. 1 § första stycket miljöbalken). Ekonomiskt värde, användning eller återanvändning spelar inte någon självständig roll för om något definieras som avfall eller inte. För att kunna skilja på olika typer av avfall finns det i bilaga 3 till avfallsförordningen (2020:614) en förteckning över avfallstyper. Den detaljerade avfallskatalogen används för statistik och för att skilja ut vad som är farligt avfall. Avfallsförteckningen baserar sig på kommissionens beslut 2000/532/EG men uppdateras löpande efter nya beslut från kommissionen.

I artikel 3.1 i avfallsdirektivet definieras avfall som ett ämne eller föremål som innehavaren gör sig av med eller avser eller är skyldig att göra sig av med. Avfallsdirektivet har genomförts i svensk rätt i framför allt miljöbalken och avfallsförordningen.

15 kap. miljöbalken innehåller bestämmelser om avfall och om hur det ska hanteras. Utgångspunkten är att den som innehar avfall ska se till att det hanteras på ett hälso- och miljömässigt godtagbart sätt. Utöver kraven i 15 kap. miljöbalken ska de allmänna hänsynsreglerna i 2 kap. miljöbalken följas vid

all avfallshantering. I 15 kap. 1 § första stycket miljöbalken definieras avfall på samma sätt som i avfallsdirektivet, dvs. att som avfall avses varje ämne eller föremål som innehavaren gör sig av med eller avser eller är skyldig att göra sig av med. Om något har definierats som avfall gäller avfallsförordningen, med undantag för de material och ämnen som anges i 1 kap. 15 § i förordningen.

I 15 kap. 1 § andra stycket miljöbalken anges att ett ämne eller föremål som uppkommit i en produktionsprocess där huvudsyftet inte är att producera ämnet eller föremålet ska anses vara en biprodukt i stället för avfall, om

1. det är säkerställt att ämnet eller föremålet kommer att fortsätta användas
2. ämnet eller föremålet kan användas direkt utan någon annan bearbetning än den bearbetning som är normal i industriell praxis
3. ämnet eller föremålet har producerats som en integrerad del av produktionsprocessen
4. den användning som avses i 1 inte strider mot lag eller annan författning och inte leder till allmänt negativa följder för miljön eller människors hälsa.

Att avgöra om en restprodukt som har uppkommit i en produktionsprocess ska anses som avfall eller biprodukt är många gånger svårt. Gränsdragningen är viktig eftersom avfallslagstiftningen inte gäller för biprodukter. Användning och hantering av biprodukter regleras i stället i produktlagstiftningen för respektive produktslag, dvs. faller inom samma regelverk som om det hade gällt nytillverkade produkter. För att reda ut och förtydliga gränsdragningen har kommissionen tagit fram en vägledning för vad som bör anses vara avfall respektive biprodukt.¹⁰ Vägledningen bygger på domar från EU-domstolen som rör avfallsbegreppet och är relevant vid tillämpningen av den svenska avfallsdefinitionen. Vägledningen tar inte upp frågan om när avfall upphör att vara avfall. Även Naturvårdsverket har tagit fram en vägledning som hjälp för att fastställa om en restprodukt ska klassas som en biprodukt eller avfall.

Att återvinna avfall innebär att avfall går från att vara avfall till att bli ett föremål eller ämne. Detta kan i vissa fall innebära flera återvinningssteg på flera olika verksamhetsställen och innefatta komplicerade processer. Det kan i andra fall vara fråga om relativt enkla processer, t.ex. att man gör en provtagning som visar att avfallet har motsvarande egenskaper som andra produkter på marknaden. Frågan om när avfall upphör att vara avfall är viktig eftersom det avgör om det är avfalls- eller produkt-/kemikalielagstiftningen som ska tillämpas.

Artikel 6 i avfallsdirektivet innehåller villkor för när avfall upphör att vara avfall (end of waste). Enligt bestämmelsen ska medlemsstaterna vidta lämpliga åtgärder för att se till att avfall som har genomgått materialåtervinning eller något annat återvinningsförfarande ska anses ha upphört att

¹⁰ Meddelande från kommissionen till rådet och Europaparlamentet – Tolkningsmeddelande om avfall och biprodukter (COM(2007) 59).

vara avfall om det uppfyller villkoren. Bestämmelsen har genomförts i svensk rätt genom 15 kap. 9 a–c §§ miljöbalken.

Av 15 kap. 9 a § framgår att avfall som har genomgått ett återvinningsförfarande upphör att vara avfall om

1. ämnet eller föremålet ska användas för ett visst ändamål
2. det finns en marknad för eller efterfrågan på sådana ämnen eller föremål
3. ämnet eller föremålet uppfyller tillämpliga krav i lag och annan författning
4. användningen av ämnet eller föremålet inte leder till allmänt negativa följder för människors hälsa eller miljön.

Enligt artikel 6.2 i avfallsdirektivet får kommissionen anta genomförandeakter för att fastställa närmare kriterier för när vissa kategorier av avfall upphör att vara avfall. Om inga kriterier har fastställts på unionsnivå får medlemsstaterna fastställa kriterier (artikel 6.3). Om inga kriterier har fastställts får medlemsstaterna i det enskilda fallet besluta om ett visst avfall har upphört att vara avfall. Kommissionen har tillsammans med medlemsländerna arbetat med att ta fram EU-förordningar med kriterier för när olika avfallsslag upphör att vara avfall, s.k. end of waste-förordningar. Dessa är frivilliga att tillämpa för de avfallsslag som det finns framtagna kriterier för. Hittills har det tagits fram end of waste-kriterier på unionsnivå för skrot av järn, stål, aluminium och koppar och för krossglas.

Enligt 15 kap. 9 c § miljöbalken får regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddela ytterligare föreskrifter om när avfall upphör att vara avfall enligt de angivna villkoren. Bemyndigandet syftar till att ge regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer möjlighet att ta fram nationella end of waste-kriterier. Som framgår ovan får nationella end of waste-kriterier enligt avfallsdirektivet endast tas fram om det inte har fastställts kriterier på unionsnivå (artikel 6.3).

Av EU:s handlingsplan för cirkulär ekonomi framgår att kommissionen kommer att bedöma möjligheterna att ta fram ytterligare EU-omfattande kriterier för avfall som upphört att vara avfall för vissa avfallsströmmar, baserat på övervakning av medlemsstaternas tillämpning av de reviderade reglerna för avfall som upphört att vara avfall och biprodukter, samt stödja gränsöverskridande samarbetsalternativ för att harmonisera nationella kriterier för avfall som upphört att vara avfall och biprodukter.

Enligt den svenska strategin för cirkulär ekonomi kan avfall vara värdefullt att använda vidare som en resurs, och lagstiftningen på avfallsområdet behöver därför moderniseras fortlöpande för att anpassas till den cirkulära ekonomin. Genom att förlänga livslängden på produkter och främja en effektiv användning minimeras mängden avfall.

I enlighet med vad som aviserats i handlingsplanen för cirkulär ekonomi gav den dåvarande regeringen den 28 januari 2021 Naturvårdsverket i uppdrag att utreda hanteringen av jord- och schaktmassor, entreprenadberg och annat naturligt förekommande material som kan användas för anläggningsändamål

och hur regelverket om hantering av sådana massor kan bli mer ändamåls-enligt. Syftet med uppdraget var att skapa förutsättningar för att sådant material används på ett sätt som bidrar till en cirkulär ekonomi, vilket innebär att den resurs det utgör kan utnyttjas effektivt i cirkulära flöden och leda till minskad användning av jungfruliga material. Uppdraget omfattade också bl.a. att analysera hur andra styrmedel kan användas för att uppnå samma syfte. En förutsebarhet i fråga om ett materials status som avfall eller inte avfall är en mycket viktig faktor i detta avseende och Naturvårdsverket skulle därför analysera vilka åtgärder som kan vidtas för att öka förutsebarheten i tillämpningen av bestämmelserna om när avfall upphör att vara avfall.

Naturvårdsverket redovisade uppdraget den 31 maj 2022 (NV-01151-21) och anförde sammanfattningsvis bl.a. följande:

För att åstadkomma en förbättrad och kostnadseffektiv hantering samtidigt som miljöbalkens syfte och mål uppnås på bästa sätt föreslår vi följande åtgärder.

De svåra avgränsningar som finns gällande vad som är avfall respektive produkt kan till viss del tillgodoses genom en förbättrad vägledning. Naturvårdsverket har parallellt med uppdraget publicerat tydliggöranden kring när massor kan ses som produkt och vad som i de fallen krävs av verksamhetsutövaren. Därutöver föreslår vi att det för lagring, sortering och mekanisk bearbetning av massor som inte är avfall införs särskilda provningsbestämmelser i miljöprovningsförfordningen. För den fortsatta användningen av massor efter sådan hantering föreslår vi inga nya krav. Vi föreslår också att undantaget för användning av ”icke förorenad jord eller annat naturligt material som grävts ut i samband med en byggverksamhet” lyfts från avfallsförfordningen till 15 kap. miljöbalken. Det möjliggör en mer resurseffektiv hantering av sådana massor där den sammantagna bedömningen är att massorna lämpligast används på den plats där de uppstår.

Gällande provningsbestämmelserna för avfall föreslår vi att bestämmelsen i miljöprovningsförfordningen gällande återvinning av avfall för anläggningsändamål förtydligas med en mängdgräns. Vi föreslår också att avfallet, utöver att vara icke-farligt, även ska vara inert för att det ska vara lämpligt. Vi föreslår vidare att bestämmelserna gällande lagring, sortering och mekanisk bearbetning av avfall tydliggörs. En ny bestämmelse föreslås gällande återvinning av jordar som innehåller invasiva främmande arter.

För att komma till rätta med brister i planering och samordning föreslår vi ändringar i miljöbalken och deponeringsförfordningen som möjliggör att inert och icke-farligt avfall kan lagras längre tid än tre år innan det återvinns, om det finns särskilda skäl och om lagringen inte orsakar skada eller olägenhet för människors hälsa eller miljön. Ändringen medger en mer flexibel hantering av massor och ger möjlighet till en mer resurseffektiv hantering. För att åstadkomma bättre verktyg för masshanteringsplanering föreslår vi att Boverket och SGU får i uppdrag att se över hur befintliga verktyg kan utvecklas och om ytterligare verktyg behöver skapas för att uppkomna massor ska kunna nyttiggöras så långt som möjligt.

Naturvårdsverkets förslag har remissbehandlats och bereds nu vidare inom Regeringskansliet.

Tidigare behandling

Utskottet behandlade riksmötet 2022/23 motionsyrkanden om att i högre grad betrakta avfall som resurs och om spräng- och schaktmassor. Utskottet uttalade då följande:

Inledningsvis vill utskottet framhålla att avfall kan vara värdefullt att använda vidare som en resurs och att lagstiftningen på avfallsområdet därför behöver moderniseras fortlöpande för att anpassas till den cirkulära ekonomin. En ökad användning av återvunnet avfall kan enligt utskottet bidra till att jungfruliga råvaror i hög utsträckning kan ersättas av sekundära råvaror, dvs. material som har övergått från att ha utgjort avfall till att bli ett föremål eller ämne som kan fortsätta att nyttjas som en resurs i stället för att vara avfall. Avgörandet av om avfall har upphört att vara avfall kan, som framgår av redovisningen ovan, göras efter en bedömning i det enskilda fallet eller med tillämpning av s.k. end of waste-kriterier.

Av redovisningen ovan framgår vidare att det redan finns vissa EU-förordningar med kriterier för när olika avfallsslag upphör att vara avfall, s.k. end of waste-förordningar. Vidare framgår det att kommissionen kommer att bedöma möjligheterna att dels ta fram ytterligare EU-omfattande end of waste-kriterier för vissa avfallsströmmar, dels stödja gränsöverskridande samarbetsalternativ för att harmonisera nationella kriterier för avfall som upphört att vara avfall och biprodukter. Utskottet välkomnar detta arbete som i förlängningen kan underlätta bedömningen av om avfall har upphört att vara avfall och i stället kan betraktas som en sekundär råvara. Utskottet noterar här att resultatet av detta arbete påverkar i vilken utsträckning det är möjligt att införa nationella end of waste-kriterier.

På ett nationellt plan kan utskottet konstatera att Naturvårdsverket har redovisat ett uppdrag som innebär att myndigheten skulle analysera om det kan vara aktuellt att ta fram nationella end of waste-kriterier för de avfallsslag där det inte finns end of waste-förordningar på EU-nivå. Som redovisas ovan har Naturvårdsverket rekommenderat att regeringen ska avvakta med att införa nationella kriterier tills bl.a. kommissionens aviserade arbete med end of waste-kriterier för ytterligare avfallsströmmar är genomfört.

Utskottet konstaterar att frågan om i vilken utsträckning jord- och schaktmassor och liknande material kan klassas som en resurs i stället för avfall har utretts av Naturvårdsverket som bl.a. har föreslagit ett antal författningsändringar för att skapa rättsliga förutsättningar för att sådana material i ökad utsträckning ska kunna nyttjas som en resurs.

Utskottet ansåg att motionerna kunde lämnas utan åtgärd. Riksdagen följde utskottets förslag och avslog motionerna (prot. 2022/23:80).

Även riksmötet 2023/24 behandlade utskottet yrkanden om att se förbrukade varor som resurser och om att se över avfallslagstiftningen med målet att öka det cirkulära kretsloppet (bet. 2023/24: MJU17). Utskottet hänvisade då till sitt tidigare ställningstagande och föreslog att motionerna kunde lämnas utan åtgärd. Riksdagen följde utskottets förslag och avslog motionerna (prot. 2023/24:130).

Kommunalt avfall och verksamhetsavfall

I 15 kap. miljöbalken finns bestämmelser som bl.a. reglerar avfallsinnehavares, kommuners och producenters ansvar för avfallshanteringen. Utgångspunkten är att den som innehar avfall ska se till att det hanteras på ett hälso- och miljömässigt godtagbart sätt. Med kommunalt avfall avses avfall från hushåll och sådant avfall från andra källor som till sin art och sammansättning liknar avfall från hushåll (15 kap. 3 §). Uttrycket kommunalt avfall ersatte termen hushållsavfall den 1 augusti 2020. Kommunalt avfall omfattar t.ex. blandat avfall och separat insamlat avfall från hushåll samt avfall från andra källor – såsom detaljhandeln, förvaltningar, skolor, hälso- och sjukvårdsinrättningar, hotell- och restaurangbranschen och andra tjänster och verksamheter – som liknar hushållsavfall till sin art och sammansättning. Termen hushållsavfall och uttrycket kommunalt avfall är närliggande. Uttrycket kommunalt avfall omfattar dock inte avfall från septiktankar, avloppsnät och avloppsrening och inte heller bygg- och rivningsavfall (jfr. prop. 2019/20:156 s. 91). Verksamhetsavfall är det övriga avfall som uppstår i företag, t.ex. i affärer eller i företag som tillverkar produkter eller erbjuder tjänster, och det kan exempelvis vara wellpapp, betong, byggavfall, produktionsspill, elavfall och farligt avfall.

När det gäller kommunalt avfall ansvarar kommunen för borttransport och behandling (15 kap. 20 och 20 a §§), i den mån inte annat gäller enligt föreskrifter om producentansvar (15 kap. 21 § 1) eller enligt föreskrifter om skyldigheter för kommuner att vidta de åtgärder som krävs för att avfallshanteringen ska fungera när ansvaret för hanteringen är uppdelat mellan kommunen och producenter eller producentansvarsorganisationer (15 kap. 21 § 2).

De produktkategorier som i dag omfattas av producentansvar är bl.a. förpackningar, vissa tobaksvaror och filter, våtservetter, ballonger, fiske-redskap, elutrustning, batterier, däck, bilar och läkemedel. Naturvårdsverket beskriver att producentansvaret har funnits sedan 1990-talet och att syftet med ansvaret är att den som bidrar till ett miljöproblem, i detta fall bristen på cirkularitet, också ska bidra till lösningarna. Producenterna får ett extra ansvar eftersom de ska tillverka miljövänligare produkter som håller längre eller som är lätta att återvinna. Alla producentansvar innebär att det är det företag som säljer, importerar, tillverkar eller på annat sätt för in produkten först till Sverige som har producentansvar. Vem som anses som producent samt vad som ingår i ansvaret skiljer sig åt mellan de olika producentansvaren. Ofta ska producenten bekosta själva avfallsinsamlingen för att öka drivkraften att ta fram mer resurssnåla produkter. Ansvaret kan bl.a. innebära att producenten är ansvarig för att utforma och märka sina produkter, samla in produkten när den blir avfall, ta hand om eller återvinna produkten när den har blivit avfall och att registrera sig och rapportera uppgifter till Naturvårdsverket.

När det gäller förpackningar har regeringen beslutat om förordningen (2022:1274) om producentansvar för förpackningar (förpackningsförordningen). Förordningen trädde i kraft den 1 januari 2023, men eftersom det

finns vissa övergångsbestämmelser ska inte alla bestämmelser tillämpas direkt fr.o.m. detta datum. De nya reglerna syftar till att underlätta för hushåll och verksamheter att sortera sitt förpackningsavfall. En enklare insamling och sortering ska bidra till att producenter kan återvinna mer avfall, att hanteringen av avfall blir mer resurseffektiv och att behoven av nya råvaror minskar, vilket ger minskade koldioxidutsläpp. Insamlingen sköttes tidigare av producenterna men sedan den 1 januari 2024 är det kommunerna som har det operationella ansvaret för insamlingen av hushållens förpackningsavfall och för information till hushållen om förebyggande och sortering av förpackningsavfall. Senast den 1 januari 2027 ska fastighetsnära insamling vara införd för hushållen. De vanligast förekommande förpackningsslagen (papper, plast, metall och glas) ska alltid samlas in fastighetsnära. Skrymmande förpackningar av papper och plast ska samlas in på lättillgängliga insamlingsplatser och övriga förpackningsmaterial (trä, keramik, textilier och dylikt) på kommunens återvinningscentral. Insamlingen är gratis för hushållen, och producenterna ska ersätta kommunerna för deras kostnader för insamlingen. Ersättningen till kommunerna beslutas av Naturvårdsverket med tillämpning av myndighetens föreskrifter (NFS 2023:14) om ersättning till kommuner för insamling av förpackningsavfall som omfattas av producentansvar.

När det gäller förpackningsavfall från verksamheter innebär förpackningsförordningen bl.a. att alla verksamheter får ansvar för att hantera sitt förpackningsavfall. Den producentansvarsorganisation som har störst marknadsandel är sedan den 1 januari 2024 skyldig att ordna mottagningsplatser för förpackningsavfall från verksamheter. Verksamheter ska kunna lämna sitt avfall på en mottagningsstation i sin kommun utan avgift, oavsett volym och frekvens. Avfallet ska därefter fördelas till producentansvarsorganisationerna utifrån marknadsandel. Övriga producentansvarsorganisationer, dvs. de som inte är störst, ska ersätta den största producentansvarsorganisationen för skäliga kostnader utifrån en nyligen införd bestämmelse i miljöbalken. De verksamheter vars avfallshantering är samlokaliserad med hushållens, dvs. verksamheter som tillsammans med hushåll använder behållare och andra anordningar för hantering av avfall på, eller i anslutning till, en fastighet, får möjlighet att välja kommunen som ansvarig för insamlingen av förpackningsavfallet. Verksamheterna kan också lämna sina förpackningar eller sitt förpackningsavfall till s.k. marknadsdrivna system för återanvändning eller materialåtervinning.

Som tidigare redovisats har regeringen beslutat om en nationell strategi för cirkulär ekonomi och om en handlingsplan för cirkulär ekonomi. Enligt handlingsplanen bör man underlätta för hushåll och verksamheter att göra sig av med allt sitt källsorterade avfall. Det ska därför finnas en hög servicegrad med tydlig information och rationella system.

Promemorian Reformering av avfallslagstiftningen för ökad materialåtervinning och för mer cirkulär ekonomi (KN2024/02249) har utarbetats inom Regeringskansliet med anledning av en tidig varning från kommissionen om att Sverige riskerar att missa 2025 års mål på 55 viktprocent för förberedelse

för återanvändning och materialåtervinning av det kommunala avfallet. I promemorian lämnas förslag till en reformerad och moderniserad avfalls-lagstiftning för att förebygga avfall och öka materialåtervinningen så att Sverige ska kunna nå de mål på området man kommit överens om inom EU. Förslagen syftar till att öka resurseffektiviteten, skapa långsiktighet och bättre planeringsförutsättningar för företag och kommuner och främja investeringar i innovativa tekniska lösningar. Promemorian omfattar bl.a. följande:

- Avfallsproducentens ansvar för avfallet tydliggörs, när det gäller både fullständig behandling och kostnaden för detta.
- Ansvaret för kommunalt avfall i detaljhandel med livsmedel och för avfallsströmmarna förbrukat matfett och förbrukat kontorspapper ska flyttas från kommunen till den yrkesmässiga verksamhet som producerar avfallet.
- Länsstyrelsen ska få besluta om att en yrkesmässig verksamhet själv får hantera sitt kommunala avfall.
- Enhetliga krav på och undantag från fastighetsnära insamling av restavfall, livsmedels- eller köksavfall och förpackningsavfall ska införas.
- Den som är ansvarig för att avfallet blir fullständigt behandlat ska se till att det insamlade avfallet sorteras ytterligare om det behövs för att möjliggöra materialåtervinning.
- Verksamheter som i samband med en yrkesmässig sortering av restavfall får en avfallsström, som till övervägande del består av förpackningsavfall, ska lämna avfallet till en producentansvarsorganisation.

Promemorian har remissbehandlats och bereds vidare inom Regeringskansliet.

Tidigare behandling

Utskottet behandlade likalydande yrkanden om kommunalt avfall och verksamhetsavfall under förra riksmötet (bet. 2023/24: MJU17). I sitt ställningstagande anförde utskottet följande:

När det gäller förpackningsavfall kan utskottet konstatera att kommunerna sedan den 1 januari 2024 har övertagit det operationella ansvaret för att samla in hushållens förpackningsavfall från producenterna. Det ekonomiska ansvaret vilar dock fortfarande på producenterna som är skyldiga att ersätta kommunerna för insamlingen. Utskottet noterar också att förpackningsförordningen bl.a. innebär att verksamheter ansvarar för att hantera sitt förpackningsavfall genom att kostnadsfritt lämna det till mottagningsanordningar som den största producentansvarsorganisationen är skyldig att inrätta. När det gäller kommunalt avfall och verksamhetsavfall i övrigt är det kommunen eller producenterna som, i enlighet med den ansvarsfördelning som följer av miljöbalken och de olika producentansvarsförordningarna, har det organisatoriska och ekonomiska ansvaret för insamlingen. I den mån det som efterfrågas i motionerna inte redan kan anses tillgodosett avser utskottet för närvarande inte att ta initiativ till några regelförändringar på området.

Utskottet föreslog att motionerna skulle avslås. Riksdagen följde utskottets förslag och avlog motionerna (prot. 2023/24:130).

Deponier och avfallsverksamhet

Med att hantera avfall avses enligt 15 kap. 5 § miljöbalken att

1. samla in, transportera, sortera, återvinna, bortskaffa eller ta annan fysisk befattning med avfall
2. vidta åtgärder som inte innebär fysisk befattning med avfall men som syftar till att avfall samlas in, transporteras, sorteras, återvinns, bortskaffas eller byter ägare eller innehavare.

Enligt 15 kap. 5 a § miljöbalken avses med deponi en upplagsplats för avfall som finns på eller i jorden. Som deponi räknas inte en plats där avfall

1. lastas om för att förbereda det för vidare transport till en annan plats där det ska behandlas
2. lagras innan det återvinns, om lagringen sker under en kortare period än tre år
3. lagras innan det bortskaffas, om lagringen sker under en kortare period än ett år.

Närmare bestämmelser om deponier finns i förordningen (2001:512) om deponering av avfall (deponeringsförordningen). Förordningen reglerar bl.a. vilket slags avfall som inte får deponeras, vilka förutsättningar avfall måste uppfylla för att få deponeras, vilka skyldigheter verksamhetsutövaren har i samband med att avfall tas emot för deponering, lokalisering och utformning av deponier samt sluttäckning. Av förordningen framgår bl.a. att en deponi ska vara lokaliserad så att den inte utgör någon allvarlig risk för miljön med beaktande av avståndet från deponin till bl.a. vattenområden och vattenleder samt förekomst av ytvatten, grundvatten, kustvatten och skyddade naturområden (18 §).

I 9 kap. miljöbalken finns bestämmelser om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd. Enligt 9 kap. 6 § får regeringen meddela föreskrifter om att det är förbjudet att bedriva miljöfarlig verksamhet utan tillstånd eller innan anmälan om detta har gjorts. Närmare bestämmelser om tillstånds- och anmälningsplikt för verksamheter och åtgärder som avses i 9 kap. miljöbalken finns i miljöprövningsförordningen (2013:251). 29 kap. 18–26 §§ reglerar när det krävs tillstånd respektive anmälan för deponering av avfall. Förordningen innehåller också bestämmelser om tillstånds- och anmälningsplikt för lagring som en del av att samla in avfall (tillståndsplikt B för farligt avfall och icke-farligt avfall respektive anmälningsplikt C för farligt avfall och icke-farligt avfall).

Tillstånd, godkännande eller dispens enligt miljöbalken eller enligt föreskrifter meddelade med stöd av balken, får för sin giltighet göras beroende av att den som avser att driva verksamheten ställer säkerhet för kostnaderna för det avhjälpande av en miljöskada och de andra återställningsåtgärder som verksamheten kan föranleda (16 kap. 3 § miljöbalken). Bestämmelsen ger alltså en möjlighet att ställa krav på säkerhet men uttrycker inte något krav på att en sådan ska ställas. För verksamhet som omfattar deponering av avfall är

det enligt 15 kap. 35 § första stycket miljöbalken ett krav för att få tillstånd att verksamhetsutövaren ställer säkerhet enligt 16 kap. 3 § eller vidtar någon annan åtgärd för sådant säkerställande.

Med anledning av ett antal uppmärksammade fall där det uppstått problem i samband med att avfallshantering upphörde infördes 2023 nya bestämmelser i miljöbalken om säkerhet för anmälningspliktiga miljöfarliga verksamheter i 16 kap. 3 § miljöbalken och 28 a–c §§ förordningen (1998:899) om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd.

Enligt 10 kap. 2 § miljöbalken är den som bedriver eller har bedrivit en verksamhet eller vidtagit en åtgärd som har bidragit till en föroreningsskada eller allvarlig miljöskada (verksamhetsutövaren) ansvarig för det avhjälpande som ska ske enligt bestämmelserna i 10 kap. miljöbalken. Det finns inte någon särskild definition i miljöbalken av vad som avses med termen verksamhetsutövare, utan det har överlämnats till rättstillämpningen att avgöra. I rättspraxis (MÖD 2005:64) har det avgörande för verksamhetsutövaransvariet varit vem som faktiskt och rättsligt har möjlighet att ingripa. Paragrafen utesluter inte att två eller flera fysiska eller juridiska personer kan anses vara verksamhetsutövare på samma gång (jfr. prop. 1997/98:45 Del 1 s. 361 och MÖD 2010:19). Om det inte finns någon verksamhetsutövare som kan utföra eller bekosta det avhjälpande av en föroreningsskada som ska ske enligt bestämmelserna i 10 kap. miljöbalken är var och en som förvärvat den förorenade fastigheten ansvarig, om förvärvaren vid förvärvet kände till föroreningen eller borde ha upptäckt den (10 kap. 3 § miljöbalken). Bestämmelsen reglerar en förvärvande fastighetsägares subsidiära ansvar gentemot det allmänna för föroreningsskador.

Regler om skadestånd finns i 32 kap. miljöbalken. I 32 kap. 1 § anges att skadestånd ska betalas för personskada, sakskada och ren förmögenhetsskada som verksamhet på en fastighet har orsakat i sin omgivning. Av 32 kap. 3 § framgår att skadestånd betalas för skador genom bl.a. förorening av vattenområden eller grundvatten och markförorening. Om en kommun har kostnader med anledning av en miljöskada t.ex. på grund av brister i avfallshantering kan kommunen kräva skadestånd.

Naturvårdsverket har genom förordningen (2004:100) om statsbidrag för avhjälpande av föroreningsskador viss möjlighet att på förorenarens bekostnad (rättelse på felandes bekostnad) bistå länsstyrelser och kommuner med medel för att minska en akut miljöskada.

Enligt 1 § lagen (2014:836) om näringsförbud kan en näringsidkare under viss tid meddelas begränsningar i rätten att bedriva eller ta del i näringsverksamhet. Kretsen av personer som lagen är tillämplig på framgår av 2 och 3 §§. Näringsförbud kan beslutas av allmän domstol bl.a. på grund av brott (4 §).

I promemorian Säkerheter enligt miljöbalken (M2022/01822), som utarbetats i Regeringskansliet och som presenterades i september 2022, föreslås ytterligare ändringar som syftar till att utveckla miljöbalkens

bestämmelser om säkerheter. Promemorian har remissbehandlats och bereds vidare inom Regeringskansliet.

Sedan juni 2022 har en utredning och ett antal uppdrag pågått om åtgärder för att komma till rätta med illegal avfallshantering (se avsnittet Brottslighet inom avfallsverksamhet). Vissa av dessa inkluderar frågor om tillsyn, samverkan och befogenheter.

Regeringen beslutade den 20 mars 2025 om en lagrådsremiss med förslag som innebär att kretsen av personer som kan meddelas näringsförbud på grund av brott utvidgas till att omfatta den som har gjort sig skyldig till organiserad eller systematisk brottslighet, oavsett om personen bedrev eller hade anknytning till någon näringsverksamhet vid brottstillfället. Vidare föreslås att det ska införas en presumption för att besluta om näringsförbud för personer som gjort sig skyldiga till organiserad eller systematisk brottslighet. Det innebär att näringsförbud regelmässigt ska meddelas vid sådan kvalificerad brottslighet, om inte särskilda skäl talar emot det. Därutöver föreslås att den längsta tiden för näringsförbud förlängs från högst 10 år till högst 15 år.

Tidigare behandling

Utskottet har tidigare behandlat likalydande yrkanden under riksmötet 2022/23 (bet. 2022/23: MJU10). I sitt ställningstagande uttalade utskottet följande:

Som framgår av redovisningen ovan är det ett krav för att få tillstånd att driva en deponi att verksamhetsutövaren ställer betryggande ekonomisk säkerhet för avhjälpande av en miljöskada och andra återställningsåtgärder som verksamheten kan leda till. Utskottet konstaterar vidare att det sedan den 1 januari i år är möjligt att ställa krav på ekonomisk säkerhet även för miljöfarliga verksamheter som är anmälningspliktiga. Det som efterfrågas är således redan tillgodosett i miljölagstiftningen och utskottet avstyrker därför motionerna [...]. I detta sammanhang kan det även noteras att Regeringskansliet nyligen har utarbetat en promemoria som innehåller förslag som syftar till att ytterligare utveckla miljöbalkens bestämmelser om säkerheter.

När det gäller ansvaret för föroreningsskador i övrigt konstaterar utskottet att det följer av miljöbalken att det är verksamhetsutövaren som i första hand är ansvarig för att avhjälpa en föroreningsskada eller allvarlig miljöskada som verksamheten har lett till. Om det inte finns någon verksamhetsutövare som kan hållas ekonomiskt ansvarig för sådana skador kan en fastighetsägare, under vissa förutsättningar som anges i miljöbalken, hållas ansvarig mot det allmänna för föroreningsskador. När det gäller önskemålet om att en markägare ska kunna få näringsförbud följer det av lagen om näringsförbud vilken personkrets som kan bli föremål för ett sådant förbud och vilka förutsättningar som måste vara uppfyllda för att en domstol ska kunna besluta om näringsförbud. Utskottet ser för tillfället inte behov av att göra några ändringar vare sig i miljöbalkens bestämmelser om ansvaret för föroreningsskador eller i lagen om näringsförbud. Utskottet föreslår därför att motion [...] lämnas utan åtgärd.

När det gäller övriga motionsyrkanden, som bl.a. handlar om hur avfallsregelverket nyttjas av oseriösa aktörer och om skärpt tillsyn på

området, välkomnar utskottet den utredning och de myndighetsuppdrag som pågår och som syftar till att se över miljöbalkens sanktionssystem och hur miljöbrottsbekämpningen kan stärkas. Utskottet vill inte föregripa resultatet av detta arbete och föreslår därför att motionerna [...] lämnas utan åtgärd.

Riksdagen följde utskottets förslag och avlog motionerna (prot. 2022/23:80).

Brottslighet inom avfallsområdet

Miljöstraffrättsutredningen har på regeringens uppdrag sett över sanktionssystemet i miljöbalken och hur miljöbrottsbekämpningen kan stärkas (dir. 2022:69). Utredningen överlämnade i februari 2025 betänkandet En skärpt miljöstraffrätt och ett effektivt sanktionssystem (SOU 2025:14) till regeringen.

I betänkandet lämnas förslag på åtgärder för att förebygga miljöbrottslighet, åtgärder som förbättrar möjligheterna att upptäcka, utreda och lagföra miljöbrottslighet och åtgärder för att förbättra möjligheterna att lagföra miljöbrottslighet. Utredningen föreslår att det ska införas en ny miljöstrafflag som ska ersätta 29 kap. miljöbalken. Straffskalan för ett antal brott, däribland miljöbrott och uppsåtlig otillåten avfallstransport, föreslås skärpas från böter eller fängelse i högst två år till fängelse i högst tre år. Straffskalan för grovt miljöbrott föreslås skärpas från fängelse lägst sex månader och högst sex år till lägst ett år och sex månader och högst åtta år. Syftet är att de föreslagna straffskalorna ska spegla brottslighetens allvar och att påföljderna som döms ut ska framstå som rimliga och rättvisa.

När det gäller miljöbrott föreslår utredningen att det ska förtydligas att straffansvaret omfattar den som förvarar ett ämne eller hanterar avfall på ett sätt som typiskt sett eller i det enskilda fallet medför eller kan medföra en förorening som är skadlig för människors hälsa, djur eller växter i en omfattning som inte har ringa betydelse eller som kan medföra någon annan betydande olägenhet i miljön. Det ska alltså vara tillräckligt att det föreligger en abstrakt fara för skada eller betydande olägenhet för att straffansvar ska uppkomma.

När det gäller brottet otillåten avfallstransport föreslår utredningen att kriminaliseringen av överträdelser av krav i EU:s avfallstransportsförordning på förprovning för gränsöverskridande avfallstransporter inte endast ska gälla för transport inom EU, utan även till och från EU. Utredningen föreslår vidare att den grova graden av otillåten avfallstransport ska upphöra att gälla eftersom det finns andra kriminaliseringar, framför allt grovt miljöbrott och grovt oäktsamt miljöbrott, som omfattar sådana förfaranden när de är så allvarliga att det finns behov av en strängare straffskala.

Vidare föreslår utredningen att det ska införas ett nytt brott, kallat avfallsbrott. Syftet är att detta nya brott effektivt ska träffa de som i näringsverksamhet eller i annan verksamhet, som bedrivs vanemässigt eller annars i större omfattning, ägnar sig åt att bortskaffa avfall på ett otillåtet sätt, t.ex. genom att dumpa, gräva ned eller elda avfall. Eftersom sådana förfaranden kan förutsättas orsaka i vart fall abstrakt fara för skada eller

betydande olägenhet ska åklagaren inte behöva lägga fram bevisning om det för att det ska gå att fälla någon för avfallsbrott, vilket krävs enligt bestämmelsen om miljöbrott. Straffskalan föreslås vara densamma som för miljöbrott, dvs. fängelse upp till tre år.

Den 16 juni 2022 beslutade regeringen om fyra myndighetsuppdrag om åtgärder mot brottslighet inom avfallsområdet (M2022/00531), bl.a. följande:

- Uppdrag till Naturvårdsverket, Polismyndigheten, Åklagarmyndigheten, Kustbevakningen, Tullverket och vissa länsstyrelser att utveckla den myndighetsgemensamma satsningen mot avfallsbrottslighet. Uppdraget ska delredovisas årligen och slutredovisas senast den 1 mars 2026.
- Uppdrag till Naturvårdsverket om att minska möjligheterna för kriminella och oseriösa aktörer att utnyttja systemet med anmälningsskyldiga verksamheter.

Naturvårdsverket redovisade det sistnämnda uppdraget den 29 september 2023 (NV-08932-22). Av redovisningen framgår att Naturvårdsverket bedömer att hanteringen av vissa avfallstyper och vissa tillvägagångssätt behöver regleras ytterligare. Myndigheten lämnar därför tre förslag som syftar till att minska möjligheterna för kriminella eller oseriösa aktörer att utnyttja systemet med anmälningsskyldiga verksamheter. Naturvårdsverket föreslår att

- inom ramen för anmälningsskyldighet får som mest totalt 500 ton blandat bygg- och rivningsavfall samt lättfraktioner och stoft (s.k. fluff) lagras vid något tillfälle inför eller efter sortering, mekanisk bearbetning eller som del av att samla in avfall
- mer detaljerade krav införs på vad en anmälan ska innehålla i fråga om en verksamhet som lagrar icke-farligt eller farligt avfall som en del av att samla in det
- mer detaljerade krav införs för innehållet i ett föreläggande om försiktighetsmått relaterat till verksamheten som utfärdas av tillsynsmyndigheten
- ett förtydligande görs av bestämmelsen om utsortering av bygg- och rivningsavfall i avfallsförordningen genom att det anges att sortering ska ske ”på den plats där avfallet uppkom”.

Naturvårdsverket bedömer sammantaget att förslagen kan bidra till syftet med uppdraget, dvs. att minska möjligheterna att utnyttja systemet med anmälningsskyldighet, och således även till att stävja avfallsbrottsligheten.

Skrivelsen har remissbehandlats och bereds nu vidare inom Regeringskansliet.

Naturvårdsverket publicerade i juni 2023 en ny tillsynsvägledning om illegal avfallshantering. Syftet med tillsynsvägledningen är att underlätta för tillsynsmyndigheterna att upptäcka och förhindra illegal avfallshantering som annars riskerar att orsaka allvarliga skador i miljön samt stora samhällskostnader.

I promemorian Reformering av avfallslagstiftningen för ökad materialåtervinning och för mer cirkulär ekonomi (KN2024/02249), som utarbetats inom Regeringskansliet, lämnas förslag för att stärka och effektivisera tillsynen på avfallsområdet för att undvika snedvriden konkurrens och ökad illegal avfallshantering. I promemorian lämnas bl.a. följande förslag:

- Kommunens generella ansvar för att utöva tillsyn över avfallshanteringen inom kommunen ska tas bort i miljöbalken.
- Länsstyrelsen ska vara ensam tillsynsmyndighet över tillståndspliktiga verksamheter, handlare, mäklare, yrkesmässiga insamlare och avfallstransporter enligt avfallsförordningen.
- Länsstyrelsen ska ensam eller tillsammans med andra länsstyrelser på en webbplats tillgängliggöra information om vilka verksamhetsutövare som har tillstånd eller har anmält sig.
- Länsstyrelsen ska ta över tillsynsansvaret över kommunernas skyldigheter att sköta avfallshanteringen enligt miljöbalken.
- Det tillsynsansvar som kommunen har kvar ska förtydligas. Kommunerna ska ha kvar ansvaret för tillsynen över avfallshanteringen enligt 15 kap. miljöbalken i fråga om de verksamheter som inte är miljöfarliga verksamheter och över att de som är folkbokförda i en kommun och övriga som vistas i kommunen följer avfallslagstiftningen.

Promemorian har remissbehandlats och bereds vidare inom Regeringskansliet.

I budgetpropositionen för 2025 (prop. 2024/25:1 utg.omr. 20) anför regeringen att det är oacceptabelt att oseriösa företag utnyttjar luckor i den svenska lagstiftningen för att tjäna stora pengar på att dumpa avfall i naturen. Detta riskerar att förgifta människor, djur och miljö och skapar också kostnader för samhället. Regeringen hänvisar i denna del till utredningen om en skärpt miljöstraffrätt och de nya EU-reglerna om avfallstransporter. Regeringen framhåller vidare att en effektiv tillsyn är viktig för att förhindra att oseriösa aktörer skaffar sig konkurrensfördelar genom att inte följa lagstiftningen och för att upptäcka verksamheter med kriminella syften. I budgetpropositionen föreslog regeringen därför att Naturvårdsverkets anslag skulle öka med 10 miljoner kronor för 2025 för att hantera frågan om illegal avfallshantering, inklusive gränsöverskridande avfallstransporter. För 2026 och 2027 beräknades anslaget ökas med motsvarande belopp.

Vid behandlingen av budgetpropositionen uttalade utskottet följande om avfallsbrottslighet (bet. 2024/25:MJU1):

Det är enligt utskottets mening helt oacceptabelt att oseriösa företag dumpar avfall i naturen och det är viktigt att regeringen gör allt för att motverka detta. Utskottet stöder därför regeringens förslag till satsning för att motverka avfallsbrottsligheten samt för att stoppa illegala avfallstransporter till och från Sverige (anslaget 1:1 Naturvårdsverket). Det är viktigt med en effektiv tillsyn för att förhindra att oseriösa aktörer skaffar sig konkurrensfördelar genom att inte följa lagstiftningen och för att upptäcka verksamheter med kriminella syften.

Utskottet tillstyrkte regeringens förslag om anslag. Riksdagen följde utskottets förslag och anvisade anslagen i enlighet med regeringens förslag (prot. 2024/25:53).

Det är förbjudet att skräpa ned utomhus på en plats som allmänheten har tillträde till eller insyn till (15 kap. 26 § miljöbalken). Förbudet kompletteras med en straffbestämmelse som innebär att den som med uppsåt eller av oaktksamhet skräpar ned på sådana platser kan dömas för nedskräpning till böter eller fängelse i högst ett år (29 kap. 7 § miljöbalken). Om nedskräpningen är att anse som mindre allvarlig ska i stället dömas till penningböter för nedskräpningsförseelse (29 kap. 7 a § miljöbalken). Tidigare var en nedskräpningsförseelse som är att anse som ringa straffri enligt 29 kap. 11 §§ miljöbalken. Undantaget för ringa brott togs dock bort i januari 2022 med hänvisning till att nedskräpning av mindre föremål sammantaget ger upphov till stora effekter på miljön (prop. 2020/21:198, bet. 2021/22: MJU4). Miljöstraffrättsutredningen bedömer i sitt betänkande att nedskräpning och nedskräpningsförseelse även fortsättningsvis bör vara straffbelagda.

Riksdagens tillkännagivande om tillsynsarbetet på avfallsområdet

Riksdagen riktade i juni 2022, på miljö- och jordbruksutskottets förslag, ett tillkännagivande till regeringen om att dels tillsätta en utredning som undersöker brister i tillsynsarbetet på avfallsområdet och lämnar förslag på vilka resurser och förstärkningar det finns behov av, dels låta utreda frågan om en vägledning om hur miljötillsynen ska gå till och om utformningen av en standardiserad miniminivå för denna tillsyn (bet. 2021/22: MJU26, rskr. 2021/22:415).

I skrivelse 2024/25:75 Riksdagens skrivelser till regeringen – åtgärder under 2024 redovisar regeringen vilka åtgärder som vidtagits med anledning av tillkännagivandet, bl.a. de utredningar och uppdrag som redogjorts för ovan. Därutöver redovisar regeringen att länsstyrelserna i bl.a. Gävleborgs och Stockholms län har haft i uppdrag att utreda frågan om befogenhet för tillsynsmyndigheterna att stoppa avfallstransporter och förhindra fortsatt färd. Även detta är ett verktyg för en effektivare tillsyn. Uppdraget redovisades den 1 mars 2023. Vidare gav regeringen i regleringsbrevet för 2023 Naturvårdsverket i uppdrag att sammanställa vilka resurser och förstärkningar inom tillsynsmyndigheternas verksamhet som krävs för att förebygga och upptäcka avfallsbrottslighet inklusive driva ärenden där sådan brottslighet har upptäckts. Uppdraget redovisades den 26 februari 2024. Regeringen redovisar vidare att Naturvårdsverket, tillsammans med bl.a. Kemikalieinspektionen och länsstyrelserna, sedan 2020 har i uppdrag att främja en mer effektiv och enhetlig tillsyn (M2020/01034). I uppdraget ingår bl.a. att föreslå åtgärder för att särskilt utveckla och förbättra uppföljning av kommunernas tillsynsarbete samt ta fram kriterier för vilken kompetens som behövs inom tillsynen.

Vidare har myndigheten, tillsammans med bl.a. Havs- och vattenmyndigheten (HaV) och Kemikalieinspektionen utarbetat en nationell strategi för tillsyn enligt miljöbalken. Avfall är ett av fokusområdena för strategin. I

fråga om illegal avfallshantering är några av effektmålen för strategin att tillsynsmyndigheternas förmåga att upptäcka illegal avfallshantering ökar och att tillsynsinsatser för att upptäcka avfallsbrottslighet görs koordinerat genom regional samverkan.

Punkten är inte slutbehandlad.

Tidigare behandling

Utskottet behandlade under riksmötet 2022/23 ett antal motionsyrkanden om brottslighet inom avfallsområdet och uttalade då följande (bet. 2022/23: MJU10):

Illegal avfallshantering är ett växande problem, både nationellt och internationellt. Utskottet ser med oro på denna utveckling och välkomnar därför den utredning, de myndighetsuppdrag och de satsningar i övrigt som nu pågår och som alla har det övergripande syftet att motverka och komma tillrätta med denna form av brottslighet.

Utskottet ansåg mot bakgrund av det breda arbete som pågår i frågan att motionerna kunde lämnas utan åtgärd. Riksdagen beslutade i enlighet med utskottets förslag och avslog motionerna (prot. 2022/23:80).

Även riksmötet 2023/24 behandlade utskottet ett motionsyrkande om brottslighet inom avfallsområdet. Utskottet uttalade då att det i likhet med tidigare år välkomnar det breda arbete som pågår för att motverka och komma till rätta med denna form av brottslighet. För att inte föregripa utfallet av dessa insatser föreslog utskottet att motionen skulle lämnas utan åtgärd. Riksdagen följde utskottets förslag och avslog motionen (prot. 2023/24:130).

Övriga frågor om avfall

15 kap. miljöbalken handlar om avfall men innehåller inte några bestämmelser om klassificering av avfall. Kapitlet innehåller ett antal bestämmelser med bemyndiganden, bl.a. om att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om tillstånds- och anmälningsplikt för viss avfallshantering. Avfallsförordningen (2020:614) definierar olika slags avfall (1 kap. 4 §) och innehåller även bestämmelser om klassificering av avfall (2 kap.). Förordningen reglerar också i vilka situationer det krävs tillstånd eller anmälan för att få transportera eller på annat sätt hantera avfall. För att yrkesmässigt få transportera andras avfall krävs tillstånd, oavsett vilka mängder avfall det handlar om (5 kap. 1 § 1). Om man bedriver en verksamhet där avfall uppstår gäller delvis andra krav än för yrkesmässiga transportörer. Det kan handla om att man bedriver en yrkesmässig verksamhet där olika typer av avfall uppstår och att man själv transporterar dessa till en samlingsplats eller behandlingsanläggning. Det kan också handla om att man utför arbeten hos någon annan som leder till att avfall uppstår, t.ex. genom service- och underhållsarbeten. För den här typen av avfall får man under ett kalenderår transportera upp till 100 kilo eller 100 liter farligt avfall, eller upp till 10 ton eller 50 kubikmeter avfall. I vissa fall krävs tillstånd även om avfallet har uppstått inom den egna verksamheten. Det gäller om avfallet innehåller

kvicksilver, oavsett mängd, och utgörs av annat än hela lysrör eller andra ljuskällor. Detsamma gäller om avfallet innehåller cyanid, kadmium eller en PCB-produkt (5 kap. 1 § 2). Tillstånd krävs inte för transport av avfall som innehåller farliga jordbrukskemikalier, flygaska och pannaska från oljeförbränning, smittförande avfall, asbestinnehållande avfall, avfall från förbränning eller pyrolys av hushållsavfall och liknande handels-, industri- och institutionsavfall (5 kap. 2 §). Däremot gäller anmälningsplikt för den som själv transporterar sådant avfall, när det uppkommit i den egna verksamheten (5 kap. 7 §). För det avfall som uppstår inom hushållet hos en privatperson gäller inte ovanstående krav, och privatpersoner får alltså alltid transportera både farligt och icke-farligt avfall utan anmälan eller tillstånd.

Naturvårdsverket fick i regleringsbrevet för 2021 i uppdrag att föreslå hur servicenivån för kommunernas insamling av grovavfall och farligt avfall kan förbättras. Uppdraget redovisades i en skrivelse den 7 oktober 2021 (NV-00195-21). Naturvårdsverket gör bedömningen att respektive kommun, utifrån sina behov och förutsättningar, behöver se över hur tjänster och insamlingslösningar bäst kan utformas på ett sätt som underlättar för avfallsinnehavare samtidigt som insamlingen bidrar till en cirkulär ekonomi och ett miljö- och hälsomässigt säkert omhändertagande. Vidare bedömer Naturvårdsverket att möjligheterna att lämna grovavfall och farligt avfall generellt sett är goda. Enligt myndigheten finns det dock behov av ytterligare styrmedel för att underlätta för avfallsinnehavare och samtidigt främja en säker och förbättrad avfallshantering i enlighet med avfallshierarkin, liksom att förbättra förutsättningarna för att uppnå etappmål för kommunalt avfall och preciseringarna under miljö kvalitetsmålen om god bebyggd miljö och giftfri miljö.

Skrivelsen har remissbehandlats och bereds vidare inom Regeringskansliet.

I Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2019/883 om mottagningsanordningar i hamn för avlämning av avfall från fartyg finns regler som syftar till att skydda den marina miljön mot de negativa effekterna av utsläpp av avfall från fartyg som anlöper hamnar i EU. Detta ska uppnås samtidigt som en smidigt fungerande sjöfart säkerställs genom förbättrad tillgång till och användning av adekvata mottagningsanordningar i hamn och avlämningen av avfall till dessa anordningar.

Den 1 maj 2023 trädde ett antal lagändringar och förordningsändringar i kraft som införts för att genomföra direktivet (se promemorian Mottagningsanordningar i hamn för avfall från fartyg, I2021/02803, prop. 2022/23:62, bet. 2022/23:TU8). Ändringarna innebär bl.a. en skyldighet för hamnar att ha en godkänd plan för mottagning och hantering av avfall från fartyg, att kommunerna ska pröva frågor om att godkänna planer för mottagning och hantering av avfall från fartyg när det gäller fritidsbåtshamnar och utöva tillsyn över sådana hamnar. Vidare togs förbudet för hamnar att ta särskilt betalt för mottagning av avfall bort och ersattes av en möjlighet för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela föreskrifter om skyldighet för den som svarar för en mottagningsanordning att ta ut en avgift för att ta emot avfallet.

Tidigare behandling

Utskottet behandlade ett likalydande yrkande om klassning av miljöfarligt avfall under riksmötet 2022/23 (bet. 2022/23:MJU10). I sitt ställningstagande uttalade utskottet följande:

Hur avfall ska klassificeras avgörs i dag av avfallets karaktär i sig och inte av om avfallet hanteras av en privatperson eller en näringsidkare. Utskottet är främmande för en förändring av denna princip. Vidare bedömer utskottet att det inte finns behov av att förändra de regler som gäller för transport av avfall och som gör skillnad mellan transporter av avfall som uppkommit i yrkesmässig verksamhet och avfall som uppkommit i ett privat hushåll.

Utskottet avstyrkte motionen. Riksdagen följde utskottets förslag och avlog motionen (prot. 2022/23:80).

I samma betänkande behandlade utskottet även ett likalydande yrkande om regelverket för företag, verksamheter och föreningar för återvinning av grovavfall. Utskottet ansåg med hänvisning till pågående arbete att motionen kunde avslås. Riksdagen följde utskottets förslag och avlog motionen (prot. 2022/23:80).

Utskottet behandlade under riksmötet 2023/24 ett motionsyrkande om båtclubbars möjlighet att ansvara för omhändertagande av miljöfarligt avfall. Utskottet avstyrkte motionsyrkandet med hänvisning till att det redan fick anses tillgodosett. Riksdagen beslutade i enlighet med utskottets förslag och avlog motionen (prot. 2023/24:130).

Utskottets ställningstagande

Övergripande frågor om avfall

Som utskottet har framhållit tidigare kan avfall vara värdefullt att använda vidare som en resurs. En ökad användning av återvunnet avfall kan enligt utskottet bidra till att jungfruliga råvaror i hög utsträckning kan ersättas av sekundära råvaror, dvs. material som har övergått från att ha utgjort avfall till att bli en resurs. Avgörande för frågan om ett avfall har upphört att vara avfall är de s.k. end of waste-kriterierna. Av redovisningen ovan framgår att det redan finns vissa EU-förordningar med kriterier för när olika avfallsslag upphör att vara avfall. Av EU:s handlingsplan för cirkulär ekonomi framgår även att kommissionen kommer att bedöma möjligheterna att ta fram ytterligare EU-omfattande kriterier för när avfall upphör att vara avfall. Utskottet konstaterar vidare att frågan om i vilken utsträckning jord- och schaktmassor kan klassas som en resurs har utretts av Naturvårdsverket och att myndighetens redovisning bereds inom Regeringskansliet. Med hänvisning till vad som nu anförts föreslår utskottet att motionerna 2024/25:1753 (MP) yrkande 33, 2024/25:2519 (C) yrkande 9, 2024/25:2613 (MP) yrkande 88 och 2024/25:2822 (M) lämnas utan åtgärd.

Kommunalt avfall och verksamhetsavfall

Utskottet har tidigare behandlat och avstyrkt yrkanden om kommunalt avfall och verksamhetsavfall. Utskottet hänvisade då till att kommunerna den 1 januari 2024 övertog det operationella ansvaret för att samla in hushållens förpackningsavfall, att förpackningsförordningen innebär att verksamheter ansvarar för att hantera sitt förpackningsavfall och att ansvarsfördelningen mellan kommunerna och producenterna följer av miljöbalken och de olika producentansvarsförordningarna. Utskottet noterar vidare att det inom Regeringskansliet har utarbetats en promemoria som bl.a. berör frågor om kommunalt avfall och verksamhetsavfall. Promemorian har remissbehandlats och bereds nu vidare inom Regeringskansliet. Utskottet finner mot denna bakgrund inte skäl att för närvarande ta något initiativ till regelförändringar på området. Motionerna 2024/25:2519 (C) yrkande 4 och 2024/25:3109 (S) yrkande 37 avstyrks.

Deponier och avfallsverksamhet

När det gäller frågan om skadestånd och företag som brutit mot avfallsreglerna konstaterar utskottet att den svenska regleringen i 10 kap. miljöbalken utgår från principen om att förorenaren betalar och att det därutöver även finns regler om skadestånd i 32 kap. miljöbalken. Motion 2024/25:797 (C) yrkande 2 avstyrks därmed i den mån den inte kan anses tillgodosedd.

När det gäller övriga yrkanden har utskottet tidigare behandlat och avstyrkt liknande yrkanden, bl.a. med hänvisning till gällande reglering om säkerhet och ansvar för föroreningsskador samt pågående arbete när det gäller miljöbrottslighet. Utskottet finner inte skäl att nu göra någon annan bedömning och avstyrker motionerna 2024/25:4 (SD) yrkandena 1–6, 2024/25:797 (C) yrkande 1, 2024/25:1398 (SD) yrkande 14 och 2024/25:2756 (M).

Brottslighet inom avfallsområdet

Som utskottet har framhållit tidigare är illegal avfallshantering ett växande problem. Utskottet välkomnar därför det breda arbete som pågår inom detta område. Utskottet vill i detta sammanhang särskilt lyfta den satsning som gjordes i budgetpropositionen för 2025 för att motverka avfallsbrottslighet. Vidare har Miljöstraffrättsutredningen nu överlämnat sitt betänkande till regeringen. Utredningens förslag ger stärkta möjligheter att komma till rätta med avfallsbrottsligheten och betänkandet bereds nu inom Regeringskansliet. Utskottet välkomnar även förslagen i promemorian om reformering av avfallslagstiftningen som bl.a. syftar till att stärka tillsynen inom avfallsområdet. Mot bakgrund av det arbete som pågår föreslår utskottet att motionerna 2024/25:1398 (SD) yrkande 13, 2024/25:3109 (S) yrkandena 49–51 och 2024/25:3170 (C) yrkandena 1 och 2 lämnas utan åtgärd.

Utskottet konstaterar att regleringen i fråga om nedskräpning skärptes 2022 i och med att straffriheten för ringa brott togs bort. Utskottet finner inte skäl

att för närvarande föreslå några ändringar av denna reglering och avstyrker motion 2024/25:2665 (M).

Övriga frågor om avfall

Utskottet har tidigare behandlat och avstyrkt motionsyrkanden om miljöfarligt avfall, grovavfall och båtclubbar. Utskottet vidhåller sina tidigare ställningstaganden och avstyrker motionerna 2024/25:484 (C), 2024/25:2671 (M) och 2024/25:2762 (M).

Cirkulära livsmedelsfrågor

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om cirkulär livsmedelsproduktion, matsvinn, biogasproduktion och hantering av slaktavfall, fosfor och kväve, slamanvändning samt kompostering och insamling av matavfall.

Jämför reservation 24 (S), 25 (C), 26 (MP), 27 (SD), 28 (SD), 29 (V, MP), 30 (S), 31 (SD), 32 (MP), 33 (SD) och 34 (MP).

Motionerna

Cirkulär livsmedelsproduktion och åtgärder mot matsvinn

Motionärerna i partimotion 2024/25:3038 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 31.1 framhåller att Sverige måste använda ny teknik för att minska resursförbrukningen och svinnet i livsmedelssektorn.

Motion 2024/25:2067 av Niels Paarup-Petersen m.fl. (C) yrkande 1 handlar om behovet av strukturella åtgärder för en cirkulär livsmedelsproduktion. Motionärerna framhåller att dagens linjära produktionssystem i ökad utsträckning måste ersättas med cirkulära system, vilket bl.a. kräver innovation, kunskap och kapital. I yrkande 2 föreslås att Tillväxtverket ska ges i uppdrag att utreda lämpliga steg för utvecklingen av ett centrum för cirkulära system för livsmedelsproduktion.

I kommittémotion 2024/25:3108 av Anna-Caren Säterberg m.fl. (S) yrkande 31 framhålls vikten av att stoppa matsvinnet i hela livsmedelskedjan. Om matsvinnet kan minska redan i förädlingsledet mellan primärproduktion och livsmedelsindustri skulle det inte bara gagna miljön och klimatet utan även stärka den svenska jordbruks- och livsmedelssektorn.

I kommittémotion 2024/25:2519 av Stina Larsson m.fl. (C) yrkande 7 anför att det nationella målet för matsvinn bör skärpas för att minska matsvinnet med 30 procent till 2025 och med 50 procent till 2030 i linje med åtagandet i Agenda 2030. Vidare bör enligt motionärerna fler delar av livsmedelskedjan bidra till att minska matsvinnet.

I kommittémotion 2024/25:2613 av Elin Söderberg m.fl. (MP) yrkande 143 framhålls vikten av att ge långsiktiga förutsättningar för de pågående uppdrag som Livsmedelsverket, Jordbruksverket och Naturvårdsverket har inom ramen för livsmedelsstrategin, t.ex. genom att öka anslaget för minskat matsvinn, samt att arbetet förlängs till 2030.

Enligt motion 2024/25:452 av Serkan Köse (S) bör regeringen initiera en nationell kampanj för att minska matsvinnet.

I motion 2024/25:1849 av Marianne Fundahn (S) anförs att det behöver utredas hur takten på arbetet mot matsvinn kan öka.

Mätning av matsvinn

I kommittémotion 2024/25:1398 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkande 5 anför motionärerna att det bör tas fram ett ramverk med mätregler och definitioner av nyckeltermerna för mätning av matsvinn. I yrkande 6 i samma motion anförs att mätningen av matsvinn framöver bör omfatta fler flöden än de som i dag omfattas av EU:s krav på mätning.

Biogasproduktion och hantering av slaktavfall

Kommittémotion 2024/25:1395 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkande 61 innehåller förslag om att verka för att fler djurslag och fler sorters slaktavfall ska kunna brännas i gårdspannor och värmeverk.

Enligt motion 2024/25:2984 av Markus Wiechel och Victoria Tiblom (båda SD) yrkande 2 bör regeringen överväga möjligheten att tillåta biogasproduktion av kadaver och slaktavfall.

Återvinning och återföring av fosfor och kväve

Etappmål om ökad återföring av fosfor och kväve

Enligt partimotion 2024/25:3037 av Daniel Helldén m.fl. (MP) bör regeringen införa ett nytt etappmål om ökad återföring av fosfor och kväve i livsmedelsproduktionen i enlighet med Miljömålsberedningens förslag (yrkande 37).

Övriga frågor om fosfor och kväve

Kommittémotion 2024/25:1372 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) handlar om att på EU-nivå se över förutsättningarna för en kvotplikt på icke-jungfrulig fosfor och kväve (yrkande 3) och om arbetet på EU-nivå med återvunnen fosfor och kväve (yrkande 7). Motionärerna anför att det finns potential att använda återvunnen fosfor och återvunnet kväve i mineralgödsel men att marknaden för detta är mycket liten och att det därför krävs en strategi på EU-nivå. En kvotplikt inom EU för inblandning av återvunnen fosfor och återvunnet kväve bör enligt motionärerna utredas närmare.

Även motionärerna i kommittémotion 2024/25:3109 av Anna-Caren Säterberg m.fl. (S) framhåller behovet av en ökad cirkularitet i gödsel användningen (yrkande 57) och vill därför utreda införandet av en kvotplikt för återvunnen fosfor och återvunnet kväve i mineralgödsel (yrkande 58).

Partimotion 2024/25:3037 av Daniel Helldén m.fl. (MP) innehåller ett snarlikt förslag om att Sverige inom EU ska verka för att det införs en kvotplikt på inblandning av en minsta mängd återvunnen fosfor och återvunnet kväve i mineralgödsel (yrkande 45). Vidare bör enligt motionärerna återföringen av använd fosfor och kväve till livsmedelsproduktionen till 2030 vara minst 50 procent för fosfor och 15 procent för kväve från avlopp (yrkande 38). Regeringen bör även besluta om ett långsiktigt mål, som inte begränsas av dagens system och tekniker, om nära 100 procents återföring av fosfor och kväve från avlopp till livsmedelsproduktion (yrkande 39).

Slamanvändning m.m.

Enligt kommittémotion 2024/25:1395 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) är både lantbrukare och konsumenterna ofta tveksamma till livsmedel som har producerats på jordbruksmark där slam har tillförts. Motionärerna lämnar därför i yrkande 12 förslag om metodutveckling för att slam i högre grad ska kunna brännas och säkert återföras som växtnäring med hög tillgänglighet till upptag. Vidare föreslår de i yrkande 13 en utredning av vilka styrmedel som kan användas för återcirkulation av växtnäring från säker hantering av slam.

I partimotion 2024/25:3037 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 36 föreslås att tillförseln av fosfor och kväve till våra vatten ska minimeras genom att verka för att det tas fram genomförbara och kostnadseffektiva förslag på hur stallgödsel, avloppsslam/rötslam och matavfall kan utvecklas till en högvärdig och giftfri resurs och att det i odlingen inte tillsätts större giva av gödselmedel än växterna tar upp under säsongen. Enligt yrkande 61 bör Jordbruksverket, Naturvårdsverket, Energimyndigheten, Tillväxtverket, Vinnova och Formas få ett gemensamt uppdrag om att ta fram förslag på hur stallgödsel, avloppsvatten och avloppsslam samt matavfall kan utvecklas till en högvärdig resurs, bl.a. i form av biogödsel eller återföring av näringsämnen till mineralgödsel, för att bidra till att nå etappmålet om återföring av näringsämnen. Vidare bör regeringen enligt yrkande 63 ge relevant myndighet i uppdrag att anslå medel för att bedriva utvecklingsprojekt för cirkulär växtnäring i jordbruk, livsmedelssektor, avlopp och avfall och finansiera en sådan satsning.

Kompostering och insamling av matavfall

Motion 2024/25:1191 av Rickard Nordin och Niels Paarup-Petersen (båda C) yrkande 4 handlar om att avskaffa kravet på fastighetsägare att anmäla varmkomposter. Även i motion 2024/25:1006 av Rickard Nordin (C) föreslås att avfallsförordningens krav på anmälan ska strykas. Ett motsvarande förslag

om att avskaffa skyldigheten att anmäla egen kompostering finns i motion 2024/25:2984 av Markus Wiechel och Victoria Tiblom (båda SD) yrkande 1.

Enligt motion 2024/25:2938 av Sten Bergheden (M) bör det obligatoriska kravet på att lämna matavfall utvärderas.

Kompletterande information och tidigare behandling

Cirkulär livsmedelsproduktion och åtgärder mot matsvinn

Med matsvinn menas livsmedel som har producerats i syfte att bli mat men som av olika anledningar inte går vidare i livsmedelskedjan och äts upp av människor. Matsvinn kan uppkomma i hela livsmedelskedjan och kan antingen klassas som livsmedelsavfall eller kallas för livsmedelsförluster. Livsmedelsförluster är ett begrepp som kan användas när råvaror och livsmedel har producerats i syfte att gå till humankonsumtion men inte går vidare i livsmedelskedjan, t.ex. grödor som inte kan skördas.¹¹

Inom Agenda 2030 finns ett delmål som rör matsvinn (delmål 12.3). Enligt målet ska det globala matsvinnet per person i butik- och konsumentledet halveras, och matsvinnet minska längs hela livsmedelskedjan, även förlusterna efter skörd.

Inom det svenska miljömålssystemet finns också två nationella etappmål för minskat matsvinn som omfattar hela livsmedelskedjan. Målen innebär dels att matsvinnet ska minska så att det sammantagna livsmedelsavfallet minskar med minst 20 viktprocent per capita från 2020 till 2025, dels att en ökad andel av livsmedelsproduktionen ska nå butik och konsument 2025. Det finns också ett etappmål för matavfall. Det målet innebär att senast 2023 ska minst 75 procent av matavfallet från hushåll, storkök, butiker och restauranger sorteras ut och behandlas biologiskt så att växtnäring och biogas tas till vara. Arbetet för minskat matsvinn bidrar också till att uppfylla andra av Sveriges miljömål såsom exempelvis Generationsmålet och Begränsad klimatpåverkan.

I EU:s handlingsplan för cirkulär ekonomi anför kommissionen att livsmedelsvärdekedjan orsakar stor belastning på resurser och miljö, samtidigt som uppskattningsvis 20 procent av den sammanlagda livsmedelsproduktionen i EU går förlorad eller slängs. Den 20 maj 2020 presenterade kommissionen en ny livsmedelsstrategi, från jord till bord-strategin¹². Strategin är en central del av den gröna given, och syftet med strategin är att göra EU:s livsmedelssystem till en global standard för hållbarhet. För att EU ska leva upp till målet i Agenda 2030 om att halvera livsmedelsavfallet per capita på detaljhandels- och konsumentnivå till 2030 aviseras det i från jord till bord-strategin att kommissionen kommer att föreslå rättsligt bindande mål för att minska livsmedelsavfallet i EU.

¹¹ Fler gör mer – handlingsplan för minskat matsvinn 2030.

¹² Meddelande från kommissionen till Europaparlamentet, rådet, Europeiska ekonomiska och sociala kommittén samt Regionkommittén – Från jord till bord-strategin för ett rättvisare, hälsosammare och miljövänligare livsmedelssystem (COM(2020) 381).

Enligt EU:s avfallsdirektiv är medlemsstaterna sedan tidigare skyldiga att förebygga livsmedelsavfall. I den nämnda översynen av avfallsdirektivet föreslås förändringar när det gäller livsmedelsavfall i syfte att minska miljö- och klimatpåverkan från livsmedelssektorn. I förslaget konstaterar kommissionen att mängderna livsmedelsavfall inte minskar i den takt som krävs för att göra betydande framsteg mot målet i Agenda 2030. Kommissionen föreslår därför bindande mål för att driva på arbetet. Förslaget innehåller två bindande mål för minskat livsmedelsavfall till 2030, ett för livsmedelsindustrin och ett gemensamt för handel och annan livsmedelsdistribution, restauranger och offentlig måltid samt hushåll. För livsmedelsindustrin gäller målet minskning av total mängd, medan det för butik (inklusive livsmedelsdistribution) och konsumentled föreslås minskningsmål per capita. Uppmätta minskningar innan 2020 föreslås kunna tillgodoräknas måluppfyllelsen. Enligt förslaget ska ambitionsnivån utvärderas 2027 eftersom målnivån är lägre än målet i Agenda 2030.

Kommissionen föreslår även en miniminivå när det gäller vilka åtgärder medlemsstaterna ska införa för ett minskat livsmedelsavfall. Förslaget förtydligar vilka åtgärder som medlemsländerna ska införa i sina nationella program för att förebygga livsmedelsavfall. I avfallsdirektivet finns redan krav på sådana nationella program, men förslaget innebär nya tydligare krav på dess utformning och innehåll. Varje medlemsland ska inom två år revidera och anpassa sitt nationella program för minskat livsmedelsavfall i syfte att nå målen. Varje medlemsland ska också utse ansvariga myndigheter för samordning av nödvändiga åtgärder för att minska livsmedelsavfallet så att målen kan nås.

I sin faktagenomnämning om förslaget (2022/23:FPM126) anför regeringen att den välkomnar förslaget eftersom matavfall har stor påverkan på miljö och klimat. Regeringen anför vidare att reglerna bör utformas med en hög miljö- och klimatambition och på ett kostnadseffektivt sätt samtidigt som hänsyn tas till näringsidkarnas legitima intressen. Mål och kriterier bör enligt regeringen baseras på vetenskaplig grund och reglerna bör sträva efter en balans mellan effektivt miljöskydd och administrativ börda.

Som framgått ovan nådde Europaparlamentet och rådet i februari 2025 en preliminär överenskommelse om revideringen av avfallsdirektivet. Nästa steg är att parlamentet och rådet formellt antar förslaget.

I rapporten Livsmedelsavfall i Sverige 2022 (INFO-serien 8908, mars 2024) presenterade Naturvårdsverket uppgifter om livsmedelsavfallet i Sverige. Av rapporten framgår bl.a. att matsvinnet fortsätter att minska i hushållen och att hushållen inte ens står för hälften av livsmedelsavfallet i Sverige. Ungefär 1 420 000 ton livsmedelsavfall uppkom i Sverige under 2022, motsvarande 135 kilo per person. Konsumenten har möjlighet att påverka mängderna livsmedelsavfall, framför allt i sitt hem, men merparten uppkommer i professionell verksamhet. Därmed hamnar mer av ansvaret för att minska avfallet på dem som hanterar livsmedel i sitt jobb.

Regeringen beslutade den 20 mars 2025 om Livsmedelsstrategin 2.0. Ett av strategins fokusområden är att öka robustheten i livsmedelskedjan, och där ingår frågan om matsvinn. I strategin anges att matsvinn och livsmedelsförluster behöver minska för att livsmedelskedjans resurser ska utnyttjas optimalt. Arbetet för att åstadkomma detta behöver fortsätta, med fokus på förebyggande och effektiva åtgärder.

Regeringen beslutade samma dag om ett antal uppdrag till olika myndigheter inom ramen för Livsmedelsstrategin 2.0. Bland annat beslutade regeringen att ge Livsmedelsverket i uppdrag att genomföra åtgärder under perioden 2025–2030 inom ramen för Livsmedelsstrategin 2.0 (LI2025/00645). Livsmedelsverket ska bl.a. under 2026–2030, i dialog med Jordbruksverket och Naturvårdsverket, fortsätta att arbeta för att minska livsmedelsförluster och matsvinn i hela livsmedelskedjan med fokus på förebyggande och effektiva åtgärder. Arbetet ska utgå från handlingsplanen för minskat matsvinn. I beslutet anges att regeringen beräknar att 4 miljoner kronor årligen under perioden 2026–2030 kommer att avsättas för minskat matsvinn. Medel för arbetet med åtgärden får under samma period även användas av Livsmedelsverket för att medfinansiera andra myndigheters medverkan i uppdraget. Uppdraget ska delredovisas årligen och slutredovisas senast den 28 februari 2031.

Livsmedelsverket, Naturvårdsverket och Jordbruksverket tog 2018 gemensamt fram en handlingsplan för minskat matsvinn, Fler gör mer – handlingsplan för minskat matsvinn 2030. Planen uppdaterades i februari 2025. Handlingsplanen utgör Sveriges avfallsförebyggande program för livsmedelsavfall i enlighet med krav i EU:s regelverk. Handlingsplanen sätter fokus på fyra områden som är centrala för att minska matsvinnet:

- Mål och uppföljningsmetoder.
- Aktiviteter och samarbete mellan aktörer i livsmedelskedjan.
- Ett förändrat konsumentbeteende.
- Ökad kunskap, forskning och innovation.

Handlingsplanen omfattar tio prioriterade åtgärder:

1. Myndigheterna fortsätter utifrån sina roller inom respektive uppdrag att driva arbetet om minskat matsvinn, underlätta för aktörerna och hålla frågan levande i samhällsdebatten.
2. Myndigheterna fortsätter föra dialog med intressenter i alla delar av livsmedelskedjan och arbetar för ökad samverkan i arbetet med att minska matsvinnet i Sverige.
3. Metoder för mätningar och nationell statistik behöver fortsätta utvecklas.
4. Myndigheterna tar fram kunskap och fakta om matsvinn när det gäller både orsaker, dess påverkan och effekter och sprider detta.
5. Myndigheterna informerar om att hemberedskapen bör bestå av livsmedel som konsumenten normalt sett äter, så att lagret regelbundet omsätts (äts upp) och inte leder till matsvinn.

6. Arbetet fortsätter för att minska livsmedelsförlusterna så att mer av livsmedelsproduktionen kan bli mat.
7. Myndigheterna fortsätter att främja kunskapsuppbyggnad t.ex. om effektiva styrmedel. Myndigheterna fortsätter också att främja innovationer som leder till minskat matsvinn.
8. Kontrollmyndigheterna för livsmedelskedjan arbetar aktivt för att använda livsmedelslagstiftningens flexibilitet för att minska matsvinnet. Kunskapen behöver öka hos både aktörer och myndigheter om hur regler kan tolkas för att bidra till minskat matsvinn.
9. Arbetet för att regler och deras tillämpning, internationella handelsnormer och andra kvalitetskrav inte ska orsaka matsvinn och livsmedelsförluster behöver fortsätta.
10. Livsmedelsverket och Jordbruksverket fortsätter att arbeta för att bibehålla och öppna nya exportmarknader för produkter som det inte finns en marknad för i Sverige.

I handlingsplanen beskrivs även områden där ytterligare åtgärder kan behövas ta fram.

När det gäller forskning och innovation för minskat matsvinn anges i handlingsplanen att det behövs mer kunskap och innovation om Sverige ska nå etappmålen och de kommande EU-målen. Vidare anges att det är viktigt att ha en överblick över pågående forsknings- och utvecklingsinsatser och samtidigt identifiera och tillgodose fortsatta behov för att kunna minska matsvinnet. Fortfarande behövs mer kunskap om livsmedelsavfallets innehåll för olika led i kedjan, dvs. vad som är oundvikligt och vilka livsmedelsprodukter som utgör onödigt matsvinn. För att kunna följa upp livsmedelsförluster utifrån målen behövs det också fler och upprepade studier, även av fler produktgrupper än de som är undersökta. Det behövs satsningar på innovation så att företag kan utveckla mer resurseffektiva flöden och produkter. Ny teknik kan också bana vägen för att öka takten och skapa lösningar när det gäller förpackning och hållbarhet, planering, prognoser och mer effektiv utrustning. Fortsatt forskning och fördjupad analys av åtgärder behövs inom flera områden, t.ex. hur konsumenternas matsvinn kan minska genom exempelvis nudging, liksom hur mer livsmedel kan tas till vara i övriga led. Innovativ utveckling av teknik, logistik, regel- och produktutveckling samt förädling behövs också. Forskning och utveckling kopplat till policy och styrmedel, affärsmodeller och cirkulär ekonomi är viktigt.

Den 19 februari 2025 presenterade kommissionen meddelandet En vision för jordbruk och livsmedel – En attraktiv jordbruks- och livsmedelsindustri för kommande generationer (COM(2025) 75). I meddelandet anför kommissionen bl.a. att fortsatta insatser för att minska livsmedelsförluster och matsvinn är en viktig prioritering under de kommande åren. Att minska och uppmärksamma livsmedelsförluster och matsvinn kommer enligt kommissionen inte bara att gynna EU:s invånare, jordbrukare och andra aktörer i livsmedelskedjan, utan

även göra EU:s livsmedelssystem mer hållbart, effektivisera resursanvändningen och bidra till livsmedelstryggheten.

Naturvårdsverket utlyste 2022 särskilda forskningsmedel för att stödja forskning som ökar kunskapen om effektiva åtgärder för att minska matsvinnet. Tre forskningsprojekt har fått sammanlagt 9 miljoner kronor. Projektet pågår fram till 2026.

Tidigare behandling

Utskottet behandlade under riksmötet 2022/23 ett motionsyrkande om att införa mål om minskat matsvinn (bet. 2022/23: MJU10). Utskottet avstyrkte yrkandet med hänvisning till målet om matsvinn i Agenda 2030 och etappmålen i miljömålssystemet samt då kommissionen aviserat förslag om bindande mål för att minska livsmedelsavfallet.

I samma betänkande behandlade utskottet även motionsyrkanden om åtgärder för en cirkulär livsmedelsproduktion. Utskottet ansåg med hänvisning främst till pågående arbete, att det inte fanns anledning att vidta någon åtgärd med anledningen av motionsyrkandena.

Riksdagen följde utskottets förslag och avslog motionsyrkandena (prot. 2022/23:80).

Mätning av matsvinn

Som framgått ovan är medlemsstaterna enligt EU:s avfallsdirektiv skyldiga att förebygga livsmedelsavfall. Som ett led i detta ska medlemsstaterna fr.o.m. referensåret 2020 mäta och rapportera nivåerna av livsmedelsavfall. Kommissionen har meddelat närmare bestämmelser om detta.¹³ Av dessa bestämmelser framgår att mängden livsmedelsavfall ska mätas separat för följande led i livsmedelskedjan: primärproduktion, bearbetning och tillverkning, detaljhandel och annan livsmedelsdistribution, restauranger och cateringtjänster samt hushåll (artikel 1). Vidare anges med vilket tidsintervall och med vilka metoder mätningen ska göras (artikel 2). Det är vidare frivilligt för medlemsstaterna att mäta och ge kommissionen ytterligare uppgifter om nivåerna av livsmedelsavfall. Det är frivilligt att mäta andelen ätbart i livsmedelsavfallet, livsmedelsavfall som slängs via avloppet, överskottsmat/donationer (dvs. inte avfall), livsmedel som inte längre är avsedda att användas som livsmedel och som en foderföretagare släpper ut på marknaden för att omvandla till foder samt före detta livsmedel (artikel 3).

Livsmedelsverket har tagit fram en nationell metod för att mäta matsvinn i offentliga kök i syfte att dels göra det enklare för kök i kommuner och regioner

¹³ Kommissionens delegerade beslut (EU) 2019/1597 av den 3 maj 2019 om komplettering av Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/98/EG vad gäller en gemensam metod och minimikrav på kvalitet för enhetlig mätning av nivåerna av livsmedelsavfall och i kommissionens genomförandebeslut (EU) 2019/2000 av den 28 november 2019 om fastställande av ett format för rapportering av uppgifter om matsvinn och för inlämnande av kvalitetskontrollrapporten i enlighet med Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/98/EG.

att mäta sitt svinn, dels underlätta för verksamheter, kommuner och regioner att jämföra sig med varandra.

Tidigare behandling

Utskottet behandlade under riksmötet 2022/23 ett motionsyrkande om mätning av matsvinn. Utskottet noterade bl.a. att det finns EU-gemensamma regler om hur nivåerna av livsmedelsavfall ska mätas och redovisas till kommissionen och fann inte anledning att vidta någon åtgärd.

Riksdagen följde utskottets förslag och avslog motionsyrkandet (prot. 2022/23:80).

Biogasproduktion och hantering av slaktavfall

Hanteringen av animaliska biprodukter regleras inom EU av två förordningar, en grundförordning om animaliska biprodukter (fortsättningsvis ABP-förordningen)¹⁴ och en tillämpningsförordning. I Sverige kompletteras EU-förordningarna av föreskrifter från Jordbruksverket (SJVFS 2006:84). I förordningarna finns bestämmelser om insamling, transport, hantering, behandling, omvandling, bearbetning, lagring, utsläppande på marknaden, distribution, användning eller bortskaffande av animaliska biprodukter och framställda produkter. Bestämmelserna syftar till att säkerställa att dessa produkter inte innebär några risker för människors eller djurs hälsa. Animaliska biprodukter är material från djurriket som inte är livsmedel och som ännu inte bearbetats eller behandlats på ett sätt som innebär att de omfattas av begreppet framställda produkter. Exempel på animaliska biprodukter är döda djur och biprodukter från slaktade djur, matavfall, rester från livsmedels-tillverkning och naturgödsel.

Även material som är riskfyllt på grund av att det kan vara smittat kan användas t.ex. för energiutvinning eller för tillverkning av biodiesel om det hanteras på ett säkert sätt. Matavfall och vissa typer av slaktavfall kan rötas för att ge både drivmedel och ett organiskt gödningsmedel som kan spridas på odlingsmark. Enligt Jordbruksverket kan förbränning ibland vara det bästa sättet att ta hand om döda djur och produkter från djur eftersom förbränning i en godkänd anläggning kan oskadliggöra eventuella smittor samtidigt som energin kan tillvaratas. För att säkerställa ett gott smittskydd och att anläggningen uppfyller kraven enligt ABP-förordningen måste biogasanläggningar som rötar animaliska biprodukter godkännas av Jordbruksverket. Detsamma gäller anläggningar som tar emot animaliska biprodukter eller framställda produkter och som inte har miljötillstånd för förbränning av avfall, t.ex. gårdspannor som förbränner hela djurkroppar.

¹⁴ Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1069/2009 av den 21 oktober 2009 om hälsobestämmelser för animaliska biprodukter och därav framställda produkter som inte är avsedda att användas som livsmedel och om upphävande av förordning (EG) nr 1774/2002.

Tidigare behandling

Utskottet behandlade under riksmötet 2022/23 likalydande yrkanden (bet. 2022/23: MJU10). Utskottet anförde då följande i sitt ställningstagande:

Syftet med reglerna för hantering av animaliska biprodukter är att minska risken för smittspridning. Utskottet noterar att det är tillåtet att använda animaliska biprodukter för t.ex. biogasproduktion under förutsättning att de hanteras på ett säkert sätt i enlighet med befintligt regelverk.

Utskottet föreslog att motionerna skulle lämnas utan åtgärd. Riksdagen följde utskottets förslag och avlog motionerna (prot. 2022/23:80).

Återvinning av fosfor och kväve

Miljömålsberedningen föreslog i betänkandet Havet och människan (SOU 2020:83), som överlämnades till regeringen i januari 2021, att regeringen ska verka för att inom EU införa en kvotplikt för inblandning av återvunnen fosfor och återvunnet kväve i mineralgödsel. Utredningen konstaterade att det övergripande problemet när det gäller att få fram en attraktiv återvunnen produkt med fosfor och kväve från avlopp och slam är den höga kostnaden. Med dagens teknik och marknad är det, och kommer sannolikt att vara under en längre tid, dyrare att utvinna fosfor och kväve ur avlopp och slam än att köpa ny mineralgödsel med jungfrulig fosfor och nyproducerat kväve. Av utredningen framgår vidare att aktörer som Miljömålsberedningen har varit i kontakt med har föreslagit att Sverige inom EU ska verka för en kvotplikt på inblandning av återvunnen fosfor och återvunnet kväve. Detta kan jämföras med etanolinblandning om 5 procent i bensin. Expertgruppen för hållbar och cirkulär VA inom Delegationen för cirkulär ekonomi har föreslagit att regeringen ska utreda styrmedel för ökad återanvändning på åkermark som innefattar certifiering av återvunnen näring eller införande av en kvotplikt för återvunnen fosfor och återvunnet kväve i mineralgödsel. Miljömålsberedningen ansåg att styrmedel på EU-nivå för att öka återföringen kan vara relevant och möjligt eftersom flera länder har lagstiftat eller ser över möjligheten att lagstifta om återvinning av fosfor och kväve. Tyskland är ett exempel på ett land där det har införts lagkrav på återvinning av näringsämnena och där det finns behov av styrmedel även för att underlätta återföringen till livsmedelsproduktionen.

Enligt uppgift från Regeringskansliet avslutades betänkandet som ärende i samband med att regeringen fattade beslut om proposition 2023/24:156 Ett levande hav – ökat skydd, minskad övergödning och ett hållbart fiske (havsmiljöpropositionen). Därmed har huvuddelen av förslagen tagits om hand eller avskrivits. Förslaget om en kvotplikt bereds inte inom Regeringskansliet.

Utredningen om en giftfri och cirkulär återföring av fosfor från avloppsslam överlämnade sitt betänkande Hållbar slamhantering (SOU 2020:3) till regeringen den 17 januari 2020. I det betänkandet lämnas bl.a. förslag om krav på återvinning av minst 60 procent av den fosfor som finns i avloppsslammet.

Betänkandet har remissbehandlats och bereds nu vidare inom Regeringskansliet.

Den 27 november 2024 antogs det omarbetade avloppsdirektivet.¹⁵ Direktivet innehåller bl.a. nya krav om att bättre nyttja resurserna i avloppsvatten och slam. Enligt artikel 20 ska medlemsstaterna uppmuntra återvinning av värdefulla resurser och vidta de åtgärder som är nödvändiga för att säkerställa att slamhanteringen är i överensstämmelse med den avfallshierarki som anges i avfallsdirektivet. Sådan slamhantering ska bl.a. förbereda för återanvändning, materialåtervinning och annan återvinning av resurser, särskilt fosfor och kväve.

Naturvårdsverket fick i regleringsbrevet för 2025 i uppdrag att analysera det omarbetade avloppsdirektivet och föreslå de författningsändringar som är nödvändiga för att genomföra direktivet. Uppdraget ska redovisas till Regeringskansliet senast den 30 januari 2026.

Den 3 juni 2024 beslutade regeringen om ett etappmål om övergödning. Enligt regeringen syftar etappmålet till att förbättra uppföljningen och utvärderingen av åtgärdsarbetet för att säkerställa att de åtgärder som regeringen vidtar mot övergödningen är tillräckliga effektiva. Etappmålet innebär att till 2030 ska

- stallgödsel i stadigt ökande grad tas till vara på ett resurseffektivt sätt för att såväl förlusterna av kväve till luft och vatten som förlusterna av fosfor till vatten stadigt ska minska över tid
- genom en årlig uppföljning säkerställas att tillförseln av kväve och fosfor till vatten över tid minskar i enlighet med Sveriges åtaganden i aktionsplanen för Östersjön samt att dessa minskningsåtaganden uppnås inom uppsatta tidsramar
- genom en årlig uppföljning säkerställas att tillförseln av ammoniak till luft minskar i enlighet med Sveriges åtaganden i takt direktivet samt att detta minskningsåtagande nås inom uppsatta tidsramar.

HaV ska i samverkan med Jordbruksverket och Naturvårdsverket ansvara för uppföljning, utvärdering och rapportering av etappmålet.

Samma dag beslutade regeringen om havsmiljöpropositionen. I propositionen föreslår regeringen en inriktning för havsmiljöpolitiken. I propositionen gör regeringen bedömningen att återföringen av fosfor och kväve behöver öka och att det finns behov av att stödja drivkrafter och undanröja hinder för innovation och teknikutveckling för att underlätta recirkulering av fosfor och kväve. Enligt regeringen finns det ett stort utrymme för teknikutveckling och innovation för att öka återcirkuleringen av näringsämnen. För att minska övergödningen i Östersjön på längre sikt måste tillskottet av fosfor och kväve till kretsloppet minska genom recirkulering. Återföring av kväve är även viktigt ur klimathänseende, eftersom utsläpp av

¹⁵ Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2024/3019 av den 27 november 2024 om rening av avloppsvatten från tätbebyggelse.

växthusgaser sker vid tillverkning av mineralgödsel. Beroendet av importerad mineralgödsel innebär en sårbarhet för livsmedelsproduktionen i Sverige, vilket bl.a. kriget i Ukraina har visat.

I propositionen framhålls att mineralgödselproduktionen i Sverige i dagsläget är obetydlig. En nyligen genomförd kartläggning av projekt inom gödselmedelsproduktion i Sverige visar att ca 15 initiativ är på gång och skulle kunna producera mer än den svenska förbrukningen av fosfor och kväve.¹⁶ Faktorer som kan hindra eller fördröja satsningar är möjligheten till miljötillstånd, tillgång till förnybar el och elpriser samt att dagens regelverk om avfall inte är utformade för att underlätta recirkulering. Kostnaden för återvunnet kväve och återvunnen fosfor är i dag högre än för mineralgödsel. Därmed finns det ett stort behov av att driva på utvecklingen av teknik, innovation och affärsmodeller för att på sikt sänka kostnaderna för återvinning av fosfor och kväve. Utvecklingen av en hållbar cirkulär bioekonomi, med biomassor från såväl land som vatten, har möjligheter att bidra till mer resurseffektiva flöden. Regeringen bedömer att Sverige bör verka för att snabba på och främja utveckling och innovation, inte minst på EU-nivå. På nationell nivå gör regeringen en stor satsning på nästa generations strategiska innovationsprogram, Impact Innovation. Fem program lanserades i februari 2024 och några av dem bedöms kunna komma att bidra till recirkulering av gödselmedel.

Riksdagen godkände regeringens förslag till inriktning för havsmiljöpolitiken och biföll propositionen (bet. 2024/25: MJU5, rskr. 2024/25:32).

Tidigare behandling

Utskottet har tidigare under innevarande riksmöte behandlat motionsyrkanden om etappmål om återföring av kväve och fosfor i samband med behandlingen av havsmiljöpropositionen (bet. 2024/25: MJU5). Utskottet uttalade då följande i sitt ställningstagande:

Utskottet konstaterar att regeringen i juni 2024 beslutade om ett etappmål för minskad övergödning. Etappmålet innebär att åtgärder ska vidtas för att minska övergödningen genom resurseffektiv användning av stallgödsel samt uppföljning per sektor av tillförsel av kväve och fosfor till miljön senast till 2030. Vidare noterar utskottet att regeringen i budgetpropositionen för 2025 dels satsar ytterligare medel för finansiering av lokala vattenvårdsprojekt, dels föreslår ett nytt investeringsstöd för att stödja jordbrukets insatser för att minska övergödningen. Med hänvisning till vad som nu anförts bedömer utskottet att det som anförs i motionerna [...] huvudsak kan anses vara tillgodosett. Motionerna kan därmed lämnas utan åtgärd.

Riksdagen följde utskottets förslag och avslog motionerna (prot. 2024/25:33).

Utskottet behandlade under riksmötet 2023/24 likalydande yrkanden om en kvotplikt på icke återvunnen fosfor och kväve och om arbetet på EU-nivå med

¹⁶ Jordbruksverket, Gödselmedelsproduktion i Sverige. Aktuella initiativ, tekniker och förutsättningar. Rapport 2023:09.

återvunnet fosfor och kväve (bet. 2023/24:MJU17). I sitt ställningstagande uttalade utskottet följande:

Utskottet konstaterar att Regeringskansliet för närvarande bereder såväl förslag om att införa kvotplikt för återvunnen fosfor och återvunnet kväve i mineralgödsel som förslag om i vilken utsträckning fosfor ska återvinnas ur avloppsslam. Vidare noterar utskottet att det pågår en översyn av EU:s avloppsdirektiv, bl.a. i syfte att direktivet ska bidra till bättre resursutnyttjande av slam och avloppsvatten. Denna översyn är nu inne i sin slutfas. I likhet med vad som uttalades förra året ser utskottet fram emot utfallet av dessa arbeten.

Utskottet ansåg mot denna bakgrund att motionerna kunde lämnas utan åtgärd. Riksdagen följde utskottets förslag och avslog motionerna (prot. 2023/24:130).

Utskottet behandlade även riksmötet 2022/23 yrkanden om återvinning av fosfor och kväve och uttalade då följande (bet. 2022/23:MJU10):

Miljömålsberedningen har i sitt senaste betänkande lämnat förslag om kvotplikt för återvunnen fosfor och återvunnet kväve i mineralgödsel som syftar till att återvinningen av dessa ämnen ska öka. Frågan om sådan kvotplikt har även berörts i det regeringsuppdrag som Naturvårdsverket redovisade i november 2021. Vidare innehåller utredningsbetänkandet Hållbar slamhantering förslag om i vilken utsträckning fosfor ska återvinnas ur avloppsslam. Samtliga dessa förslag bereds för närvarande i Regeringskansliet, och utskottet ser med intresse fram emot utfallet av detta arbete.

Mot bakgrund av pågående arbete föreslog utskottet att motionen lämnades utan åtgärd. Riksdagen följde utskottets förslag och avslog motionen (prot. 2022/23:80).

Slamanvändning m.m.

Den 17 januari 2020 överlämnade Utredningen om en giftfri och cirkulär återföring av fosfor från avloppsslam sitt betänkande Hållbar slamhantering (SOU 2020:3) till regeringen. Utredningen hade bl.a. haft i uppdrag att föreslå hur ett krav på utvinning av fosfor ur avloppsslam och ett förbud mot att sprida avloppsslam kan utformas. Utredaren skulle även redovisa den tekniska utveckling som skett när det gäller behandlingen av avloppsslam och utreda om det finns ett behov av etablerings- eller investeringsstöd för de tekniska lösningar som krävs för att återvinna fosfor ur avloppsslam.

Av sammanfattningen till det relativt omfattande betänkandet framgår bl.a. att utredningen har redovisat dagens tekniska möjligheter till slamhantering med fosforåtervinning samt utifrån olika scenarier om en utfasning av framtida slamspridning utformat två alternativ till reglering. Därtill lägger utredningen fram förslag för att möta framtida behov av kompetensstöd, uppströmsarbete och kvalitetsutveckling. De huvudsakliga förslagen innebär bl.a.

- förbud mot spridning av avloppsslam på eller i mark genom
- 1. totalt spridningsförbud med mycket begränsade undantag eller

2. spridningsförbud med utgångspunkt i att eventuella risker kan hanteras och åtgärdas – undantag medges enligt detta alternativ för hygieniserat och kvalitetssäkrat slam på produktiv jordbruksmark
- återvinningskrav på minst 60 procent av den fosfor som finns i avloppsslammet för allmänna avloppsreningsanläggningar överstigande 20 000 personekvivalenter.

Betänkandet har remissbehandlats och bereds nu vidare inom Regeringskansliet.

Det omarbetade avloppsdirektivet antogs den 27 november 2024.¹⁷ Direktivet innehåller bl.a. nya krav om att bättre nyttja resurserna i avloppsvatten och slam. Enligt artikel 20 ska medlemsstaterna uppmuntra återvinning av värdefulla resurser och vidta de åtgärder som är nödvändiga för att säkerställa att slamhanteringen är i överensstämmelse med den avfallshierarki som anges i avfallsdirektivet. Sådan slamhantering ska bl.a. förbereda för återanvändning, materialåtervinning och annan återvinning av resurser, särskilt fosfor och kväve. Enligt samma artikel får kommissionen anta delegerade akter för att komplettera direktivet genom att specificera en kombinerad lägsta återanvändnings- och återvinningsgrad för fosfor från slam och avloppsvatten.

Naturvårdsverket fick i regleringsbrevet för 2025 i uppdrag att analysera det omarbetade avloppsdirektivet och föreslå de författningsändringar som är nödvändiga för att genomföra direktivet. Uppdraget ska redovisas till Regeringskansliet senast den 30 januari 2026.

Tidigare behandling

Utskottet har tidigare under innevarande riksmöte behandlat ett likalydande motionsyrkande om uppdrag för att utveckla stallgödsel m.m. till en högvärdig resurs (bet. 2024/25: MJU5). I sitt ställningstagande anförde utskottet följande:

För att övergödningen ska begränsas på längre sikt måste tillskottet av fosfor och kväve till kretsloppet minska. Utskottet delar regeringens bedömning att det finns ett stort behov av att främja innovation och utveckling av ny teknik för att öka återcirkuleringen av näringsämnen, i synnerhet återvinning av fosfor och kväve. I likhet med regeringen anser utskottet att ökad återföring är viktigt, både ur ett klimathänseende men också ur ett sårbarhetsperspektiv. Produktionen av mineralgödsel är utsläppskrävande och sker i dag huvudsakligen utanför Sverige. Utskottet ser positivt på regeringens ambition att förbättra kunskapen om förutsättningarna för upptag av näringsämnen från havet. Utskottet konstaterar att en del av det nyligen beslutade etappmålet om övergödning är att tillvara stallgödsel på ett resurseffektivt sätt för att minska förlusterna av kväve och fosfor över tid. Enligt regeringen kan en effektivare användning av stallgödsel och andra organiska gödselmedel även minska behovet av importerad mineralgödsel. Vidare noterar utskottet att det i aktionsplanen för Östersjön finns åtgärder som syftar till att stimulera en

¹⁷ Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2024/3019 av den 27 november 2024 om rening av avloppsvatten från tätbebyggelse.

ökad giftfri återcirkulering av näringsämnen, bl.a. genom ökad medvetenhet, kunskap och utveckling av affärsmodeller.

Utskottet avstyrkte motionen. Riksdagen följde utskottets förslag och avlog motionen (prot. 2024/25:33).

Utskottet behandlade under riksmötet 2023/24 motionsyrkanden om slamanvändning (bet. 2023/24:MJU17). I sitt ställningstagande uttalade utskottet följande:

Regeringskansliet bereder för närvarande ett utredningsförslag om hur avloppsslam kan nyttjas cirkulärt och samtidigt säkert i livsmedelsproduktionen. Utskottet kan vidare konstatera att lagstiftningsprocessen när det gäller en omarbetning av avloppdirektivet för ett bättre resursutnyttjande av slam- och avloppsvatten är inne i sitt slutskede. I likhet med förra året vill utskottet inte föregripa det pågående arbetet. Utskottet avser inte heller i övrigt att initiera några åtgärder med anledning av innehållet i motionerna. Därmed föreslår utskottet att motionerna [...] lämnas utan vidare åtgärd.

Riksdagen följde utskottets förslag och avlog motionsyrkandena (prot. 2023/24:130).

Under riksmötet 2022/23 behandlade utskottet motionsyrkanden om slamåterföring (bet. 2022/23:MJU10). I sitt ställningstagande uttalade utskottet följande:

Som redovisats bereder Regeringskansliet ett utredningsförslag om hur avloppsslam kan nyttjas cirkulärt och samtidigt säkert i livsmedelsproduktionen. Vidare pågår det förhandlingar inom EU om det förslag till omarbetat avloppsdirektiv som kommissionen presenterade under hösten 2022 och som bl.a. innehåller förslag om hur slam från avloppsvatten kan användas på ett resurseffektivt sätt. Utskottet vill inte föregripa det pågående arbetet och föreslår därför att motion [...] lämnas utan vidare åtgärd.

Riksdagen följde utskottets förslag och avlog motionen (prot. 2022/23:80).

Kompostering och insamling av matavfall

Enligt artikel 22 i avfallsdirektivet ska medlemsstaterna säkerställa att bioavfall antingen separeras och materialåtervinns vid källan eller samlas in separat och inte blandas med andra typer av avfall. Den 1 januari 2024 började nya bestämmelser om insamling och materialåtervinning av livsmedels- och köksavfall (tidigare kallat matavfall) gälla. Enligt 3 kap. 1 § avfallsförordningen ska den som har bioavfall sortera ut bl.a. biologiskt nedbrytbart livsmedels- eller köksavfall.

Liksom tidigare gäller att den fastighetsägare eller nyttjanderättshavare till en fastighet som vill ta hand om sitt livsmedels- eller köksavfall själv genom kompostering ska anmäla detta till kommunen enligt 5 kap. 15 § avfallsförordningen. Bestämmelsen har sin bakgrund i EU:s avfallsdirektiv.

Tidigare behandling

Utskottet behandlade under riksmötet 2022/23 likalydande motionsyrkanden om kompostering och insamling av matavfall (bet. 2022/23:MJU10).

Motionsyrkandena avstyrktes. Riksdagen följde utskottets förslag och avlog yrkandena (prot. 2022/23:80).

Utskottets ställningstagande

Cirkulär livsmedelsproduktion och åtgärder mot matsvinn

I likhet med regeringen anser utskottet att matsvinn och livsmedelsförluster behöver minska för att livsmedelskedjans resurser ska utnyttjas optimalt. Utskottet välkomnar därför det arbete som pågår för att motverka matsvinn och livsmedelsförluster. Utskottet vill särskilt lyfta regeringens arbete med Livsmedelsstrategin 2.0 och det uppdrag som Livsmedelsverket fått om att arbeta för att minska livsmedelsförluster och matsvinn i hela livsmedelskedjan. Handlingsplanen för minskat matsvinn utgör även en viktig del i arbetet med denna fråga. Utskottet noterar vidare att kommissionen har föreslagit nya regler om matsvinn i samband med den pågående revideringen av avfallsdirektivet. En preliminär överenskommelse har nåtts och utskottet ser fram emot att ta del av det slutliga resultatet av revideringen. Frågan om livsmedelsförluster och matsvinn ingår även som en viktig prioritering i kommissionens nyligen presenterade meddelande om en vision för jordbruk och livsmedel. Utskottet ser också positivt på att Naturvårdsverket har utlyst särskilda forskningsmedel i fråga om matsvinn. Mot bakgrund av det breda arbete som pågår när det gäller matsvinn och livsmedelsförluster anser utskottet att det inte finns skäl för riksdagen att vidta någon åtgärd med anledning av motionerna 2024/25:452 (S), 2024/25:1849 (S), 2024/25:3038 (MP) yrkande 31.1 och 2024/25:3108 (S) yrkande 31. Motionerna avstyrks.

Det som efterfrågas i motion 2024/25:2613 (MP) yrkande 143 får enligt utskottets bedömning i huvudsak anses tillgodosett genom nämnda uppdrag till Livsmedelsverket om att minska livsmedelsförluster och matsvinn. Motionsyrkandet avstyrks därmed.

Utskottet har tidigare behandlat och avstyrkt yrkanden om mål om minskat matsvinn och åtgärder för en cirkulär livsmedelsproduktion. Utskottet finner inte skäl att nu göra någon annan bedömning och avstyrker motionerna 2024/25:2067 (C) yrkandena 1 och 2 samt 2024/25:2519 (C) yrkande 7.

Mätning av matsvinn

Utskottet har tidigare behandlat yrkanden om mätning av matsvinn. Utskottet noterade då att det bl.a. finns EU-gemensamma regler om hur nivåerna av livsmedelsavfall ska mätas och redovisas till kommissionen och fann inte anledning att vidta någon åtgärd. Utskottet vidhåller denna bedömning och avstyrker motion 2024/25:1398 (SD) yrkandena 5 och 6.

Biogasproduktion och hantering av slaktavfall

Som utskottet anfört tidigare är syftet med reglerna om hantering av animaliska biprodukter att minska risken för smittspridning. Utskottet noterar

återigen att det är tillåtet att använda animaliska biprodukter för t.ex. biogasproduktion under förutsättning att de hanteras på ett säkert sätt i enlighet med det befintliga regelverket. Motionerna 2024/25:1395 (SD) yrkande 61 och 2024/25:2984 (SD) yrkande 2 avstyrks.

Etappmål om ökad återföring av fosfor och kväve

Vid beredningen av havsmiljöpropositionen behandlade utskottet ett yrkande om etappmål om ökad återföring av fosfor och kväve. Utskottet konstaterade då att regeringen i juni 2024 beslutade om ett etappmål för minskad övergödning. Etappmålet innebär att åtgärder ska vidtas för att minska övergödningen genom resurseffektiv användning av stallgödsel samt uppföljning per sektor av tillförsel av kväve och fosfor till miljön senast till 2030. Vidare noterade utskottet att regeringen i budgetpropositionen för 2025 dels satsade ytterligare medel för finansiering av lokala vattenvårdsprojekt, dels föreslog ett nytt investeringsstöd för att stödja jordbrukets insatser för att minska övergödningen. Utskottet ansåg därmed att motionsyrkandet i huvudsak kunde anses vara tillgodosett. Utskottet vidhåller sin uppfattning i denna fråga och avstyrker motion 2024/25:3037 (MP) yrkande 37.

Övriga frågor om fosfor och kväve

Liksom regeringen bedömer utskottet att återföringen av fosfor och kväve behöver öka, bl.a. för att minska övergödningen av Östersjön. Återvinning av fosfor och kväve är även viktigt för att minska importberoendet av mineralgödsel. Utskottet noterar att regeringen i havsmiljöpropositionen bedömde att det finns ett behov av att stödja drivkrafter och undanröja hinder för innovation och teknikutveckling för att underlätta recirkulering av fosfor och kväve och att Sverige bör verka för att snabba på och främja detta. Utskottet välkomnar mot denna bakgrund det nya etappmål om övergödning som regeringen beslutade i juni 2024. Etappmålet innebär att åtgärder ska vidtas för att minska övergödningen genom resurseffektiv användning av stallgödsel samt uppföljning per sektor av tillförsel av kväve och fosfor till miljö. Utskottet noterar vidare att utredningen om en giftfri och cirkulär återföring av fosfor från avloppsslam bl.a. föreslagit krav på återvinning av fosfor i avloppsslam. Utredningens betänkande bereds inom Regeringskansliet. Det nyligen reviderade avloppsdirektivet innehåller även regler om återvinning av fosfor och kväve. Naturvårdsverket har fått i uppdrag av regeringen att analysera direktivet och föreslå de författningsändringar som är nödvändiga för att genomföra rättsakten.

Med hänvisning till det som nu anförts anser utskottet att motionerna 2024/25:1372 (SD) yrkandena 3 och 7, 2024/25:3037 (MP) yrkandena 38, 39 och 45 samt 2024/25:3109 (S) yrkandena 57 och 58 kan lämnas utan åtgärd.

Slamanvändning m.m.

Utskottet behandlade i samband med beredningen av havsmiljöpropositionen ett motionsyrkande om att utveckla stallgödsel m.m. till en högvärdig resurs. Utskottet avstyrkte då motionsyrkandet. Utskottet vidhåller sin tidigare bedömning och avstyrker motion 2024/25:3037 (MP) yrkande 61.

Det omarbetade avloppsdirektivet antogs i november 2024. Direktivet innehåller bl.a. nya krav om att bättre nyttja resurserna i avloppsvatten och slam. Naturvårdsverket analyserar för närvarande, på regeringens uppdrag, direktivet och ska föreslå de författningsändringar som krävs. Därutöver bereds fortfarande de förslag som Utredningen om en giftfri och cirkulär återföring av fosfor från avloppsslam lämnade i sitt betänkande. Mot bakgrund av det arbete som pågår anser utskottet att motionerna 2024/25:1395 (SD) yrkandena 12 och 13 samt 2024/25:3037 (MP) yrkandena 36 och 63 kan lämnas utan åtgärd.

Kompostering och insamling av matavfall

Utskottet har tidigare behandlat och avstyrkt yrkanden om kompostering och insamling av matavfall. Utskottet vidhåller sitt tidigare ställningstagande och avstyrker motionerna 2024/25:1006 (C), 2024/25:1191 (C) yrkande 4, 2024/25:2938 (M) och 2024/25:2984 (SD) yrkande 1.

Plastfrågor

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om ett globalt avtal mot plastföreningar, minskad användning av fossil plast och övriga plastfrågor.

Jämför reservation 35 (V, MP), 36 (S), 37 (C), 38 (SD), 39 (C) och 40 (MP).

Motionerna

Ett globalt avtal mot plastföreningar

Enligt partimotion 2024/25:3037 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 155 bör Sverige aktivt arbeta för ett ambitiöst globalt avtal mot plastföreningar, som omfattar plastens hela livscykel.

Minskad användning av fossil plast

Motionärerna i kommittémotion 2024/25:2519 av Stina Larsson m.fl. (C) yrkande 6 framhåller att en stor del av den fossila plasten skulle kunna bytas ut mot biobaserade råvaror från den svenska skogen. Den svenska bioekonomin bör därmed stärkas för att bl.a. ersätta mer fossil plast.

Motionärerna i kommittémotion 2024/25:3109 av Anna-Caren Säterberg m.fl. (S) yrkande 60 anför att spridningen av mikroplaster till haven måste stoppas, bl.a. genom att minska användningen av fossil plast.

Övriga plastfrågor

Enligt kommittémotion 2024/25:1372 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkande 19 krävs det en helhetsstrategi i arbetet med att reducera problemen med plast i marin miljö. I yrkande 22 föreslås att Sverige ska arbeta internationellt för att stödja länder som drabbats av mycket plastavfall i arbetet med förbättrade system för avfallshantering. I yrkande 23 anför motionärerna att det bör vidtas åtgärder för att minska den totala användningen av plastprodukter. Vidare föreslår motionärerna i yrkande 24 att produkter som förenklar återvinning av plast högre upp i avfallshierarkin bör uppmuntras. Yrkande 25 handlar om att inte totalförbjuda enskilda plastprodukter. Enligt motionärerna är grundproblemet inte plast i sig utan brister i hanteringen av avfallet.

I kommittémotion 2024/25:1398 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkande 4 lämnas förslag om att utreda ett bonus malus-system för plastavfall. Syftet med ett sådant system skulle enligt motionärerna vara att stimulera till faktisk återvinning, och det skulle utgå från att malus betalas när avfallet uppkommer och att bonus ges vid bevisad återvinning.

I kommittémotion 2024/25:2613 av Elin Söderberg m.fl. (MP) yrkande 149 föreslås att förbränning av vissa plastsorter ska förbjudas och att det ska skapas incitament för cirkulering och raffinering av returplast för att få igång en bättre återanvändning av plast.

Enligt partimotion 2024/25:3037 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 156 bör regeringen agera för en absolut minskning av användningen och produktionen av plast från jungfruliga resurser och internationellt och inom EU driva frågan om att det krävs ett tak på den globala plastproduktionen.

Enligt motion 2024/25:2984 av Markus Wiechel och Victoria Tiblom (båda SD) yrkande 4 bör en stimulans av inhemsk tvätt och granulering av återvunnen plast utredas.

I kommittémotion 2024/25:2519 av Stina Larsson m.fl. (C) yrkande 8 framhåller motionärerna behovet av att följa upp den nya lagstiftningen om att aktörer som erbjuder mat och dryck i engångsmatlådor också behöver erbjuda det i lådor och muggar som kan återanvändas.

Kompletterande information och tidigare behandling

I januari 2018 presenterade kommissionen en europeisk strategi för plast i en cirkulär ekonomi med fokus på hela värdekedjan för plast och plastens negativa miljöpåverkan i de olika leden (plaststrategin).¹⁸ Strategin innehåller en tydlig vision för en hållbar konsumtion och produktion av plast och

¹⁸ Meddelande från kommissionen till Europaparlamentet, rådet, Europeiska ekonomiska och sociala kommittén samt Regionkommittén – En europeisk strategi för plast i en cirkulär ekonomi (COM(2018) 28).

kvantifierade mål på EU-nivå. Senast 2030 ska alla plastförpackningar som släpps ut på EU-marknaden gå att återanvända eller återvinna. I strategin föreslås åtgärder på EU-nivå och nationell nivå för materialåtervinning, nedskräpning, cirkulära system och globala samarbeten. Kommissionen uppmanar även andra berörda parter att göra frivilliga åtaganden för att möta den övergripande visionen.

Den dåvarande regeringen beslutade den 17 februari 2022 om Sveriges handlingsplan för plast – en del av den cirkulära ekonomin. Handlingsplanen syftar till att ta ytterligare steg i omställningen mot en cirkulär ekonomi genom att fokusera på den prioriterade materialströmmen plast, förtydligar vilka insatser som är aktuella för området och beskriver Sveriges fortsatta arbete för att uppnå en hållbar plastanvändning nationellt, inom EU och globalt. I handlingsplanen har de fyra fokusområden som finns med i regeringens strategi för cirkulär ekonomi använts men anpassats efter plastområdet. En hållbar plastanvändning genom hela livscykeln är enligt handlingsplanen avgörande för att begränsa den negativa påverkan på miljön och för att uppnå miljökvalitetsmålen Begränsad klimatpåverkan, Hav i balans samt levande kust och skärgård, Giftfri miljö och God bebyggd miljö. En hållbar plastanvändning är även nödvändig för att uppnå merparten av de 17 globala målen för hållbar utveckling inom Agenda 2030.

I handlingsplanen beskrivs genomförda, pågående och aviserade åtgärder inom respektive fokusområde samt specifika mål när det gäller plast från 2020 och fram till 2045. Ett mål är att materialet i förpackningar som innehåller mer än 50 procent plast senast 2030 ska bestå av i genomsnitt minst 30 procent återvunnen plast. I handlingsplanen beskrivs vidare att den europeiska plastpakten samlar ambitiösa företag och medlemsstater för att skynda på processen till en cirkulär ekonomi för plast i Europa samt att Sverige bidrar till att främja paktens arbete och omställningen inom EU till en hållbar plastanvändning.

Som en del i plaststrategin antogs 2019 engångsplastdirektivet för användningen av vissa engångsprodukter och fiskeredskap i plast. Direktivet reglerar en rad åtgärder som medlemsstaterna ska vidta för att komma till rätta med plastens miljöpåverkan. Vissa plastprodukter där det finns fullgoda ersättningsalternativ ska enligt direktivet förbjudas helt, och för produkter för vilka det inte anses finnas enkelt tillgängliga alternativ ligger fokus på att minska förbrukningen. Direktivet innehåller även ett krav på att petflaskor fr.o.m. 2025 innehåller minst 25 procent återvunnen plast och att dryckesflaskor innehåller minst 30 procent återvunnen plast senast 2030. Engångsplastdirektivet innebär även att det införs ett utökat producentansvar för ett antal produkter. Det utökade producentansvaret innebär att producenterna ska stå för kostnaden för medvetandehöjande åtgärder, insamling i offentliga system samt uppstädning av sina produkter. Direktivet omfattar även fiskeutrustning i plast och innebär att producenter av sådan fiskeutrustning ska täcka kostnaderna för transport och insamling av avfall av fiskeutrustning som kommer in till hamnmottagningar.

Engångsplastdirektivet har genomförts i Sverige genom ett antal förordningsändringar och vissa nya förordningar, bl.a. förordningen (2021:996) om engångsprodukter. Regeringen har även beslutat om en ny förordning (2022:1274) om producentansvar för förpackningar. Den nya producentansvarsförordningen trädde i kraft den 1 januari 2023, men eftersom det finns vissa övergångsbestämmelser ska inte alla bestämmelser tillämpas direkt fr.o.m. detta datum.

Syftet med förordningen om engångsprodukter är enligt 1 § att minska nedskräpningen och främja en cirkulär ekonomi. Enligt 12 § är det förbjudet att släppa ut ett flertal slags engångsplastprodukter på den svenska marknaden, bl.a. bomullspinnar, gafflar, knivar, skedar, ätpinnar och andra bestick, sugrör och tallrikar. Vad som avses med engångsplastprodukt anges i 6 §. Av 2 § följer att ytterligare bestämmelser om engångsprodukter finns i förordningen om producentansvar för förpackningar och vissa andra förordningar.

I 17–18 §§ finns krav som innebär att den som tillhandahåller dryck i engångsmugg eller snabbmat i en engångsmatlåda måste erbjuda servering i återanvändbara muggar och matlådor. Dessa krav började gälla den 1 januari 2024 och grundar sig i kraven i engångsplastdirektivet. Enligt 23 § får Naturvårdsverket meddela föreskrifter om undantag från kraven när det är oskäligt att kräva att ett återanvändbart alternativ ska tillhandahållas. I 24 § anges att förbrukningen av muggar och matlådor som är engångsplastprodukter ska ha minskat med 50 procent från och med 2026 jämfört med förbrukningen 2022.

I december 2024 antogs en ny EU-förordning om förpackningar och förpackningsavfall, EU:s förpackningsförordning. I förordningen fastställs krav för förpackningars hela livscykel när det gäller miljömässig och hållbar märkning. I förordningen fastställs också krav på utökat producentansvar, förebyggande av förpackningsavfall, såsom minskning av onödiga förpackningar och återanvändning eller påfyllning av förpackningar, samt insamling och behandling, bl.a. materialåtervinning, av förpackningsavfall (artikel 1). Förordningen är tillämplig på alla förpackningar, bl.a. sådana som är gjorda av plast (artikel 2).

Förordningen innehåller krav på lägsta innehåll av återvunnet material i plastförpackningar (artikel 7). Enligt artikel 8 ska kommissionen senast i februari 2028 se över den tekniska utvecklingen och miljöprestandan för biobaserade förpackningar och, när så är lämpligt, lägga fram ett lagstiftningsförslag för att bl.a. fastställa hållbarhetskrav för biobaserade råvaror i plastförpackningar och fastställa mål för att öka användningen av biobaserade råvaror i plastförpackningar.

Regeringen gav i februari 2025 Naturvårdsverket i uppdrag att föreslå hur det svenska regelverket ska kompletteras och i övrigt anpassas till EU:s förpackningsförordning (KN2024/02627, KN2025/00532). Uppdraget ska delredovisas den 15 augusti 2025, den 1 december 2025 och den 1 december 2026. Övriga delar ska redovisas senast den 1 juni 2027.

I regleringsbrevet för 2022 fick Naturvårdsverket i uppdrag av regeringen att arbeta för att främja omställningen av plast i en cirkulär ekonomi och för att kunna nå målet om att Sverige ska bli världens första fossilfria välfärdsland. För att göra detta skulle Naturvårdsverket bl.a.

- analysera och kartlägga vilka typer av plaster som lämpar sig för olika typer av användningar för att uppnå cirkulära flöden och minska klimatpåverkan från plaster, exempelvis att redan i designstadiet fastställa när fossil plast kan ersättas med biobaserade plaster, återanvändbara material, återvunnen plast, plast med lång livslängd eller andra material, samt vilken plast som är lämpligast för olika användningsområden
- undersöka vilka avfallsströmmar av plast som inte omfattas av utsorteringskrav i dag som är lämpliga att ställa högre utsorteringskrav på för att öka möjligheten att använda avfallet som resurs i en cirkulär och fossilfri ekonomi
- analysera och föreslå ytterligare styrmedel som behövs för att rätt plast används på rätt plats i en cirkulär och fossilfri ekonomi.

I Naturvårdsverkets årsredovisning för 2024 redovisar myndigheten att dess arbete för att främja cirkulär plastanvändning utan läckage utgår från nationell plastsamordning där myndigheten samlar och sprider kunskap, erbjuder en plattform för aktörer att mötas och driver arbetsgrupper och nätverk. Under 2024 har åtta arbetsgrupper varit aktiva: återanvändning av förpackningar, take away-förpackningar, internationella processer, plast i vården, kommunplast, elektronik, däckslitage och materialåtervinningskapacitet. Vidare har myndighetsnätverket och forskningsfinansiärnätverket varit fortsatt aktiva med informationsutbyte och gemensamma projekt bl.a. när det gäller plastkontrakt och behov inom mikroplastområdet kopplat till forskningsagendan för mikroplast som togs fram 2023. Nationell plastsamordning har under året deltagit i över 90 arrangemang som seminarier, webinarier, paneldiskussioner, möten med arbetsgrupper, nätverk och referensgruppsmöten. Samordningen har utöver detta ordnat egna webinarier och seminarier kopplat till resurssmart användning av plast i kommuner och handlingsplaner för mikroplast. När det gäller mikroplast har nationell plastsamordning initierat kunskapshöjande projekt kring mikroplast på flera områden, utvecklat en indikator för mikroplast från däckslitage och i sediment och genomfört ett regeringsuppdrag om övervakning av mikroplast.

I budgetpropositionen för 2025 (prop. 2024/25:1 utg.omr. 20) redovisar regeringen att arbetet för att minska mikroplast i miljön har fortsatt. Sverige har förhandlat om kommissionens förslag till förordning om att förebygga förluster av plastpellets för att minska utsläpp av mikroplast (COM(2023) 645) som presenterades i oktober 2023. Inom ramen för Reachförordningen¹⁹

¹⁹ Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1907/2006 om registrering, utvärdering, godkännande och begränsning av kemikalier (Reach) och inrättande av en europeisk kemikaliemyndighet.

beslutades i september 2023 om en begränsning i användningen av mikroplaster i kosmetiska produkter och andra kemiska produkter, liksom i utfyllnad i konstgräsplaner. Nationellt har fem forskningsprojekt om mikroplaster redovisats, som har finansierats genom Naturvårdsverkets miljöforskningsanslag. Projekten har gett kunskapsunderlag om risker och effekter av mikro- och nanoplast, flöden och analysmetoder som används inom forskning och miljöövervakning. Därutöver fördelade Naturvårdsverket under 2022–2024 finansiering till 14 kunskaphöjande projekt. Dessa har bl.a. ökat kunskapen om mikroplast inom områden som textilier, färg och vägmarkeringar.

Som aviseras i EU:s handlingsplan för cirkulär ekonomi presenterade kommissionen den 30 november 2022 en policyram för biobaserad, biologiskt nedbrytbar och komposterbar plast²⁰. I meddelandet lämnar kommissionen en beskrivning av vad som avses med biobaserad, biologiskt nedbrytbar och komposterbar plast samt anför bl.a. följande:

Många nya plastmaterial håller på att framträda på marknaden. Biobaserad, biologiskt nedbrytbar och komposterbar plast kan ha många fördelar framför konventionell plast, om den är utformad för cirkularitet, tillverkad på ett säkert sätt av råvaror från hållbara källor (i första hand av effektivt använd sekundär biomassa) och uppfyller aktuella standarder. Det finns emellertid också utmaningar med plast av det här slaget. Det är viktigt att försäkra sig om att plasten bidrar till den cirkulära ekonomin, där syftet är att hålla kvar resursernas, materialens och produkternas värde i ekonomin så länge som möjligt och undvika avfall.

Syftet med denna politiska ram är att ge klarhet och kunskap om denna typ av plast och att vägleda den framtida utarbetande av politiska åtgärder på EU-nivå, t.ex. vad gäller kraven på ekodesign för hållbara produkter [...], EU-taxonomin för hållbara investeringar, finansieringsprogram och anknutna diskussioner i internationella forum.

EU-kommissionen uppmanar såväl myndigheter som företag och privatpersoner att använda denna ram i politiska beslut, strategibeslut, investeringsbeslut och inköpsbeslut.

I den senaste klimathandlingsplanen (skr. 2023/24:59) anför regeringen att plast har stor klimatpåverkan eftersom ca 99 procent av den globala plasten i dag tillverkas av fossil olja medan endast ca 1 procent tillverkas av biobaserat material. För att minska utsläppen av växthusgaser från el- och fjärrvärmeproduktion bör utsläppen från plastavfall som tillverkats av fossila bränslen hanteras genom att den fossilbaserade råvaran byts ut till biobaserad eller återvunnen råvara. Enligt regeringen finns det redan flera olika kommersiellt gångbara biobaserade plastalternativ, men dessa alternativ utgör en mycket liten del av den totala volymen. Regeringen framhåller vidare att IVL Svenska Miljöinstitutet i en rapport från 2022 bedömde att utvecklingen är lovande och att det pågår en långsam men stadig ökning av biobaserad plast. Enligt IVL är det dock först omkring 2030 och därefter som bioråvara till plast och plast från bioråvara kommer att vara tillgängligt i större mängder. Regeringen bedömer

²⁰ Meddelande från kommissionen till Europaparlamentet, rådet, Europeiska ekonomiska och sociala kommittén samt Regionkommittén – EU:s politiska ram för biobaserad, biologiskt nedbrytbar och komposterbar plast (COM(2022) 682).

i klimathandlingsplanen att både den svenska och den internationella marknaden bör sträva mot att ersätta fossilbaserade råvaror med hållbara biobaserade eller återvunna råvaror.

Vid FN:s femte miljöförsamlingsmöte (Unea-5) 2022 enades världens länder om att inleda förhandlingar om ett nytt globalt avtal mot plastföroreningar som ska omfatta hela livscykeln för plast. Frågan har därefter diskuterats vid flera möten. Målsättningen är att slutföra avtalet vid de fortsatta förhandlingar som ska genomföras i augusti 2025 (INC5.2).

Vid miljørådets möte den 27 mars 2025 diskuterades bl.a. frågan om ett globalt avtal om plastföroreningar. I den kommenterade dagordningen inför mötet presenterades följande förslag till svensk ståndpunkt:

Regeringen är besviken över att inget avtal kunde nås vid INC5 i Sydkorea i december. Plastföroreningar är en gränsöverskridande utmaning som kräver globala lösningar. Ett globalt avtal mot plastföroreningar behövs med inslag av både bindande krav och frivilliga åtaganden. EU och dess medlemsstater behöver fortsätta spela en viktig roll i att hitta lösningar och säkra ett avtal för plastens hela livscykel. Regeringen ser att Unep:s stöd och engagemanget från exekutivdirektören är centralt.

I budgetpropositionen för 2025 (prop. 2024/25:1 utg.omr. 20) framhöll regeringen att utmaningarna med plast är gränsöverskridande och kräver globala lösningar. Regeringen har därför drivit på arbetet i förhandlingarna om ett nytt rättsligt bindande globalt avtal mot plastföroreningar där hela livscykeln för plast omfattas. De nordiska länderna har gemensamt tagit fram en rapport som listar 15 globala åtgärder som kan få plastföroreningar att upphöra till 2040. Rapporten presenterades vid FN:s generalförsamling i september.

Tidigare behandling

Utskottet behandlade under riksmötet 2023/24, i samband med behandlingen av den senaste klimathandlingsplanen, ett motionsyrkande om förbud mot förbränning av vissa plastsorter och incitament för att cirkulera och raffinera returplast (bet. 2023/24: MJU15). I sitt ställningstagande konstaterade utskottet att ett stort antal processer har genomförts, påbörjats eller aviserats för att minska plasters miljöpåverkan och underströk betydelsen av att arbetet med dessa frågor fortsätter. Utskottet avstyrkte motionen. Riksdagen följde utskottets förslag och avslog motionen (prot. 2023/24:119).

Samma riksmöte behandlade utskottet ett motionsyrkande om ett globalt avtal om plastföroreningar (bet. 2023/24: MJU17). I sitt ställningstagande uttalade utskottet följande:

Utskottet vill inledningsvis rent generellt framhålla att det krävs kraftfulla åtgärder för att komma till rätta med de problem som orsakas av förbrukning och spridning av plaster. Utskottet delar regeringens uppfattning att plastföroreningar är en gränsöverskridande utmaning som kräver globala lösningar. Enligt utskottet är det därför mycket välkommet att det pågår förhandlingar inom FN om ett globalt avtal mot plastföroreningar som ska omfatta plastens hela livscykel. Utskottet har stora förhoppningar på dessa förhandlingar men vill inte föregripa utfallet

av det arbetet. Därmed föreslår utskottet att motion [...] lämnas utan åtgärd.

Under samma riksmöte behandlade utskottet även ett likalydande yrkande om uppföljning av kravet på att erbjuda mat och dryck även i lådor och muggar som kan återanvändas. Utskottet föreslog att yrkandet skulle lämnas utan åtgärd med hänvisning till att frågan var för tidigt väckt och att Naturvårdsverket ansvarar för att utforma de föreskrifter som behövs för tillämpningen av regelverket.

Riksdagen följde utskottets förslag och avslog motionsyrkandena (prot. 2023/24:130).

Utskottet behandlade under riksmötet 2022/23 likalydande yrkanden om plast i marin miljö, att stödja länder som drabbats av mycket plastavfall, att minska den totala användningen av plastprodukter, att uppmuntra produkter som förenklar återvinning, att inte totalförbjuda enskilda plastprodukter, ett bonus malus-system för plastavfall, spridningen av mikroplaster i haven, förbud mot förbränning av vissa plastsorter samt om stimulans av inhemsk tvätt och granulering av återvunnen plast (bet. 2022/23:MJU10). Utskottet uttalade följande i sitt ställningstagande:

Utskottet vill inledningsvis framhålla att det krävs kraftfulla insatser för att komma till rätta med de problem som orsakas av förbrukning och spridning av plaster. Utskottet vill också understryka behovet av att hantera det växande problemet med mikroplaster och plastprodukters negativa inverkan på miljön. Som framgår av redovisningen ovan pågår det ett flertal arbeten, såväl inom EU som på nationell och global nivå, för att skapa förutsättningar för en minskad miljöpåverkan från plast. Här vill utskottet peka på bl.a. den svenska handlingsplanen för plast, Naturvårdsverkets pågående uppdrag Rätt plast på rätt plats och kommissionens policyram för biobaserad, biologiskt nedbrytbar och komposterbar plast. Vidare ser utskottet mycket positivt på att det nyligen har inletts förhandlingar om ett globalt avtal mot plastföroreningar och att regeringen under det svenska ordförandeskapet i EU:s ministerråd avser att driva på dessa förhandlingar samt arbeta för att minska utsläppen av mikroplaster. Utskottet kan således konstatera att ett stort antal processer har genomförts, påbörjats eller aviserats för att minska plasters miljöpåverkan. Utskottet vill understryka betydelsen av att arbetet i dessa frågor fortsätter med oförminskad styrka. Med det som nu har anförts anser utskottet att motionerna [...] för närvarande kan lämnas utan ytterligare åtgärd.

Riksdagen följde utskottets förslag och avslog motionerna (prot. 2022/23:MJU10).

Utskottets ställningstagande

Ett globalt avtal mot plastföroreningar

Utskottet delar regeringens uppfattning att plastföroreningar är en gränsöverskridande utmaning som kräver globala lösningar och att ett globalt avtal mot plastföroreningar behövs. Utskottet välkomnar därför att regeringen har drivit på arbetet i de förhandlingar om ett nytt rättsligt bindande globalt avtal som

pågår inom FN och att Sverige arbetar aktivt för ett ambitiöst avtal. Utskottet anser att det mot denna bakgrund inte finns skäl att rikta något tillkännagivande till regeringen i enlighet med vad som föreslås i motion 2024/25:3037 (MP) yrkande 155. Motionsyrkandet avstyrks.

Minskad användning av fossil plast

Som utskottet har framhållit tidigare krävs det kraftfulla insatser för att komma till rätta med de problem som orsakas av förbrukning och spridning av plaster. Som framgår av redovisningen ovan pågår det ett brett arbete för att minska miljöpåverkan från plast. Kommissionens policyram för biobaserad, biologiskt nedbrytbar och komposterbar plast och den nya förpackningsförfordningen är viktiga delar i detta arbete. Enligt nämnda förfordning ska kommissionen se över den tekniska utvecklingen och miljöprestandan för biobaserade förpackningar och lägga fram lagstiftningsförslag och fastställa mål för att öka användningen av biobaserade råvaror i plastförpackningar. Utskottet noterar vidare att regeringen i klimathandlingsplanen bedömer att både den svenska och den internationella marknaden bör sträva mot att ersätta fossilbaserade råvaror med hållbara biobaserade eller återvunna råvaror. Det är även positivt att IVL har bedömt att utvecklingen är lovande och att det pågår en långsam men stadig ökning när det gäller biobaserad plast. Med hänvisning till vad som nu anförts anser utskottet att det inte finns skäl för riksdagen att vidta någon åtgärd med anledning av motionerna 2024/25:2519 (C) yrkande 6 och 2024/25:3109 (S) yrkande 60. Motionsyrkandena avstyrks.

Övriga plastfrågor

Som utskottet framhållit tidigare i detta betänkande krävs det kraftfulla insatser för att komma till rätta med de problem som orsakas av förbrukning och spridning av plaster. Av redovisningen ovan framgår att det pågår ett omfattande arbete på området och att ett stort antal processer har genomförts, påbörjats eller aviserats för att minska plasters miljöpåverkan, både på internationell nivå, inom EU och på nationell nivå. Utskottet vill återigen understryka vikten av att arbetet med dessa frågor fortsätter. Mot bakgrund av det omfattande arbete som pågår anser utskottet att motionerna 2024/25:1372 (SD) yrkandena 19 och 22–25, 2024/25:1398 (SD) yrkande 4, 2024/25:2613 (MP) yrkande 149, 2024/25:2984 (SD) yrkande 4 och 2024/25:3037 (MP) yrkande 156 kan lämnas utan åtgärd.

Utskottet har tidigare behandlat och avstyrkt ett yrkande om uppföljning av kravet på att erbjuda mat och dryck även i lådor och muggar. Utskottet vidhåller sitt tidigare ställningstagande och avstyrker motion 2024/25:2519 (C) yrkande 8.

Marint skräp

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om övergivna och uttjänta båtar och strandstädning.

Jämför reservation 41 (MP) och 42 (SD).

Motionerna

Övergivna och uttjänta båtar

Enligt partimotion 2024/25:3037 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 169 bör regeringen tillsätta en särskild utredare med uppgift att se över och ta fram förslag på ett system för återvinning av fritidsbåtar, som ska behandla frågor om skrotning, övergivna båtar och producentansvar för båtbranschen samt kostnadsberäkningar och övriga konsekvensanalyser.

I motion 2024/25:581 av Rickard Nordin (C) yrkande 2 föreslås ett producentansvar för fritidsbåtar så att återvinning kan ske på lämpligt sätt. Motionären framhåller att många uttjänta fritidsbåtar ligger och förstörs.

Kerstin Lundgren (C) föreslår i motion 2024/25:1016 en utredning om införandet av ett producentansvar för fritidsbåtar och ett nationellt system för skrotbåtar (yrkande 1) och om ansvarsfördelning för skrotbåtar som i dag finns i våra skärgårdar och sjöar (yrkande 2).

Även motion 2024/25:2236 av Johanna Rantsi (M) tar upp frågan om övergivna och nedskräpande båtvrak på allmän mark och möjligheten att se över ansvarsfördelningen när det gäller denna fråga.

I motion 2024/25:1030 av Roland Utbult (KD) framhålls vikten av att vidta åtgärder för att sanera miljöfarliga vrak.

Strandstädning

Enligt kommittémotion 2024/25:1372 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkande 21 bör berörda kommuner erbjudas ett mer långsiktigt stöd för strandstädning.

Rickard Nordin (C) anför i motion 2024/25:1005 att det behövs en översyn av ansvaret och kostnaderna för städning av stränder på grund av marint skräp. Motionären anför att skräp tolkas som ett kommunalt ansvar men att det knappast kan gälla för den stora mängd marint skräp som flyter i land på västkusten.

Enligt motion 2024/25:2978 av Markus Wiechel m.fl. (SD) yrkande 4 bör möjligheten att förebygga marin nedskräpning utredas.

I motion 2024/25:1975 av Ann-Sofie Alm (M) lämnas förslag om att överväga att utreda ett nationellt ansvar för att rensa upp internationellt skräp på västkustens stränder (yrkande 1) och om att regeringen bör verka för att EU ser ett gemensamt ansvar för att få upp plast ur havet och från våra stränder (yrkande 2).

Kompletterande information och tidigare behandling

Övergivna och uttjänta båtar

Miljömålsberedningen föreslog i betänkandet Havet och människan att regeringen ska tillsätta en särskild utredare med uppgift att se över och ta fram förslag på ett system för återvinning av fritidsbåtar. Utredningen föreslogs behandla frågor om skrotning, övergivna båtar och producentansvar för båtbranschen. HaV fick i regleringsbrevet för 2022 i uppdrag att bl.a. främja insamling och återvinning av fritidsbåtar. Myndigheten skulle även kartlägga hur stort problemet med övergivna fritidsbåtar är ur ett livscykelperspektiv samt föreslå åtgärder för att fler båtar ska återvinnas. I en delredovisning i september 2023 föreslog HaV bl.a. ett långsiktigt återvinningssystem, tydligare ansvar och befogenheter för kommunerna att omhänderta uttjänta och övergivna fritidsbåtar, ett nationellt register för fritidsbåtar och att frågan om ett producentansvar för fritidsbåtar utreds vidare. Myndigheten anförde även att det behövs ytterligare medel till kunskapsuppbyggnad och innovation för att öka återvinningen och minska problemet med övergivna fritidsbåtar och en fortsatt kartläggning av fritidsbåtar. Uppdraget slutredovisades i februari 2025. Redovisningarna bereds vidare inom Regeringskansliet.

Mellan 2018 och 2020 samt 2022 och 2024 finansierade HaV en skrotningskampanj för att få fler att skrota sina uttjänta fritidsbåtar. Kampanjen drevs via nätverket Båttretur som är en nationell samverkansplattform utan vinstintresse som arbetar för en miljömässigt korrekt insamling och återvinning av fritidsbåtar. Målsättningen är att det via Båttretur ska vara enkelt att få hjälp med hela processen att ta hand om en uttjänt båt.

År 2017 tillträdde Sverige 2007 års internationella Nairobikonvention om avlägsnande av vrak (vrakkonventionen). Konventionen reglerar ansvaret för fartygsvrak som har uppkommit efter en olycka till sjöss. I samband med tillträdet gjordes vissa ändringar i sjölagen för att uppfylla vrakkonventionen. Reglerna innebär att fartygets ägare ska vara skyldig att avlägsna fartygsvrak som utgör en fara för sjöfarten eller för miljön, eller vidta någon annan åtgärd för att komma till rätta med faran. Ägaren ska också svara för de kostnader som åtgärderna medför, förutom i vissa undantagsfall. När det är fråga om större fartyg ska ägaren dessutom vara skyldig att ha en ansvarsförsäkring, eller ställa en annan betryggande säkerhet, för att täcka sitt ansvar.

HaV samordnar arbetet med undersökningar och efterföljande bärgning av olja och spökgarn från miljöfarliga vrak och en arbetsgrupp som deltar i arbetet med riskbedömning och bärgning av miljöfarliga ämnen och spökgarn från fartygsvrak. I arbetsgruppen ingår även Chalmers tekniska högskola, Sjöfartsverket, Statens maritima och transporthistoriska museer, Kustbevakningen och Försvarsmakten.

Anslaget 1:4 Sanering och återställning av förorenade områden får bl.a. användas till omhändertagande av uttjänta fritidsbåtar som utgör en risk för miljön. Den 18 december 2024 beslutade riksdagen att anvisa drygt 1 miljard

kronor för 2025 till anslaget (prop. 2024/25:1 utg.omr. 20, bet. 2024/25:MJU1, prot. 2024/25:53).

Av Naturvårdsverkets regleringsbrev för 2025 framgår att HaV får disponera 50 miljoner kronor av anslaget (anslagspost 7). Vidare framgår att anslagsposten får användas för att finansiera de undersökningar och utredningar som krävs för att genomföra saneringsåtgärder, sanering av enskilda vrak som är särskilt angelägna från risksynpunkt och myndighetens eget arbete med detta. Vidare framgår att högst 10 miljoner kronor får användas för bl.a. skrotning av fritidsbåtar utan känd ägare.

Tidigare behandling

Utskottet behandlade under riksmötet 2022/23 likalydande motionsyrkanden om ett producentansvar för fritidsbåtar, ett nationellt system för skrotbåtar och ansvarsfördelningen för skrotbåtar (bet. 2022/23:MJU10). I sitt ställningstagande uttalade utskottet följande:

Utskottet vill inleda med att framhålla att det är viktigt att äldre eller uttjänta fritidsbåtar hanteras på ett miljövänligt sätt. Eftersom det inte finns något producentansvar för båtar vilar ansvaret på den sista ägaren att se till att en uttjänt båt återvinns eller skrotas. Utskottet välkomnar därför den pågående skrotningskampanj som HaV finansierar för att öka incitamenten för båtägare att skrota gamla båtar. Utskottet konstaterar också att HaV har ett pågående regeringsuppdrag om att bl.a. främja insamling och återvinning av fritidsbåtar. Som framgår av redovisningen ovan pågår det dessutom arbeten i Regeringskansliet som berör producentansvar för fritidsbåtar och flyttning av övergivna båtar. Med hänvisning till vad som nu anförts är utskottet i nuläget inte berett att föreslå några ytterligare åtgärder från riksdagens sida. Motionerna [...] bör därför avslås.

Riksdagen följde utskottets förslag och avslog motionerna (prot. 2022/23:80).

Strandstädning

Anslaget 1:4 Sanering och återställning av förorenade områden för användas bl.a. till omhändertagande av övergivna och/eller uttjänta fiskeredskap samt för statsbidrag inom detta område. Den 18 december 2024 beslutade riksdagen att anvisa drygt 1 miljard kronor för 2025 till anslaget (prop. 2024/25:1 utg.omr. 20, bet. 2024/25:MJU1, prot. 2024/25:53).

Av Naturvårdsverkets regleringsbrev för 2025 framgår att HaV får disponera 50 miljoner kronor av anslaget (anslagspost 7), varav högst 10 miljoner kronor får användas för bl.a. upptags- och draggningsinsatser av förlorade fiskeredskap och omhändertagande av fiskeredskap.

Naturvårdsverket ansvarar i samarbete med HaV för bidraget för strandstädning till havsnära kommuner. Naturvårdsverket beviljar bidrag för de ansökta åtgärderna (jfr. förordningen [2018:58] om bidrag till strandstädning). Bidraget kan ges till kommuner som har havsstränder och som har dokumenterat stora problem med avfall på stränderna. Bidrag kan lämnas för upp till 90 procent av kostnaderna för åtgärderna och de kan sökas av kommuner enskilt eller tillsammans.

Strandstädning finansieras genom anslaget 1:11 Åtgärder för havs- och vattenmiljö. Den 18 december 2024 beslutade riksdagen att anvisa drygt 1,3 miljarder kronor för 2025 till anslaget (prop. 2024/25:1 utg.omr. 20, bet. 2024/25: MJU1, prot. 2024/25:53).

Av HaV:s regleringsbrev för 2025 framgår att Naturvårdsverket får disponera 30 miljoner kronor av anslaget (anslagspost 1). Anslagsposten får bl.a. användas för bidrag i enlighet med förordningen om bidrag till strandstädning. Naturvårdsverket beslutar om fördelningen av medlen efter dialog med HaV.

Förordningen (2022:1461) om stöd från Europeiska havs-, fiskeri- och vattenbruksfonden (EHFVF) innehåller bestämmelser om förvaltningen och genomförandet av havs-, fiskeri- och vattenbruksprogrammet 2021–2027. Det svenska havs-, fiskeri- och vattenbruksprogrammet finansieras av EHFVF med svensk medfinansiering. Programmet har godkänts av kommissionen och ligger till grund för hur Sveriges tilldelning av medel från EHFVF ska användas. Genom programmet kan bl.a. yrkesfiskare söka bidrag för åtgärder för att hålla haven rena från förlorade fiskeredskap och marint skräp och för att identifiera s.k. hot-spots, dvs. platser där det finns många förlorade redskap och annat skräp, för att skräpet sedan ska kunna samlas in på ett effektivare sätt.

HaV fick i regleringsbrevet för 2022 i uppdrag att genomföra städinsatser för att samla in historiskt uttjänta och förlorade fiskeredskap och återvinna dessa i linje med omställningen till en cirkulär och giffri ekonomi. Myndigheten skulle också med stöd av undersökningar och utredningar möjliggöra effektiva och prioriterade städinsatser. Myndigheten skulle vidare genomföra informationsinsatser m.m. för att fiskeredskap inte ska förloras. Uppdraget slutredovisades i februari 2025.

I havsmiljöpropositionen gör regeringen, när det gäller marint skräp, bedömningen att Sverige bör fortsätta genomförandet av engångsplastdirektivet samt fortsätta att vara aktivt drivande i förhandlingarna för ett ambitiöst globalt avtal mot plastföroreningar som omfattar hela livscykeln för plast. Regeringen anför att skräp som slängs i havet eller på annat sätt hamnar där orsakar stora problem för både människor och djur. Plast står för den största andelen marint skräp. Ungefär 50 procent av plastskräpet utgörs av plastprodukter för engångsbruk. Kommissionen har därför beslutat om regler för de vanligaste engångsplastprodukter som förekommer på Europas stränder och i hav för att minska skadligt plastavfall i havet genom engångsplastdirektivet.

Regeringen redovisar vidare att Sverige med anledning av engångsplastdirektivet har genomfört ett antal åtgärder för att minska nedskräpningen i naturen och haven. Sverige har bl.a. förbjudit vissa artiklar gjorda av engångsplast och infört krav på att vissa engångsplastprodukter ska märkas med att produkten innehåller plast och att den har en negativ effekt på miljön vid nedskräpning. Sverige har också satt målet att senast 2027 ska mängden avfall som utgörs av fiskeredskap som samlats in separat motsvara minst 20 procent

av den mängd fiskeredskap som sålts i Sverige samma år. Sverige har även infört producentansvar för fiskeredskap. Sverige har också infört nedskräpningsavgifter som innebär att producenter av vissa engångsplastprodukter ska ha det ekonomiska ansvaret dels för hanteringen av avfall som skräpar ner, dels för spridning av information om nedskräpning. Syftet med avgifterna är att minska negativ påverkan på miljön från nedskräpning av engångsprodukter i utomhusmiljöer.

I budgetpropositionen för 2025 (prop. 2024/25:1 utg.omr. 20) anför regeringen att marin nedskräpning, som t.ex. plast, påverkar sjöfåglar, marina arter och människors upplevelse av naturen och till stor del sker på grund av bristande avfallshantering både i Sverige och i andra länder, nedskräpning på land samt ökad plastproduktion och konsumtion. Inom ramen för ett särskilt regeringsuppdrag ökade HaV insamlingen av uttjänta fiskeredskap från 152 ton (2022) till 237 ton (2023) för att möjliggöra återanvändning och återvinning samt motverka marin plastnedskräpning. Miljömålsindikatorn Marint skräp på stränder visar den årliga utvecklingen i Sverige. Problemet med skräp på stränder är generellt för samtliga län och strandstädning och skräpplockning genomförs i de flesta kommuner. Regeringen framhåller vidare att nya regler för mottagning av avfall från fartyg trädde i kraft 2023. De nya reglerna innebär att kraven på såväl fartyg som hamnar skärps med målet att mindre skräp ska hamna i havet.

Tidigare behandling

Utskottet behandlade under riksmötet 2022/23 likalydande yrkanden om långsiktigt stöd för strandstädning, möjligheterna att förebygga marin nedskräpning, nationellt ansvar för att säkerställa städningen av västkustens stränder samt ett gemensamt ansvar för att få upp plast ur haven (bet. 2022/23:MJU10). I sitt ställningstagande uttalade utskottet följande:

Marint skräp i form av t.ex. övergivna fiskeredskap och plast utgör ett hot mot de marina ekosystemen, och utskottet är självklart mycket positivt till åtgärder som vidtas för att förebygga och hantera dessa problem. Det är därför glädjande att det är möjligt att finansiera insatser såsom strandstädning och omhändertagande av övergivna fiskeredskap såväl med nationella medel som genom EHFVF. Utskottet har inte för avsikt att initiera några ytterligare åtgärder med anledning av det som anförs i motionerna [...] och föreslår att de avslås.

Riksdagen följde utskottets förslag och avslog motionerna (prot. 2022/23:80).

Utskottets ställningstagande

Övergivna och uttjänta båtar

Som utskottet framhållit tidigare är det viktigt att äldre eller uttjänta fritidsbåtar hanteras på ett miljövänligt sätt. Övergivna båtar och vrak utgör ett problem för havsmiljön och det är viktigt att komma till rätta med denna problematik. Den genomförda satsningen på en skrotningskampanj har varit en viktig del i detta arbete, liksom det regeringsuppdrag om att bl.a. främja

insamling och återvinning av fritidsbåtar som HaV nyligen slutredovisade. HaV har bl.a. föreslagit ett långsiktigt återvinningssystem, tydligare ansvar och befogenheter för kommuner och att frågan om ett producentansvar för fritidsbåtar ska utredas vidare. HaV:s redovisning av uppdraget bereds nu inom Regeringskansliet. För att inte föregripa det arbete som pågår anser utskottet att motionerna 2024/25:581 (C) yrkande 2, 2024/25:1016 (C) yrkandena 1 och 2, 2024/25:1030 (KD), 2024/25:2236 (M) och 2024/25:3037 (MP) yrkande 169 för närvarande bör lämnas utan åtgärd.

Strandstädning

Som utskottet har anfört tidigare utgör marint skräp, exempelvis övergivna fiskeredskap och plast, ett hot mot de marina ekosystemen. Som framgår av redovisningen ovan har ett antal åtgärder vidtagits för att komma till rätta med detta problem, vilket utskottet ser positivt på. Regeringen har bl.a. infört nya nedskräpningsavgifter och gett HaV i uppdrag att genomföra städinsatser. Vidare har nya regler för mottagning av avfall från fartyg trätt i kraft. Utskottet vill även framhålla att det är möjligt att finansiera insatser som strandstädning både med nationella medel och genom EHFVF. Mot bakgrund av det arbete som pågår avstyrker utskottet motionerna 2024/25:1005 (C), 2024/25:1372 (SD) yrkande 21, 2024/25:1975 (M) yrkandena 1 och 2 samt 2024/25:2978 (SD) yrkande 4.

Kemikaliefrågor

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om kemikaliearbetets mål och metodik, översyn av EU:s kemikalielagstiftning, övriga frågor om kemikaliearbetet på EU-nivå, e-handel, åtgärder för att minska förekomsten av farliga ämnen, vissa frågor om konsumentprodukter, inrättande av ett europeiskt substitutionscenter och övriga kemikaliefrågor.

Jämför reservation 43 (SD), 44 (C), 45 (MP), 46 (S, V, MP), 47 (SD), 48 (MP), 49 (SD), 50 (C), 51 (SD), 52 (V, C), 53 (MP), 54 (V, MP), 55 (MP) och 56 (SD).

Motionerna

Kemikaliearbetets mål och metodik

I kommittémotion 2024/25:1394 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkande 1 anförts att allt arbete med att reglera kemikaliers användning måste utgå från vetenskaplig evidens.

Motionärerna i kommittémotion 2024/25:2519 av Stina Larsson m.fl. (C) yrkande 14 framhåller behovet av att tillämpa ett riskbaserat synsätt och göra

en helhetsbedömning mellan målkonflikterna mellan en giftfri miljö och resurseffektivitet. De vill därför att Kemikalieinspektionen ska få i uppdrag att uppdatera lagstiftningen för att väga målen om cirkulära resursflöden och en giftfri miljö mot varandra.

I partimotion 2024/25:3037 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 125 anfördes att lagstiftningen mot farliga kemikalier behöver stärkas. Regeringen bör därför ge Kemikalieinspektionen, HaV och vattenmyndigheterna i uppdrag att sammanställa kunskapsunderlag för att bedöma om det finns tekniska möjligheter att utforma miljökvalitetsnormer för grupper av ämnen och att i så fall ta fram förslag på sådana normer.

Enligt yrkande 140 bör regeringen satsa på att utveckla kopplingar mellan kemikalie- och vattenregelverken, t.ex. baserat på faroklassificering och återkoppling av status i vatten, till regelverk som reglerar åtgärder uppströms (utsättande på marknaden, användning, utsläpp). Detta för att kunna fånga upp kemikaliehot och sätta in åtgärder.

I motion 2024/25:1766 av Kenneth G Forslund och Paula Örn (båda S) lämnas förslag om en bred folkbildningskampanj och politiska förslag för en hållbar kemikalieanvändning för att komma vidare i arbetet med att få bort användningen av miljöskadliga kemikalier.

Översyn av EU:s kemikalielagstiftning

I kommittémotion 2024/25:3109 av Anna-Caren Säterberg m.fl. (S) yrkande 33 anfördes att Sverige bör driva på för att EU:s regler om kemikalier ska skärpas. I yrkande 32 i samma motion betonas vikten av att verka för ett skyndsamt genomförande av EU:s kemikaliestrategi som innebär en ambition att minska farliga kemikaliers påverkan på människor och miljö.

Även i partimotion 2024/25:3037 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 137 i denna del framhålls vikten av att EU:s kemikaliestrategi genomförs, särskilt när det gäller system för att tidigt identifiera nya kemikaliehot, att stärka lagstiftningen när det gäller kombinationseffekter och ”ett ämne, en bedömning”.

Övriga frågor om kemikaliearbetet på EU-nivå

Motionärerna i kommittémotion 2024/25:1394 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkande 2 anför att hanteringen av kemikalier i stor utsträckning kan skötas på EU-nivå. Motionärerna framhåller att förutsägbarhet och likvärdiga förutsättningar för företag inom EU skapar en sund konkurrens.

Enligt kommittémotion 2024/25:1372 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkande 28 bör Sverige fortsätta att arbeta för en utvecklad kemikalielagstiftning inom EU. En del av detta arbete bör handla om att harmonisera kemikalielagstiftningen med EU:s vatten- och havsmiljölagstiftning.

I kommittémotion 2024/25:3055 av Ulrika Westerlund m.fl. (MP) yrkande 20 framhålls behovet av att öka takten i arbetet med att genomföra EU:s kemikaliedirektiv.

E-handel

I kommittémotion 2024/25:1394 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkande 4 föreslås att Kemikalieinspektionen ska förstärka och prioritera arbetet med att förhindra import av farliga ämnen via e-handel, speciellt när det gäller produkter riktade till barn. Samma yrkande återfinns i kommittémotion 2024/25:1384 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD) yrkande 25.

Enligt kommittémotion 2024/25:2519 av Stina Larsson m.fl. (C) yrkande 17 bör EU:s kemikaliemyndighet (Echa) och EU:s kommande tullmyndighet ha ett nära samarbete och dela information för att bättre kunna stoppa de olagliga och giftiga produkter som ofta direktimporteras via e-handelsplattformar. I yrkande 15 anförs att det i dag inte finns några kraftfulla sätt att sanktionera företag som vid upprepade tillfällen säljer olagliga varor via e-handelsplattformar. Motionärerna vill säkra att produkter som inte klarar gränsvärden för skadliga ämnen letar sig in på den inre marknaden. Om ett företag upprepade gånger bryter mot produktsäkerhetskrav vill motionärerna därför ställa högre beviskrav på att deras produkter är säkra.

Åtgärder för att minska förekomsten av farliga ämnen

I kommittémotion 2024/25:1384 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD) yrkande 24 föreslås att ämnen som är cancerogena och svårnedbrytbara ska förbjudas eller starkt begränsas i konsumentprodukter.

På ett liknande sätt anförs i kommittémotion 2024/25:1394 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkande 6 att cancerogena och svårnedbrytbara ämnen, såsom PFAS, bör förbjudas eller begränsas.

Enligt kommittémotion 2024/25:2486 av Stina Larsson m.fl. (C) yrkande 7 bör EU omgående införa ett gruppförbud mot PFAS.

Motionärerna i partimotion 2024/25:3037 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 133 framhåller att regeringen behöver arbeta internationellt för att ett förbud mot PFAS-molekyler och liknande ämnen ska kunna införas snabbare. Samma yrkande återfinns i kommittémotion 2024/25:1313 av Katarina Luhr m.fl. (MP) yrkande 13. Även i partimotion 2024/25:3037 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 137 i denna del framhålls vikten av att arbeta för ett förbud mot PFAS.

Enligt motion 2024/25:876 av Magnus Manhammar (S) yrkande 1 bör all användning av PFAS så snart som möjligt förbjudas inom både Sverige och EU. Enligt yrkande 2 bör regeringen inom relevanta internationella organ verka för ett globalt förbud mot PFAS.

I kommittémotion 2024/25:1313 av Katarina Luhr m.fl. (MP) yrkande 12 lämnas förslag om att regeringen ska ta fram en åtgärdsplan för att minimera PFAS-nivåerna i livsmedel som exempelvis kött, fisk, svamp, frukt och bär. Ett liknande förslag finns i kommittémotion 2024/25:1314 Katarina Luhr m.fl. (MP) yrkande 1, enligt vilket regeringen skyndsamt bör ta fram en åtgärdsplan för att förhindra att livsmedel förgiftas av PFAS och för att skydda människor från att få i sig PFAS från dricksvatten och mat. I yrkande 2 i samma motion

lyfts behovet av förebyggande åtgärder för att förhindra att PFAS hamnar i livsmedel.

I kommittémotion 2024/25:1313 av Katarina Luhr m.fl. (MP) yrkande 14 anförs att förekomsten av PFAS i produkter och avfallsströmmar bör kartläggas för att öka kunskapen om förekomst av PFAS och fasa ut PFAS på ett effektivt sätt. Enligt yrkande 15 bör det införas lagkrav på att massor som ska få ny användning på ny plats ska provtas för PFAS innan de flyttas, för att undvika att nya områden blir kontaminerade av PFAS. I yrkande 16 anförs att tydliga riktlinjer bör fastställas för PFAS i konstruktionsprojekt där avfall används som byggmaterial.

I kommittémotion 2024/25:1312 av Katarina Luhr m.fl. (MP) yrkande 3 föreslås en haverikommission som, baserat på det som hänt i Kallinge, ska ta fram åtgärder för att det som hänt där inte ska kunna hända igen. I yrkande 4 framhålls vikten av ett snabbt agerande när indikationer finns på att boende riskerar att förgiftas av miljögifter. Enligt yrkande 5 måste staten förbereda åtgärder för att hantera situationer där människor blivit förgiftade av miljögifter i sitt dricksvatten eller livsmedel.

Enligt motion 2024/25:877 av Magnus Manhammar (S) bör förutsättningarna för en sammanhållen politik mot PFAS studeras.

Vissa frågor om konsumentprodukter

Enligt kommittémotion 2024/25:1313 av Katarina Luhr m.fl. (MP) yrkande 17 bör konsumentprodukter som innehåller PFAS få en tydlig märkning.

Ida Ekeröth Clausson (S) föreslår i motion 2024/25:773 ett tillkännagivande till regeringen om att studera förutsättningarna för ett gränsvärde för metaller och andra skadliga ämnen i mensskydd.

Inrättande av ett europeiskt substitutionscentrum

Enligt partimotion 2024/25:3037 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 138 bör Sverige verka för ett nytt substitutionscentrum på EU-nivå.

Övriga kemikaliefrågor

Enligt kommittémotion 2024/25:1394 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkande 3 bör kemikalielagstiftningen ses över så att inte små företag missgynnas i avgiftsfördelningen. I yrkande 8 framhålls vikten av att förenkla handläggningen av nya ansökningar som rör kemikalier och kontinuerligt sträva efter lägre kostnader för dessa ansökningar, särskilt för små företag.

I motion 2024/25:2738 av Sten Bergheden (M) föreslås att ansvaret för att pröva ansökningar om tillstånd att sälja och använda växtskyddsmedel ska flyttas från Kemikalieinspektionen till Jordbruksverket.

Enligt motion 2024/25:2657 av Sten Bergheden (M) bör regeringen överväga att se över regelverket om rodenticider (råttgift) så att fler kan använda detta för att bekämpa råttor.

Kompletterande information och tidigare behandling

Kemikaliearbetets mål och metodik

Riksdagen har beslutat om följande lydelse av miljökvalitetsmålet Giftfri miljö: "Förekomsten av ämnen i miljön som har skapats i eller utvunnits av samhället ska inte hota människors hälsa eller den biologiska mångfalden. Halterna av naturfrämmande ämnen är nära noll och deras påverkan på människors hälsa och ekosystemen är försumbar. Halterna av naturligt förekommande ämnen är nära bakgrunds nivåerna" (prop. 2009/10:155, bet. 2009/10: MJU25, rskr. 2009/10:377).

Regeringen har beslutat om följande precisering av målet Giftfri miljö (beslutet återges i Ds 2012:23):

- Den sammanlagda exponeringen för kemiska ämnen via alla exponeringsvägar är inte skadlig för människor eller den biologiska mångfalden.
- Användningen av särskilt farliga ämnen har så långt som möjligt upphört.
- Spridningen av oavsiktligt bildade ämnen med farliga egenskaper är mycket liten och uppgifter om bildning, källor, utsläpp samt spridning av de mest betydande av dessa ämnen och deras nedbrytningsprodukter är tillgängliga.
- Förorenade områden är åtgärdade i så stor utsträckning att de inte utgör något hot mot människors hälsa och miljön.
- Kunskap om kemiska ämnens hälso- och miljöfarliga egenskaper är tillgänglig och tillräcklig för riskbedömning av hälsa eller miljö.
- Information om hälso- och miljöfarliga ämnen i material, kemiska produkter och varor är tillgänglig.

I januari 2021 beslutade regeringen om fem nya etappmål för en giftfri miljö och giftfri cirkulär ekonomi. Etappmålen avser läkemedel i miljön, växtskyddsmedel, biocidprodukter, dioxiner och främjande av en hållbar dagvattenhantering.

När det gäller måluppfyllelsen bedömer regeringen i budgetpropositionen för 2025 (prop. 2024/25:1 utg.omr. 20) att trenden för uppfyllelsen av målet är positiv men att nuvarande beslutade eller planerade styrmedel inte är tillräckliga för att nå miljökvalitetsmålet. Regeringen anför vidare att en förutsättning för att nå målet är att EU:s kemikaliestrategi genomförs i sin helhet och enligt plan. Det finns enligt regeringen stora osäkerheter när det gäller måluppfyllelsen eftersom flera förslag från kommissionen är försenade, särskilt revideringen av Reachförordningen. Regeringen framhåller vidare att Kemikalieinspektionen och Naturvårdsverket har en viktig roll i att genomföra EU-lagstiftningen och vägleda företag i syfte att nå etappmålet. Enligt regeringen bidrar en effektiv kemikaliekontroll och reglering av utsläpp till miljön samt hantering av befintliga miljögifter genom sanering av förorenade områden till måluppfyllelsen. Regeringen framhåller även att det för att förebygga och begränsa risker med kemikalier är grundläggande med kunskap

om skadliga ämnens inneboende egenskaper och information om hur de används och förekommer.

Regeringen anför vidare att en effektiv gruppvis reglering och utfasning av de farligaste ämnena i framför allt konsumentprodukter, genom Reachförordningen och produktspecifik lagstiftning behövs för ett tillräckligt skydd av människor och miljö. De nya faroklasserna som 2024 fördes in i CLP-förordningen²¹ är enligt regeringen ett steg mot att uppnå målet eftersom det ger bättre förutsättningar att fortsättningsvis klassificera och åtgärda ämnen gruppvis.

Kemikalielagstiftningens syfte är att förebygga skador på människors hälsa och miljön, och lagstiftningen bygger på ett antal principer. En grundläggande princip i den EU-gemensamma lagstiftningen, framför allt i Reachförordningen, är att det är de företag som släpper ut produkter på marknaden som har det huvudsakliga ansvaret för att se till att människors hälsa och miljön inte skadas.

I fråga om den nationella lagstiftningen finns det i 2 kap. miljöbalken allmänna hänsynsregler och regler om försiktighetsmått som verksamhetsutövare ska följa för att undvika skador på människors hälsa eller miljön, däribland att verksamhetsutövaren ska ha den kunskap som behövs för att skydda människors hälsa och miljön mot skador eller besvär. Även försiktighetsprincipen, substitutionsprincipen och principen om att förorenaren betalar kommer till uttryck i miljöbalkens hänsynsregler.

I oktober 2020 antogs kommissionens meddelande om en kemikaliestrategi för hållbarhet – På väg mot en giftfri miljö (COM(2020) 667), nedan kallad kemikaliestrategin. I fråga om betydelsen av adekvata kunskaper och forskningsrön om kemikalier framhåller kommissionen följande:

En sund hantering av kemikalier i Europa är beroende av EU:s och dess medlemsstaters förmåga att fatta sina beslut på grundval av gedigen och relevant och aktuell kunskap. EU har under flera årtionden utvecklat kunskap i världsklass om kemikaliers egenskaper och risker, bland annat tack vare det arbete som utförts av dess vetenskapliga organ, och denna kunskapsbas har i stor utsträckning använts även i andra delar av världen. Myndigheterna behöver dock mycket kunskap om de inneboende egenskaperna hos en stor majoritet av kemikalierna, inklusive polymerer och kemikalier som inte tillverkas i stora volymer. Likaså är kunskaperna om användning och exponering fragmenterade, särskilt eftersom de är beroende av att industrin tillhandahåller korrekt information. Det stora antalet kemikalier på marknaden utgör en enorm kunskapsutmaning, och den förväntade framtida ökningen av kemisk produktion och användning riskerar att ytterligare öka det ”okända området för kemiska risker”.

— — —

Betydande ansträngningar har gjorts för att förbättra den vetenskapliga förståelsen av kemikaliers effekter på hälsa och miljö. Övervakning av förekomsten av kemikalier i människor och ekosystem är avgörande för att förbättra förståelsen av deras effekter och bör främjas ytterligare, bl.a. för att förstå kopplingarna mellan kemikalier och kön. I partnerskap med

²¹ Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1272/2008 om klassificering, märkning och förpackning av ämnen och blandningar.

medlemsstaterna kommer kommissionen att fortsätta att främja forskning samt biologisk exponeringsmätning och övervakning för att förstå och förebygga kemikalierelaterade risker och driva på innovation inom kemisk riskbedömning och regulatorisk vetenskap genom sitt framtida ramprogram för forskning och innovation.

Kemikalieinspektionen hade mellan 2010 och 2020 i uppdrag att ta fram och genomföra en handlingsplan för en giftfri vardag. Målet var att minska de kemiska riskerna i vardagen, med särskilt fokus på barn och unga och de miljöer de vistas i. I december 2020 lämnade Kemikalieinspektionen sin slutredovisning till regeringen (rapport 4/2020). Myndigheten bedömer att uppdraget har gett goda resultat och inneburit möjligheter för myndigheten att bygga upp kompetens, etablera nya samarbeten och genomföra insatser nationellt, i EU och internationellt.

I Kemikalieinspektionens regleringsbrev för 2021 lämnade regeringen ett uppdrag till myndigheten att under 2021–2022 stärka arbetet för en giftfri cirkulär ekonomi både nationellt, inom EU och globalt genom särskilda insatser så att produkter och varor är giftfria från början (Giftfritt från början). Myndigheten skulle bl.a. fokusera på stärkt information och vägledning om användningen av återvunnen råvara, särskilt när det gäller att minska risker med farliga ämnen och fasa ut särskilt farliga ämnen i olika sammanhang och i olika materialslag för att bidra till en giftfri cirkulär ekonomi. Uppdraget i denna del redovisades till regeringen i februari 2023 (rapport 1/23). Av rapporten framgår att myndigheten har arbetat med närmare 20 olika insatser, varav en del var nya och andra en fortsättning av myndighetens långsiktiga arbete inom EU och globalt. Många av insatserna har stärkt myndighetens arbete för att genomföra EU:s kemikaliestrategi. Myndigheten har bl.a.

- genomfört flera insatser när det gäller särskilt farliga ämnen för att stärka EU:s kemikalielagstiftning och bedöma kemikaliers farliga egenskaper
- arbetat med olika insatser för att stärka EU-lagstiftningen och ta itu med de mest akuta hälso- och miljöproblemen samt öka den samlade informationen och därmed öka kunskapen
- på global nivå genomfört insatser för att införa det globala systemet för klassificering och märkning av kemikalier i flera länder
- genomfört insatser för nya ambitiösa globala mål om kemikalisäkerhet som FN kan ställa sig bakom
- undersökt möjligheten att med hjälp av artificiell intelligens använda data från patentansökningar för att upptäcka kemikalierisker redan vid utvecklingen av en produkt
- utvecklat sina tillsynsmetoder och effektiviserat tillsynen genom samarbete med Tullverket
- stärkt information och vägledning till företag som återvinner, importerar eller tillverkar varor med återvunnet innehåll.

I rapporten ger myndigheten även exempel på vad det fortsatta arbetet för en giftfri och cirkulär ekonomi behöver innehålla. Det handlar om insatser för

säker och hållbar design, stärkt EU-lagstiftning och arbete på den internationella arenan.

Miljömålsberedningen föreslog i sitt betänkande Havet och människan att regeringen skulle ge Kemikalieinspektionen, HaV och vattenmyndigheterna i uppdrag att sammanställa kunskapsunderlag för att bedöma om det finns tekniska möjligheter att utforma miljökvalitetsnormer för grupper av ämnen och i så fall ta fram förslag på sådana miljökvalitetsnormer. I utredningen framhölls att miljökvalitetsnormer enligt 5 kap. miljöbalken anger vilken kvalitet som behöver nås för miljötillståndet. Enligt miljömålsberedningen är gränser för farliga ämnen väl lägnade att utformas som miljökvalitetsnormer eftersom gränser kan sättas som halter i antingen t.ex. vatten eller biota.

Enligt uppgift från Regeringskansliet avslutades betänkandet som ärende i samband med att regeringen fattade beslut om havsmiljöpropositionen. Därmed har huvuddelen av förslagen tagits om hand eller avskrivits. Nämda förslag bereds inte inom Regeringskansliet.

I havsmiljöpropositionen lämnade regeringen ett förslag till inriktning för havsmiljöpolitiken, bl.a. när det gäller farliga ämnen. Av propositionen framgår i denna del att några remissinstanser (HaV, Kemikalieinspektionen och Läkemedelsverket) pekat på behovet av att utveckla kopplingar mellan kemikalie- och vattenregelverken, t.ex. baserat på faroklassificering och återkoppling av status i vatten, till regelverk som reglerar åtgärder uppströms (utsättning på marknaden, användning, utsläpp). Myndigheterna har också pekat på vissa utmaningar i detta och behovet av ökad samordning mellan berörda myndigheter. Regeringen anförde i denna del följande:

Det är viktigt att både utveckla och tillgängliggöra säkra och hållbara kemikalier och skydda hälsa och miljö mot skador orsakade av kemikalier. Regeringen arbetar för att realisera åtagandena i EU:s kemikaliestrategi som bl.a. utgår ifrån att den nuvarande kemikaliepolitiken måste utvecklas och reagera snabbare och effektivare på de utmaningar som farliga kemikalier medför. Regeringen anser att det är problematiskt att ett flertal av åtgärderna i kemikaliestrategin inte realiserats. Det gäller framför allt revideringen av förordningen om registrering, utvärdering, godkännande och begränsning av kemikalier (Reach), den mest bärande delen av åtgärderna i strategin. Men också andra revideringar kvarstår, t.ex. av förordningen (1223/2009/EG) om kosmetiska produkter och förordningen (1935/2004/EG) om material och produkter avsedda att komma i kontakt med livsmedel. Det är av stor vikt att avancerad rening av avloppsvatten i syfte att rena vattnet från läkemedel och andra farliga ämnen genomförs i enlighet med EU:s reviderade avloppsdirektiv.

Inom EU:s kemikaliestrategi är ett initiativ att kemikaliesäkerhets bedömningar ska följa principen ”ett ämne, en bedömning”. Förslaget som förhandlas i rådet under 2024 syftar till en ökad effektivitet, överensstämmelse och transparens vid faro- och riskbedömningar av kemikalier i olika delar av EU:s lagstiftning.

Genomförandet av kemikaliestrategin, genom ökad övervakning av kemikalier i människor och ekosystem, kan leda till en bättre förståelse av hur kemikalier påverkar män och kvinnor olika. Regeringen ska även i fortsättningen verka aktivt för att EU:s kemikaliestrategi för hållbarhet genomförs i dess helhet och utan onödiga dröjsmål.

I dag finns majoriteten av världens kemikalieproduktion och varuproduktion utanför EU. Därför är Sveriges fortsatta arbete med globala kemikaliefrågor viktigt, särskilt genomförandet av det nya globala ramverket för kemikalier och kemikaliekonventionerna. Regeringen ska fortsätta arbeta internationellt för ambitiösa regleringar och kontroll av farliga ämnen så att tillförseln av farliga ämnen till havsmiljön minskar.

Regeringen föreslog därför som inriktning i denna del att Sverige även i fortsättningen ska verka aktivt för att EU:s kemikaliestrategi för hållbarhet genomförs i dess helhet och utan onödiga dröjsmål. Sverige ska också fortsätta att arbeta internationellt för ambitiösa regleringar och kontroll av farliga ämnen så att tillförseln av farliga ämnen till havsmiljön minskar.

Utskottet föreslog att riksdagen skulle godkänna regeringens förslag till inriktning för havsmiljöpolitiken (bet. 2024/25:MJU5). I sitt ställningstagande anförde utskottet bl.a. att det var enigt med regeringen om att Sverige behöver fortsätta att verka internationellt för att reglera och begränsa tillförseln av farliga ämnen till havsmiljön. Riksdagen följde utskottets förslag (prot. 2024/25:33).

Tidigare behandling

Utskottet behandlade under riksmötet 2022/23 motionsyrkanden om evidensbaserad forskning och om helhetsbedömningar (2022/23:MJU10). Utskottet anförde följande i sitt ställningstagande:

Utskottet kan konstatera att det under en längre tid har funnits en politisk samsyn i Sverige om kemikaliearbetets mål och metodik. Till följd av detta har Sveriges linje i såväl den nationella som den EU-gemensamma och internationella kemikaliepolitiken under lång tid varit tydlig och konsekvent. Utskottet anser att en säker användning av kemikalier är av yttersta vikt och att det är grundläggande att regleringen av kemikalier utgår från försiktighetsprincipen och bygger på gedigna vetenskapliga fakta. Utskottet bedömer att de åtgärder som föreslås i motionerna [...] i allt väsentligt får anses tillgodosedda. Utskottet avstyrker därför motionsyrkandena.

Riksdagen följde utskottets förslag och avslog motionerna (prot. 2022/23:80).

Översyn av EU:s kemikalielagstiftning och övriga frågor om kemikaliearbetet på EU-nivå

Reachförordningen innehåller bl.a. regler om registrering av ämnen, förbud eller andra restriktioner för ämnen, krav på tillstånd för särskilt farliga ämnen samt regler om att informera kunder. Den som tillverkar, importerar eller säljer varor och kemiska produkter i EU och EES behöver följa de regler som gäller för den aktuella verksamheten. Förordningen innehåller även regler som användare av kemiska produkter måste förhålla sig till. Lagstiftningen gäller för dessa ämnen använda för sig, i blandningar eller i produkter. Lagstiftningen är dock inte tillämplig på vissa grupper av ämnen (t.ex. radioaktiva ämnen eller ämnen under tillsyn av tullmyndigheter) eller på avfall eftersom såväl dessa grupper av ämnen som avfall redan i hög grad regleras i annan lagstiftning.

Reachförordningen är den viktigaste EU-lagstiftningen för att skydda människors hälsa och miljön från de risker som kemikalier kan medföra. Detta görs genom att bättre och tidigare identifiera kemiska ämnens inneboende egenskaper och genom att vidta åtgärder, t.ex. utfasning eller begränsning av ämnen som inger mycket stora betänkligheter (substances of very high concern, SVHC). Reachförordningen syftar också till att skapa en inre marknad för kemikalier och att öka innovationen och konkurrenskraften hos EU:s kemikalieindustri.

Den gröna given innehåller en färdplan och ett åtgärds paket i flera delar, bl.a., i fråga om kemikaliepolitiken, En nollutsläppsvision för en giftfri miljö men även Industrin ska verka för en ren och cirkulär ekonomi. Inom ramen för En nollutsläppsvision för en giftfri miljö antogs i oktober 2020 kemikalie-strategin.

I kemikaliestrategin presenteras den långsiktiga ambitionen och målsättningarna för de kommande årens EU-gemensamma kemikaliepolitik. Strategins övergripande mål är en giftfri miljö där kemikalier produceras och används på ett sätt som maximerar deras bidrag till samhället samtidigt som man undviker skador på vår planet och på nuvarande och kommande generationer. Strategin ska även bidra till att stärka EU:s kemikalieindustris ställning som en globalt konkurrenskraftig aktör inom produktion och användning av säkra och hållbara kemikalier. Strategins syfte är därmed att sammanjämka det samhälleliga värdet av kemikalier med människors hälsa och planetens gränser.

I strategin aviserar kommissionen ett sextiototal åtgärder över fem tematiska områden, bl.a. innovation av säkra och hållbara kemikalier, starkare EU-lagstiftning och åtgärder på global nivå. Kommissionen framhåller att det finns ett akut behov av att intensifiera genomförandet och efterlevnaden av kemikalielagstiftningen för att säkerställa efterlevnad vid produktion och utsläppande på marknaden av kemikalier samt för utsläpp och bortskaffande av kemikalier. Kommissionen avser att i det kommande åtgärdsarbetet inrikta sig på kända områden med hög risk för bristande efterlevnad, särskilt importerade varor och varor som köps via e-handeln.

I budgetpropositionen för 2025 (prop. 2024/25:1 utg.omr. 20) anger regeringen att en rad åtgärder inom kemikaliestrategin ännu inte har lett till förslag från kommissionen. Det gäller särskilt revideringen av Reachförordningen, men även andra förslag om reglering av kemikalier i t.ex. elektronik och kosmetiska produkter. Regeringen anför i propositionen att den fortsätter att vara pådrivande för att se till att kommissionen lämnar ett konkret förslag till ändringar av Reachförordningen i linje med EU:s kemikaliestrategi. Regeringen framhåller vidare att den gett Kemikalieinspektionen i uppdrag att ta fram förslag på väsentliga ändringar i Reachförordningen och dess bilagor. Arbetet handlar i stor utsträckning om effektivare utfasning av de skadligaste kemikalierna och förbättrade möjligheter till gruppvis hantering. Regeringen framhåller vidare att Sverige har bidragit till ett antal förändringar på EU-nivå,

bl.a. när det gäller förbud mot PFAS i den nya förpackningsförordningen och förbud mot att använda fyra hormonstörande ämnen i växtskyddsmedel.

Som redovisas ovan hade Kemikalieinspektionen i uppdrag att under 2021–2022 stärka arbetet för en giftfri cirkulär ekonomi både nationellt, inom EU och globalt genom särskilda insatser så att produkter och varor är giftfria från början. Myndigheten fokuserade på insatser för utfasning av särskilt farliga ämnen genom nya initiativ inom EU och globalt med fokus på kemikalier som har en stor spridning i samhället och miljön samt insatser för att minska riskerna med andra farliga ämnen särskilt inom EU och internationellt.

Tidigare behandling

Utskottet behandlade under riksmötet 2023/24 motionsyrkanden om översyn av EU:s kemikalielagstiftning (bet. 2023/24:MJU17). I sitt ställningstagande anförde utskottet följande:

Sverige har under flera år varit pådrivande för en högre ambitionsnivå när det gäller den harmoniserade kemikalielagstiftningen, bl.a. i fråga om gruppvis reglering av kemikalier. Utskottet kan konstatera att det pågår en översyn av Reachförordningen för att se till att bestämmelserna i förordningen är i linje med kemikaliestrategins målsättningar. Vidare välkomnar utskottet kommissionens förslag till lagstiftningspaketet Ett ämne, en bedömning. Det är positivt att kommissionen föreslår att gemensamma underlag ska kunna användas för att harmonisera riskbedömningar för kemiska ämnen genom att samordna bedömningar av ämnen och grupper av ämnen i den utsträckning det är möjligt. Den nuvarande kommissionen bedöms visserligen inte hinna presentera något förslag till revidering av Reachförordningen under den nuvarande mandatperioden, men utskottets förhoppning är att nästa kommission prioriterar en fortsättning av detta arbete för att så snart som möjligt kunna presentera ett lagstiftningsförslag. Detsamma gäller arbetet med det nämnda lagstiftningspaketet. Mot denna bakgrund ger motionerna [...] för närvarande inte anledning till någon åtgärd. Utskottet föreslår därmed att yrkandena avslås.

Riksdagen följde utskottets förslag och avslog motionerna (prot. 2023/24:130).

Utskottet behandlade även under riksmötet 2022/23 motionsyrkanden om kemikaliearbetet på EU-nivå (bet. 2022/23:MJU6). Utskottet uttalade då följande i sitt ställningstagande:

Det är en självklar utgångspunkt att kemikaliearbetet måste bedrivas i internationella och EU-gemensamma forum för att uppnå sina syften. Utskottet bedömer att de åtgärder som såväl den nuvarande som den förra regeringen har vidtagit går väl i linje med detta konstaterande. Som exempel vill utskottet lyfta fram att Sverige är initiativtagare till högnivåalliansen som verkar för att nå ett globalt avtal om kemikalier och avfall. Utskottet vill även lyfta fram att Sverige hör till de medlemsstater som lämnar flest förslag på åtgärder för ämnen inom Reachförordningen samt att Sverige stöttar kommissionen i att ämnen som förbjudits inom EU även ska förbjudas globalt genom Stockholmskonventionen. Utskottet förutsätter att Sverige fortsätter detta arbete och att regeringen kontinuerligt verkar för en högre ambitionsnivå på kemikalieområdet inom EU och internationella forum. Utskottet utgår även från att Sverige ska

vara internationellt drivande för att öka ambitionerna för en bättre havsmiljö, bl.a. när det gäller farliga ämnen.

Mot bakgrund av det som nu har anförts bedömer utskottet att de åtgärder som efterfrågas i motionerna [...] är att betrakta som tillgodosedda. Motionsyrkandena avstyrks.

Riksdagen följde utskottets förslag och avlog motionerna (prot. 2022/23:75).

E-handel

För att underlätta den globala handeln med kemikalier samtidigt som en hög skyddsnivå för människor och miljö upprätthålls beslutade FN vid konferensen om miljö och utveckling i Rio de Janeiro 1992 att ta fram ett globalt harmoniserat system (GHS) för klassificering och märkning av kemikalier. GHS antogs formellt av FN:s ekonomiska och sociala råd (Ecosoc) sommaren 2003 tillsammans med en rekommendation till världens länder om att införa GHS i de nationella regelverken. På ett toppmöte i Johannesburg hösten 2002 uppmuntrades alla länder att införa GHS före 2008. Klassificering och märkning utgör en viktig grund för riskhantering i en mängd EU-rättsakter på området.

CLP-förordningen är baserad på GHS. Syftet med förordningen är att garantera ett starkt skydd för hälsa och miljö såväl som fri rörlighet för ämnen, blandningar och varor. Förordningen är rättsligt bindande för alla medlemsstater och är direkt tillämplig i alla industrisektorer. Den kräver att tillverkare, importörer eller nedströmsanvändare av ämnen eller blandningar klassificerar, märker och förpackar sina farliga kemikalier på ett lämpligt sätt innan de sätts ut på marknaden. Ett av de främsta syftena med CLP-förordningen är att fastställa om ett ämne eller en blandning har egenskaper som gör att det kan klassificeras som farligt. När ämnen eller blandningar har klassificerats som farliga måste de identifierade farorna meddelas till andra aktörer i distributionskedjan, inklusive konsumenterna.

Enligt artikel 33 i Reachförordningen är varje leverantör av en vara skyldig att lämna information om de särskilt farliga ämnen som finns i varan i en halt över 0,1 viktprocent. Denna information ska alltid lämnas till yrkesmässiga kunder, medan konsumenter har rätt att på begäran få informationen kostnadsfritt och inom 45 dagar.

Den 23 oktober 2024 beslutade Europaparlamentet och rådet om ändringar i CLP-förordningen.²² Ändringarna innebär stärkta och tydligare regler för att identifiera och informera om faror med ämnen och blandningar som släpps ut på marknaden inom EU. Vissa av ändringarna som införs innebär ökade möjligheter för företag, t.ex. hur man får lämna märkningsuppgifter. De ändrade reglerna berör de flesta företag som handlar med kemiska produkter, från tillverkare till små webbutiker.

²² Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2024/2865 av den 23 oktober 2024 om ändring av förordning (EG) nr 1272/2008 om klassificering, märkning och förpackning av ämnen och blandningar.

Enligt Reachförordningen är det industrins ansvar att hantera riskerna med kemikalier och att tillhandahålla säkerhetsinformation om ämnena. För detta ändamål är tillverkare och importörer skyldiga att samla in information om egenskaperna hos sina kemiska ämnen och registrera denna information i en central databas hos Echa. Echa förvaltar de databaser som krävs för att driva systemet, samordnar den djupgående utvärderingen av den information som tillhandahålls om kemikalier och driver en offentlig databas där konsumenter och yrkesverksamma kan hitta information om faror.

Som redovisats tidigare aviserar kommissionen i kemikaliestrategin ett sextiotial åtgärder över fem tematiska områden, bl.a. innovation av säkra och hållbara kemikalier, starkare EU-lagstiftning och åtgärder på global nivå. Kommissionen framhåller att det finns ett akut behov av att intensifiera genomförandet och efterlevnaden av kemikalielagstiftningen för att säkerställa efterlevnad vid produktion och utsläppande på marknaden av kemikalier samt för utsläpp och bortskaffande av kemikalier. Kommissionen avser att i det kommande åtgärdsarbetet inrikta sig på kända områden med hög risk för bristande efterlevnad, särskilt importerade varor och varor som köps via e-handeln.

Av Kemikalieinspektionens årsredovisning för 2024 framgår att den snabbt växande e-handeln från handelsplatser utanför EU innebär en stor utmaning för kemikaliekontrollen. Ämnen som redan fasats ut från den europeiska marknaden kommer tillbaka in på marknaden via e-handeln. Ofta är det produkter som är av så låg kvalitet att de inte kan återanvändas på ett rimligt sätt. Det innebär också en otillbörlig konkurrens gentemot de företag som lägger resurser på att se till att deras produkter är säkra. Kemikalieinspektionen har under året särskilt fokuserat på marknadskontroll av försäljning av varor genom s.k. dropshipping (att erbjuda varor utan egen lagerhållning) och av utländska marknadsplatser. Där hade i genomsnitt 55–60 procent av aktörerna varor som innehöll förbjudna ämnen. Motsvarande siffra för webbbutiker är ca 25 procent. Elektronik är den varutyp som oftast har högst andel brister. Av årsredovisningen framgår vidare att Kemikalieinspektionen sedan 2018 haft riktade tillsynsinsatser på e-handelsaktörer, eftersom den dagliga handeln alltmer sker via e-handel. Myndigheten har även inom marknadskontrollen under flera år haft ett särskilt fokus på utveckling av e-handelstillsyn och på att fördjupa sin samverkan med Tullverket.

Kommissionen presenterade den 17 maj 2023 ett förslag till en förordning med en ny unionstullkodex som ska ersätta den nuvarande kodexen.²³ Kommissionen anför i förslaget att reformen stärker tullens förmåga att övervaka och kontrollera vilka varor som förs in i och ut ur tullunionen. Reformens syfte är att EU flexibelt ska kunna anpassa sig till förändringar i leveranskedjor och bättre försvara EU:s och medlemsstaternas ekonomiska intressen samt EU:s säkerhet, trygghet och allmänintressen. Tullen kommer

²³ Förslag till Europaparlamentets och rådets förordning om fastställande av unionens tullkodex och inrättande av Europeiska unionens tullbyrå och om upphävande av förordning (EU) nr 952/2013 (COM(2023) 258).

att tillämpa ett nytt strategiskt tillvägagångssätt som bygger på dataanalys av information om leveranskedjor, för att få till stånd riktade och samordnade tullåtgärder. Vidare anför kommissionen att samarbetsramen mellan tullmyndigheter, marknadskontrollmyndigheter, brottsbekämpande myndigheter och organ, skattemyndigheter och andra partner stärks, att den administrativa bördan minskas och tullprocesserna effektiviseras genom ett nytt partnerskap med handelsaktörer.

En av de främsta nyheterna i förslaget är att det föreslås att det ska inrättas en europeisk tullmyndighet, som bl.a. ska ha som uppgift att på central nivå utföra riskhantering och att använda den stora mängden uppgifter i EU:s tulldatanav för riskanalys. Enligt förslaget ska den europeiska tullmyndigheten inrättas stegvis från 2026 och vara helt i drift fr.o.m. 2028.

Den som säljer varor som innehåller förbjudna ämnen eller ämnen som överstiger gällande begränsningsvärden kan dömas för miljöfarlig kemikaliehantering enligt 29 kap. 3 § andra stycket miljöbalken.

Miljöstraffrättsutredningen, som på regeringens uppdrag har sett över sanktionssystemet i miljöbalken, överlämnade i februari 2025 betänkandet En skärpt miljöstraffrätt och ett effektivt sanktionssystem (SOU 2025:14) till regeringen. I betänkandet föreslår utredningen bl.a. en sanktionsväxling när det gäller större delen av de gärningar som straffbeläggs enligt 29 kap. 3 § andra stycket miljöbalken (punkterna 2–7, 9–11 och 13–22). Utredningen föreslår att straffansvaret ska upphöra att gälla för ett antal gärningar och att dessa beteenden i stället ska kunna föranleda miljöstraffavgifter och andra administrativa ingripanden.

Som skäl för förslaget om sanktionsväxling anför utredningen bl.a. att de aktuella överträdelserna sällan leder till straffrättsliga sanktioner. Detta medför att risken är stor för konkurrensnedvridning mellan näringsidkare som följer reglerna och näringsidkare som inte bryr sig om att göra det. En växling till miljöstraffavgifter torde enligt utredningen ha goda förutsättningar att motverka sådan konkurrensnedvridning. Av samma skäl, och eftersom det sällan blir fråga om personligt ansvar, menar utredningen att miljöstraffavgifter måste anses vara ett styrmedel som har möjlighet till bättre genomslagskraft än straff eftersom det ligger i sakens natur att en miljöstraffavgift kan beslutas snabbare och i flera fall. En sanktionsväxling kan enligt utredningen förväntas innebära ett effektivare sanktionssystem på miljöstraffens område när det gäller systemets förmåga att avhålla från de oönskade beteendena. Betänkandet är under beredning i Regeringskansliet.

Tidigare behandling

Utskottet behandlade under riksmötet 2023/24 ett likalydande motionsyrkande om att Kemikalieinspektionen ska förstärka och prioritera arbetet med att förhindra import av farliga ämnen via e-handel (bet. 2023/24: MJU17). I sitt ställningstagande anförde utskottet följande:

Utskottet konstaterar att utmaningarna med information, märkning och kontroll relaterade till farligt kemikalieinnehåll, i synnerhet när det gäller

internationell e-handel, redan i dag adresseras på flera arenor. Utskottet vill i detta sammanhang ändå passa på att framhålla vikten av att arbetet fortsätter och i förekommande fall intensifieras. Utskottet noterar att det finns ett globalt och harmoniserat system för klassificering och märkning av kemikalier (GHS), men eftersom den globala handeln via internet ökar ser utskottet framför sig att det kan behövas ytterligare åtgärder i internationella forum för att säkerställa att människor och miljö i så hög utsträckning som möjligt skyddas från riskerna med kemikalier. Utskottet har förtroende för att regeringen och Kemikaliemyndigheten har en fortsatt hög ambitionsnivå i arbetet med dessa frågor, såväl inom EU som på internationell och nationell nivå.

Utskottet föreslog att yrkandet skulle avslås och riksdagen följde utskottets förslag (prot. 2023/24:130).

Åtgärder för att minska förekomsten av farliga ämnen och vissa frågor om konsumentprodukter

Reachförordningen är den viktigaste EU-lagstiftningen för att skydda människors hälsa och miljön från de risker som kemikalier kan medföra. Detta görs genom att bättre och tidigare identifiera kemiska ämnens inneboende egenskaper och genom att vidta åtgärder, t.ex. utfasning eller begränsning av ämnen som inger mycket stora betänkligheter (substances of very high concern, SVHC). Reachförordningen syftar också till att bl.a. skapa en inre marknad för kemikalier och att öka innovationen och konkurrenskraften hos EU:s kemikalieindustri.

Såväl medlemsstaterna som Europeiska kemikaliemyndigheten (Echa) kan föreslå att ett ämne ska identifieras som ett SVHC. De ämnen som har följande farliga egenskaper kan identifieras som SVHC:

- är cancerframkallande (kategori 1A eller 1B i CLP-förordningen)
- skadar arvsmassan (könsellsmutagena i kategori 1A eller 1B i CLP-förordningen)
- stör fortplantningsförmågan (reproduktionstoxiska i kategori 1A eller 1B i CLP-förordningen)
- är långlivade, bioackumulerande och toxiska (s.k. PBT-ämnena, se bilaga XIII till Reachförordningen)
- är mycket långlivade och mycket bioackumulerande (s.k. vPvB-ämnena, se bilaga XIII till Reachförordningen)
- har andra särskilt farliga egenskaper som anses vara lika allvarliga som de ovan, t.ex. hormonstörande egenskaper.

Förfarandet för identifiering av SVHC omfattar ett 45 dagar långt samråd. Så snart ett ämne har bedömts vara ett SVHC förs det in i den s.k. kandidatförteckningen. Ämnena på förteckningen är kandidater att föras in i Reachförordningens bilaga XIV, som är en förteckning över de ämnen som det råder tillståndsplikt för. Tillståndprocessen syftar till att säkerställa att ämnen som är särskilt farliga successivt ersätts av mindre farliga ämnen eller mindre farlig teknik i fall där tekniskt och ekonomiskt rimliga alternativ finns

tillgängliga. Kandidatförteckningen uppdateras två gånger per år och fylls då på med nya ämnen. Om ett ämne förs in i kandidatförteckningen innebär det ett antal omedelbara skyldigheter för leverantörer av ämnet såsom att tillhandahålla ett säkerhetsdatablad, kommunicera om säker användning, besvara konsumenternas förfrågningar och anmäla till Echa om den artikel de framställer innehåller ett SVHC i kvantiteter överstigande 1 ton per producent/importör per år och om ämnet som finns i dessa artiklar har en koncentration på mer än 0,1 viktprocent. En del användningar av kemikalier innebär oacceptabla risker för människa eller miljö. För sådana användningar kan EU besluta om förbud eller andra typer av villkor, s.k. begränsningar. En begränsning kan gälla för något ämne för sig, i en blandning eller i en vara. Ämnen som är begränsade finns listade i bilaga XVII till Reachförordningen.

Kommissionen presenterade kemikaliestrategin i oktober 2020. Strategins övergripande mål är en giftfri miljö där kemikalier produceras och används på ett sätt som maximerar deras bidrag till samhället samtidigt som man undviker skador på vår planet och på nuvarande och kommande generationer. Strategin ska även bidra till att stärka EU:s kemikalieindustris ställning som en globalt konkurrenskraftig aktör inom produktion och användning av säkra och hållbara kemikalier. I strategin konstateras att Reachförordningen behöver revideras med inriktning på att uppnå målen för strategin. En del av kemikaliestrategin är att de skadligaste kemikalierna och onödigt användning av farliga kemikalier ska fasas ut. Kemikaliestrategin innehåller åtgärder som rör hormonstörande ämnen, farliga ämnen i varor inklusive i varor som importeras till EU samt svårnedbrytbara kemikalier som exempelvis PFAS. I kemikaliestrategin förstärker EU ett förebyggande angreppssätt: hellre förebygga giftiga kemikalier redan på designstadiet än att försöka kontrollera dem när de redan är ute på marknaden. En annan princip som introduceras i strategin är att generellt förbjuda användningen av de skadligaste kemikalierna och endast göra undantag om de är nödvändiga för skyddet av människors hälsa eller säkerhet eller för att samhället ska fungera. De nya principerna är tänkta att föras in i bl.a. Reachförordningen och CLP-förordningen.

PFAS används i många olika varor (t.ex. textilier och non-stick-produkter) och kemiska produkter (t.ex. impregneringssprejer och skidvalla) på grund av sina eftertraktade egenskaper. De är fett-, smuts- och vattenavvisande, temperaturtåliga och filmbildande. Det finns ingen övergripande lagstiftning som gäller för alla PFAS som grupp. Det finns inte heller krav i lagstiftningen på att PFAS alltid ska deklarerar. Ett fåtal specifika PFAS regleras i olika regelverk.

Enligt Kemikalieinspektionen får vi i Sverige i oss låga halter PFAS, framför allt genom maten, t.ex. via fisk från förorenade sjöar. Lokalt har människor utsatts för betydligt högre halter i områden där dricksvattnet har förorenats med PFAS, t.ex. från brandövningsplatser. I bl.a. Ronneby (Kallinge), Karlskrona och Uppsala har man upptäckt att kommunala vattentäkter och privata brunnar har förorenats av PFAS.

Kemikalieinspektionen och Livsmedelsverket har startat ett öppet nätverk för de som berörs av PFAS-problemet, eftersom detta är ett omfattande och komplext samhällsproblem som kräver en hög nivå av samverkan mellan ett stort antal olika aktörer. Sedan 2018 ingår även Naturvårdsverket som arrangör. PFAS-nätverket består av företrädare för myndigheter, forskare, länsstyrelser, kommuner, konsulter och företag. Syftet med nätverket är att dela kunskap och hitta lösningar för att komma till rätta med problemen kring PFAS och förhindra framtida problem. Nätverket håller möte två gånger per år för att utbyta kunskaper och erfarenheter om PFAS.

Genom det nya dricksvattendirektivet²⁴ från 2020 infördes gränsvärden för PFAS i dricksvattnet som gäller från 2026. Livsmedelsverket har genom föreskrifter (LIVSFS 2022:12) infört nationella gränsvärden för PFAS i dricksvatten som ska tillämpas från den 1 januari 2026. Den 1 januari 2023 infördes gemensamma gränsvärden inom EU för vissa PFAS i animaliska livsmedel. Gränsvärdena gäller bl.a. ägg, kött, fisk, kräftdjur och musslor.²⁵

Enligt Kemikalieinspektionens webbplats arbetar myndigheten, och andra medlemsländer inom EU, för att PFAS ska bedömas och regleras som en grupp. Det finns ännu inga PFAS som omfattas av tillståndskrav och därmed är upptagna i bilaga XIV till Reachförordningen eller i tillståndsförteckningen på Echas webbplats. Några ämnesgrupper av PFAS är listade i Stockholmskonventionen, vilket innebär att parterna till konventionen åtar sig att arbeta för en global utfasning av dessa ämnen. Ämnena har även införts i POP-förordningen²⁶ som genomför Stockholmskonventionen inom EU.

Kemikalieinspektionen presenterade 2016 en nationell strategi för att minska användningen av PFAS (rapport 11/16). I uppdraget att ta fram strategin ingick att vara pådrivande i de nätverk som myndigheten bildat tillsammans med andra myndigheter och aktörer, verka för att företag frivilligt ersätter PFAS-ämnena med mindre farliga ämnen och material, verka för att en handlingsplan om PFAS initieras inom EU, kartlägga användningen av PFAS och förekomsten av alternativa ämnen och material samt undersöka och i lämpliga fall föreslå om det bedöms nödvändigt med nationella begränsningar. I linje med den nationella strategin arbetar Kemikalieinspektionen med förslag på nya regleringar av PFAS-ämnena.

Parallellt med att kemikaliestrategin presenterades antog kommissionen även ett åttonde miljöhandlingsprogram och flera arbetsdokument, bl.a. en översyn av dagens lagstiftning som reglerar hormonstörande ämnen, en sammanställning av kunskapsläget, riskbedömningsmetodik och nuvarande regler för kombinationseffekter samt ett faktaunderlag om PFAS och

²⁴ Europaparlamentet och rådets direktiv (EU) 2020/2184 av den 16 december 2020 om kvaliteten på dricksvatten (omarbetning).

²⁵ Kommissionens förordning (EU) 2022/2388 av den 7 december 2022 om ändring av förordning (EG) nr 1831/2003 vad gäller gränsvärden för högfluorerade ämnen i vissa livsmedel.

²⁶ Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2019/1021 av den 20 juni 2019 om långlivade organiska föroreningar.

bakgrunden till de åtgärder som föreslås i kemikaliestrategin. I strategin identifierar kommissionen ett antal specifika åtgärder som kommissionen åtar sig att vidta när det gäller PFAS, nämligen att

- förbjuda alla PFAS som grupp i brandsläckningsskum samt för andra användningar och tillåta användning endast om den är nödvändig för samhället
- införa en gruppansats för PFAS inom ramen för relevant lagstiftning om vatten, hållbara produkter, livsmedel, industriutsläpp och avfall
- ta itu med PFAS-problem på global nivå genom relevanta internationella forum och i bilaterala policydialoger med tredjeländer
- införa en EU-omfattande strategi och tillhandahålla ekonomiskt stöd inom ramen för forsknings- och innovationsprogram för att identifiera och utveckla innovativa metoder för att sanera PFAS-föroreningar i miljön och i produkter
- tillhandahålla forsknings- och innovationsfinansiering inom ramen för Horisont Europa för att åstadkomma säkra innovationer som kan ersätta PFAS.

I strategin identifierar kommissionen även ett antal specifika åtgärder när det gäller hormonstörande ämnen. Kommissionen åtar sig att vidta följande åtgärder:

- föreslå att man fastställer rättsligt bindande faroidentifiering av hormonstörande ämnen, på grundval av Världshälsoorganisationens definition, med hjälp av kriterier som redan tagits fram för bekämpningsmedel och biocider och tillämpa den konsekvent i hela lagstiftningen
- se till att hormonstörande ämnen förbjuds i konsumentprodukter så snart de har identifierats, och tillåta användning endast om det visas att den är nödvändig för samhället
- stärka arbetarskyddet genom att införa hormonstörande ämnen som en kategori av SVHC inom Reach
- se över och stärka informationskraven i hela lagstiftningen för att säkerställa att tillräcklig och lämplig information görs tillgänglig för myndigheterna för att möjliggöra identifiering av hormonstörande ämnen
- påskynda utvecklingen och användningen av metoder för att ta fram information om hormonstörande ämnen genom screening och testning av ämnen.

I den nya EU-förordning om förpackningar som antogs i december 2024 finns ett förbud mot PFAS i förpackningar som är avsedda att komma i kontakt med livsmedel som ska gälla fr.o.m. den 12 augusti 2026 (artikel 5).

I budgetpropositionen för 2025 (prop. 2024/25:1 utg.omr. 20) anför regeringen att den fortsätter att vara pådrivande för att se till att kommissionen lämnar ett konkret förslag till ändringar av Reachförordningen i linje med kemikaliestrategin. Enligt regeringen har arbetet med att begränsa användningen av PFAS på EU-nivå tagit steg framåt. Kemikalieinspektionen har

tillsammans med fyra andra medlemsstaters kemikaliemyndigheter börjat ta om hand de omfattande kommentarer som berörda aktörer lämnat till Echa om förslaget om att förbjuda alla PFAS-ämnen i alla användningar som inte är nödvändiga för samhället. Ett förbud mot gruppen PFHxA, som bl.a. används i kläder och material i kontakt med livsmedel, röstades igenom i Reach-kommittén i april 2024. I EU:s nya förpackningsförordning införs också ett förbud mot förekomst av PFAS, som Sverige drev igenom, vilket i praktiken kommer hindra att ämnena används i material i kontakt med livsmedel. Substitution av PFAS är vidare en prioriterad fråga i det svenska ordförandeskapet i Nordiska ministerrådet. Enligt regeringen har förutsättningarna för att möjliggöra identifiering av hormonstörande ämnen förbättrats genom forskning och utveckling av nya testmetoder.

I regeringens skrivelse 2024/25:90 Nordiskt samarbete 2024 redogör regeringen för samarbetet mellan de nordiska regeringarna under året, med huvudsaklig inriktning på verksamheten i Nordiska ministerrådet. Av skrivelsen framgår att Sverige bl.a. har prioriterat frågan om att begränsa spridningen av PFAS. Kemikalieinspektionen stod den 2 september 2024 värd för Nordic conference for PFAS substitution – inspiration, experiences and tools med fokus på hur evighetskemikalierna PFAS kan begränsas och ersättas av bättre alternativ.

Av budgetpropositionen för 2025 framgår att ytterligare tre farliga ämnen 2023 listades under Stockholmskonventionen om långlivade organiska föroreningar (s.k. POP). Konventionen omfattar nu 34 ämnen eller ämnesgrupper för global utfasning, inklusive drygt 600 identifierade PFAS. Ytterligare ämnesgrupper föreslås fasas ut inom konventionens område. Under 2023 togs ytterligare steg inom ramen för Minamatakonventionen om kvicksilver. Bland annat ska kvicksilver fasas ut på global nivå i t.ex. kosmetika och batterier till 2025 och i lampor för allmänt bruk till 2026 eller 2027.

Av budgetpropositionen framgår vidare att Naturvårdsverket, i samverkan med andra berörda myndigheter, genomförde en rad insatser under 2023 som bidrar till att finna nya vägar för att åtgärda förorenade sediment; t.ex. har myndigheten tillsammans med länsstyrelserna tagit fram en vägledning till berörda om ansvarsutredningar för förorenade sediment. Det pågick även flera uppdrag under 2023 för att minska spridningen av PFAS. Naturvårdsverket har arbetat med att utveckla och stärka den nationella samordningen och vägledningen kring problemen med områden som är förorenade av PFAS. Statens geotekniska institut har i enlighet med regleringsbrevet för 2022 arbetat med uppdrag om teknikutveckling och forskning för att kunna åtgärda PFAS-förorenade områden samtidigt som länsstyrelserna har arbetat för en bättre kartläggning och helhetsbild av antalet PFAS-förorenade områden i Sverige. Från 2023 har det blivit möjligt för länsstyrelserna att söka bidrag från Naturvårdsverkets saneringsanslag för att genomföra provtagning av förorenade sedimentområden och för platser med misstänkt PFAS-förorening. För perioden 2023–2025 har länsstyrelserna hittills ansökt om bidrag för

provtagning av 313 områden med misstänkt PFAS-förorening och för 471 sedimentområden, till en kostnad av 63 respektive 73,2 miljoner kronor.

Av budgetpropositionen framgår vidare att Kemikalieinspektionen under 2023 lämnande in åtta förslag på harmoniserad klassificering till Echa som omfattar totalt 18 ämnen. Förslagen omfattar ett kraftigt allergiframkallande färgämne som används för textil och tre växtskyddsmedel samt en grupp doftämnen som används i kosmetiska produkter och bormineraler som används i glas och keramik, vilka båda är skadliga för fortplantningen. Förteckningen över ämnen som har en harmoniserad klassificering och märkning enligt bilaga VI i CLP-förordningen omfattar drygt 4 600 ämnen och ämnesgrupper. Under 2023 infördes nya faroklasser för hormonstörande ämnen samt för persistenta, bioackumulerande och mobila ämnen i CLP.

Kemikalieinspektionen har på regeringens uppdrag tagit fram förslag på väsentliga ändringar i Reachförordningen. Kemikalieinspektionen redovisade uppdraget i september 2024 i rapporten Förslag på revidering av tillstånds- och begränsningsprocesserna i Reachförordningen (rapport 1/24). Av rapporten framgår att fokus i arbetet har legat på utveckling av processerna för tillstånd och begränsning av ämnen. I redovisningen av uppdraget föreslår myndigheten en rad åtgärder för att påskynda processen med utfasning av särskilt farliga ämnen, öka antalet begränsningar, ge ökad förutsägbarhet för företag jämfört med dagens system och stärka konkurrenskraften för europeiska företag jämfört med nuvarande lagstiftning.

Av Kemikalieinspektionens årsredovisning för 2024 framgår att myndigheten under året har vidtagit ett stort antal åtgärder när det gäller farliga ämnen. Myndigheten anger vidare att fokus legat på att fortsätta arbetet med att fasa ut ämnesgruppen PFAS i EU genom en bred och sammanhållen PFAS-begränsning i EU under Reachförordningen. Myndigheten har även bidragit till att öka kunskapen om PFAS i godkända växtskyddsmedel i EU och Sverige och arrangerat en nordisk konferens för att sprida kunskap, erfarenheter och verktyg om hur man kan minska användningen av PFAS.

Myndigheten redovisar vidare att dess arbete med substitution av farliga kemiska ämnen bidragit till ökad kunskap och information samt med förslag till regleringar av farliga ämnen inom EU. En sammanställning av data från produktregistret visar att användningen av farliga ämnen ofta minskat tydligt efter att de reglerats i EU. Myndighetens substitutionsverktyg Prio är ett effektivt stöd till näringsliv och offentlig sektor som bidragit till att de fasat ut farliga ämnen. Av budgetpropositionen för 2025 framgår att Prio nu innehåller över 10 000 PFAS-ämnen.

I sin rapport av regeringsuppdraget Giftfritt från början redovisar Kemikalieinspektionen att den tack vare uppdraget har kunnat arbeta för att användningen av PFAS ska minimeras så långt som möjligt. Myndigheten har tillsammans med fyra andra länder tagit fram ett förslag till EU-förbud mot i princip alla PFAS-ämnen för all användning som inte är nödvändig för samhället. Förslaget innebär att utsläppen till miljön skulle minska kraftigt. Av rapporten framgår vidare att Kemikalieinspektionen även har arbetat för

begränsningar av flera särskilt farliga ämnen på global nivå, bl.a. PFAS-ämnet PFHxS.

Riksdagens tillkännagivande om PFAS

I juni 2022 riktade riksdagen ett tillkännagivande till regeringen om PFAS (bet. 2021/22: MJU25, prot. 2021/22:122). Enligt tillkännagivandet ska regeringen och Sverige verka för en harmoniserad lagstiftning i EU med strikta gränsvärden för PFAS i konsumentprodukter samt för PFAS i papp, kartong, bläck, lim och bindemedel genom en starkare koppling till Reach-förordningen. Regeringen bör därtill verka för att långsiktigt fasa ut PFAS ur konsumentprodukter samt verka för att åtgärder vidtas för att successivt fasa ut PFAS i förpackningsmaterial som är avsett för livsmedelsändamål inom hela EU. Vidare bör regeringen verka för att snabbare fasa ut samt sänka gränsvärdena för hormonstörande ämnen, i synnerhet på EU-nivå.

I skrivelse 2024/25:75 redovisar regeringen följande med anledning av tillkännagivandet:

EU:s kemikaliestrategi – som regeringen ofta upprepat sitt stöd för – innehåller bland annat åtgärder som rör hormonstörande ämnen, farliga ämnen i varor och särskilt i varor som importeras till EU, kombinations-effekter och svårnedbrytbara kemikalier såsom PFAS. Till exempel har svenska svar på offentliga samråd om revideringarna av kosmetikaförordningen och leksaksdirektivet skickats in under perioden där vikten av att fasa ut bl.a. ämnen som PFAS och hormonstörande ämnen lyfts. Kemikalieinspektionen har gjort ett stort arbete för Sverige inom EU för en bred begränsning av användningen av PFAS. Kommissionens förslag till revidering av förpackningsregler lades fram den 30 november 2022 och förslag om revidering av Reach väntades under 2023. Kommissionen har dock inte lämnat något ändringsförslag av Reachförordningen.

Sverige har i januari 2023 genom Kemikalieinspektionen, tillsammans med fyra andra länder, lämnat in ett underlag till Europeiska kemikaliemyndigheten (Echa) med förslag på att begränsa användningen av drygt 10 000 PFAS-ämnen inom ramen för Reachförordningen. Förslaget offentliggjordes i början av februari 2023. Förslaget granskas nu av Echas vetenskapliga kommittéer. Kommittéerna kommer sedan att lämna ett yttrande till Europeiska kommissionen. Baserat på detta yttrande tar Europeiska kommissionen fram ett förslag på begränsning för omröstning i Reachkommittén där alla medlemsländer finns representerade.

I Europeiska kommissionens förslag till reviderat leksaksdirektiv som presenterades 28 juli 2023 föreslås en generell begränsning av hormon störande ämnen. Sverige stöder det förslaget.

Förhandlingar om EU-förordning om förpackningar och förpackningsavfall avslutades i början av 2024. Förordningen kommer att innehålla ett förbud för PFAS i livsmedelsförpackningar i halter över detektionsgränsen.

Klassificeringskriterier för hormonstörande ämnen och ämnen med särskilt miljöfarliga egenskaper (persistenta, bioackumulerande, mobila och toxiska) har förts in i Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1272/2008 av den 16 december 2008 om klassificering, märkning och förpackning av ämnen och blandningar, ändring och upphävande av direktiven 67/548/EEG och 1999/45/EG samt ändring av förordning (EG)

nr 1907/2006 (CLP-förordningen), vilket ger bättre förutsättningar att identifiera, reglera och fasa ut PFAS.

I budgetpropositionen för 2025 (prop. 2024/25:1 utg.omr. 20 avsnitt 3.9.2 s. 38 f.) ansåg regeringen mot bakgrund av vidtagna och pågående åtgärder att tillkännagivandet är tillgodosett och slutbehandlat. Punkten är slutbehandlad.

Vid utskottets behandling av budgetpropositionen för 2025 hade utskottet inget att invända mot regeringens bedömning när det gäller tillkännagivanden (bet. 2024/25:MJU1).

Tidigare behandling

Utskottet behandlade under riksmötet 2022/23 ett antal motioner om PFAS och andra hormonstörande ämnen (bet. 2022/23:MJU6). Utskottet avstyrkte motionerna med hänvisning till genomförda åtgärder och pågående arbete och anförde bl.a. följande:

När det gäller PFAS uppmärksammade utskottet under förra mandatperioden att viktiga steg har tagits för att strama åt regleringen av denna ämnesgrupp. Utskottet har bl.a. pekat på att Sverige tillsammans med likasinnade medlemsstater föreslagit att alla PFAS ska hanteras och bedömas på gruppnivå och att endast samhällsnödvändig användning ska vara tillåten. När det gäller hormonstörande ämnen har utskottet tidigare understrukit vikten av att tydligare belysa tillämpningen av försiktighetsprincipen och vikten av att ersätta särskilt farliga ämnen med bättre alternativ samt betonat värdet av en stark och enhetlig tillsyn och marknadskontroll. I sin granskning av kommissionens meddelande om en kemikaliestrategi för hållbarhet fäste utskottet stor vikt vid de aviserade åtgärderna för hanteringen av PFAS, bl.a. åtgärden att förbjuda alla PFAS som grupp. Utskottet noterade att en bred begränsning i Reach-förordningen vore det mest effektiva sättet att minska riskerna med PFAS. Utskottet välkomnade även i sin granskning att kommissionen bl.a. föreslog ett förbud mot hormonstörande ämnen i konsumentprodukter.

Utskottet anser att dessa synpunkter fortfarande är relevanta och ser därför med tillförsikt på den översyn av Reach-förordningen som nu pågår för att anpassa lagstiftningen till kemikaliestrategins ambitioner, inte minst när det gäller regleringen av PFAS och hormonstörande ämnen. Utskottet förutsätter att regeringen fortsätter att vara mycket pådrivande i detta arbete.

Utskottet välkomnar att Livsmedelsverket nu har infört nationella gränsvärden för PFAS i dricksvatten som ska börja ska tillämpas den 1 januari 2026.

Sverige har drivit på för att kommissionen med stöd av kontaktmaterialförordningen ska anta utkast till lagstiftningsförslag för att införa specifika regler för papp och kartong samt fasa ut särskilt farliga ämnen i dessa produktkategorier. Utskottet ser positivt på detta arbete.

I tillsynsmyndigheternas arbete med att sanera och återställa förorenade mark- och vattenområden är åtgärder inom områden förorenade med PFAS en viktig del. Utskottet noterar att Naturvårdsverket i samarbete med SGI har tagit fram en gemensam vägledning om hur PFAS kan riskbedömas och åtgärdas i förorenade områden. Vägledningen ska fungera som ett kunskapsstöd i det angelägna saneringsarbetet. Regeringen har förstärkt anslaget för sanering och återställning av förorenade områden i budgeten för 2023.

Riksdagen följde utskottets förslag och avslog motionerna (prot. 2022/23:75).

Utskottet behandlade under riksmötet 2023/24 åter ett antal motionsyrkanden om PFAS och andra hormonstörande ämnen (bet. 2023/24: MJU17). Utskottet hänvisade till sitt tidigare uttalande och det arbete som pågår och avstyrkte motionerna. Riksdagen följde utskottets förslag och avslog motionerna (prot. 2023/24:130).

Utskottet behandlade i samma betänkande även motionsyrkanden om att förbjuda eller begränsa ämnen som är cancerogena och svårnedbrytbara. Utskottet avstyrkte motionerna med hänvisning till pågående arbete och uttalade bl.a. följande i sitt ställningstagande:

Regleringen av farliga ämnen har behandlats av utskottet vid ett flertal tidigare tillfällen, och det finns sedan länge en bred samsyn i riksdagen om att utfasningen av farliga ämnen måste intensifieras. Utskottet ser därför positivt på att regeringen poängterar detta i budgetpropositionen för 2024 och att regeringen framhåller att den kommer att arbeta för att realisera innehållet i EU:s kemikaliestrategi. Utskottet instämmer också i regeringens uttalanden om att arbetet med globala kemikaliefrågor är viktigt och noterar att Kemikalieinspektionen enligt regleringsbrevet för 2024 ska redovisa för regeringen hur myndigheten har bidragit till arbetet med internationella överenskommelser på kemikalieområdet.

Riksdagen följde utskottets förslag och avslog motionerna (prot. 2023/24:130).

Inrättande av ett europeiskt substitutionscentrum

Substitution innebär att man tar bort eller byter ut farliga kemiska ämnen i produkter eller processer mot mindre farliga eller helt ofarliga ämnen. Det kan också innebära att man använder icke-kemiska alternativ, andra material, nya tekniker eller andra processer. Ett centralt begrepp inom substitution är kemisk eller teknisk funktion, vilket syftar på ämnets funktion i materialet, produkten eller processen. Genom att definiera ämnets funktion i en specifik användning blir det oftast lättare att hitta fungerande alternativ.

Alla farliga ämnen kan med fördel ersättas som en förebyggande åtgärd för att minska riskerna för negativa hälso- och miljöeffekter. Produktvalsprincipen (substitutionsprincipen) som beskrivs i 2 kap. 4 § miljöbalken innebär att man så långt som möjligt ska undvika att sälja eller använda sådana kemiska produkter som kan befaras medföra risk för människa eller miljö om de kan ersättas med sådana produkter som kan antas vara mindre farliga.

Farliga ämnen i kemiska produkter eller blandningar ska alltid vara klassificerade och märkta enligt CLP-förordningen. På så sätt kan man få reda på vilka ämnen i kemiska produkter som är farliga och på vilket sätt de är farliga, exempelvis om de utgör någon fysikalisk fara eller hälso- eller miljöfara. Det är i första hand ämnen med egenskaper som uppfyller kriterierna för att vara SVHC i Reachförordningen eller särskilt farliga ämnen enligt det nationella miljökvalitetsmålet Giftfri miljö som behöver substitueras.

Rise fick 2017 i uppdrag av regeringen att vara värd för Substitutionscentrum som samlar och sprider den kunskap som finns inom området kemisk substitution, bl.a. i form av vägledning, stödmaterial och utbildningar. Centrumet ska också stimulera utvecklingen av hållbara kemiska produkter och produktionsprocesser, varor och icke-kemiska metoder samt en cirkulär ekonomi. Målet är att få fler företag och offentliga aktörer att komma igång och ersätta farliga kemikalier med bättre alternativ.

Därutöver spelar Kemikalieinspektionen en central roll i arbetet för att substituera. Myndigheten har bl.a. utvecklat det webbaserade verktyget Prio, som ger stöd i att identifiera vilka ämnen som är oönskade för de som vill arbeta proaktivt med att minska riskerna med användandet av farliga ämnen. Bland annat finns det en databas med över 10 000 exempel på farliga ämnen att fasa ut eller att vidta riskminskande åtgärder i fråga om.

Åtgärder för att underlätta substitution av farliga ämnen vidtas även på EU-gemensam nivå. I januari 2018 antog Echa en ersättningsstrategi för säkrare kemikalier för att uppmuntra och underlätta substitution av farliga ämnen. Inom ramen för strategin tillhandhåller Echa information om hur man kan arbeta systematiskt med substitution och informerar om EU-gemensamma workshoppar för samverkan om substitution för företag i leverantörskedjan. Som en del av strategin har myndigheten även inrättat ett antal nätverk, bl.a. för personer som arbetar med samhällsekonomisk analys och analys av alternativ enligt Reachförordningen. Nätverket har inrättats för att främja utbyte av synpunkter och information om koncept, metoder och erfarenheter i samband med samhällsekonomisk analys och analys av alternativ enligt Reachförordningen och EU:s eller medlemsstaternas nationella kemikalielagstiftning. Nätverket bygger på samarbete mellan Echa, medlemsstaterna och intressenter från industrin och icke-statliga organisationer. Som en ytterligare del av strategin samlar Echa information om de institutioner och program för finansiellt och tekniskt stöd för substitution som finns inom EU.

Tidigare behandling

Utskottet behandlade under riksmötet 2023/24 ett likalydande yrkande om att inrätta ett europeiskt substitutionscentrum. Utskottet uttalade följande i sitt ställningstagande:

Substitution av oönskade ämnen är en förutsättning för att uppnå en giftfri, cirkulär ekonomi. Kemikaliemyndigheten har självfallet en central roll i arbetet med att substituera, och därutöver ser utskottet mycket positivt på det substitutionscentrum som Rise sedan flera år tillbaka har regeringens uppdrag att vara värd för. Centrumet samlar och sprider den kunskap som finns inom området kemisk substitution, bl.a. i form av vägledning, stödmaterial och utbildningar. Målet är att få fler företag och offentliga aktörer att komma igång och ersätta farliga kemikalier med bättre alternativ. Utskottet bedömer att det även på EU-gemensam nivå finns goda exempel på åtgärder för att på olika sätt skynda på substitution av farliga ämnen. Utskottet noterar att den europeiska kemikaliemyndigheten Echa arrangerar EU-gemensamma nätverk och workshoppar om samverkan om substitution för företag i leverantörskedjan. Myndigheten

tillhandahåller även information om hur bl.a. företag kan arbeta systematiskt med substitution.

Utskottet avstyrkte motionen. Riksdagen följde utskottets förslag och avslog motionen (prot. 2023/24:130).

Övriga kemikaliefrågor

Kemikalieinspektionens avgifter för tillsyn och provning regleras i dels förordningen (2013:63) om bekämpningsmedelsavgifter, dels förordningen (1998:940) om avgifter för provning och tillsyn enligt miljöbalken.

Avgifter för allmänkemikalier (nedan kemikalieavgiften) regleras i 6 kap. 5 § förordningen om avgifter för provning och tillsyn enligt miljöbalken och är den avgift som företag som anmäler kemiska produkter till produktregistret betalar. I produktregistret lagrar Kemikalieinspektionen information om kemiska produkter och biotekniska organismer som tillverkas i eller förs in till Sverige och om hur de används. Exempel på sådan information är produkternas användningsområde, funktion, sammansättning, produktionsvolym och hälso- och miljöfarlighetsklassificering. Kemikalieavgiften ska betalas årligen och består av registeravgift och mängdavgift. Om den sammanlagda volymen av de anmälningspliktiga produkterna är mindre än 1 ton per år ska kemikalieavgiften inte betalas. Avgiften ska betalas i efterskott baserat på den årliga redovisningen av antalet produkter och mängder.

Kemikalieavgiften finansierar marknadskontroll och annan tillsyn, direkt stöd till företag samt registerhållning. Tillsynen omfattar även det tillsynssamarbete som förutsätts inom EU för en likvärdig och effektiv tillsyn. Avgiften är samordnad med avgiften för bekämpningsmedel.

Bekämpningsmedelsavgifter består av ansökningsavgifter och årsavgifter och regleras i förordningen om bekämpningsmedelsavgifter. Ansökningsavgifterna för provning av bekämpningsmedel är differentierade och beror av vilken typ av ansökan som prövas. Årsavgiften är baserad på en procentandel av försäljningsvärdet av medlet och beräknas på försäljningen under kalenderåret före det år som avgiften avser. Avgifterna finansierar myndighetens provning av ansökningar och tillsyn över att gällande regler följs. Avgiftskollektivet i denna del består av de företag som är innehavare av eller ansöker om produktgodkännanden för bekämpningsmedel. Det finns två typer av bekämpningsmedel: växtskyddsmedel och biocidprodukter. Därmed finns det även två olika grupper inom avgiftskollektivet: växtskyddsmedelsföretag och biocidproduktföretag.

Kemikalieinspektionen slutredovisade 2022 ett uppdrag om att se över avgifterna för bekämpningsmedel och allmänkemikalier och lämna förslag på nya avgifter samt på hur över- och underskotten som ackumulerats över tid kan reduceras till noll (rapport 1/22). Bland annat föreslogs en sänkning av registeravgiften och mängdavgiften när det gäller allmänkemikalier. Den sammanlagda maxavgiften föreslogs sänkas från 140 000 kronor till 130 000 kronor. Avgifterna för utvärdering av verksamma ämnen, s.k. SERP-avgifter,

ändrades den 1 januari 2025. Frågan om justeringen av övriga avgifter bereds fortfarande inom Regeringskansliet.

De nya kemikalieavgifterna medför att alla företag får lägre avgifter och att alla företag i avgiftskollektivet gynnas. Myndigheten redovisar att små företag har relativt höga administrativa kostnader jämfört med större företag eftersom den administrativa tidsåtgången är densamma för alla företag, oavsett företagsstorlek. Därför kan det anses extra viktigt att de nya avgifterna särskilt gynnar små företag. Myndigheten framhåller att det är främst små företag som kommer att gynnas av de sänkta avgifterna eftersom majoriteten av företagen i avgiftskollektivet är små. Förslaget innebär även att andelen små företag som når maxavgiften minskar jämfört med hur det är med de nuvarande avgifterna. Myndigheten avser att se över avgiftsnivåerna vart tredje år för att säkerställa att avgiftsnivåerna möjliggör en reducering av det ackumulerade överskottet.

När det gäller bekämpningsmedel föreslog Kemikalieinspektionen bl.a. att regeringen skulle besluta att justera ansökningsavgifterna och årsavgifterna för bekämpningsmedel och subventionera ansökningsavgifterna för vissa ärendetyper, både för växtskyddsmedel och för biocidprodukter.

Förslagen innebär att företag som betalar ansökningsavgifter och årsavgifter för växtskyddsmedel får lägre avgifter totalt sett. Med förslaget kommer avgiftskollektivet som helhet inte längre att stå för kostnaden för de ärenden som enligt förslaget ska subventioneras av staten. Företag som betalar ansökningsavgifter och årsavgifter för biocidprodukter behöver inte heller fortsättningsvis bära hela kostnaden för myndighetens biocidverksamhet. Företagen får i stort sett oförändrade avgifter totalt sett, med undantag för produkter där de flesta tilläggsavgifter kan bli aktuella på grund av att de innehåller särskilt farliga ämnen eller är särskilt omfattande.

Kemikalieinspektionen är enligt 4 § förordningen (2009:947) med instruktion för Kemikalieinspektionen ansvarig för att pröva frågor om godkännande av bekämpningsmedel, exempelvis växtskyddsmedel. Av Kemikalieinspektionens årsredovisning för 2024 framgår att myndigheten under året fattade beslut i 456 ärenden om växtskyddsmedel, varav 96 procent fattades inom gällande tidsfrist. Utfallet överträffar myndighetens målsättning och är bättre än för de flesta andra länder. Myndigheten bedömer måluppfyllelsen för tillståndsarbetet som mycket god. Av årsredovisningen framgår vidare att majoriteten av besluten, 93 procent, har resulterat i bifall på ansökan. Totalt 2 procent av besluten var avslag, ofta beroende på att sökanden inte kunnat visa att växtskyddsmedlet är säkert att använda ur hälso- och miljösynpunkt. 5 procent av besluten innebar avvisning eller avskrivning, t.ex. på grund av felaktiga ansökningar som inte uppfyller de grundläggande formella kraven.

Råttmedel och musmedel, s.k. rodenticider, är enligt Kemikalieinspektionen en typ av biocidprodukt som kan användas för att bekämpa råttor, möss och andra gnagare. Medlen fungerar genom att ta livet av gnagarna och kan därför utgöra en fara även för människor och djur samt för den omgivande miljön. Det är därför endast professionella användare som får använda sådana

medel. Produkterna som används måste vara godkända av Kemikalieinspektionen.

Riksdagens tillkännagivande om tillståndsprövningen av växtskyddsmedel

Riksdagen riktade i juni 2022, på utskottets förslag, ett tillkännagivande till regeringen om tillståndsprövningen av växtskyddsmedel (bet. 2021/22: MJU25). I skrivelse 2024/25:75 redovisar regeringen följande med anledning av tillkännagivandet:

Regeringen har den 22 december 2022, i Kemikalieinspektionens regleringsbrev för 2023, ställt som åiterrapporteringskrav att myndigheten ska redovisa hur myndigheten arbetar med att effektivisera godkännande processen för växtskyddsmedel och biocidprodukter för att säkerställa att beslut om godkännande fattas inom de frister som gäller enligt EU-lagstiftningen. Kemikalieinspektionen redovisade i årsredovisningen för 2023 ett förändrings- och effektivitetsarbete som lett till att myndigheten beslutar cirka 95 procent av ansökningarna inom EU-lagstiftningens tidsfrister. I budgetpropositionen för 2025 (prop. 2024/25:1 utg.omr. 20 avsnitt 3.9.2 s. 37 f.) bedömde regeringen mot den bakgrunden att tillkännagivandet är tillgodosett och slutbehandlat. Punkten är slutbehandlad.

Vid utskottets behandling av budgetpropositionen för 2025 hade utskottet inget att invända mot regeringens bedömning när det gäller tillkännagivanden (bet. 2024/25: MJU1).

Tidigare behandling

Utskottet behandlade under riksmötet 2022/23 likalydande yrkanden om att se över kemikalielagstiftningen så att inte små företag missgynnas i avgiftsfördelningen och om att förenkla handläggningen av nya ansökningar (bet. 2022/23: MJU6). I sitt ställningstagande uttalade utskottet följande:

Utskottet noterar att Kemikalieinspektionen nyligen har sett över avgifterna för bekämpningsmedel och allmänkemikalier och presenterat ett förslag på nya avgifter och på hur myndighetens finansiella obalans kan åtgärdas. Förslagen har utformats mot bakgrund av att avgifterna ska vara förutsägbara och transparenta för företagen. När det gäller allmänkemikalier föreslås en förändring som innebär att alla företag i avgiftskollektivet gynnas, i synnerhet små företag. Mot bakgrund av att frågan nyligen utretts och förslag lämnats till regeringen anser utskottet att det inte är motiverat för riksdagen att vidta någon åtgärd.

Utskottet välkomnar vidare det utvecklingsarbete som har resulterat i att Kemikalieinspektionens handläggningstider för bedömning av växtskyddsmedel respektive biocidprodukter fortsätter att förkortas. Motion [...] avstyrks därmed.

Riksdagen följde utskottets förslag och avlog motionsyrkandena (prot. 2022/23:75).

Utskottets ställningstagande

Kemikaliearbetets mål och metodik

Utskottet har tidigare behandlat yrkanden om evidensbaserad forskning och helhetsbedömningar och bedömde då att de åtgärder som föreslogs i motionerna i allt väsentligt fick anses tillgodosedda. Utskottet vidhåller denna bedömning och avstyrker därmed motionerna 2024/25:1394 (SD) yrkande 1 och 2024/25:2519 (C) yrkande 14.

Av redovisningen ovan framgår att det pågår ett omfattande arbete, både inom EU och på nationell och internationell nivå, när det gäller en hållbar kemikalieanvändning och användningen av miljöskadliga kemikalier. Utskottet noterar vidare att regeringen i havsmiljöpropositionen i fråga om farliga ämnen föreslog att Sverige även i fortsättningen ska verka aktivt för att EU:s kemikaliestrategi genomförs i dess helhet och utan onödiga dröjsmål och att Sverige ska fortsätta att arbeta internationellt för ambitiösa regleringar och kontroll av farliga ämnen så att tillförseln av farliga ämnen till havsmiljön minskar. Utskottet ställde sig då bakom de förslag och bedömningar som gjordes i propositionen. Utskottet anser mot denna bakgrund att motionerna 2024/25:1766 (S) samt 2024/25:3037 (MP) yrkandena 125 och 140 kan lämnas utan åtgärd.

Översyn av EU:s kemikalielagstiftning

Det är enligt utskottets uppfattning mycket viktigt att arbetet i enlighet med EU:s kemikaliestrategi fortsätter och att revideringen av Reachförordningen genomförs. Utskottet ser därför mycket positivt på att regeringen fortsätter att vara pådrivande för att utveckla kemikalielagstiftningen på EU-nivå. Utskottet välkomnar vidare att regeringen gett Kemikalieinspektionen i uppdrag att ta fram förslag på väsentliga ändringar i Reachförordningen och noterar att inriktningen i arbetet rör en effektivare utfasning av de skadligaste kemikalierna och förbättrade möjligheter till gruppvis hantering. Mot denna bakgrund avstyrker utskottet motionerna 2024/25:3037 (MP) yrkande 137 i denna del samt 2024/25:3109 (S) yrkandena 32 och 33.

Övriga frågor om kemikaliearbetet på EU-nivå

Som utskottet uttalat tidigare är det en självklar utgångspunkt att kemikaliearbetet måste bedrivas internationellt och på EU-nivå för att uppnå sina syften. Utskottet bedömer att regeringens åtgärder på området går väl i linje med detta konstaterande och vill återigen framhålla vikten av att regeringen fortsätter att vara pådrivande för att utveckla kemikalielagstiftningen på EU-nivå. Utskottet förutsätter att regeringen fortsätter detta arbete på samma sätt som tidigare och kontinuerligt verkar för en högre ambitionsnivå på kemikalieområdet. Mot denna bakgrund finns inte skäl för riksdagen att vidta någon åtgärd med anledning av motionerna 2024/25:1372 (SD) yrkande 28, 2024/25:1394 (SD) yrkande 2 och 2024/25:3055 (MP) yrkande 20. Motionerna avstyrks.

E-handel

Utskottet har tidigare behandlat och avstyrkt ett motionsyrkande om att Kemikalieinspektionen ska förstärka och prioritera arbetet med att förhindra import av farliga ämnen via e-handel. Vid denna behandling konstaterade utskottet bl.a. att utmaningarna med information, märkning och kontroll relaterade till farligt kemikalieinnehåll, i synnerhet när det gäller internationell e-handel, redan i dag adresseras på flera arenor. Utskottet har liksom tidigare förtroende för att regeringen och Kemikaliemyndigheten även fortsättningsvis har en hög ambitionsnivå i arbetet med dessa frågor, såväl inom EU som på internationell och nationell nivå. Därmed vidhåller utskottet sitt tidigare ställningstagande och avstyrker motionerna 2024/25:1384 (SD) yrkande 25 och 2024/25:1394 (SD) yrkande 4.

Det är enligt utskottets mening av största vikt att det finns en effektiv tillsynsverksamhet som säkerställer att de aktörer som inte följer regelverket upptäcks. Det är lika viktigt att det finns effektiva sanktioner att ta till för de överträdelser som görs. Det är därför positivt att Kemikalieinspektionen under en längre tid haft riktade tillsynsinsatser på e-handelsaktörer och även under det senaste året särskilt fokuserat på dropshipping. Utskottet konstaterar vidare att Miljöstraffrättsutredningen nyligen föreslog vissa förändringar när det gäller sanktioneringen av miljöfarlig kemikaliehantering. Förändringarna syftar till att komma till rätta med problemet med att de aktuella överträdelserna sällan leder till straffrättsliga sanktioner. Mot bakgrund av det anförda anser utskottet att motion 2024/25:2519 (C) yrkande 15 kan lämnas utan åtgärd.

Utskottet konstaterar att kommissionens förslag till ny unionstullkodex även innefattar ett förslag om att inrätta en europeisk tullmyndighet. Eftersom något beslut ännu inte är fattat i denna fråga anser utskottet att motion 2024/25:2519 (C) yrkande 17 är för tidigt väckt. Utskottet avstyrker motionsyrkandet.

Åtgärder för att minska förekomsten av farliga ämnen

Som utskottet har anfört tidigare finns det sedan länge en bred samsyn i riksdagen om att utfasningen av farliga ämnen måste intensifieras. Utskottet konstaterar att flera viktiga steg har tagits för att strama åt regleringen av farliga ämnen, däribland PFAS. Det är dock av stor vikt att arbetet i enlighet med EU:s kemikaliestrategi fortsätter och att översynen av Reachförordningen tas vidare. Utskottet förutsätter att regeringen fortsätter att vara pådrivande i detta arbete och välkomnar regeringens uppfattning att arbetet med att begränsa PFAS på EU-nivå har tagit ett steg framåt. Utskottet vill i detta avseende bl.a. framhålla att den nya EU-förordningen om förpackningar innehåller ett förbud mot PFAS i förpackningar som är avsedda att komma i kontakt med livsmedel och att det införts gränsvärden för PFAS i dricksvatten. Därutöver noterar utskottet att Sverige, liksom andra medlemsländer i EU, arbetar för att PFAS ska bedömas och regleras som en grupp.

Av redovisningen ovan framgår vidare att det pågår och har genomförts ett stort antal insatser och regeringsuppdrag när det gäller åtgärdande av förorenade områden, bl.a. för att stärka den nationella samordningen och vägledningen om områden som är förorenade av PFAS. Utskottet vill vidare framhålla att arbetet i det öppna nätverket om PFAS, som samlar ett stort antal aktörer som berörs av PFAS-problematiken, ger goda förutsättningar för kunskapsdelning för att hitta lösningar för att förhindra framtida problem med PFAS.

Med hänvisning till de åtgärder som redan har vidtagits och det arbete som pågår på området finner utskottet inte skäl för riksdagen att vidta någon åtgärd med anledning av motionerna 2024/25:876 (S) yrkandena 1 och 2, 2024/25:877 (S), 2024/25:1312 (MP) yrkandena 3–5, 2024/25:1313 (MP) yrkandena 12–16, 2024/25:1314 (MP) yrkandena 1 och 2, 2024/25:1384 (SD) yrkande 24, 2024/25:1394 (SD) yrkande 6, 2024/25:2486 (C) yrkande 7 samt 2024/25:3037 yrkandena 133 och 137 i denna del. Motionsyrkandena avstyrks.

Vissa frågor om konsumentprodukter

Som utskottet redogjort för tidigare i detta betänkande pågår ett omfattande arbete när det gäller farliga ämnen i produkter. Utskottet konstaterar att det pågår ett brett arbete på området och att regeringen aktivt driver på frågan om att fasa ut farliga ämnen. Enligt utskottets bedömning finns det därmed inte skäl för riksdagen att vidta någon åtgärd med anledning av de förslag som läggs fram i motionerna 2024/25:773 (S) och 2024/25:1313 (MP) yrkande 17.

Inrättande av ett europeiskt substitutionscentrum

Utskottet har tidigare behandlat och avstyrkt ett motionsyrkande om att inrätta ett europeiskt substitutionscentrum. Utskottet vidhåller sitt tidigare ställningstagande och avstyrker motion 2024/25:3037 (MP) yrkande 138.

Övriga kemikaliefrågor

Utskottet noterar att Kemikalieinspektionen nyligen har sett över avgifterna för bekämpningsmedel och allmänekemikalier och presenterat förslag på nya avgifter. Förslagen har utformats för att vara förutsägbara och transparenta. När det gäller allmänekemikalier föreslås en förändring som innebär att alla företag i avgiftskollektivet gynnas, i synnerhet små företag. Regeringen har redan genomfört vissa förändringar av avgifterna. Övriga förslag till förändringar bereds fortfarande inom Regeringskansliet och det arbetet bör inte föregripas. Utskottet välkomnar vidare det effektiviseringsarbete som pågått inom Kemikalieinspektionen och som resulterat i att beslut om växtskyddsmedel förra året fattades inom gällande tidsfrist i 96 procent av fallen. Mot denna bakgrund anser utskottet att motion 2024/25:1394 (SD) yrkandena 3 och 8 kan lämnas utan åtgärd.

Kemikalieinspektionen är enligt sin instruktion ansvarig för att pröva frågor om godkännande av bl.a. växtskyddsmedel. Det har inte framkommit skäl att föreslå någon förändring när det gäller ansvaret för denna fråga. Motion 2024/25:2738 (M) avstyrks.

Regleringen av rodenticider är föranledd av att dessa medel kan utgöra en fara för människor och djur samt den omgivande miljön. Utskottet ser inte skäl för riksdagen att föreslå någon förändring av denna reglering och avstyrker motion 2024/25:2657 (M).

Reservationer

1. Övergripande åtgärder för en cirkulär ekonomi, punkt 1 (C)

av Helena Lindahl (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:2519 av Stina Larsson m.fl. (C) yrkandena 1 och 3 samt avslår motionerna

2024/25:429 av Serkan Köse (S) och

2024/25:2613 av Elin Söderberg m.fl. (MP) yrkandena 24 och 25.

Ställningstagande

Klimatet är vår tids största ödesfråga. Utan en cirkulär ekonomi som bryter fossilberoendet kommer vi inte att kunna reducera vår klimatpåverkan i den utsträckning som krävs för att begränsa den globala uppvärmningen och det ohållbara användandet av naturresurser. De linjära materialflöden vi byggt upp samhället kring måste brytas och ersättas med cirkulära kretslopp, där produkter används betydligt längre och där allt material kan recirkuleras för att bli insatsvaror i nya produktionsled. Insatser på detta område är också viktiga av konkurrensskäl, för att näringslivet i Sverige ska ha goda förutsättningar framöver.

För att den cirkulära omställningen ska lyckas krävs det att politiken sätter ambitiösa mål som såväl den offentliga sektorn som näringslivet tillsammans ska arbeta mot. Sverige bör därför införa ett nationellt mål om att ha en cirkulär ekonomi på plats till 2040, samma år som Sverige bör nå klimatneutralitet. Om det ska vara möjligt att om ca 20 år ta bort lika mycket koldioxid som vi producerar så krävs åtgärder bortom punktkällorna och transportsektorn. Utsläppen som uppstår genom jungfrulig brytning, fortsatt linjära materialflöden och begränsad återvinning av bl.a. kritiska material måste också reduceras. Det behöver därför införas tydliga etappmål på vägen till 2040. Omställningen bör även utvärderas regelbundet och på ett effektivt sätt. Det behövs därför ett nationellt mål om att Sverige ska ha en cirkulär ekonomi på plats till 2040.

Ytterligare ett sätt att driva på den cirkulära omställningen vore att införa en lag om offentlig avyttring. Myndigheter och kommuner har bl.a. mycket möbler och elektronik som, när de inte längre behövs, i högre grad borde gå till återanvändning och återvinning. Det skulle kunna innebära att mycket mer

material återanvänds. Det kan handla om exempelvis inredning eller elektronik. En utredning bör därför tillsätts om hur en sådan lag skulle kunna utformas.

2. Övergripande åtgärder för en cirkulär ekonomi, punkt 1 (MP)

av Emma Nohrén (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:2613 av Elin Söderberg m.fl. (MP) yrkandena 24 och 25 samt avslår motionerna

2024/25:429 av Serkan Köse (S) och

2024/25:2519 av Stina Larsson m.fl. (C) yrkandena 1 och 3.

Ställningstagande

Det är viktigt att främja en cirkulär ekonomi där resurser fortsätter att cirkulera även när en produkt nått slutet av sin livscykel. Sverige har sedan 2020 en strategi för cirkulär ekonomi, men den behöver kompletteras med konkreta mål och kraftfulla styrmedel. Regeringen bör föreslå ett nationellt mål, lagkrav och andra styrmedel för att minska resursförbrukningen så att den håller sig inom planetens gränser. Arbetet med att främja återvinning och återanvändning av metaller, plast, textil, byggmaterial och andra materialströmmar med stor miljöpåverkan måste intensifieras. Farliga ämnen i material behöver fasas ut och på sikt förbjudas för att underlätta återanvändning och återvinning. Sverige har en strategi och handlingsplan för cirkulär ekonomi, där sex prioriterade strömmar pekas ur: plast, textil, livsmedel, förnybara och biobaserade råvaror, bygg- och fastighetssektorn samt innovationskritiska metaller och mineral. Strategin och handlingsplanen utgör en plattform för arbetet och det är centralt att arbetet utifrån strategin och handlingsplanen tas vidare och växlas upp.

3. Hållbar design, konsumtion och teknik, punkt 2 (S)

av Joakim Järrebring (S), Malin Larsson (S), Jytte Guteland (S), Markus Selin (S) och Björn Petersson (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:3109 av Anna-Caren Säterberg m.fl. (S) yrkandena 10 och 34 samt avslår motionerna

2024/25:1318 av Katarina Luhr m.fl. (MP) yrkande 16,

2024/25:2486 av Stina Larsson m.fl. (C) yrkande 3,

2024/25:2502 av Mattias Vepsä m.fl. (S) yrkandena 4 och 5,

2024/25:3047 av Linus Lakso m.fl. (MP) yrkande 27 och

2024/25:3169 av Rickard Nordin m.fl. (C) yrkande 42.

Ställningstagande

Sverige står inför betydande miljö- och klimatutmaningar som kräver omedelbara och effektiva åtgärder. En viktig del är att använda de resurser som utvunnits på ett bättre sätt. I dag har vi i hög grad en linjär ekonomi, där resurser används och sedan kastas bort. Detta måste vi bryta. Genom att övergå till en ekonomi i cirkulär riktning, där resurser används på ett hållbart och effektivt sätt, kan vi bättre möta klimatutmaningarna och uppnå klimatmålen.

Ett första steg för en mer effektiv resurshantering är att förebygga att avfall över huvud taget uppstår. För att uppnå detta behöver vi uppmuntra företag att ta fram resurssnåla produkter som är lätta att återanvända och återvinna. Det förutsätter en tydlig ansvarsfördelning genom hela livscykeln. I förlängningen måste alla företag ta fram produkter som är resurssnåla, lätta att återanvända och återvinna. På så sätt kan vi minska mängden avfall och samtidigt skapa rättvisa konkurrensvillkor för företagen.

Vi vill även främja ekodesign av vattenprodukter inom ramen för EU:s gröna omställning. Genom att fokusera på ekodesign kan vi minska vattenförbrukningen och energianvändningen, vilket bidrar till hållbara vattenresurser och minskar belastningen på va-infrastrukturen. Detta är inte bara bra för miljön utan också för hushållens ekonomi, eftersom det leder till lägre vatten- och energikostnader. Att prioritera ekodesign innebär att vi tar ett helhetsgrepp på miljö- och klimatfrågorna och skapar produkter som är både effektiva och hållbara.

4. Hållbar design, konsumtion och teknik, punkt 2 (C)

av Helena Lindahl (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2024/25:2486 av Stina Larsson m.fl. (C) yrkande 3 och

2024/25:3169 av Rickard Nordin m.fl. (C) yrkande 42 och

avslår motionerna

2024/25:1318 av Katarina Luhr m.fl. (MP) yrkande 16,

2024/25:2502 av Mattias Vepsä m.fl. (S) yrkandena 4 och 5,

2024/25:3047 av Linus Lakso m.fl. (MP) yrkande 27 och

2024/25:3109 av Anna-Caren Säterberg m.fl. (S) yrkandena 10 och 34.

Ställningstagande

På hushållsnivå kan relativt enkla åtgärder vidtas som bidrar till en mer effektiv vattenförbrukning. Det bör därför sättas högre standarder på utformningen av produkter redan i tillverkningsfasen, genom skarpare ekodesignkrav. Det bör genom nationella riktlinjer, och i förlängningen EU:s ekodesignreglering, införas krav på att bl.a. toaletter, duschar och blandare ska vara vattensnåla. Toaletter som är snålspolande eller använder grävatten (dvs. från bad, disk och tvätt) är redan vanligt förekommande och enligt studier kan vattenförbrukningen i ett hushåll minska med upp till 50 procent med rätt typ av åtgärder. Det är också av betydelse att den offentliga sektorn föregår med gott exempel och främjar vattensnål teknik vid renoveringar av fastigheter, samt i möjligaste mån premierar sådan teknik där det är lämpligt inom offentlig upphandling.

Att sluta kretsloppen och minska våra beroenden av att alltid behöva nya naturresurser är brådskande men inte omöjligt. Med dagens tekniska utveckling blir det allt lättare och skattningar har visat att en cirkulär ekonomi kan halvera den svenska industrins utsläpp redan till 2030. Men då måste lagstiftningen uppdateras och det måste bli enklare att göra hållbara och cirkulära val som konsument. Det första steget är att fler produkter och varor börjar designas för att enkelt kunna repareras, uppgraderas och inte gå sönder efter en viss tid. Det bör därför göras en översyn av kraven i ekodesigndirektivet. Lagstiftningen bör även breddas för att omfatta fler sektorer, i syfte att snabbare fasa ut smutsiga energibovar och främja mer energieffektiv och klimatsmart teknik såsom tvåtaktsmotorer eller trädgårdsapparater som inte är eldrivna.

5. Hållbar design, konsumtion och teknik, punkt 2 (MP)

av Emma Nohrén (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2024/25:1318 av Katarina Luhr m.fl. (MP) yrkande 16 och

2024/25:3047 av Linus Lakso m.fl. (MP) yrkande 27 och
avslår motionerna

2024/25:2486 av Stina Larsson m.fl. (C) yrkande 3,

2024/25:2502 av Mattias Vepsä m.fl. (S) yrkandena 4 och 5,

2024/25:3109 av Anna-Caren Säterberg m.fl. (S) yrkandena 10 och 34 samt

2024/25:3169 av Rickard Nordin m.fl. (C) yrkande 42.

Ställningstagande

När vi minskar vattenförbrukningen minskar även vattenbristen liksom behovet av nya vattentäktar och utbyggnad av nya vattenreningsverk och avloppsreningsverk. Det behövs ett brett arbete med att minska onödig vattenanvändning. Detta arbete bör bl.a. omfatta att verka för att vattenförbrukning under produkters livscykel ska inkluderas i EU:s ekodesigndirektiv.

Energieffektiviseringar är det snabbaste, billigaste och mest miljövänliga sättet att minska kostnaderna för och miljöpåverkan av energi. På kort sikt är energieffektiviseringar det effektivaste som vi kan göra för att minska hushållens och företagens energikostnader. EU:s ekodesigndirektiv har varit framgångsrikt med att avlägsna de sämsta produkterna från marknaden. Den styrningen bör kompletteras med en styrning mot de mest energismarta och miljövänliga produkterna. Vi vill därför införa ett bonus malus-system för produkter, där de mest energi- och resurseffektiva produkterna blir billigare på bekostnad av de minst energi- och resurseffektiva produkterna.

6. Krav på produktdesign och livslängd, punkt 3 (V, MP)

av Emma Nohrén (MP) och Andrea Andersson Tay (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:2613 av Elin Söderberg m.fl. (MP) yrkande 190.

Ställningstagande

Många produkter är medvetet designade för en kort livslängd i syfte att öka företagets försäljning. Det förekommer också att företag förstör och slänger helt fungerande produkter, t.ex. kläder eller möbler. Det är ett helt orimligt resursslöseri som i dag är fullt lagligt. Vi vill därför införa krav på produkt-design, produkters livslängd samt konsumenters och oberoende reparatörers rätt att reparera.

7. Företagens förutsättningar för att bidra till en cirkulär ekonomi, punkt 4 (S)

av Joakim Järrebring (S), Malin Larsson (S), Jytte Guteland (S), Markus Selin (S) och Björn Petersson (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:3109 av Anna-Caren Säterberg m.fl. (S) yrkandena 42, 45 och 48 samt

avslår motionerna

2024/25:2502 av Mattias Vepsä m.fl. (S) yrkandena 1 och 3,

2024/25:2613 av Elin Söderberg m.fl. (MP) yrkande 26 och

2024/25:2934 av Sten Bergheden (M).

Ställningstagande

Sverige står inför betydande miljö- och klimatutmaningar som kräver omedelbara och effektiva åtgärder. En viktig del är att använda de resurser som utvunnits på ett bättre sätt. I dag har vi i hög grad en linjär ekonomi, där resurser används och sedan kastas bort. Detta måste vi bryta. Genom att övergå till en ekonomi i cirkulär riktning, där resurser används på ett hållbart och effektivt sätt, kan vi bättre möta klimatutmaningarna och uppnå klimatmålen.

Fler styrmedel behövs för att stärka företagens drivkrafter att återvinna sitt avfall och sedan återbruka materialet. I återvinningen ska avfallet i första hand upparbetas till produkter eller material. Endast i de fall där det inte är möjligt ska avfallet återvinnas till energi. Den socialdemokratiska regeringen tillsatte en kommitté för att utreda inom vilka områden och på vilka sätt ekonomiska styrmedel kan användas för att främja omställningen till en cirkulär ekonomi. Utredningens betänkande är ett viktigt steg på vägen för att kunna utveckla

styrmedel som på ett betydande och samhällsekonomiskt effektivt sätt kan främja en sådan omställning.

Regelverken behöver stärkas för att i tid nå en cirkulär ekonomi. En viktig del i omställningen är att förlänga livslängden på det vi producerar. Att tillverka produkter som inte ska hålla för länge och som inte ska gå att reparera går rakt emot ett effektivt resursutnyttjande. Vi vill därför se över hur man kan utforma regelverk som främjar innovation, nya affärsmodeller och teknikutveckling hos företagen inom cirkulär ekonomi.

En grundläggande förutsättning för att kunna ställa om är att stärka kunskapen om cirkulär ekonomi. Att öka medvetenheten om materialflöden i samhället och fördelarna med cirkulära flöden är av stor vikt för att förstå vilka möjligheter och risker som finns med befintliga resurser och hur de används. Det finns behov av mer forskning och utveckling inom cirkulär ekonomi för att utveckla nya tekniker och öka kunskapen om hur material kan återanvändas och återvinnas på bästa sätt. Genom samarbetsprogram där akademi, industri och offentlig sektor får dela kunskap och idéer kan vi utveckla nytänkande åtgärder. Dessa samarbeten behövs för att påskynda nya cirkulära lösningar som bidrar till ett hållbart samhälle. Genom att vidta dessa åtgärder kommer Sverige att kunna minska sitt ekologiska fotavtryck, skapa nya arbetstillfällen och främja ekonomisk tillväxt på ett hållbart sätt.

8. Företagens förutsättningar för att bidra till en cirkulär ekonomi, punkt 4 (MP)

av Emma Nohrén (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:2613 av Elin Söderberg m.fl. (MP) yrkande 26 och
avslår motionerna

2024/25:2502 av Mattias Vepsä m.fl. (S) yrkandena 1 och 3,

2024/25:2934 av Sten Bergheden (M) och

2024/25:3109 av Anna-Caren Säterberg m.fl. (S) yrkandena 42, 45 och 48.

Ställningstagande

Det är viktigt att främja en cirkulär ekonomi där resurser fortsätter att cirkulera även när en produkt nått slutet av sin livscykel. Föregångare bland organisationer och företag har börjat ställa om och utveckla cirkulära affärsmodeller, men stora delar av näringslivet har fortfarande en lång väg

kvar att gå. Företag som vill utveckla cirkulära affärsmodeller bör därför stödjas.

9. Cirkulär hantering av förpackningar, punkt 5 (S)

av Joakim Järrebring (S), Malin Larsson (S), Jytte Guteland (S), Markus Selin (S) och Björn Petersson (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:3109 av Anna-Caren Säterberg m.fl. (S) yrkandena 38 och 39 samt avslår motionerna

2024/25:113 av Björn Tidland (SD),

2024/25:1085 av Lars Püss (M) yrkandena 1 och 2,

2024/25:1398 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkande 1 och

2024/25:2984 av Markus Wiechel och Victoria Tiblom (båda SD) yrkande 5.

Ställningstagande

Sverige står inför betydande miljö- och klimatutmaningar som kräver omedelbara och effektiva åtgärder. En viktig del är att nyttja de resurser som utvunnits på ett bättre sätt. I dag har vi i hög grad en linjär ekonomi, där resurser används och sedan kastas bort. Detta måste vi bryta. Genom att övergå till en ekonomi i cirkulär riktning, där resurser används på ett hållbart och effektivt sätt, kan vi bättre möta klimatutmaningarna och uppnå klimatmålen.

Producentansvaret för förpackningar är en viktig drivkraft för att styra mot mer cirkulära lösningar. Därför är det självklart att alla förpackningar, även om de har slängts, ska fortsätta att vara en del av producentansvaret.

I dag finns även problem med att ett antal producenter inte betalar förpackningsavgift, trots att de har producentansvar. Det leder till uteblivna avgifter och innebär att skötsamma producenter tvingas betala för friåkarnas andel. För en rättvis och effektiv återvinning behöver vi säkerställa att alla som sätter förpackningar på marknaden också betalar en förpackningsavgift.

10. Cirkulär hantering av förpackningar, punkt 5 (SD)

av Martin Kinnunen (SD), Staffan Eklöf (SD), Mattias Eriksson Falk (SD) och Victoria Tiblom (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:1398 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkande 1 och avslår motionerna

2024/25:113 av Björn Tidland (SD),

2024/25:1085 av Lars Püss (M) yrkandena 1 och 2,

2024/25:2984 av Markus Wiechel och Victoria Tiblom (båda SD) yrkande 5 och

2024/25:3109 av Anna-Caren Säterberg m.fl. (S) yrkandena 38 och 39.

Ställningstagande

Utgångspunkten för att göra det möjligt för människor att bidra till en hög grad av cirkularitet när det kommer till förpackningar, textilier, elektronik m.m. är att det är enkelt att bidra. Hushållen ska lätt kunna förstå hur man går till väga för att göra rätt och tillgången till insamlingsystem ska vara god. Tillgången till återvinningsstationer är av grundläggande betydelse, men det är även viktigt att förpackningsmaterial utformas på ett sådant sätt att de kan återvinnas.

Ett starkt producentansvar ger företag incitament att se över hela sin produktions- och avfallshanteringskedja. Då kan avfallet i bästa fall ses som en resurs, vilket bidrar ytterligare till att öka återvinningen. Genom att företag tar ansvar för avfallet stimulerar man till att produktdesign och material anpassas så att återvinningsprocessen kan bli så effektiv som möjligt.

EU:s nya förpackningsförordning styr tydligt mot återanvändning och skärper återvinningskraven. Målnivåerna och kraven i förordningen är högt ställda och det är viktigt att arbetet med att utvärdera och utveckla EU:s politik på förpackningsområdet fortsätter.

Vi välkomnar arbetet med att förbättra förutsättningarna för cirkularitet på förpackningsområdet men konstaterar samtidigt att det funnits en övertro på nyttan av återanvändningsbara förpackningar. Återanvändning är inte alltid att föredra framför återvinning. Aluminiumförpackningar för drycker och petflaskor är två exempel där man uppnått samma eller lägre klimatpåverkan än vad som är fallet med returglassystemen. Det är önskvärt att Sverige inom ramen för EU-samarbetet arbetar för regelverk som skapar ökad flexibilitet mellan återanvändning och återvinning.

11. Cirkularitet inom byggsektorn, punkt 6 (MP)

av Emma Nohrén (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:1753 av Katarina Luhr m.fl. (MP) yrkandena 32, 35 och 36 samt avslår motion

2024/25:2648 av Aron Emilsson (SD) yrkande 2.

Ställningstagande

Nya krav på cirkularitet behövs i alla delar av byggprocessen. För att främja cirkulära byggmaterialflöden och effektivisera processen för att avfall ska kunna bli en ny produkt behövs ett arbete för att definiera viktiga material och materialströmmar. Naturvårdsverket bör, i samarbete med industrin, ta fram kriterier för detta.

Redan i dag finns krav på källsortering av olika material vid byggnation och rivning, men trots detta går mycket material direkt till soptippen. Det behöver därför också ställas hårdare krav på sortering av material vid renovering, ombyggnad och rivning för att mer material ska kunna komma till nyanvändning.

Olika nybyggnadsprojekt hanterar i dag avfallsfrågan helt olika och det är av vikt att minimera det byggmaterial som går iväg som en avfallsfraktion. Effekterna av en styrande avfallstaxa specifikt för byggavfall bör därför utredas.

12. Cirkulär hantering av textilier, punkt 7 (S, C)

av Joakim Järrebring (S), Malin Larsson (S), Jytte Guteland (S), Markus Selin (S), Helena Lindahl (C) och Björn Petersson (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 7 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2024/25:2519 av Stina Larsson m.fl. (C) yrkande 5 och

2024/25:3109 av Anna-Caren Säterberg m.fl. (S) yrkande 36 och

avslår motion

2024/25:774 av Johan Büser och Gunilla Carlsson (båda S).

Ställningstagande

Inom textilområdet produceras ständigt nya kollektioner som kort därefter slängs bort. Enligt uppgifter från kommissionen ligger det högt på listan över globala miljö- och klimatbelastningar. Att förlänga livslängden och hållbarheten på textilier innebär en stor miljö- och klimatnytta eftersom det minskar beroendet av jungfruligt material och öppnar för att använda svensk skogsråvara i högre utsträckning. Vi välkomnar därför kommissionens förslag om att producenter av textilier också ska täcka kostnaderna för att samla in, sortera och återvinna kläderna.

Ett producentansvar skulle kraftigt öka mängden insamlad textil och kan rentav leda till ett överskott av textilavfall i Sverige. I dag skickas mycket av den textil som inte går till förbränning till utlandet, vilket är en enorm resursförlust eftersom den ofta förbränns eller hamnar på deponi där i stället. En försvinnande liten andel av det som exporteras återbrukas eller materialåtervinns. Textiliernas livslängd bör i stället förlängas på plats här i Sverige. Det kan vi göra genom att stärka möjligheterna till en storskalig infrastruktur för sortering och fiberåtervinning. Detta saknas nästan helt i dag, men det skulle gynna den växande svenska textiltillverkningen genom att ge den tillgång till återvunna och giftfria insatsvaror. Det är därför viktigt att regleringen utformas för att främja innovation, hållbara affärsmodeller och utveckling av ny teknik.

13. Cirkulär hantering av metaller och mineral, punkt 8 (S)

av Joakim Järrebring (S), Malin Larsson (S), Jytte Guteland (S), Markus Selin (S) och Björn Petersson (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 8 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2024/25:1457 av Tobias Andersson m.fl. (SD) yrkande 17,

2024/25:3109 av Anna-Caren Säterberg m.fl. (S) yrkande 35 och

2024/25:3136 av Fredrik Olovsson m.fl. (S) yrkande 21 och

avslår motionerna

2024/25:1329 av Elin Söderberg m.fl. (MP) yrkande 2 och

2024/25:2613 av Elin Söderberg m.fl. (MP) yrkande 27.

Ställningstagande

Sverige står inför betydande miljö- och klimatutmaningar som kräver omedelbara och effektiva åtgärder. En viktig del är att använda de resurser som utvunnits på ett bättre sätt. I dag har vi i hög grad en linjär ekonomi, där resurser används och sedan kastas bort. Detta måste vi bryta. Genom att övergå till en ekonomi i cirkulär riktning, där resurser används på ett hållbart och effektivt sätt, kan vi bättre möta klimatutmaningarna och uppnå klimatmålen.

En cirkulär hantering och återanvändning av metaller är viktigt ur både ett ekonomiskt och miljömässigt perspektiv. Regeringen bör därför utarbeta och införa tydliga regelverk och insamlingssystem för att öka återvinningen av basmetaller. Detta kan inkludera krav på producentansvar och etablering av effektiva återvinningsstationer. Det bör vara en del i en uppdaterad mineralpolitisk strategi. De regelverk som reglerar återvinning och återanvändning av metaller och mineral bör således ses över.

Elektronikavfall har allra störst påverkan på klimatet, med mobiltelefoner i topp. Vi föreslår därför ett utökat producentansvar för oanvända mobiltelefoner och småelektronik.

14. Cirkulär hantering av metaller och mineral, punkt 8 (MP)

av Emma Nohrén (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 8 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2024/25:1329 av Elin Söderberg m.fl. (MP) yrkande 2 och
2024/25:2613 av Elin Söderberg m.fl. (MP) yrkande 27 och
avslår motionerna

2024/25:1457 av Tobias Andersson m.fl. (SD) yrkande 17,
2024/25:3109 av Anna-Caren Säterberg m.fl. (S) yrkande 35 och
2024/25:3136 av Fredrik Olovsson m.fl. (S) yrkande 21.

Ställningstagande

Gruvnäringen kommer ofrånkomligt alltid att ha en betydande miljöpåverkan. Det är därför minst lika viktigt att genom att främja innovation av nya material och cirkulära affärsmodeller minska det totala behovet av ny gruvbrytning. I dag är det ofta billigare att använda nya naturresurser än återvunnet material. För att gynna en cirkulär ekonomi behöver återvunnet material bli mer konkurrenskraftigt. Fler ekonomiska styrmedel behöver utvecklas utifrån principen om att förorenaren ska betala så att kostnaden för användning av jungfruliga material, förstörelse av ekosystem och klimatbelastningen

inkluderas i kostnaden för material och produkter. Sverige bör fram en strategi för en hållbar mineral- och metallförsörjning. Ett centralt fokusområde i detta arbete är cirkularitet och resurseffektivitet. För att minimera behovet av jungfrulig brytning av metaller och mineral behöver de resurser som redan brutits användas så effektivt som möjligt i samhället. Elektronik behöver återanvändas och metallerna återvinnas. Produktdesign behöver möjliggöra återvinning och en cirkulär ekonomi. Vidare bör de mineraler och metaller som kan utvinnas från deponier och slagghögar tillvaratas.

Dessutom bör pantsystem införas på fler slag av förpackningar och produkter, särskilt produkter som innehåller sällsynta metaller, som exempelvis maskiner och elektronik, för att dessa metaller i hög grad ska kunna återvinnas.

15. Övriga frågor om återanvändning och återvinning, punkt 9 (SD)

av Martin Kinnunen (SD), Staffan Eklöf (SD), Mattias Eriksson Falk (SD) och Victoria Tiblom (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 9 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:1398 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkandena 15 och 16 samt avslår motionerna

2024/25:115 av Rashid Farivar (SD) yrkande 2,

2024/25:2026 av Mats Green (M),

2024/25:2404 av Magnus Resare (M) och

2024/25:3169 av Rickard Nordin m.fl. (C) yrkandena 44 och 57.

Ställningstagande

Freoner har potentiellt mycket negativa effekter på miljön eftersom de bryter ned och tunnar ut ozonlagret i atmosfären. Förutom att tunna ut ozonskiktet är freon en mycket kraftfull växthusgas. Ett kilo freon har samma växthuseffekt som upp till 11 000 kilo koldioxid. Trots att problemet med freon inte ges lika stort utrymme i debatten i dag som för några decennier sedan orsakar freon fortfarande stor skada.

För att möta miljöhotet från freoner ska alla material som innehåller freon hanteras som farligt avfall och materialet ska hållas intakt till dess det är inlämnat till en godkänd anläggning som har rätt kompetens för att destruera denna typ av material. Lagstiftning för att tydliggöra hur detta ska gå till finns i dag på så väl nationell som europeisk nivå. Men trots detta visar erfarenhet från branschen att lagstiftningen i alltför stor utsträckning inte följs.

Uttjänta kylskåp från handel och restaurang hamnar i bristande utsträckning på en godkänd återvinningsanläggning. Andelen kylskåp som skadas i transport med läckage av freon är utbrett. Freon förekommer även i gamla byggmaterial, vilket måste ges ökad uppmärksamhet. Erfarenhet i återvinningsbranschen tyder på att enbart en liten mängd av dessa byggmaterial i dag hanteras på rätt sätt. Det behövs mer riktad information till alla aktörer som hanterar material med freon. Den bristande kunskapen är i dag utbredd inom bl.a. byggbranschen, fastighetssektorn och livsmedelshandeln. Tillsynen och kontrollen måste stärkas och bli bättre.

Vi vill se en utredning som tar reda på varför så lite av dessa material i dag tas om hand på rätt sätt, och hur man kan gå till väga för att lagstiftningen ska följas och omhändertagandet av material med freon förbättras.

16. Övriga frågor om återanvändning och återvinning, punkt 9 (C)

av Helena Lindahl (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 9 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:3169 av Rickard Nordin m.fl. (C) yrkandena 44 och 57 samt avslår motionerna

2024/25:115 av Rashid Farivar (SD) yrkande 2,

2024/25:1398 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkandena 15 och 16,

2024/25:2026 av Mats Green (M) och

2024/25:2404 av Magnus Resare (M).

Ställningstagande

Omställningen kommer att kräva stora investeringar i både befintliga och helt nya tekniker, material, system, tjänster, transportlösningar, sätt att bygga och mer därtill. Då är det viktigt att investeringar riktas mot det som är hållbart och som kan bidra till efterlevnaden av klimatmålen. Oljepannor räknas inte som det vanligaste medlet för att värma hushåll i Sverige i dag, men man räknar ändå med att tiotusentals pannor är kvar i drift. Inom industrin saknas helt statistik. Oljepannorna byts ut i alldeles för långsam takt i förhållande till miljö- och klimatmålen. Införandet av en skrotningspremie bör därför övervägas, för att snabbare fasa ut användning av oljepannor såväl i industri som för hushåll.

Människors resande och transporter av varor har varit centralt för att bygga dagens samhälle. Det har berikat vår kultur och skapat det välstånd som vi i

dag åtnjuter. Att kunna transportera sig mellan olika delar av landet gör att arbetsmarknadsregionerna växer och jobb och företagande kan växa i hela landet. Samtidigt står transportsektorn för en tredjedel av de totala utsläppen av växthusgaser. Jag anser att vi ska fortsätta resa och utbyta idéer och varor med världens alla hörn, men då behöver transportsektorn också ställa om. Det är därför positivt att regeringen återinfört skrotningspremien för uttjänta fordon, men reglerna behöver ändras så att också begagnade miljöbilar är stödberättigade.

17. Övergripande frågor om avfall, punkt 10 (C)

av Helena Lindahl (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 10 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:2519 av Stina Larsson m.fl. (C) yrkande 9 och
avslår motionerna

2024/25:1753 av Katarina Luhr m.fl. (MP) yrkande 33,

2024/25:2613 av Elin Söderberg m.fl. (MP) yrkande 88 och

2024/25:2822 av Sten Bergheden (M).

Ställningstagande

Jag och mitt parti vill införa en nollvision för avfall som en metod för att uppnå en hållbar konsumtion och produktion. Det innebär ett förhållningssätt som styr mot att produkter designas för att kunna återbrukas och återvinnas i sin helhet, men också ett sätt att se på förbrukade varor som användbara resurser att bevara i kretsloppet snarare än avfall. För att förlänga resursers livslängd och värde bör EU även ta fram en resurslagstiftning som ett komplement till dess avfallslagstiftning. Inom Europa har vi ofta goda förutsättningar att på ett mer miljömässigt sätt ta hand om det avfall vi genererar. Det minskar inte bara EU:s globala miljöpåverkan, utan skapar också en värdefull tillgång till de material som behövs i en modern, högteknologisk återvinningsindustri.

18. Övergripande frågor om avfall, punkt 10 (MP)

av Emma Nohrén (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 10 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2024/25:1753 av Katarina Luhr m.fl. (MP) yrkande 33 och
2024/25:2613 av Elin Söderberg m.fl. (MP) yrkande 88 och
avslår motionerna

2024/25:2519 av Stina Larsson m.fl. (C) yrkande 9 och
2024/25:2822 av Sten Bergheden (M).

Ställningstagande

För att stimulera en resurseffektiv och cirkulär ekonomi bör tillsynen inom avfallsområdet öka, nationella kriterier för när avfall upphör att vara avfall (end of waste) tas fram och lagstiftningen utvecklas i fråga om skyldigheten för företag att minimera sitt avfall. Rätt behandlat blir avfallet en resurs som kan användas på en mängd områden och därigenom bidra till att nya affärsområden och marknader skapas.

Avfallslagstiftningen behöver ses över. I dag sätter den ibland käppar i hjulet för att lämpligt material kan komma till nyanvändning, eftersom det blir klassat som avfall. Det behövs därför en översyn av avfallslagstiftningen med målet att öka det cirkulära kretsloppet av produkter och material.

19. Kommunalt avfall och verksamhetsavfall, punkt 11 (S)

av Joakim Järrebring (S), Malin Larsson (S), Jytte Guteland (S), Markus Selin (S) och Björn Petersson (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 11 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:3109 av Anna-Caren Säterberg m.fl. (S) yrkande 37 och
avslår motion
2024/25:2519 av Stina Larsson m.fl. (C) yrkande 4.

Ställningstagande

Producentansvaret som i dag finns för verksamhetsavfall måste tydliggöras, utvecklas och styras mer mot återvinning och återanvändning. Det behöver finnas tydliga incitament för företag som tillverkar eller erbjuder tjänster som sätter byggprodukter och emballage på marknaden.

20. Kommunalt avfall och verksamhetsavfall, punkt 11 (C)

av Helena Lindahl (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 11 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:2519 av Stina Larsson m.fl. (C) yrkande 4 och

avslår motion

2024/25:3109 av Anna-Caren Säterberg m.fl. (S) yrkande 37.

Ställningstagande

Under 2022 antog regeringen en förordning som innebar att insamlingen av förpackningar från hushållen kommunaliserades. Att minska förpackningars miljöpåverkan och öka deras cirkularitet bör vara en prioriterad ambition, och jag och mitt parti har tidigare velat att det befintliga producentansvarssystemet utvecklas i nära samarbete med återvinningsindustrin i stället för att samlingsansvaret kommunaliseras. Nu är det ett faktum att samlingsansvaret flyttats. I dag sker en stor del av avfallsinsamlingen redan hos kommunerna och det blir enklare och mer logiskt för vanliga konsumenter att lämna bl.a. förpackningar och gamla kläder på samma ställe. Det är dock viktigt att kommunerna får ersättning för de extra kostnader som insamlingen medför. Om kommunerna ska samla in avfall sker det på uppdrag av producenterna och kommunerna ska därför ersättas för detta. Samtidigt är det viktigt att de system som utformas för kommunal insamling utformas i samarbete med producenterna och att de blir kostnadseffektiva med en hög miljönytta som främjar cirkulära flöden och marknader och inte leder till onödiga kostnader, som i förlängningen belastar hushållen.

21. Deponier och avfallsverksamhet, punkt 12 (SD)

av Martin Kinnunen (SD), Staffan Eklöf (SD), Mattias Eriksson Falk (SD) och Victoria Tiblom (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 12 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:1398 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkande 14 och

avslår motionerna

2024/25:4 av Robert Stenkvist (SD) yrkandena 1–6,

2024/25:797 av Martina Johansson och Malin Björk (båda C) yrkandena 1 och 2 samt

2024/25:2756 av Ann-Sofie Lifvenhage (M).

Ställningstagande

De senaste åren har flera händelser ägt rum där oseriösa och ibland kriminella företagare har flyttat avfall mellan olika platser för att undvika att behöva stå för saneringskostnaderna. Det bör därför utredas närmare hur lagstiftningen kan anpassas för att komma till rätta med brottslighet vid hantering av avfall.

22. Brottslighet inom avfallsområdet, punkt 13 (S)

av Joakim Järrebring (S), Malin Larsson (S), Jytte Guteland (S), Markus Selin (S) och Björn Petersson (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 13 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:3109 av Anna-Caren Säterberg m.fl. (S) yrkandena 49–51 och avslår motionerna

2024/25:1398 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkande 13,

2024/25:2665 av Ann-Sofie Lifvenhage (M) och

2024/25:3170 av Helena Vilhelmsson (C) yrkandena 1 och 2.

Ställningstagande

Miljöbrotten är ett växande problem i vårt samhälle som kan få allvarliga följder för både miljön och människors hälsa. Dessa brott kan leda till allt från ödeläggande bränder till skadliga utsläpp. Det vanligaste motivet är pengar. Forskning och polisens rapporter indikerar att det finns en stark koppling mellan miljöbrott och större brottsnätverk. Alltför många miljöbrott förblir olösta och de påföljder som finns i dag är otillräckliga. Ofta är det skattebetalarna som får stå för kostnaden för dessa brott, som när myndigheter och kommuner måste hantera stora mängder avfall som dumpats illegalt. För att komma åt miljöbrotten och den organiserade brottsligheten krävs därför kraftfulla åtgärder som ökar möjligheterna att upptäcka miljöbrottslighet och minskar möjligheten att göra en ekonomisk förtjänst på sådan brottslighet.

Tillsynen av avfallshantering spelar en viktig roll för att säkerställa att avfall hanteras på ett ansvarsfullt sätt. För att kunna upptäcka och stoppa oseriösa aktörer som bedriver illegal avfallshantering behöver den uppsökande

tillsynen prioriteras. Det är avgörande för att i ett tidigt skede upptäcka och agera mot verksamheter som begår miljöbrott. Vi ser också möjligheter att stärka miljötillsynen. Genom att förstärka och skärpa tillsynen kan vi komma till rätta med den illegala avfallshanteringen.

23. Brottslighet inom avfallsområdet, punkt 13 (SD)

av Martin Kinnunen (SD), Staffan Eklöf (SD), Mattias Eriksson Falk (SD) och Victoria Tiblom (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 13 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:1398 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkande 13 och avslår motionerna

2024/25:2665 av Ann-Sofie Lifvenhage (M),

2024/25:3109 av Anna-Caren Säterberg m.fl. (S) yrkandena 49–51 och

2024/25:3170 av Helena Vilhelmsson (C) yrkandena 1 och 2.

Ställningstagande

Kommunerna har i dag stora problem med att hantera ansvaret för tillsyn på avfalls- och återvinningsanläggningar. Kompetensen varierar stort från kommun till kommun och den ökande kriminaliteten i sektorn gör arbetet mer utmanande. Det krävs en större samordning mellan polis, statliga myndigheter och kommuner när det kommer till miljötillsynen över avfalls- och återvinningsanläggningar. En lösning skulle kunna vara att flytta tillsynsansvaret till länsstyrelserna. Det bör därför genomföras en översyn om hur tillsynen av avfalls- och återvinningsanläggningar kan förbättras.

24. Cirkulär livsmedelsproduktion och åtgärder mot matsvinn, punkt 15 (S)

av Joakim Järrebring (S), Malin Larsson (S), Jytte Guteland (S), Markus Selin (S) och Björn Petersson (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 15 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:3108 av Anna-Caren Säterberg m.fl. (S) yrkande 31 och avslår motionerna
2024/25:452 av Serkan Köse (S),
2024/25:1849 av Marianne Fundahn (S),
2024/25:2067 av Niels Paarup-Petersen m.fl. (C) yrkandena 1 och 2,
2024/25:2519 av Stina Larsson m.fl. (C) yrkande 7,
2024/25:2613 av Elin Söderberg m.fl. (MP) yrkande 143 och
2024/25:3038 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 31.1.

Ställningstagande

Matsvinn uppstår i alla led i livsmedelskedjan. Det kostar onödiga pengar och orsakar en stor påfrestning på klimatet. Att kasta mindre mat är därför bra både för plånboken och den gröna omställningen. En viktig del i detta är att bättre ta vara på de resurser som aldrig blir mat utan går förlorade i livsmedelskedjan. Outnyttjade resurser finns i både grönsaksodling och produktion av kött. Näringsrika broccoliblad tas inte till vara i fält, men skulle kunna blandas ned i olika livsmedel som soppor och bröd. Blodet som blir över vid slakt skulle kunna användas till nya matvaror eller fungera som smakförstärkare. Om matsvinnet minskade redan i förädlingsledet mellan primärproduktionen och livsmedelsindustrin skulle det inte bara gagna miljön och klimatet, utan även stärka den svenska jordbruks- och livsmedelssektorn.

25. Cirkulär livsmedelsproduktion och åtgärder mot matsvinn, punkt 15 (C)

av Helena Lindahl (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 15 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:2519 av Stina Larsson m.fl. (C) yrkande 7 och avslår motionerna
2024/25:452 av Serkan Köse (S),
2024/25:1849 av Marianne Fundahn (S),
2024/25:2067 av Niels Paarup-Petersen m.fl. (C) yrkandena 1 och 2,
2024/25:2613 av Elin Söderberg m.fl. (MP) yrkande 143,
2024/25:3038 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 31.1 och
2024/25:3108 av Anna-Caren Säterberg m.fl. (S) yrkande 31.

Ställningstagande

Att minska matsvinnet är bra för miljön på en mängd olika sätt. FN:s hållbarhetsmål för matavfall till 2030 innebär att matsvinnet ska halveras i butiks- och konsumentledet. Sveriges mål är att insatser ska vara på plats så att det sammantagna livsmedelsavfallet minskar med minst 20 viktprocent per capita från 2020 till 2025. Detta behöver skärpas så att vi till 2025 minskar matsvinnet med 30 procent och till 2030 halverar matsvinnet i linje med åtagandet i Agenda 2030. För att kunna nå målen bör det bl.a. införas rapporteringskrav för livsmedelsbutiker till Naturvårdsverket för att få fram mer träffsäkra åtgärder. Även grossister bör omfattas på ett liknande sätt, för att minska det samlade matsvinnet.

26. Cirkulär livsmedelsproduktion och åtgärder mot matsvinn, punkt 15 (MP)

av Emma Nohrén (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 15 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2024/25:2613 av Elin Söderberg m.fl. (MP) yrkande 143 och

2024/25:3038 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 31.1 och
avslår motionerna

2024/25:452 av Serkan Köse (S),

2024/25:1849 av Marianne Fundahn (S),

2024/25:2067 av Niels Paarup-Petersen m.fl. (C) yrkandena 1 och 2,

2024/25:2519 av Stina Larsson m.fl. (C) yrkande 7 och

2024/25:3108 av Anna-Caren Säterberg m.fl. (S) yrkande 31.

Ställningstagande

Det är viktigt att hålla i och ge långsiktiga förutsättningar för pågående verksamhet t.ex. genom att öka anslaget för minskat matsvinn inom de pågående uppdrag som Livsmedelsverket, Jordbruksverket och Naturvårdsverket har inom ramen för livsmedelsstrategin och förlänga arbetet till 2030. Sverige måste även använda ny teknik för att minska resursförbrukningen och svinnet inom livsmedelssektorn.

27. Mätning av matsvinn, punkt 16 (SD)

av Martin Kinnunen (SD), Staffan Eklöf (SD), Mattias Eriksson Falk (SD) och Victoria Tiblom (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 16 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2024/25:1398 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkandena 5 och 6.

Ställningstagande

Regeringen har nyligen beslutat om nya etappmål för att minska matsvinnet. Detta är positivt, men ett fungerande system för mätning, med tydliga definitioner och som inte påverkar företagens lönsamhet negativt, är grundläggande i arbetet med att minska matsvinnet. Ett ramverk med tydliga mätregler och definitioner av nyckeltermer bör tas fram. Ramverket ska sträva mot att alla aktörer i livsmedelskedjan mäter på samma sätt och kan bidra med mätresultat som går att sammanställa på nationell nivå. För att skapa bättre förutsättningar för att minska matsvinnet bör mätningarna av matsvinn framöver omfatta flera flöden än vad som i dag omfattas av EU:s mätkrav. Ett sådant exempel är potentiellt ätbar mat.

28. Biogasproduktion och hantering av slaktavfall, punkt 17 (SD)

av Martin Kinnunen (SD), Staffan Eklöf (SD), Mattias Eriksson Falk (SD) och Victoria Tiblom (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 17 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2024/25:1395 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkande 61 och
avslår motion
2024/25:2984 av Markus Wiechel och Victoria Tiblom (båda SD) yrkande 2.

Ställningstagande

Djurhållare är skyldiga att ta hand om döda djur och slaktbiprodukter på ett säkert sätt för att undvika risk för spridning av smittsamma sjukdomar.

Normalt ska slaktavfall eller kadaver sändas till en godkänd eller registrerad anläggning eller mottagare. Det är tillåtet i hela landet att gräva ned döda sällskapsdjur och hästar, om kommunens anvisningar och EU-lagstiftningens krav på nedgrävning följs. Det finns även undantag för en del slaktbiprodukter. Det gäller exempelvis avfall från vilthanteringsanläggningar, renslakt och husbehovsslakt. Slaktbiprodukter som uppstår vid bl.a. jakt för eget eller ett jaktlags bruk kan lämnas kvar i skogen. För lantbruk med fjäderfä- och svinproduktion som har gårdspanna, är det i dag möjligt att få pannan godkänd av Jordbruksverket för förbränning av gårdens döda djur. Fler djurslag och även slaktavfall borde kunna brännas i gårdspannor och värmeverk i större omfattning än i dag.

29. Etappmål om ökad återföring av fosfor och kväve, punkt 18 (V, MP)

av Emma Nohrén (MP) och Andrea Andersson Tay (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 18 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:3037 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 37.

Ställningstagande

Återföringen av fosfor och kväve till livsmedelsproduktionen måste öka. Vi beklagar att regeringen valde svagare skrivningar i de nya etappmålen för arbetet mot övergödning än vad Miljömålsberedningen föreslog. Det är allmänt vedertaget att ju mer precist ett mål är formulerat, desto bättre förutsättningar skapas för att arbeta mot att nå målet. Vi anser därför att nya etappmål om ökad återföring av fosfor och kväve till livsmedelsproduktionen ska fastslås, i enlighet med Miljömålsberedningens förslag.

30. Övriga frågor om fosfor och kväve, punkt 19 (S)

av Joakim Järrebring (S), Malin Larsson (S), Jytte Guteland (S), Markus Selin (S) och Björn Petersson (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 19 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:3109 av Anna-Caren Säterberg m.fl. (S) yrkandena 57 och 58 samt avslår motionerna

2024/25:1372 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkandena 3 och 7 samt

2024/25:3037 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkandena 38, 39 och 45.

Ställningstagande

Sveriges hav och vatten står inför avsevärda problem och det är en prioritering för oss att vända denna utveckling. Överfiske, övergödning, miljögifter och plastskräp försämrar havsmiljön och stör den biologiska mångfalden. Vattenkvaliteten i sjöar och vattendrag hotas av ämnen som är svåra att bryta ned. För att vända utvecklingen behövs kraftfulla åtgärder som bidrar till friska hav och vatten.

Övergödning är en bidragande orsak till den kritiska situationen i Östersjön i dag. Utsläpp av kväve och fosfor försämrar livsmiljön för fiskarna. Dessutom bidrar den till ökad algblooming.

För att stärka förutsättningarna för såväl fiskebestånden som havsmiljön i allmänhet krävs att mindre fosfor och kväve släpps ut i Östersjön. Cirkulariteten i gödselanvändningen måste öka för att begränsa problemen med övergödning i haven. Som en del i detta arbete bör införandet av en kvotplikt för återvunnen fosfor och återvunnet kväve i mineralgödsel utredas. Med en ökad cirkularitet finns potential att minska övergödningen i våra hav och vatten.

31. Övriga frågor om fosfor och kväve, punkt 19 (SD)

av Martin Kinnunen (SD), Staffan Eklöf (SD), Mattias Eriksson Falk (SD) och Victoria Tiblom (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 19 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:1372 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkandena 3 och 7 samt avslår motionerna

2024/25:3037 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkandena 38, 39 och 45 samt

2024/25:3109 av Anna-Caren Säterberg m.fl. (S) yrkandena 57 och 58.

Ställningstagande

Övergödning, i synnerhet tillförsel av kväve och fosfor som orsakar syrebrist, bottendöd och algblooming, förekommer i en omfattning som frekvent beskrivs som alarmerande. Situationen har förbättrats, men det går långsamt.

Tillförseln av kväve har minskat, men måste sjunka ytterligare för att stoppa de problem som övergödning medför. Med nuvarande utveckling kommer det att ta mycket lång tid att få god status på stora delar av Östersjöns vatten.

Det finns potential för återvunnen fosfor och återvunnet kväve i mineralgödsel. Marknaden för detta är dock mycket liten i dag, varför en strategi krävs på EU-nivå. En kvotplikt inom EU på inblandning av återvunnen fosfor och återvunnet kväve bör även utredas närmare.

32. Övriga frågor om fosfor och kväve, punkt 19 (MP)

av Emma Nohrén (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 19 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:3037 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkandena 38, 39 och 45 samt avslår motionerna

2024/25:1372 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkandena 3 och 7 samt

2024/25:3109 av Anna-Caren Säterberg m.fl. (S) yrkandena 57 och 58.

Ställningstagande

En kvotplikt på inblandning av återvunnen fosfor och kväve i mineralgödsel skulle styra mot en ökad inblandning och underlätta för etablering av nya tekniker. Sverige bör därför inom EU verka för att det införs en kvotplikt på inblandning av en minsta mängd återvunnen fosfor och återvunnet kväve i mineralgödsel.

Återföringen av fosfor och kväve till livsmedelsproduktionen måste öka. Jag beklagar att regeringen valde svagare skrivningar i de nya etappmålen för arbetet mot övergödning, än vad Miljömålsberedningen föreslog. Det är allmänt vedertaget att ju mer precist ett mål är formulerat, desto bättre förutsättningar skapas för att arbeta mot att nå målet. Ett etappmål bör slå fast att återföringen av använd fosfor och använt kväve till livsmedelsproduktion till 2030 ska vara minst 50 procent för fosfor och 15 procent för kväve från avlopp.

Regeringen bör även fastställa ett långsiktigt mål, som inte begränsas av dagens system och tekniker, om nära 100 procents giftfri återföring av fosfor och kväve från avlopp till livsmedelsproduktion.

33. Slamanvändning m.m., punkt 20 (SD)

av Martin Kinnunen (SD), Staffan Eklöf (SD), Mattias Eriksson Falk (SD) och Victoria Tiblom (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 20 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:1395 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkandena 12 och 13 samt avslår motion

2024/25:3037 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkandena 36, 61 och 63.

Ställningstagande

När det gäller slam och återföring av växtnäring måste hänsyn tas till säkerhet och växttillgänglighet. Det kan dock konstateras att både lantbrukare och konsumenter i dag ofta är tveksamma till livsmedel som har producerats på jordbruksmark där slam har tillförts.

I dag är även enbart en mindre del fosfor i slammet tillgängligt för upptag. Bättre metoder behöver därför utvecklas för att möjliggöra en återcirkulation av växtnäring i en renare, mer attraktiv, form som är mer tillgänglig för upptag och som både producenter och konsumenter kan acceptera. Det skulle innebära att slam i högre grad kan återföras som växtnäring. Det bör även utredas vilka styrmedel som kan användas för en återcirkulering av växtnäring från en säker hantering av slam.

34. Slamanvändning m.m., punkt 20 (MP)

av Emma Nohrén (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 20 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:3037 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkandena 36, 61 och 63 samt avslår motion

2024/25:1395 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkandena 12 och 13.

Ställningstagande

Det behövs ett helhetsgrepp på hur infrastrukturen för ett förbättrat utnyttjande av stallgödsel kombinerat med ett minskat läckage av växthusgaser till atmosfären kan se ut. Regeringen bör därför ge relevanta myndigheter i uppdrag att utforma förslag till åtgärder samt finansiera genomförandet av sådana åtgärder. Likaså behövs förslag för hur precisionsanvändningen av gödselmedel kan öka. Det är viktigt att det i odlingen inte tillsätts större giva av gödselmedel än växterna tar upp under säsongen. Regeringen bör därför verka för att minimera tillförsel av fosfor och kväve till våra vatten genom att ta fram genomförbara och kostnadseffektiva förslag på hur stallgödsel, avloppsslam/rötslam och matavfall kan utvecklas till en högvärdig och giftfri resurs och att det i odlingen inte tillsätts större giva av gödselmedel än växterna tar upp under säsongen.

Regeringen bör, i enlighet med Miljömålsberedningens förslag, ge Jordbruksverket, Naturvårdsverket, Energimyndigheten, Tillväxtverket, Vinnova och Formas ett gemensamt uppdrag om att ta fram förslag på hur stallgödsel, avloppsvatten, avloppsslam, slam och matavfall kan utvecklas till en högvärdig och giftfri resurs, bl.a. i form av biogödsel eller återföring av näringsämnen till mineralgödsel. Ett sådant uppdrag krävs för att bidra till att nå etappmålet om återföring av näringsämnen.

Det finns redan nu potential att komma igång med en konkret satsning på utvecklingsprojekt inom cirkulär växtnäring. Ett sådant utvecklingsprojekt kan starta i mindre skala, för att sedan skalas upp. Regeringen bör därför ge relevant myndighet i uppdrag att anslå medel för att bedriva utvecklingsprojekt för cirkulär växtnäring i jordbruk, livsmedelssektor, avlopp och avfall samt finansiera en sådan satsning.

35. Ett globalt avtal mot plastföroreningar, punkt 22 (V, MP)

av Emma Nohrén (MP) och Andrea Andersson Tay (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 22 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:3037 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 155.

Ställningstagande

Plastanvändningen i världen skenar och förväntas att dubblas till 2040 om den fortsätter som i dag. Det globala plastskräpet som sprids vidare till haven uppskattas att tredubblas från 11 miljoner ton till 29 miljoner ton 2040. Sverige

bör därför aktivt arbeta för ett ambitiöst globalt avtal mot plastföreningar, som omfattar plastens hela livscykel.

36. Minskad användning av fossil plast, punkt 23 (S)

av Joakim Järrebring (S), Malin Larsson (S), Jytte Guteland (S), Markus Selin (S) och Björn Petersson (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 23 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:3109 av Anna-Caren Säterberg m.fl. (S) yrkande 60 och avslår motion

2024/25:2519 av Stina Larsson m.fl. (C) yrkande 6.

Ställningstagande

Plastnedskräpningen, särskilt i våra hav, är en av vår tids mest angelägna miljöutmaningar. Detta problem har förvärrats av den globala ökningen av produkter av engångsplast. Genom att minska användningen av fossil plast och öka återanvändningen och återvinningen kan vi begränsa spridningen av mikroplaster till haven.

37. Minskad användning av fossil plast, punkt 23 (C)

av Helena Lindahl (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 23 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:2519 av Stina Larsson m.fl. (C) yrkande 6 och avslår motion

2024/25:3109 av Anna-Caren Säterberg m.fl. (S) yrkande 60.

Ställningstagande

Den fossila plasten står samlat för en stor miljöpåverkan. En stor del av den fossila plast som tillverkas och importeras skulle med fördel kunna bytas ut mot biobaserade råvaror från den svenska skogen. Det finns i dag flera exempel på små entreprenörer som ligger långt fram i innovationen när det

gäller biobaserade plaster, något jag välkomnar och vill se mer utav. I bioekonomiutredningen (SOU 2023:84) finns det också förslag om hur denna bioekonomi kan stärkas. Den svenska bioekonomin bör således stärkas för att därmed även bl.a. stärka möjligheten att ersätta mer fossil plast.

38. Övriga plastfrågor, punkt 24 (SD)

av Martin Kinnunen (SD), Staffan Eklöf (SD), Mattias Eriksson Falk (SD) och Victoria Tiblom (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 24 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2024/25:1372 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkandena 19 och 22–25 samt

2024/25:1398 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkande 4 och

avslår motionerna

2024/25:2519 av Stina Larsson m.fl. (C) yrkande 8,

2024/25:2613 av Elin Söderberg m.fl. (MP) yrkande 149,

2024/25:2984 av Markus Wiechel och Victoria Tiblom (båda SD) yrkande 4 och

2024/25:3037 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 156.

Ställningstagande

Förekomsten av plast i marin miljö och andra ekosystem är ett potentiellt tilltagande bekymmer. Marin nedskräpning utgör ett allt större problem, eftersom materialet sprids och orsakar oöverskådliga skador. Enligt en publikation i den fackvetenskapliga tidskriften Science hamnar mellan 1,5 och 4,5 procent av all tillverkad plast i havet. Det innebär mellan 4 och 12 miljoner ton per år. Det krävs en helhetsstrategi i arbetet med att reducera problemen med plast i marin miljö. Problemet är globalt. Den absoluta merparten av plastskräpet härstammar från några få floder, varav de flesta finns i Asien. Sverige bör arbeta internationellt för att stödja drabbade länder i arbetet med förbättrade system för avfallshantering. Vidare bör åtgärder vidtas för att minska den totala användningen av plastprodukter.

Arbetet med att få fram material för plaster som enklare kan återvinnas bör fortsätta. Ökade resurser bör avsättas för att kartlägga och reducera flödena av plast i samhället och generellt minimera konsekvenserna för miljön. Ett totalt förbud riktat mot vissa plastprodukter, både nationellt och inom EU, vore däremot negativt. Grundproblemet är inte plast i sig, utan brister i hanteringen av avfallet. Detta tenderar att utmynna i symbolpolitik och stelbent byråkrati, utan mätbar miljöeffekt, inte minst eftersom man på så vis riskerar att ersätta

engångsartiklar av plast med andra, dyrare produkter med större miljöpåverkan. Däremot borde produkter som förenklar återvinning av plast högre upp i avfallshierarkin uppmuntras.

39. Övriga plastfrågor, punkt 24 (C)

av Helena Lindahl (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 24 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:2519 av Stina Larsson m.fl. (C) yrkande 8 och
avslår motionerna

2024/25:1372 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkandena 19 och 22–25,
2024/25:1398 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkande 4,
2024/25:2613 av Elin Söderberg m.fl. (MP) yrkande 149,
2024/25:2984 av Markus Wiechel och Victoria Tiblom (båda SD) yrkande 4
och
2024/25:3037 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 156.

Ställningstagande

Från den 1 januari 2024 gäller förbud mot engångsmuggar som innehåller mer än 15 procent plast. Därutöver kommer aktörer som erbjuder mat och dryck i engångsmatlådor och engångsmuggar också att behöva erbjuda det i lådor och muggar som kan återanvändas, ett krav som kommer från engångsplastdirektivet. I den senare delen behövs en livscykelanalys. Det kan nämligen bli kontraproduktivt och svårhanterligt för exempelvis snabbmatsställen. Det viktiga är att vi får så bra miljönytta som möjligt av den nya lagstiftningen. Därför behöver effekterna av dessa nya lagar följas noga för att säkerställa att systemen är miljöeffektiva och minimerar onödiga administrativa bördor.

40. Övriga plastfrågor, punkt 24 (MP)

av Emma Nohrén (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 24 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2024/25:2613 av Elin Söderberg m.fl. (MP) yrkande 149 och
2024/25:3037 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 156 och
avslår motionerna
2024/25:1372 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkandena 19 och 22–25,
2024/25:1398 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkande 4,
2024/25:2519 av Stina Larsson m.fl. (C) yrkande 8 och
2024/25:2984 av Markus Wiechel och Victoria Tiblom (båda SD) yrkande 4.

Ställningstagande

För att nå miljömålet om begränsad klimatpåverkan behöver uppvärmningssektorn bli helt fossilfri. Olika typer av plast står för huvuddelen av de fossila utsläppen från svensk kraftvärme. Förbränning av vissa återvinningsbara material, t.ex. vissa plastsorter, bör förbjudas. Regeringen bör även skapa incitament för raffinering av returplast för att få igång en bättre återanvändning av plast.

Plastanvändningen i världen skenar och förväntas att dubblas till 2040 om den fortsätter som i dag. Det globala plastskräpet som sprids vidare till haven uppskattas tredubblas från 11 miljoner ton till 29 miljoner ton 2040. Det är därför av största vikt att Sverige, inom EU och internationellt, driver frågan om att det behövs en absolut minskning av användningen och produktionen av plast från jungfruliga resurser. Regeringen bör även aktivt verka för att det sätts ett tak på den globala plastproduktionen.

41. Övergivna och uttjänta båtar, punkt 25 (MP)

av Emma Nohrén (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 25 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:3037 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 169 och
avslår motionerna
2024/25:581 av Rickard Nordin (C) yrkande 2,
2024/25:1016 av Kerstin Lundgren (C) yrkandena 1 och 2,
2024/25:1030 av Roland Utbult (KD) och
2024/25:2236 av Johanna Rantsi (M).

Ställningstagande

Regeringen bör tillsätta en särskild utredare med uppgift att se över och ta fram förslag på ett system för återvinning av fritidsbåtar. Utredningen ska behandla

frågor om skrotning, övergivna båtar och producentansvar för båtbranschen samt kostnadsberäkningar och övriga konsekvensanalyser.

42. Strandstädning, punkt 26 (SD)

av Martin Kinnunen (SD), Staffan Eklöf (SD), Mattias Eriksson Falk (SD) och Victoria Tiblom (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 26 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:1372 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkande 21 och avslår motionerna

2024/25:1005 av Rickard Nordin (C),

2024/25:1975 av Ann-Sofie Alm (M) yrkandena 1 och 2 samt

2024/25:2978 av Markus Wiechel m.fl. (SD) yrkande 4.

Ställningstagande

Förekomsten av plast i marin miljö och andra ekosystem är ett potentiellt tilltagande bekymmer. Marin nedskräpning utgör ett allt större problem, eftersom materialet sprids och orsakar oöverskådliga skador. Enligt en publikation i den fackvetenskapliga tidskriften Science hamnar mellan 1,5 och 4,5 procent av all tillverkad plast i havet. Det innebär mellan 4 och 12 miljoner ton per år. Berörda kommuner bör därför erbjudas ett mer långsiktigt stöd för strandstädning.

43. Kemikaliearbetets mål och metodik, punkt 27 (SD)

av Martin Kinnunen (SD), Staffan Eklöf (SD), Mattias Eriksson Falk (SD) och Victoria Tiblom (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 27 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:1394 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkande 1 och avslår motionerna

2024/25:1766 av Kenneth G Forslund och Paula Örn (båda S),

2024/25:2519 av Stina Larsson m.fl. (C) yrkande 14 och

2024/25:3037 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkandena 125 och 140.

Ställningstagande

Allt arbete med att reglera kemikaliers användning måste utgå från vetenskaplig evidens.

44. Kemikaliearbetets mål och metodik, punkt 27 (C)

av Helena Lindahl (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 27 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:2519 av Stina Larsson m.fl. (C) yrkande 14 och
avslår motionerna

2024/25:1394 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkande 1,
2024/25:1766 av Kenneth G Forslund och Paula Örn (båda S) och
2024/25:3037 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkandena 125 och 140.

Ställningstagande

För att främja cirkulära materialflöden måste ett riskbaserat synsätt tillämpas och en helhetsbedömning göras mellan målkonflikterna kring en giftfri miljö och resurseffektivitet. Kemikalieinspektionen bör därför få i uppdrag att undersöka hur man kan uppdatera lagstiftningen för att väga målen om cirkulära resursflöden och en giftfri miljö mot varandra. Det skulle gynna både miljön och flertalet återvinningsindustrier som i dagsläget blir tvungna att skicka uttjänta varor till förbränning trots att de skulle kunna återbrukas.

45. Kemikaliearbetets mål och metodik, punkt 27 (MP)

av Emma Nohrén (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 27 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:3037 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkandena 125 och 140 samt
avslår motionerna
2024/25:1394 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkande 1,

2024/25:1766 av Kenneth G Forslund och Paula Örn (båda S) och
2024/25:2519 av Stina Larsson m.fl. (C) yrkande 14.

Ställningstagande

Lagstiftningen mot farliga kemikalier behöver stärkas. Ett led i att effektivisera och stärka detta arbete vore att ta fram miljökvalitetsnormer för grupper av ämnen. Kemikalieinspektionen, HaV och vattenmyndigheterna bör därför ges i uppdrag att sammanställa kunskapsunderlag för att bedöma om det finns tekniska möjligheter att utforma miljökvalitetsnormer för grupper av ämnen och i så fall ta fram förslag på sådana miljökvalitetsnormer.

För att kunna fånga upp kemikaliehot och vidta åtgärder finns vidare ett stort behov av att utveckla kopplingar mellan bl.a. kemikalie- och vattenregelverken. Det kan t.ex. vara baserat på faroklassificering och återkoppling av status i vatten till regelverk som reglerar åtgärder uppströms (utsättande på marknaden, användning, reglering av industriutsläpp). Det är mycket angeläget att regeringen satsar på att utveckla detta arbete.

46. Översyn av EU:s kemikalielagstiftning, punkt 28 (S, V, MP)

av Emma Nohrén (MP), Joakim Järrebring (S), Malin Larsson (S), Jytte Guteland (S), Markus Selin (S), Andrea Andersson Tay (V) och Björn Petersson (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 28 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2024/25:3037 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 137 i denna del och
2024/25:3109 av Anna-Caren Säterberg m.fl. (S) yrkandena 32 och 33.

Ställningstagande

Sverige bör aktivt verka för en lagstiftning där miljö och människor skyddas från skadeverkningar av hormonstörande ämnen. Nya kemikalier ska bara tillåtas om de är bevisat ofarliga, och befintliga kemikalier ska bytas ut mot mindre farliga alternativ. EU:s kemikaliestrategi är ett centralt instrument för kemikaliepolitiken nationellt. Strategin innebär en ambition att minska farliga kemikaliers påverkan på människor och miljön. Åtgärderna i strategin innefattar bl.a. att ersätta och minimera farliga ämnen och fasa ut de mest skadliga kemikalierna från användning som inte är nödvändig för samhället. Den innehåller även förslag om system för att tidigt identifiera nya kemikaliehot, stärka lagstiftningen när det gäller kombinationseffekter och ”ett ämne, en bedömning”. Vi är nu i ett kritiskt läge när EU:s kemikaliestrategi ska

genomföras och där en stor del av detta arbete återstår. Vi vill därför betona vikten av ett skyndsamt genomförande av strategin.

47. Övriga frågor om kemikaliearbetet på EU-nivå, punkt 29 (SD)

av Martin Kinnunen (SD), Staffan Eklöf (SD), Mattias Eriksson Falk (SD) och Victoria Tiblom (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 29 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2024/25:1372 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkande 28 och

2024/25:1394 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkande 2 och

avslår motion

2024/25:3055 av Ulrika Westerlund m.fl. (MP) yrkande 20.

Ställningstagande

Förutsägbarhet och likvärdiga förutsättningar för EU:s företag skapar en sund konkurrens som gynnar både näringslivet och Europas konsumenter. Det finns därför en poäng med konsensus inom EU när det gäller gemensamma regler och marknadsförutsättningar för kemikalier som förekommer inom det europeiska handelsområdet. Hanteringen av kemikalier bör därför i stor utsträckning skötas på EU-nivå.

Problem med föroreningar kan inte enbart lösas genom bättre rening, utan tillförseln måste begränsas och producenternas ansvar öka. Sverige bör fortsätta att arbeta för en utvecklad kemikalielagstiftning inom EU. En del av detta arbete bör handla om att harmonisera EU:s kemikalielagstiftning med EU:s vatten- och havsmiljölagstiftning.

48. Övriga frågor om kemikaliearbetet på EU-nivå, punkt 29 (MP)

av Emma Nohrén (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 29 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:3055 av Ulrika Westerlund m.fl. (MP) yrkande 20 och avslår motionerna
2024/25:1372 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkande 28 och
2024/25:1394 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkande 2.

Ställningstagande

Skadliga kemikalier är ett av de största globala hoten för vår hälsa. Det finns behov av att öka takten i arbetet med att genomföra EU:s kemikaliedirektiv. Regeringen bör säkerställa att detta sker.

49. E-handel, punkt 30 (SD)

av Martin Kinnunen (SD), Staffan Eklöf (SD), Mattias Eriksson Falk (SD) och Victoria Tiblom (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 30 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2024/25:1384 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD) yrkande 25 och
2024/25:1394 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkande 4 och
avslår motion
2024/25:2519 av Stina Larsson m.fl. (C) yrkandena 15 och 17.

Ställningstagande

Handeln via internet tar ständigt nya marknadsandelar och är ett bekvämt och enkelt sätt för konsumenter att införskaffa varor från hela världen. Kemikalieinspektionen har framfört att nya förutsättningar har lett till att kontrollen av produktsäkerhet och regelefterlevnad inte är fullt ut anpassad för e-handel. Kemikalieinspektionen arbetar därför på flera arenor för att möta denna utmaning. Internationell e-handel har kontrollerats inom ramen för ett nordiskt samarbete, och gränskontroller har utförts i samverkan med Tullverket. Kemikalieinspektionen har initierat och är ordförande för ett projekt om tillsyn av e-handel inom ramen för EU-samverkan. Trots alla Kemikalieinspektionens ansträngningar förekommer fortfarande en okontrollerad e-handel som innebär att otaliga produkter som innehåller skadliga ämnen kommer in i landet. Speciellt allvarligt är det när billiga leksaker som innehåller skadliga ämnen importeras. För att skydda våra barn måste Kemikalieinspektionen skyndsamt och målmedvetet förstärka och prioritera arbetet med att förhindra att dessa skadliga produkter kommer in i landet.

50. E-handel, punkt 30 (C)

av Helena Lindahl (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 30 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:2519 av Stina Larsson m.fl. (C) yrkandena 15 och 17 samt avslår motionerna

2024/25:1384 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD) yrkande 25 och

2024/25:1394 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkande 4.

Ställningstagande

I dag finns det inga kraftfulla sätt att sanktionera företag som vid upprepade tillfällen säljer olagliga varor via e-handelsplattformar. De kan under ett kort tag bli avstängda, men inte mycket mer. Det här bör åtgärdas med hjälp av EU:s nya tullreform, som kommer att skapa en mycket bättre informationsinsamling om de produkter som importeras till EU. Företag som sålt varor med för höga halter av kemikalier som bryter mot EU:s regler bör under ett tag förbjudas att sälja sina varor i Europa och svartlistas på en EU-gemensam lista. E-handelsplattformar ska tydligt visa att dessa företag vid upprepade tillfällen tidigare funnits bryta mot EU:s säkerhetskrav. Det bör dessutom säkerställas att inga produkter som inte klarar gränsvärdena för skadliga ämnen letar sig in på den inre marknaden. Om ett företag upprepade gånger bryter mot produkt-säkerhetskrav bör det ställas högre beviskrav på att deras produkter är säkra, ett system som inspireras av regleringen på fiskeområdet.

När tullen och Kemikalieinspektionen genomför kontroller gemensamt på Arlanda får det ett väldigt bra resultat. EU:s kemikaliemyndighet och den snart nyupprättade tullmyndigheten bör därför ha ett nära samarbete och informationsdelning, för att bättre kunna stoppa de olagliga och giftiga produkter som ofta direktimporteras via e-handelsplattformar.

51. Åtgärder för att minska förekomsten av farliga ämnen, punkt 31 (SD)

av Martin Kinnunen (SD), Staffan Eklöf (SD), Mattias Eriksson Falk (SD) och Victoria Tiblom (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 31 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2024/25:1384 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD) yrkande 24 och

2024/25:1394 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkande 6 och
avslår motionerna

2024/25:876 av Magnus Manhammar (S) yrkandena 1 och 2,

2024/25:877 av Magnus Manhammar (S),

2024/25:1312 av Katarina Luhr m.fl. (MP) yrkandena 3–5,

2024/25:1313 av Katarina Luhr m.fl. (MP) yrkandena 12–16,

2024/25:1314 av Katarina Luhr m.fl. (MP) yrkandena 1 och 2,

2024/25:2486 av Stina Larsson m.fl. (C) yrkande 7 och

2024/25:3037 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkandena 133 och 137 i denna del.

Ställningstagande

En rapport från Sveriges lantbruksuniversitet visar att Sveriges största dricksvattentäkter Vänern, Vättern, Mälaren och deras vattendrag är förorenade av avloppsvatten med miljögifter, i många fall cancerogena och svåra att bryta ned. Över 100 kemiska ämnen har analyserats, och majoriteten var läkemedelssubstanser. Läkemedelsrester från hushåll och sjukhus kan påverka fysiologiska processer hos såväl människor som djur när de kommer ut i naturen. Användningen av antibiotika och svampdödande medel kan leda till resistensutveckling hos mikroorganismer. Endokrint aktiva ämnen, exempelvis östrogen och progesteronderivat, påverkar fiskars reproduktionsförmåga, och sekundärt hela ekosystem.

Att förbjuda eller starkt begränsa kemikalier som orsakar cancer i konsumentprodukter är både regeringens och EU:s mål. I EU:s kemikaliestrategi finns uttalade mål och strategier om hur man genom sänkning av gränsvärden eller förbud kan minska negativa effekter på människors hälsa. Det är även viktigt att förbjuda eller begränsa ämnen som är skadliga för ekosystemen, särskilt svärnedbrytbara sådana, såsom PFAS.

52. Åtgärder för att minska förekomsten av farliga ämnen, punkt 31 (V, C)

av Andrea Andersson Tay (V) och Helena Lindahl (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 31 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:2486 av Stina Larsson m.fl. (C) yrkande 7 och avslår motionerna
2024/25:876 av Magnus Manhammar (S) yrkandena 1 och 2,
2024/25:877 av Magnus Manhammar (S),
2024/25:1312 av Katarina Luhr m.fl. (MP) yrkandena 3–5,
2024/25:1313 av Katarina Luhr m.fl. (MP) yrkandena 12–16,
2024/25:1314 av Katarina Luhr m.fl. (MP) yrkandena 1 och 2,
2024/25:1384 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD) yrkande 24,
2024/25:1394 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkande 6 och
2024/25:3037 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkandena 133 och 137 i denna del.

Ställningstagande

PFAS är en av vår tids stora miljö- och hälsoutmaningar när det kommer till kemikalier och deras påverkan på människor och naturen. Det är mycket angeläget att minska förekomsten av PFAS i alla delar av samhället. Vi vill därför att EU omgående inför ett gruppförbud mot PFAS. Det är lika viktigt för djur och natur på land som för havens ekosystem, särskilt i det sårbara ekosystemet i Östersjön. Ett förbud måste införas på EU-nivå för att vara effektivt. Det beror helt enkelt på att det är därifrån mycket av giftet kommer, inklusive från Sverige, och att länderna runt Östersjön måste agera tillsammans för att stoppa det. Vi kan inte fortsätta låta giftiga evighetskemikalier läcka ut i natur och vattendrag. Det är inte ansvarsfullt mot kommande generationer.

53. Åtgärder för att minska förekomsten av farliga ämnen, punkt 31 (MP)

av Emma Nohrén (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 31 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2024/25:1312 av Katarina Luhr m.fl. (MP) yrkandena 3–5,
2024/25:1313 av Katarina Luhr m.fl. (MP) yrkandena 12–16,
2024/25:1314 av Katarina Luhr m.fl. (MP) yrkandena 1 och 2 samt
2024/25:3037 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkandena 133 och 137 i denna del och avslår motionerna
2024/25:876 av Magnus Manhammar (S) yrkandena 1 och 2,
2024/25:877 av Magnus Manhammar (S),

2024/25:1384 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD) yrkande 24,
2024/25:1394 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkande 6 och
2024/25:2486 av Stina Larsson m.fl. (C) yrkande 7.

Ställningstagande

EU:s kemikaliestrategi är ett centralt instrument för kemikaliepolitiken nationellt. Fortfarande återstår mycket arbete med att genomföra strategin. Den europeiska kemikaliemyndigheten har, på bl.a. svenskt initiativ, föreslagit ett förbud inom EU mot PFAS. Det är mycket viktigt att regeringen prioriterar att genomföra strategin och arbetar för ett förbud mot PFAS. Likaså behöver regeringen och EU arbeta internationellt för att förbud mot PFAS-molekyler och liknande ämnen snabbare ska kunna införas.

Kunskapen om förekomst av PFAS i produkter, avfall och material, exempelvis bygg- eller jordmassor som ska flyttas och få annan användning, är i dag bristfällig. Förekomsten av PFAS i olika material och materialströmmar behöver därför kartläggas för att öka kunskapen om PFAS och fasa ut PFAS på ett effektivt sätt. Det bör även införas skärpt lagstiftning, exempelvis krav på provtagning av massor och riktlinjer för gränsvärden i material som ska återanvändas, för att undvika att nya områden kontamineras genom att PFAS-kontaminerade material får en ny användning på en ny plats. Det bör även fastställas tydliga riktlinjer för PFAS i konstruktionsprojekt där avfall används som byggmaterial.

För att skydda medborgare från ökande PFAS-nivåer behöver regeringen även skyndsamt ta fram en tydlig handlingsplan för att minimera PFAS-nivåerna i livsmedel som dricksvatten, fisk, svamp och kött, för att förhindra att livsmedel förgiftas av PFAS och för att skydda människor från att få i sig PFAS från dricksvatten och mat. Det krävs förebyggande åtgärder för att förhindra att PFAS hamnar i livsmedel.

Hos boende i Kallinge i Ronneby kommun har världens högsta nivåer av PFAS uppmätts efter att man druckit förgiftat dricksvatten under många år. PFAS-föreningen i Kallinge har under många år lagt tid och kraft på att få ersättning för den förgiftning som uppdagades för ca tio år sedan. Under 2023 avgjordes fallet av Högsta domstolen, och Kallingeborna fick slutligen upprättelse, men de höga PFAS-halterna består. Nu behöver vi lära av misstagen.

PFAS-halterna har fortsatt att öka i vår omgivning och om vi inte lyckas få stopp på användningen av dessa ämnen är risken stor att det som hände i Kallinge kommer att hända igen. Om samma sak händer igen, eller om människor blir förgiftade av andra miljögifter i sin mat eller i sitt dricksvatten, ska de inte lämnas ensamma på det sätt som skedde i Kallinge. När vidden av konsekvenserna uppdagades stod myndigheterna på många sätt handfallna, och det gör de fortfarande. Samhället behöver vara bättre när det gäller att skydda sina medborgare när något liknande inträffar.

Det bör tillsättas en haverikommission som får i uppgift att kartlägga vad som hänt och gått fel i Kallinge och säkerställa att det inte sker igen. Därefter ska åtgärder tas fram för att undvika att fler människor drabbas på liknande sätt som Kallingeborna. Kallinge är inte den enda platsen i Sverige där PFAS finns i dricksvattentäkt, och risken är att problemen kommer att öka med tiden. Sverige var inte förberett på att hantera den giftkatastrof som uppdagades i Kallinge för tio år sedan. Våra nationella och lokala myndigheter behöver bli mycket mer snabbfotade när det gäller att agera på möjliga giftlarm. De människor som har fått i sig giftiga kemikalier behöver få ett tryggt stöd från samhället. Staten måste förbereda åtgärder för att hantera situationer där människor blivit förgiftade av miljögifter i dricksvatten eller livsmedel.

54. Vissa frågor om konsumentprodukter, punkt 32 (V, MP)

av Emma Nohrén (MP) och Andrea Andersson Tay (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 32 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:1313 av Katarina Luhr m.fl. (MP) yrkande 17 och

avslår motion

2024/25:773 av Ida Ekeröth Clausson (S).

Ställningstagande

PFAS är i dag ett reellt problem för både dricksvatten och livsmedel i många delar av landet. Bland annat behöver konsumentprodukter som innehåller PFAS, alltifrån smink till kläder och kastruller, få en tydlig märkning.

55. Inrättande av ett europeiskt substitutionscentrum, punkt 33 (MP)

av Emma Nohrén (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 33 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:3037 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 138.

Ställningstagande

Substitutionscentrum är ett initiativ som drivs inom ramen för Rise. Centrumet vägleder företag, organisationer och offentlig sektor i arbetet med att identifiera farliga kemikalier och hitta bättre alternativ, i allt från produkter till processer. Behovet av ett liknande arbete på EU-nivå är stort. Regeringen bör därför undersöka möjligheterna för ett utökat arbete för ett substitutionscentrum på EU-nivå.

56. Övriga kemikaliefrågor, punkt 34 (SD)

av Martin Kinnunen (SD), Staffan Eklöf (SD), Mattias Eriksson Falk (SD) och Victoria Tiblom (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 34 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:1394 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkandena 3 och 8 samt avslår motionerna

2024/25:2657 av Sten Bergheden (M) och

2024/25:2738 av Sten Bergheden (M).

Ställningstagande

Användningen av bekämpningsmedel i Sverige styrs av ett omfattande regelverk för godkännande, hantering och miljöövervakning. Det finns två typer av bekämpningsmedel: växtskyddsmedel och biocidprodukter. Därmed finns det även två olika grupper inom avgiftskollektivet: växtskyddsmedelsföretag och biocidproduktföretag. Avgifterna finansierar Kemikalieinspektionens prövning av ansökningar och tillsyn över att gällande regler följs. Riksdagen har tidigare tillkännagett för regeringen att den bör säkerställa effektiva och förutsägbara godkännandeprocesser för växtskyddsmedel. Kemikalieinspektionen har nyligen kommit med förslag som innebär att företag som betalar ansökningsavgifter och årsavgifter för växtskyddsmedel kommer att få lägre avgifter totalt sett. Bedömningar av bekämpningsmedel och fortsatt breda säkerhetsmarginaler när det gäller miljö och hälsa är att föredra. Avgifterna måste alltid ställas i relation till hur de påverkar de svenska lantbrukarnas konkurrenskraft och i slutändan priset för de varor som konsumenterna betalar.

Kemikalieinspektionens handläggningstider har tidigare varit ett problem, och kritik har riktats från såväl branschen som Justitiekanslern. Åtgärder har vidtagits, vilket av allt att döma har förbättrat situationen. Ansträngningarna bör fortsätta, så att handläggningen av nya kemikalieansökningar förenklas

ytterligare, till förmån för olika intressen i samhället. Man bör i sammanhanget även kontinuerligt sträva efter att dämpa kostnaderna för svenska företag, i synnerhet små företag.

BILAGA

Förteckning över behandlade förslag

Motioner från allmänna motionstiden 2024/25

2024/25:4 av Robert Stenkvist (SD):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skärpa tillståndsplikten för verksamhet med yrkesmässig deponering av avfall och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en skärpning av villkorsbrott vid avfallshantering och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skärpa kraven för markägare som upplåter sin mark för avfallshantering och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att näringsförbud avseende deponi och avfallsförvaring ska kunna ges till markägare som missköter sig, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att näringsmässig avfallsdeponering inte bör få läggas på vattenskyddsområden och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att alla avfallsupplag som ligger på samma plats längre än tre år ska räknas som deponi och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:113 av Björn Tidland (SD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skärpa regelverket för matförpackningar och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:115 av Rashid Farivar (SD):

2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om skärpta krav på återvinning av fordon och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:429 av Serkan Köse (S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att anta strategier för cirkulär ekonomi, med fokus på ökad återanvändning och återvinning genom förbättrad avfallshantering, och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:452 av Serkan Köse (S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör initiera en nationell kampanj för att minska matsvinn och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:484 av Mikael Larsson (C):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om klassning av miljöfarligt avfall och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:581 av Rickard Nordin (C):

2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att inrätta ett producentansvar för fritidsbåtar och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:773 av Ida Ekeröth Clausson (S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att studera förutsättningarna för ett gränsvärde för metaller och andra skadliga ämnen i mensskydd och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:774 av Johan Büser och Gunilla Carlsson (båda S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att studera förutsättningarna för ett system för incitament och krav för försäljare och konsumenter av textilier för återlämning och återanvändning och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:797 av Martina Johansson och Malin Björk (båda C):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda hur ekonomiska garantier kan utställas för dem som bedriver deponiverksamhet, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att aktuell kommun ska få ta del av tilldömda skadestånd från företag som brutit mot avfallsreglerna, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2024/25:876 av Magnus Manhammar (S):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att verka för att all användning av högfluorerade ämnen (PFAS) så snart som möjligt bör förbjudas inom både Sverige och EU och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att verka för att inom relevanta internationella organ få till ett globalt förbud mot högfluorerade ämnen (PFAS) och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:877 av Magnus Manhammar (S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att studera förutsättningarna för en sammanhållen politik mot PFAS och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:1005 av Rickard Nordin (C):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om krav på en översyn av ansvaret och kostnaderna för städning av stränder på grund av marint skräp och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:1006 av Rickard Nordin (C):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stryka tillståndskravet för varmkompost i avfallsförordningen och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:1016 av Kerstin Lundgren (C):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om införandet av ett producentansvar för fritidsbåtar och ett nationellt system för skrotbåtar och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda ansvarsfördelning för skrotbåtar som idag finns i våra skärgårdar och sjöar och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:1030 av Roland Utbult (KD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om vikten av att vidta åtgärder för att sanera miljöfarliga vrak och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:1085 av Lars Püss (M):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten till stärkt tillsyn av producentansvar för förpackningar och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att ge Naturvårdsverket uppdraget att öka tillsynen av producentansvar och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:1191 av Rickard Nordin och Niels Paarup-Petersen (båda C):

4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att avskaffa tillståndskravet på varmkomposter och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:1312 av Katarina Luhr m.fl. (MP):

3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tillsätta en haverikommission som baserat på det som hänt i Kallinge tar fram åtgärder för att det som hänt inte ska kunna ske igen och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ett snabbt agerande när indikationer finns på att boende riskerar att förgiftas av miljögifter, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att staten ska förbereda åtgärder för att hantera situationer där människor blivit förgiftade av ett miljögift i sitt dricksvatten eller livsmedel, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2024/25:1313 av Katarina Luhr m.fl. (MP):

12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen ska ta fram en åtgärdsplan för att minimera PFAS-nivåer i livsmedel som exempelvis kött, fisk, svamp, frukt och bär och tillkännager detta för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att arbeta internationellt för att förbud för PFAS-molekyler och liknande ämnen snabbare ska kunna införas och tillkännager detta för regeringen.
14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att kartlägga förekomsten av PFAS i produkter och avfallsströmmar för att öka kunskapen om förekomst av PFAS och kunna fasa ut PFAS på ett effektivt sätt, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa lagkrav på att massor som ska få ny användning på ny plats ska provtas för PFAS innan flytt för att undvika att nya områden blir kontaminerade av PFAS, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att fastställa tydliga riktlinjer för PFAS i konstruktionsprojekt där avfall används som byggmaterial, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
17. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en märkning av produkter som innehåller PFAS, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2024/25:1314 av Katarina Luhr m.fl. (MP):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen skyndsamt ska ta fram en åtgärdsplan för att förhindra att livsmedel förgiftas av PFAS och för att skydda människor från att få i sig PFAS från dricksvatten och maten man äter, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om förebyggande åtgärder för att förhindra att PFAS hamnar i livsmedel och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:1318 av Katarina Luhr m.fl. (MP):

16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att verka för att vattenförbrukning under produkters livscykel ska inkluderas i EU:s ekodesigndirektiv och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:1329 av Elin Söderberg m.fl. (MP):

2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att arbeta för en cirkulär ekonomi för mineral och metaller och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:1372 av Martin Kinnunen m.fl. (SD):

3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att på EU-nivå se över förutsättningarna för en kvotplikt på icke-jungfrulig fosfor och kväve och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om arbetet på EU-nivå med återvunnen fosfor och kväve och tillkännager detta för regeringen.
19. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det krävs en helhetsstrategi i arbetet för att reducera problemen med plast i marin miljö och tillkännager detta för regeringen.
21. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att mer långsiktigt stöd bör erbjudas berörda kommuner vad gäller strandstädning och tillkännager detta för regeringen.
22. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige ska arbeta internationellt för att stödja länder som drabbats av mycket plastavfall och tillkännager detta för regeringen.
23. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att åtgärder bör vidtas för att minska den totala användningen av plastprodukter och tillkännager detta för regeringen.
24. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att produkter som förenklar återvinning av plast högre upp i avfallshierarkin bör uppmuntras och tillkännager detta för regeringen.
25. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att inte totalförbjuda enskilda plastprodukter och tillkännager detta för regeringen.
28. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att harmonisera kemikalielagstiftningen och EU:s vatten- och havsmiljölagstiftning och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:1384 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD):

24. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förbjuda eller starkt begränsa cancerogena och svårnedbrytbara ämnen i konsumentprodukter och tillkännager detta för regeringen.
25. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Kemikalieinspektionen måste förstärka och prioritera arbetet med att förhindra import av farliga ämnen via e-handel, speciellt produkter riktade till barn, och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:1394 av Martin Kinnunen m.fl. (SD):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att man i allt arbete med att reglera kemikaliers användning måste utgå från vetenskaplig evidens och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att hanteringen av kemikalier i stor utsträckning bör kunna skötas på EU-nivå och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över regelverket för kemikalielagstiftningen så att inte småföretag missgynnas i avgiftsfördelningen och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Kemikalieinspektionen måste förstärka och prioritera arbetet med att förhindra import av farliga ämnen via e-handel, speciellt produkter riktade till barn, och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förbjuda eller starkt begränsa cancerogena och svårnedbrytbara ämnen och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förenkla och sträva efter lägre kostnader för ansökningar rörande kemikalier och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:1395 av Martin Kinnunen m.fl. (SD):

12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om metodutveckling för att slam i högre grad ska kunna brännas och säkert återföras som växtnäring med hög tillgänglighet till upptag och tillkännager detta för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en utredning av vilka styrmedel som kan användas för återcirkulation av växtnäring från säker hantering av slam och tillkännager detta för regeringen.
61. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att verka för att fler djurslag och fler sorters slaktavfall ska kunna brännas i gårdspannor och värmeverk och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:1398 av Martin Kinnunen m.fl. (SD):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om flexibilitet mellan återanvändning och återvinning på EU-nivå och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda ett bonus malus-system för avfall och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ta fram ett ramverk med mätregler och definitioner av nyckeltermerna för mätning av matsvinn och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att mätning av matsvinn framöver bör omfatta fler flöden än i dag och tillkännager detta för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om översyn av den kommunala tillsynen på avfalls- och återvinningsområdet och tillkännager detta för regeringen.
14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda hur brottslighet i samband med förvaring av avfall kan bekämpas och tillkännager detta för regeringen.
15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om informationsinsatser kring hantering av material med freon och tillkännager detta för regeringen.
16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda hur omhändertagandet av material med freon kan förbättras och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:1457 av Tobias Andersson m.fl. (SD):

17. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över de regelverk som reglerar återvinning och återanvändning av metaller och mineral och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:1753 av Katarina Luhr m.fl. (MP):

32. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att uppdra åt Naturvårdsverket, i samarbete med industrin, att ta fram kriterier för relevanta material och materialströmmar som definierar när avfallet åter kan bli en produkt, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
33. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en översyn av avfallslagstiftningen med målet att öka det cirkulära kretsloppet av produkter och material och tillkännager detta för regeringen.
35. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om hårdare krav på sortering av material vid renovering, ombyggnad och rivning och tillkännager detta för regeringen.
36. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda effekterna av en styrande avfallstaxa för byggavfall från nybyggnation och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:1766 av Kenneth G Forslund och Paula Örn (båda S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en bred folkbildningskampanj och politiska förslag för en hållbar kemikalieanvändning och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:1849 av Marianne Fundahn (S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om möjligheten att utreda hur man kan öka takten för att minska matsvinnet och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:1975 av Ann-Sofie Alm (M):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga att utreda ett nationellt ansvar för upprensning av internationellt skräp på västkustens stränder och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör överväga att verka för att EU ser ett gemensamt ansvar för att få upp plast ur havet och från våra stränder och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:2026 av Mats Green (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att införa krav på återvinning av glykol och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:2067 av Niels Paarup-Petersen m.fl. (C):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av strukturella åtgärder för cirkulär livsmedelsproduktion och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge Tillväxtverket i uppdrag att utreda lämpliga steg för utvecklingen av ett centrum för cirkulära system för livsmedelsproduktion och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:2236 av Johanna Rantsi (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om övergivna och nedskräpande båtvrak på allmän mark och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:2404 av Magnus Resare (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten för ett nytt system för producentansvar för husbilar och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:2486 av Stina Larsson m.fl. (C):

3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att främja vattensparande åtgärder och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om gruppförbud för PFAS och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:2502 av Mattias Vepsä m.fl. (S):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stötta cirkulär konsumtion och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att underlätta för kommersiell secondhandförsäljning, reparationsverksamhet och uthyrningsverksamhet och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa en obligatorisk märkning med förväntad livslängd och livslängdsgaranti inom sällanköpshandeln och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förbjuda företag att förstöra osålda och funktionsdugliga varor och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:2519 av Stina Larsson m.fl. (C):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa ett nationellt mål om att Sverige ska ha en cirkulär ekonomi på plats till 2040 och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda möjligheterna att införa en lag om offentlig avyttring och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att producentansvaret bör utvidgas och att kommunerna med insamlingsansvar för förpackningar från hushåll i samverkan med producenterna bör finna effektiva lösningar som gynnar en cirkulär ekonomi, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över hur en infrastruktur och innovation för en bred industriell textiltåtervinning i Sverige kan främjas och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka den svenska bioekonomin och därmed möjligheten att ersätta bl.a. mer fossil plast och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skärpa det nationella målet för matsvinn och arbeta för att fler delar av livsmedelskedjan bidrar till att minska matsvinnet och tillkännager detta för regeringen.

8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av att följa upp hur den nya lagstiftningen om att aktörer som erbjuder mat och dryck i engångsmatlådor också behöver erbjuda det i lådor och muggar som kan återanvändas fungerar och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se förbrukade varor som resurser och tillkännager detta för regeringen.
14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av att tillämpa ett riskbaserat synsätt och göra en helhetsbedömning mellan målkonflikterna kring en giftfri miljö och resurseffektivitet och tillkännager detta för regeringen.
15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att svartlista företag som importerar produkter som ständigt visar sig bryta mot EU:s produktsäkerhetskrav, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
17. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om samordning mellan EU:s kemikaliemyndighet Echa och EU:s nya tullmyndighet och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:2613 av Elin Söderberg m.fl. (MP):

24. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utveckla ett nationellt mål, lagkrav och andra styrmedel i syfte att verka för att minska resursförbrukningen till inom planetens gränser och tillkännager detta för regeringen.
25. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att arbeta utifrån strategin och handlingsplanen för cirkulär ekonomi och tillkännager detta för regeringen.
26. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stödja företag som vill utveckla cirkulära affärsmodeller, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
27. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa ett pantsystem på fler slag av förpackningar och produkter, särskilt produkter som innehåller sällsynta metaller, som exempelvis maskiner och elektronik, för att dessa metaller i hög grad ska kunna återvinnas, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
88. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att öka tillsynen inom avfallsområdet, verka för att EU ska ta fram nya kriterier för när avfall upphör att vara avfall (end-of-waste) och lagstifta om en skyldighet för företag att förebygga avfall och tillkännager detta för regeringen.
143. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att öka anslaget för minskat matsvinn inom de pågående uppdrag som Livsmedelsverket, Jordbruksverket och Naturvårdsverket har inom ramen för livsmedelsstrategin samt att arbetet förlängs till 2030, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

149. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förbjuda förbränning av vissa plastsorter och skapa incitament för cirkulering och raffinering av returplast för att få igång bättre återanvändning av plast och tillkännager detta för regeringen.
190. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att verka för att produkter ska hålla längre och gå att reparera genom krav på produktdesign och produkters livslängd och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:2648 av Aron Emilsson (SD):

2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om tydligare uppföljning och ansvarsutkrävande avseende avfallshierarkins tillämpning och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:2657 av Sten Bergheden (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga att om möjligt se över regelverket så att fler kan använda råttgift (rodenticider) för att bekämpa råttorna och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:2665 av Ann-Sofie Lifvenhage (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga att se över hur skalan för miljöbrott kan innefatta nedskräpning av vägrenar, parkeringsplatser, diken eller skogspartier med allt från slängda soppsåsar till möbler och fordon och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:2671 av Ann-Sofie Lifvenhage (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att underlätta för båtklubbar att ansvara för omhändertagande av miljöfarligt avfall genom en gemensam miljöstation i anslutning till båtklubben och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:2738 av Sten Bergheden (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga att ansvaret för att pröva ansökningar om tillstånd att sälja och använda växtskyddsmedel ska flyttas från Kemikalieinspektionen till Jordbruksverket och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:2756 av Ann-Sofie Lifvenhage (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga att nystart av soptipp ska vara förenat med en deponering av återställningskostnaderna till länsstyrelsen i syfte att säkerställa återställande av marken den dag tippen läggs ned och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:2762 av Sten Bergheden (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga att göra en översyn av regelverket för företag, verksamheter och föreningar för återvinning av grovavfall och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:2822 av Sten Bergheden (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga att se över miljölagarna så att sprängmassor och schaktmassor vid vägbyggen och andra infrastrukturbyggen ska kunna användas om igen på byggplatsen och inte behöva köras till deponi, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2024/25:2934 av Sten Bergheden (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att möjliggöra för företag att laga och sälja vidare tidigare trasiga produkter från privatpersoner för att öka graden av cirkulär ekonomi och därmed kunna återvinna fler produkter och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:2938 av Sten Bergheden (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga att utvärdera införandet av kravet på att lämna matavfall och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:2978 av Markus Wiechel m.fl. (SD):

4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda möjligheten att förebygga marin nedskräpning och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:2984 av Markus Wiechel och Victoria Tiblom (båda SD):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda ett avskaffat tillståndskrav när det gäller kompostering och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga att skapa möjligheter att tillåta biogasproduktion av kadaver och slaktavfall och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda en stimulans av inhemsk tvätt och granulering av återvunnen plast och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över arbetet för att införa ett gemensamt pantsystem i hela Norden och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:3037 av Daniel Helldén m.fl. (MP):

36. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att minimera tillförsel av fosfor och kväve till våra vatten genom att verka för att det tas fram genomförbara och kostnadseffektiva förslag på hur stallgödsel, avloppsslam/rötslam och matavfall kan utvecklas till en högvärdig och giftfri resurs och att det i odlingen inte tillsätts större giva av gödselmedel än växterna tar upp under säsongen, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
37. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa ett nytt etappmål om ökad återföring av fosfor och kväve till livsmedelsproduktionen i enlighet med Miljömålsberedningens förslag och tillkännager detta för regeringen.
38. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att återföringen av använd fosfor och kväve till livsmedelsproduktion till 2030 ska vara minst 50 procent för fosfor och 15 procent för kväve från avlopp och tillkännager detta för regeringen.
39. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att besluta om ett långsiktigt mål, som inte begränsas av dagens system och tekniker, om nära 100 procents återföring av fosfor och kväve från avlopp till livsmedelsproduktion och tillkännager detta för regeringen.
45. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige inom EU ska verka för att det införs en kvotplikt på inblandning av en minsta mängd återvunnen fosfor och återvunnet kväve i mineralgödsel och tillkännager detta för regeringen.
61. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge Jordbruksverket, Naturvårdsverket, Energimyndigheten, Tillväxtverket, Vinnova och Formas ett gemensamt uppdrag att ta fram förslag på hur stallgödsel, avloppsvatten och avloppsslam samt matavfall kan utvecklas till en högvärdig resurs, bl.a. i form av biogödsel eller återföring av näringsämnen till mineralgödsel, för att bidra till att nå etappmålet om återföring av näringsämnen, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
63. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att anslå medel för att bedriva utvecklingsprojekt för cirkulär växtnäring i jordbruk, livsmedelssektor, avlopp och avfall och tillkännager detta för regeringen.
125. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ge Kemikalieinspektionen, Havs- och vattenmyndigheten och vattenmyndigheterna i uppdrag att sammanställa kunskapsunderlag för att bedöma om det finns tekniska möjligheter att utforma miljökvalitetsnormer för grupper av ämnen och att i så fall ta fram förslag på sådana miljökvalitetsnormer, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

133. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att arbeta internationellt för att förbud för PFAS-molekyler och liknande ämnen snabbare ska kunna införas och tillkännager detta för regeringen.
137. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att genomföra åtgärder i EU:s kemikaliestrategi, som förslag om system för att tidigt identifiera nya kemikaliehot, stärka lagstiftning vad gäller kombinationseffekter, ”ett ämne, en bedömning”, och arbeta för ett förbud mot PFAS och tillkännager detta för regeringen.
138. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ett nytt substitutionscentrum på EU-nivå och tillkännager detta för regeringen.
140. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utveckla kopplingar mellan kemikalie- och vattenregelverken, t.ex. baserat på faroklassificering och återkoppling av status i vatten, till regelverk som reglerar åtgärder uppströms (utsättande på marknaden, användning, utsläpp), och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
155. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige aktivt bör arbeta för ett ambitiöst globalt avtal mot plastföreningar, som omfattar plastens hela livscykel, och tillkännager detta för regeringen.
156. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör agera för en absolut minskning av användningen och produktionen av plast från jungfruliga resurser, liksom driva internationellt och inom EU att det krävs ett tak på den globala plastproduktionen och tillkännager detta för regeringen.
169. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör tillsätta en särskild utredare med uppgift att se över och ta fram förslag för ett system för återvinning av fritidsbåtar, som ska behandla frågor om skrotning, övergivna båtar och producentansvar för båtbranschen samt kostnadsberäkningar och övriga konsekvensanalyser, och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:3038 av Daniel Helldén m.fl. (MP):

- 31.1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att använda ny teknik för att minska resursförbrukning och svinn i livsmedelssektorn, öka den inhemska odlingen av protein, minska beroendet av import av gödning och minimera användningen av bekämpningsmedel och tillkännager detta för regeringen.

Förslaget behandlas i den del som avser att minska resursförbrukning och svinn i livsmedelssektorn.

2024/25:3047 av Linus Lakso m.fl. (MP):

27. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ett bonus malus-system för produkter för att gynna de mest energisnåla och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:3055 av Ulrika Westerlund m.fl. (MP):

20. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att öka takten i att genomföra EU:s kemikaliedirektiv och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:3108 av Anna-Caren Säterberg m.fl. (S):

31. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att minska matsvinnet och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:3109 av Anna-Caren Säterberg m.fl. (S):

10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att prioritera ekodesign av vattenprodukter inom ramen för EU:s gröna omställning och tillkännager detta för regeringen.
32. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om vikten av att verka för en skyndsam implementering av EU:s kemikaliestrategi och tillkännager detta för regeringen.
33. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige bör driva på inom EU för skärpta kemikalielagar och tillkännager detta för regeringen.
34. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att alla företag i förlängningen ska ta fram resurssnåla produkter som är lätta att återanvända och återvinna och tillkännager detta för regeringen.
35. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om vikten av ett utökat producentansvar för oanvända mobiltelefoner och småelektronik och tillkännager detta för regeringen.
36. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att producentansvaret för textilier ska utformas för att främja innovation, hållbara affärsmodeller och teknikutveckling och tillkännager detta för regeringen.
37. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att producentansvaret för verksamhetsavfall bör förtydligas, utvecklas och styras mer mot cirkularitet och tillkännager detta för regeringen.
38. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att alla förpackningar, även om de slängs, ska ingå i producentansvaret och tillkännager detta för regeringen.
39. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att alla som sätter ut en förpackning på marknaden ska betala förpackningsavgift och tillkännager detta för regeringen.
42. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utveckla ekonomiska styrmedel för att främja omställningen till en cirkulär ekonomi och tillkännager detta för regeringen.
45. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda utformningen av regelverk som främjar innovation, nya affärsmodeller

- och teknikutveckling inom cirkulär ekonomi och tillkännager detta för regeringen.
48. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att öka samverkan mellan akademi, industri och offentlig sektor för att utveckla nya cirkulära lösningar och tillkännager detta för regeringen.
49. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att vidta kraftfulla åtgärder för att bekämpa avfallsbrottsligheten och tillkännager detta för regeringen.
50. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att prioritera den uppsökande tillsynen mot misstänkt olaglig avfallshantering och tillkännager detta för regeringen.
51. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om möjligheten att stärka miljötillsynen och tillkännager detta för regeringen.
57. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att verka för ökad cirkularitet i gödselanvändningen och tillkännager detta för regeringen.
58. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda införandet av en kvotplikt för återvunnen fosfor och återvunnet kväve i mineralgödsel och tillkännager detta för regeringen.
60. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stoppa spridningen av mikroplaster till haven bl.a. genom att minska användningen av fossil plast och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:3136 av Fredrik Olovsson m.fl. (S):

21. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över de regelverk som reglerar återvinning och återanvändning av metaller och mineral, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2024/25:3169 av Rickard Nordin m.fl. (C):

42. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att verka för en översyn av kraven i ekodesigndirektivet samt att bredda lagstiftningen till att omfatta fler sektorer i syfte att snabbare fasa ut smutsiga energibovar, såsom tvåtaktsmotorer och trädgårdsredskap som inte är eldrivna, samt främja mer energieffektiv och klimatsmart teknik och tillkännager detta för regeringen.
44. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att verka för ett införande av en skrotningspremie för kvarvarande oljepannor i syfte att minska de fossila utsläppen och tillkännager detta för regeringen.
57. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att revidera den nyligen införda skrotningspremien för uttjänta fordon som också möjliggör köp av begagnade miljöbilar, kollektivtrafikkort eller cykel, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2024/25:3170 av Helena Vilhelmsson (C):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att avfallsförordningen måste reformeras för att stärka det kommunala självbestämmandet och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att erforderliga resurser bör garanteras de lokala myndigheter som utövar tillsyn och tillkännager detta för regeringen.